ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie și Filosofie

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

I

ANUL 5

IANUARIE — MARTIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, — TEL. 2.87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, TEL. 5.28.90, ŞI
LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4.08.50

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

I

ANUL 5

IANUARIE—MARTIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMANE

„STUDII" REVISTA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREȘTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2.87.43

ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. BĂRINDAR 14, TEL. 5.28.90, ȘI
LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4.08.50

CUPRINSUL

RAPORTUL PREZENTAT DE P. N. POSPELOV LA ȘEDINȚA SOLEMNĂ DE DOLIU DELA MOSCOVA, CU PRILEJUL CELEI DE A 28-a COMEMORĂRI A MORȚII LUI V. I. LENIN

Au trecut 28 de ani din ziua tristă când ne-a părăsit Vladimir Ilici Lenin, cel mai mare geniu al omenirii, conducătorul iubit, părintele și învațatorul oamenilor muncii din întreaga lume.

Invățătura nemuritoare a lui Lenin, desvoltată de marele continuator al operei sale, tovarășul Stalin, stăpânește astăzi mintea și inima omenirii muncitoare, arată omenirii calea eliberării din lanțurile capitalismului, calea înoirii lumii pe baza socialismului. Leninismul marxismul epocii imperialismului și al revoluțiilor proletare — dovedește cu fiecare an tot mai mult măreața și atotbiruitoarea sa forță, servește drept busolă și far sigur pentru toți constructorii socialismului și comunismului, pentru toți luptătorii împotriva imperialismului, împotriva robiei capitaliste.

La prima aniversare a morții lui V. I. Lenin, tovarășul Stalin scria:

„Păstrați amintirea lui Ilici, iubiți-l și studiați-l pe Ilici, învațatorul și conducătorul nostru.

Luptați împotriva dușmanului dinăuntru și din afară și zdrobiți-l, așa cum ne învață Ilici.

Creați o viață nouă, un fel nou de viață, o cultură nouă, așa cum ne învață Ilici.

Nu ocoliți niciodată munca măruntă, căci din munca măruntă se clădește tot ce e măreț — iată una din importantele porunci ale lui Ilici".

Oamenii sovietici, conduși de marele partid al lui Lenin-Stalin, au obținut victoriile de importanță istorică mondială ale socialismului, deoarece au luptat împotriva dușmanului dinăuntru și din afară și l-au zdrobit, au creat o viață nouă, așa cum ne-a învățat Ilici, urmând poruncile nemuritoare ale lui Lenin.

Chezășia invincibilității Partidului Comunist și a poporului sovietic constă în faptul că urmează, în toate, poruncile lui Lenin, că în întreaga lor activitate sunt călăuzite de îndrumările înțelepte ale marelui continuator al operei lui Lenin — tovarășul Stalin.

PARTIDUL MARXIST DE TIP NOU — MARE FORȚA TRANSFORMATOARE A SOCIETAȚII

Lenin și Stalin au luptat ani dearândul împotriva oportuniștilor, pentru crearea unui partid marxist revoluționar de tip nou, care să se deosebească principial de vechile partide reformiste ale Internaționalei a II-a,

au luptat pentru crearea unui partid capabil să ducă proletariatul la cucerirea puterii, capabil să înfăptuiască înoirea lumii pe baza socialismului.

Zilele trecute, la 18 Ianuarie 1952, s'au împlinit 40 de ani dela unul din cele mai importante evenimente din viaţa partidului nostru, conferinţa dela Praga din 1912, care a izgonit din partidul clasei muncitoare pe trădătorii menşevici şi a consacrat existenţa de sine stătătoare a Partidului Bolşevic, a pus bazele partidului marxist revoluţionar de tip nou — partidul leninismului.

Când a izbucnit primul război mondial, partidele reformiste ale Internaţionalei a II-a, descompuse din punct de vedere politic de leaderii oportunişti — agenţi ai burgheziei în mişcarea muncitorească — au trădat cauza solidarităţii internaţionale a muncitorilor şi au început să sprijine războiul imperialist sub lozincile mincinoase ale „apărării patriei", în realitate însă în numele intereselor egoiste şi tâlhăreşti ale imperialiştilor.

Numai Partidul Bolşevic, partidul marxist revoluţionar de tip nou, a salvat steagul solidarităţii internaţionale a muncitorilor, s'a ridicat împotriva războiului imperialist, pentru răsturnarea guvernelor imperialiste, pentru o ieşire revoluţionară din războiul imperialist.

In anii războiului, partidul lui Lenin-Stalin s'a înarmat ideologiceşte cu învăţătura leninistă despre războaiele drepte şi nedrepte, despre căile de luptă împotriva războiului imperialist. Partidul s'a înarmat cu geniala învăţătură leninistă despre posibilitatea victoriei socialismului la început în câteva ţări capitaliste, sau chiar într'una singură.

Intr'unul din momentele cele mai grele din istoria partidului nostru, după zilele din Iulie 1917, când guvernul imperialist al lui Kerenschi deslănţuise împotriva partidului o crâncenă prigoană, Lenin, ascunzându-se în ilegalitate, scria despre Partidul Bolşevic cuvintele inspirate: „Avem încredere în el, în el vedem înţelepciunea, onoarea şi conştiinţa epocii noastre".

In epoca imperialismului, când miliardarii şi milionarii, cuprinşi de demenţă politică şi de sete canibalică de supraprofituri de război, au condamnat popoarele la războaie imperialiste, la nenorociri şi suferinţe de nedescris, Lenin vedea în partidul comunist înţelepciunea epocii noastre. Lenin vedea în partidul comunist marea forţă care poate arăta popoarelor cum să lupte pentru a pune capăt războaielor imperialiste, marea forţă care poate însufleţi popoarele în această luptă.

In epoca imperialismului, când capitalismul muribund şi intrat în putrefacţie săvârşeşte cele mai mârşave şi bestiale crime pentru a menţine puterea tot mai şubredă a sclavagiştilor capitalişti, când înseşi noţiunile de onoare şi conştiinţă sunt declarate de imperialişti o „himeră" inutilă, Lenin a văzut în partidul comunist conştiinţa incoruptibilă a epocii noastre, marea forţă care salvează viaţa, onoarea şi libertatea popoarelor.

In 1917, Lenin şi Stalin au văzut că lanţul imperialismului poate fi mai curând rupt în Rusia. Deaceea, conducătorii revoluţiei, Lenin şi Stalin, au condus cu încredere partidul şi clasa muncitoare la victoria revoluţiei socialiste sub lozinca „Toată puterea — Sovietelor!". Partidul Bolşevic a ştiut să demaşte în faţa poporului partidele moşiereşti şi capitaliste (sutele negre, cadeţii), partidele mic burgheze, conciliatoare (so-

cialiştii revoluţionari, menşevicii şi ceilalţi) care au devenit apărători ai capitaliştilor şi moşierilor, lachei ai imperialiştilor. Partidul lui Lenin-Stalin a cucerit încrederea majorităţii poporului şi a venit la putere pentrucă a acţionat în fapt ca singurul partid antimoşieresc, anticapitalist, singurul partid în măsură să pună capăt războiului imperialist, dominaţiei capitaliştilor şi moşierilor, să asigure o adevărată putere populara.

„Noi, Partidul Bolşevic, am reuşit sa convingem Rusia. Am reuşit s'o cucerim din mâinile celor bogaţi pentru cei săraci, din mâinile exploatatorilor pentru cei ce muncesc" — scria Lenin la începutul anului 1918.

In cuvântarea sa istorică din 26 Octombrie 1917, care cuprinde expunerea de motive la decretul asupra păcii, Lenin a precizat în mod genial în ce rezidă forţa invincibilă a tânărului stat proletar: în conştiinţa masselor. Lenin a arătat în ce constă deosebirea principială dintre ideea noastră despre forţă şi concepţia burgheză despre forţă.

„In concepţia burgheză, spunea Lenin, forţa există, atunci când massele merg orbeşte la măcel, supunându-se ordinelor guvernelor imperialiste. Burghezia recunoaşte că un stat este puternic numai atunci când el este în stare ca, folosind întreaga putere a aparatului guvernamental, să arunce massele acolo unde vor guvernanţii burghezi. Alta este ideea noastră despre forţă. In concepţia noastră, un stat este puternic prin conştiinţa masselor. El este puternic atunci când massele ştiu totul, pot să judece despre toate şi fac totul în mod conştient".

Intreaga istorie a Statului Sovietic creat de geniul lui Lenin arata că el este puternic prin conştiinţa masselor, care apără patria lor socialistă cu cea mai mare dârzenie.

„Acum suntem defensişti, dela 25 Octombrie 1917, din această zi suntem pentru apărarea patriei. Deoarece am dovedit în fapt ruperea noastră de imperialism" — a arătat Lenin.

Războiul civil care ne-a fost impus de clasele sdrobite de revoluţie ale moşierilor şi capitaliştilor şi de statele imperialiste, care au început intervenţia armată împotriva ţării noastre, s'a încheiat prin victoria poporului sovietic. Planurile imperialiştilor americano-anglo-francezi şi ale celorlalţi imperialişti, planurile hooverilor şi urqharţilor, care visau la împărţirea şi subjugarea Rusiei, au suferit un eşec. Poporul sovietic a izgonit de pe teritoriul său pe ocupanţii străini care au pricinuit poporului nostru suferinţe grele, ce nu pot fi date uitării, şi mari pagube materiale.

Republica Sovietică a repurtat victoria asupra hoardelor intervenţioniştilor şi alb-gardiştilor pentrucă nucleul conducător al spatelui frontului şi al frontului Armatei Roşii era partidul lui Lenin-Stalin, puternic prin unitatea şi coeziunea sa, neîntrecut prin priceperea sa de a organiza masse de milioane.

„Dacă Rusia a rezistat presiunii imperialismului mondial — spunea tovarăşul Stalin în 1921 — dacă a repurtat o serie de succese serioase pe fronturile externe, dacă în decurs de doi, trei ani s'a desvoltat devenind o forţă care zguduie temeliile imperialismului mondial, ea datorează aceasta, între altele, Partidului Comunist, strâns unit, călit în lupte şi făurit din oţel dur, care nu a căutat niciodată să aibă un număr cât mai mare de membri, socotind că grija sa principală trebue să fie îmbunătăţirea calitativă a compoziţiei sale".

Statul Sovietic a dat dovadă, încă din primii ani ai existenței sale, de o uriașa forță moral-politica, de trainicie și stabilitate, deși, din punct de vedere tehnico-economic, țara noastră era pe atunci încă înapoiată și slaba, în comparație cu statele capitaliste mai puternice.

Făcând bilanțul drumului parcurs de partid și de Statul Sovietic, Lenin spunea la cel de al XI-lea Congres al Partidului:

„...Și ceea ce a fost cucerit de Revoluția Rusă — nu mai poate fi luat înapoi. Nicio putere din lume nu poate lua înapoi aceste cuceriri, după cum nicio putere din lume nu poate lua înapoi ceea ce a creat Statul Sovietic. Este o victorie istorica de importanța mondială".

In ultima sa cuvântare rostită la plenara Sovietului din Moscova, Lenin spunea cu cea mai adânca convingere că „socialismul nu mai este acum o chestiune de viitor îndepărtat", că partidul nostru va ști să ducă poporul la victoria socialismului.

Sub conducerea lui Lenin și Stalin, partidul a realizat cu succes în politica sa o cotitură atât de radicală ca trecerea dela politica „comunismului de razboi" la noua politică economică, la politica folosirii relaților de schimb, menită să întărească alianța dintre muncitori și țărani, sa elimine elementele capitaliste și să asigure construirea fundamentului economiei socialiste.

S'au adeverit prevederile lui Lenin, au fost îndeplinite poruncile lui cu privire la construirea societății socialiste. Sub conducerea înțeleaptă a tovarășului Stalin, partidul comunist a apărat poruncile lui Lenin împotriva tuturor atacurilor dușmanilor leninismului, a știut să însuflețească poporul sovietic cu țelurile mărețe ale construirii societății socialiste în țara noastră, a sdrobit pe toți dușmanii socialismului, încercările lor de a zădărnici opera de industrializare socialistă și de colectivizare a agriculturii, a adus țara noastră la victoria socialismului. Pe baza orânduirii sovietice și a uriașului avânt în muncă al masselor populare, țara noastră a lichidat, într'o perioadă istorică extrem de scurtă, în anii cincinalelor staliniste, înapoierea sa tehnică, economică și culturală si s'a transformat, dintr'o țară agrară înapoiată, într'o mare putere socialistă, industrial-colhoznică.

Potențialul tehnico-economic al Țării Socialismului, care a crescut imens, îmbinat cu forța moral-politică invincibilă a poporului sovietic, a permis nu numai să se țină piept atacului mișelesc al Germaniei hitleriste, care dispunea de tehnica și economia întregii Europe ocupate, ci și să fie sdrobită Germania fascistă și Japonia imperialistă și să fie eliberate popoarele Europei de sub jugul fascist. Se poate spune cu toată tăria că numai Statul Sovietic, puternic prin conștiința masselor si prin unitatea moral-politică a poporului, numai patrioții sovietici conduși de partidul lui Lenin-Stalin au putut să reziste încercărilor nemaiauzit de grele din prima perioadă a războiului si să repurteze victoria deplină asupra dușmanului de moarte al omenirii — fascismul german.

Victoria de importanță istorică-mondială, repurtată de Uniunea Sovietică asupra Germaniei fasciste si Japoniei imperialiste, a dat posibilitate popoarelor dintr'o serie de țări din Europa si Asia să-si ia soarta în propriile lor mâini, a înlesnit victoria regimului de democrație populară într'o serie de țări din Europa Centrală și de Sud-Est, a înlesnit victoria marii revoluții populare din China. S'a schimbat radical întreaga situație

internațională. S'a format puternicul lagăr al păcii, socialismului, democrației. S'a schimbat raportul de forțe între sistemul capitalist și sistemul socialist, a progresat opera de înoire a lumii pe baza democrației și socialismului. Poporul sovietic și întreaga omenire progresistă vor fi totdeauna recunoscători marelui inspirator și organizator al tuturor victoriilor noastre, tovarășul Stalin, al cărui geniu politic, organizatoric și strategic a salvat viitorul omenirii!

In întreaga sa activitate de transformare revoluționară a societății, partidul marxist de tip nou se călăuzește după legile de desvoltare a societății pe care și le însușește în mod științific, după măreața știință a marxism-leninismului. In aceasta constă uriașa superioritate a partidului nostru și a partidelor comuniste și muncitorești frățești față de toate partidele burgheze și față de partidele mic-burgheze conciliatoare.

„Numai partidul nostru știe încotro să îndrumeze lucrurile și le duce înainte cu succes — arată tovarășul Stalin. Cărui fapt îi datorește partidul nostru această superioritate a sa? Faptului că este un partid marxist, un partid leninist, faptului că se călăuzește în activitatea sa de învățătura lui Marx, Engels și Lenin. Nu încape îndoială că atâta timp cât vom rămâne credincioși acestei învățături, atâta timp cât vom ști să mânuim această busolă, vom avea succese în munca noastră" — ne învață tovarășul Stalin.

Intreg mersul istoriei a confirmat și confirmă cuvintele lui Lenin că bolșevismul a arătat calea justă pentru salvarea de ororile războiului și imperialismului. Partidele comuniste frățești, care înfăptuesc opera de înoire a lumii pe baza socialismului, se călăuzesc după măreața experiență istorică și după măreţul exemplu istoric al partidului lui Lenin-Stalin

PARTIDUL LUI LENIN-STALIN DUCE POPORUL SOVIETIC SPRE COMUNISM

Noi trăim în marea epocă stalinistă a desăvârșirii construirii societății socialiste și a trecerii treptat spre comunism.

„Dela capitalism — scrie Lenin în articolul său „Sarcinile proletariatului în revoluția noastră" — omenirea poate trece direct numai la socialism, adică la stăpânirea în comun a mijloacelor de producție și la repartiția produselor după munca fiecăruia. Partidul nostru privește și mai departe: în mod inevitabil, socialismul trebue să se transforme treptat în comunism, pe al carui steag e scris: „Fiecare după capacitatea sa, fiecăruia după trebuințele sale".

Lenin a arătat că pentru trecerea la comunism întreaga economie a țării trebue să fie trecută pe baza tehnică cea mai înaintată.

„Comunismul este Puterea Sovietică plus electrificarea întregii țări" — a arătat Lenin în repetate rânduri.

Lenin a spus: „In comparație cu productivitatea muncii din societatea capitalistă, comunismul înseamnă o productivitate superioară a muncii depuse de muncitorii liberi, conștienți, uniți, care folosesc o tehnică înaintată".

Lenin a arătat că pentru trecerea treptată la comunism sunt necesare următoarele condiții fundamentale:

a) Obținerea unei productivități superioare a muncii pe baza tehnicii noi, superioare, în industrie și agricultură, pe baza creșterii necontenite a forțelor de producție;

b) Educarea unei conștiințe comuniste. Educarea unui om nou, pentru care munca să devină „prima necesitate vitală".

Tovarășul Stalin a desvoltat mai departe teoria leninistă a posibilității construirii socialismului într'o singură țară și a ajuns la geniala concluzie teoretică că construirea comunismului în țara noastră este posibilă și în cazul când încercuirea capitalistă ar continua să existe.

Această concluzie a dat partidului și poporului sovietic măreața perspectivă a luptei pentru victoria comunismului.

Cu un uriaș avânt creator, întreg poporul sovietic construește marile construcții staliniste ale comunismului, puternicele centrale hidroelectrice, giganticele canale de irigație. Marile construcții ale comunismului, împreună cu planul de transformare a naturii, care este realizat cu succes, constitue una din cele mai importante verigi în crearea bazei tehnico-materiale a comunismului. In țara noastră vor apare noi izvoare de sporire a bogăției obștești, a bunurilor necesare traiului, a belșugului de produse alimentare și de îmbrăcăminte. Dependența agriculturii de capriciile naturii se va reduce considerabil, constructorii comunismului își vor subordona din ce în ce mai mult natura.

Se împlinește cunoscuta prevedere a lui Engels că, devenind stăpânii existenței lor sociale, oamenii „vor deveni, ca urmare a acestui fapt, stăpânii naturii".

In epoca construirii comunismului crește tot mai mult înzestrarea industriei, a agriculturii, a transporturilor și a construcțiilor, cu o tehnică nouă, superioară, care permite mecanizarea proceselor de producție care necesită un mare volum de muncă, ușurarea muncii și asigurarea creșterii necontenite a productivității muncii.

In orânduirea burgheză, folosirea mașinilor este limitată de interesele egoiste ale capitalismului, care folosește mașina numai atunci când aceasta îi promite o sporire a profiturilor. In socialism, îndeosebi în epoca transformării treptate a socialismului în comunism, crește tot mai mult rolul mașinilor și al tehnicii noi. Se adeverește prevederea lui Marx că „într'o societate comunistă mașina ar avea cu totul altă posibilitate de acțiune decât în societatea burgheză".

Capacitatea de a mânui cele mai complexe mecanisme, de a stăpâni cele mai înaintate metode de muncă, lupta pentru un înalt nivel tehnic în producție, priceperea de a aplica în producție știința și cunoștințele tehnice, inițiativa creatoare, grija pentru accelerarea ritmului producției, paralele cu îmbunătățirea calității producției, lupta pentru economie de materii prime, energie electrică, combustibil și materiale — constitue trăsăturile caracteristice ale întrecerii socialiste în etapa actuală. Constructorii comunismului nu uită nicio clipă și îndeplinesc una din principalele porunci ale lui Lenin, indicată de tovarășul Stalin, de „a nu ocoli niciodată munca măruntă, căci din munca măruntă se clădește tot ce e măreț". Minutele și secundele economisite, kilogramele de materii prime și materiale economisite, totalizate la scara uriașă a întreprinderilor noastre și a țării noastre, se transformă în mărimi considerabile, în sute de mii și milioane.

Educația comunistă a oamenilor muncii este sarcina cea mai importantă în lupta pentru construirea societății comuniste. Munca conștiincioasă a fiecărui om sovietic, potrivit capacității sale, este una din cele mai importante condiții pentru trecerea treptată la societatea comunistă, în care pentru fiecare membru al societății, munca va deveni prima necesitate vitală, în care, pe baza conștiinței ridicate și a abundenței depline de bunuri necesare traiului, se va putea trece treptat la repartiția după trebuințe.

Desvoltarea și întărirea necontenită a proprietății obștești socialiste, lupta împotriva rămășițelor capitalismului, constitue o condiție neaparata a înaintării cu succes a poporului sovietic spre comunism. Partidul Comunist și Statul Sovietic educă pe oamenii sovietici în spiritul unei atitudini pline de grijă față de proprietatea obștească socialistă, luptă neobosită împotriva lipsei de spirit gospodăresc, împotriva risipei, împotriva atitudinii neglijente și condamnabile față de proprietatea obștească, împotriva diferitelor tendințe contrarii intereselor statului.

Sub conducerea Partidului lui Lenin-Stalin, poporul sovietic construește cu succes societatea comunistă. Un pas important pe calea creării bazei tehnico-materiale a comunismului a fost îndeplinirea înainte de termen a primului plan cincinal de după război, fapt care are o uriașă importanța internațională.

Realizările popoarelor Uniunii Sovietice, care au îndeplinit cu succes planul cincinal de după război, care au repurtat în 1951 o serie de noi victorii remarcabile pe frontul construirii comunismului, nu numai ca au sporit tăria forțelor păcii și democrației în întreaga lume, dar au și deschis în fața popoarelor tuturor țărilor perspectivele unui viitor luminos.

Astăzi putem spune că comunismul nu mai este o problemă de viitor îndepărtat, că el crește și va continua să crească din măreața muncă creatoare a oamenilor sovietici, din noile succese ale științei și tehnicii noastre, din creșterea necontenită a productivității muncii și din ridicarea nivelului material și cultural al oamenilor sovietici.

Dacă sistemul socialist a și dovedit superioritatea sa incontestabilă față de sistemul capitalist, cu atât mai vizibilă și mai evidentă, în comparație cu orânduirea capitalistă, este superioritatea societații comuniste, care se desvoltă treptat din socialism.

SOCIALISMUL ȘI DEMOCRAȚIA SUNT DE NEINVINS

In Ianuarie 1918, când lua naștere și se întărea tânăra Republică Sovietică, Lenin a spus la cel de al treilea Congres al Sovietelor din întreaga Rusie, că mișcarea popoarelor spre socialism, mișcare care a început și în avangarda căreia pășește clasa muncitoare rusă, este invincibilă. „Republica noastră socialistă a Sovietelor — arată Lenin — va sta ferm, ca o făclie a socialismului internațional și ca un exemplu pentru toate massele muncitoare. Acolo — încăerări, război, vărsare de sânge, milioane de victime, exploatare capitalistă; aici — o adevărată politică de pace — și o Republică Socialistă a Sovietelor".

Niciodată nu a fost atât de evident marele contrast dintre cele două lumi — lumea capitalis în putrefacție, care îm-

pinge omenirea în prăpastia unor noi războaie de exterminare şi lumea socialismului, care şi-a dovedit invincibila forţă vitală, care duce o consecventa politică leninist-stalinistă de pace şi care constitue unica speranţă a omenirii.

In lagărul capitalismului — cursa turbată a înarmărilor, risipa nebunească a forţelor de producţie, îndemnurile canibalice la un nou război, propovăduirea bestialei „legi a junglei", a „politicii de forţă" imperialiste, propovăduirea jafului, a morţii şi a distrugerii. In lagărul capitalismului — înăsprirea fără precedent a exploatării capitaliste, a asupririi naţionale, aţâţarea urii de rasă şi a urii naţionale, reînvierea fascismului, înrăutăţirea continuă a situaţiei oamenilor muncii ca urmare a politicii cursei înarmarilor, a creşterii preţurilor şi inflaţiei.

Până şi în presa burgheză americană încep să se audă glasuri care condamnă sistemul nebunesc, neruşinat şi neomenos al transformării războiului într'un „business", într'o întreprindere profitabilă, într'un mijloc de îmbogăţire deşănţată şi de menţinere artificială a economiei capitaliste intrate în putrefacţie.

Ziarul provincial american NEWS a publicat recent scrisoarea generalului american în retragere Holdridge, care a dat în vileag mincinoasa propagandă a presei americane, declarând: „Războiul constitue business-ul Americii. „Concernul asasinatelor" a devenit principala noastră întreprindere, în care investim anual 100 miliarde dolari. Dacă am pierde pe neaşteptate această sursă de profituri, economia noastră s'ar prăbuşi într'o singură zi".

In lagărul socialismului şi democraţiei — o adevărată politică de pace şi lupta pentru pace, inexistenţa unor oameni şi grupuri interesate in război, creşterea impetuoasă a forţelor de producţie, politica egalităţii în drepturi şi a prieteniei între popoare, marile construcţii care transformă natura, patosul muncii paşnice, constructive, creatoare. In lagărul socialismului — ridicarea continuă a nivelului material şi cultural al oamenilor muncii, progresul continuu pe baza într'ajutorării frăţeşti a tuturor ţărilor şi a tuturor popoarelor care fac parte din lagărul socialismului şi democraţiei. Marea superioritate a căii socialiste de desvoltare este confirmată acum nu numai de experienţa istorică a Uniunii Sovietice, ci şi de experienţa ţărilor de democraţie populară.

In 1922, Lenin spunea că guvernele capitaliste apreciau războiul imperialist „din punctul de vedere a ceeace ei văd sub nasul lor", ele neînţelegând la ce consecinţe duc contradicţiile şi calamităţile războiului.

„Noi, comuniştii — a arătat Lenin — spuneam că apreciem războiul mai profund şi mai just, că contradicţiile şi calamitătile lui acţioneaza infinit mai larg decât cred statele capitaliste şi, privind de la o parte ţările burgheze învingătoare, noi spuneam: Işi vor aminti, nu odată, de prezicerile noastre şi de aprecierea dată de noi războiului şi consecinţelor lui".

In 1926, când burghezia internaţională începuse deja să pregătească al doilea război mondial, tovarăşul Stalin a prezis şi a avertizat că o a doua încercare de reîmpărţire a lumii „va costa capitalismul mondial mult mai scump decât prima".

Istoria a confirmat geniala previziune a tovarăşului Stalin. Dacă în urma primului război mondial şi a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, din sistemul capit[illegible] 140 milioane oameni —

o şesime a globului pământesc — şi s'a deslănţuit criza generală a capitalismului, în urma celui de al doilea război mondial şi a victoriei socialismului asupra fascismului, numărul oamenior desprinşi din sistemul capitalist s'a ridicat la mai mult de 800 milioane oameni; s'a format marele lagăr al păcii, socialismului şi democraţiei.

A luat naştere mişcarea partizanilor păcii, o mişcare puternica, făra precedent în istorie, organizată, care cuprinde toate popoarele şi toate ţările şi care împiedică pe imperialişti să prindă popoarele în mreaja minciunii şi să le atragă într'un război.

„Pacea va fi menţinută şi consolidată, — ne învaţă tovarăşul Stalin, — dacă popoarele vor lua în propriile lor mâini cauza menţinerii păcii şi o vor apăra până la capăt".

Cuvintele înţelepte ale tovarăşului Stalin au însufleţit popoarele la o luptă şi mai activă pentru menţinerea păcii. Cele 600 milioane semnături pe Apelul pentru încheierea unui Pact al Păcii între cele cinci mari puteri exprimă voinţa unanimă de pace a popoarelor şi constitue un serios avertisment dat aţâţătorilor la război.

Ca urmare a celui de al doilea război mondial, criza generală a capitalismului a intrat într'o nouă etapă şi, fără îndoială, se va agrava şi se va adânci din ce în ce mai mult. Cresc contradicţiile în lagărul imperialiştilor. Deosebit de mult s'a agravat în actuala perioadă criza întregului sistem colonial al imperialismului. Sutele de milioane de oameni ai popoarelor Asiei, care formează majoritatea populaţiei globului, s'au ridicat şi se ridică la o viaţă şi luptă politică activă. Trezirea popoarelor Asiei este o dovadă a triumfului marxismului creator, a triumfului teoriei leninist-staliniste, a Revoluţiei Socialiste.

„Revoluţia Socialistă, ne-a învăţat Lenin, nu va fi numai şi mai ales o luptă a proletarilor revoluţionari din fiecare ţară împotriva burgheziei proprii, — nu, ea va fi o luptă a coloniilor şi ţărilor subjugate de imperialism, a tuturor ţărilor dependente, împotriva imperialismului internaţional".

In ţările Asiei se desfăşoară o gigantică revoluţie antifeudală şi antiimperialistă, care răstoarnă planurile şi socotelile căpeteniilor imperialiste americano-engleze.

Până şi unii reprezentanţi ai cercurilor cârmuitoare americane sunt nevoiţi să recunoască că imperialismul din zilele noastre nu poate să pună din nou sub jugul exploatării imperialiste popoarele trezite ale Asiei, că nicio forţă nu mai poate opri aceste popoare.

„Cine seamănă vânt, culege furtună". In decurs de secole, puterile capitaliste coloniale au semănat nemulţumire în rândurile popoarelor Asiei prin politica lor de jaf şi asuprire. Astăzi, ele culeg vijelie şi furtună. Ziaristul englez R. Payne a publicat recent la New York cartea „Furtună roşie deasupra Asiei". In această carte, el recunoaşte falimentul politicii coloniale a puterilor imperialiste şi, în primul rând, a Statelor Unite, el recunoaşte că nu mai poate fi înabuşită prin forţă puternica miscare de eliberare naţională a popoarelor Asiei. „Trebue să ne dăm seama de toată profunzimea schimbărilor care s'au petrecut în Asia în ultimii cinci ani; pare-se că au trecut secole întregi de furtuni revoluţionare..." — scrie Payne. „In prezent, conchide melancolic acest ziarist burghez, este absurd să nutreşti speranţa că torentul va putea fi stăvilit, sau că armatele vor putea să-l întoarcă înapoi".

Lenin vorbea despre o accelerare fără precedent a ritmului desvoltării istorice universale, datorită faptului că sutele de milioane de oameni aparținând popoarelor în trecut înapoiate și oprimate, care constitue marea majoritate a populației globului, încep să ia parte activă la procesul istoric. Pe acest temei, Lenin spunea că „victoria definitivă a socialismului este absolut și deplin asigurată".

Imperialismul internațional mai poate aduce popoarelor suferințe și nenorociri imense, dar nu mai poate întoarce roata istoriei înapoi.

Dacă imperialiștii americano-englezi vor cuteza să deslănțue un al treilea război mondial, acest război va costa capitalismul mondial și mai scumpă decât cele două războaie anterioare și el poate numai să grăbească pieirea capitalismului mondial.

Poporul sovietic construește cu încredere societatea comunistă, deoarece clocotitoarea sa activitate creatoare este puternic luminată de lumina învățaturii nemuritoare a leninismului. Mărețele idei ale lui Lenin-Stalin însuflețesc pe oamenii sovietici la acte de eroism în muncă, îi însuflețesc și îi cheamă la luptă și la noi victorii, întăresc încrederea în triumful definitiv al comunismului.

Genialele opere ale lui V. I. Lenin și I. V. Stalin se bucură în țara noastră și în întreaga lume de o răspândire din ce în ce mai largă. Din ele, sute de milioane de oameni învață să trăiască, să muncească și să învingă.

La Congresul al XIV-lea al partidului, tovarășul Stalin a spus: „Cadrele noastre, și cele tinere și cele vechi, cresc din punct de vedere ideologic. Spre fericirea noastră, am reușit să publicăm câteva ediții ale operelor lui Lenin... Acest fapt este una din principalele garanții că partidul nostru nu se va abate dela calea leninismului".

In baza unei hotărîri a Comitetului Central al partidului nostru și sub conducerea lui, la începutul anului trecut s'a terminat publicarea celei de a patra ediții a operelor lui V. I. Lenin. Această ediție, formată din 35 volume care au apărut în limba rusă într'un tiraj de o jumătate de milion de exemplare, se traduce în limbile popoarelor țării noastre și constitue un izvor de neprețuit de educare ideologică și de călire politică a cadrelor noastre, un nesecat tezaur al ideilor atotbiruitoare ale leninismului.

In acelaș timp, operele lui I. V. Stalin — stegarul păcii și fericirii popoarelor, genialul continuator al operei lui V. I. Lenin, — apar în tiraje mari în limba rusă și în limbile celorlalte popoare ale țării noastre. Tirajul total al operelor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, editate în țara noastră în anii puterii sovietice, este de 889 milioane exemplare.

Ideile leninismului constitue baza educării oamenilor sovietici în spiritul comunismului, al dragostei nețărmurite față de patria lor, față de partidul lui Lenin-Stalin, care conduce poporul nostru spre triumful comunismului.

Operele lui V. I. Lenin și I. V. Stalin se bucură de o largă răspândire în țările de democrație populară din Europa și în Republica Populară Chineză. Operele lui V. I. Lenin și I. V. Stalin sunt tipărite de editurile progresiste din toate țările. Ele sunt tipărite în 117 limbi. Măreţele idei ale lui Lenin și Stalin ajung până la oamenii muncii din cele mai în-

depărtate colțuri ale globului pământesc. Niciun fel de obstacole și interdicții nu pot împiedica marșul triumfal al ideilor înaintate ale vremurilor noastre, al ideilor leninismului în întreaga lume.

Trăiască leninismul — steagul atotbiruitor al eliberării omenirii!

Trăiască marele partid al lui Lenin-Stalin, — „înțelepciunea, onoarea și conștiința epocii noastre!".

Trăiască invincibilul popor sovietic!

Sub steagul lui Lenin, sub conducerea lui Stalin — înainte spre noi victorii ale comunismului!

PROGRAM DE ACTIVITATE PE ANUL 1952 AL SECȚIEI ȘI INSTITUTELOR DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE ALE ACADEMIEI R. P. R.*)

I

ISTORIA VECHE A R. P. R.

1. Șantiere arheologice.

Se vor organiza (în continuare) săpături arheologice la:

a) Valea Jijiei (șantierul Corlăteni, șantierul Trușești):
b) 1. — Istria;
   2. — Istria împrejurimi (centru la Vadul)
c) Grădiștea Muncelului;
d) Monteoru;
e) Traian;

Șantierele prefeudale și feudale:

f) Morești;
g) Dinogeția;
h) Suceava.

2. Se va întocmi repertoriul arheologic (redactarea materialului și pregătirea pentru tipar).
3. Se va întocmi harta arheologică a R.P.R. (I).
4. Se va întocmi un volum care să cuprindă „culegerea de texte grecești și latinești cu privire la Istoria R.P.R." (până la sec. X).
5. Se vor începe lucrările pentru întocmirea unei colecții de inscripții grecești, latinești, slave, privind istoria R.P.R.
6. Se va pregăti un album arheologic al R.P.R. care va ilustra evoluția vieții omenești pe teritoriul țării noastre până la formarea statelor feudale.

Se vor pregăti pentru tipar următoarele studii:

1. Rezultatele săpăturilor dela Piatra Roșie;
2. Cercetări pe granița de Est a Daciei;
3. Așezarea slavă din Dinogeția (partea I-a);

---

*) Acest program urmează a fi pus în discuția Sesiunii Generale Științifice a Academiei R.P.R.

4. Aşezarea dela Istria şi împrejurimi (partea I-a) ;
5. Cercetări în legătură cu stăpânirea romană la graniţa de Vest a Daciei şi raporturile ei cu lumea „barbară" ;
6. Aşezarea dacică dela Guşteriţă (Sibiu) ;
7. Aşezarea autonomă dela Palatca din epoca prefeudală.

II

ISTORIA MEDIE A R. P. R.

1. Continuarea publicării colecţiei „Documente privind Istoria României" (6 volume).
2. Predarea la tipar a indicelui din Colecţia „Hurmuzachi", „Uricarul", „Studii şi documente", „Acte şi fragmente".
3. Culegera ştirilor privind Istoria României (sec. X—XV) din cronicele ruse, polone, bizantine, etc.
4. Intocmirea volumului „Lupta poporului român împotriva cotropirii otomane şi pentru independenţă".
5. Intocmirea unei lucrări cu privire la Instituţiile feudale din ţara noastră
6. Culegere de inscripţii şi însemnări istorice din Evul Mediu privind Istoria R.P.R.

Deasemeni se vor pregăti pentru tipar următoarele studii:

1. Fuga iobagilor din Transilvania în sec. XVI;
2. Despre statutele de breslă din Transilvania în sec. XVI;
3. Date noi privitoare la participarea orăşenilor la răscoala populară din 1514;
4. Starea socială în Transilvania în sec. XVIII;
5. Exploatarea sării în Moldova;
6. Meseriile şi comerţul în Moldova în sec. XVII—XVIII.

III

ISTORIA MODERNA ŞI CONTEMPORANA

1. Publicarea unor volume de documente privind războiul de independenţă (1877—1878) în colecţia „Documente privind Istoria României".
2. Strângerea literaturii cu privire la lupta poporului român împotriva aservirii ţării noastre de către imperialismul american, englez, etc.
3 In colaborare cu Biblioteca Academiei R.P.R., întocmirea repertoriului şi bibliografiei isvoarelor Istoriei Moderne R.P.R. şi Acte şi Documente 1800—1821.
4. Publicarea legiuirilor privind reformele revoluţionare dela 23 August 1944, până la 31 Decembrie 1951.

Se vor publica următoarele studii:

1. Lucrări statistice asupra Moldovei în prima jumătate a sec. XIX.
2. Mişcări ţărăneşti în Moldova la sfârşitul sec. XIX.

3. Desvoltarea economică a Transilvaniei în a doua jumătate a sec. XIX.
4. Răsunetul răscoalei ţărăneşti din 1907 în Transilvania.
5. Lupta clasei muncitoare din ţara noastră pentru pace şi împotriva războaielor imperialiste între 1910—1918.
6. Caracterul imperialist al participării României la primul război mondial.
7. Greve muncitoreşti pe teritoriul R.P.R. între primul şi al doilea război mondial.
8. Criza economică din România între anii 1929—1933.
9. Etapele transformării revoluţionare a Statului nostru dela 23 August 1944.

IV

1. Se va continua munca de pregătire a manualului de Istorie a R.P.R. pentru învăţământul superior.
2. Se va pregăti un proect de program pentru istoriografia R.P.R. şi isvoarele Istoriei R.P.R.
3. Se va studia şi controla organizarea ştiinţifică a muzeelor şi monumentelor istorice din R.P.R.

V

SECŢIA DE FILOSOFIE

Pe tărâmul ştiinţelor filosofice se vor pregăti următoarele studii:

A. *Sectorul de Materialism Dialectic*

1. Critica concepţiei idealiste psiho-somatice în cercetările medicale de astăzi din R.P.R.
2. Idealismul fizic şi critica lui.
3. Concepţia materialist-dialectică în ştiinţele biologice din R.P.R.

B. *Sectorul de Materialism Istoric*

1. P.M.R. — iniţiatorul, organizatorul şi conducătorul construirii socialismului în R.P.R.
2. Desvoltarea forţelor şi relaţiilor de producţie în ţara noastră.
3. Monografii cu privire la schimbările intervenite în raporturile de clasă la sate în perioada 1944—1951.
4. Funcţia economico-organizatorică a statului nostru de democraţie populară.
5. Funcţia cultural-educativă a statului de democraţie populară în R. P. R..
6. Rolul Sfaturilor Populare în construirea socialismului în ţara noastră.

7. Rezolvarea problemei naţionale în R.P.R. şi lupta împotriva manifestărilor şovine cosmopolite şi naţional-burgheze.
8. Forţele motrice ale desvoltării societăţii în condiţiile regimului nostru de democraţie populară.
9. Patriotismul socialist — forţă motrice a construirii socialismului în R.P.R.
10. Formarea conştiinţei socialiste în R.P.R.
11. Ajutorul internaţionalist al U.R.S.S. — factor fundamental în construirea socialismului în R.P.R.
12. Critica concepţiilor ideologilor imperialişti îndreptate împotriva independenţii naţionale a popoarelor.
13. Critica „teoriei" oportuniste a „neoiobăgiei".
14. Critica economiei politice burgheze din România între cele două războaie mondiale.

C. *Sectorul de Istoria Filosofiei*

1. Se vor redacta 3 studii privind istoria gândirii filosofice din ţara noastră:

a) Desvoltarea cugetării filosofice în Ţările Române la cronicari (sec. XVII—XVIII);
b) Desvoltarea gândirii filosofice (sec. XIX);
c) Concepţia materialistă la oamenii de ştiinţă din sec. XX (Reiner, Teodorescu, Voinov, Parhon, etc.).

2. Se va pregăti un volum: Crestomaţia de texte filosofice româneşti.
3. Se va continua pregătirea ediţiei critice a operei lui D. Cantemir.
4. Influenţa gândirii filosofice a revoluţionar-democraţilor ruşi asupra gândirii filosofice din ţara noastră, în a II-a jumatate a sec. XIX.
5. Se vor întocmi 3 volume: „Texte filosofice", a) Spinoza; b) Materialişti francezi din sec. XVIII; c) Feuerbach.

D. *Sectorul de Logică*

Se vor întocmi studiile:

1. Critica logicei idealiste din filosofia românească.
2. Denaturarea logicei în scopuri reacţionare de către filosofii imperialişti.

Pe tărâmul psihologiei

Se vor întocmi studii:

a) Asupra atitudinii faţă de colectiv în învăţământ (terminare);
b) Interacţiunea dintre primul şi al doilea sistem de semnalizare;
c) Cercetări asupra desvoltării gândirii prin lărgirea celui de al doilea sistem de semnalizare în procesul însuşirii scrisului şi cititului;

d) Intocmirea unui material didactic de psihologie pentru uzul învăţământului public.

Pe tărâmul cercetărilor juridice se vor continua lucrările „Obiceiul pământului"

*

Problemă generală

Cu prilejul centenarului morţii lui N. Bălcescu, se va întocmi un volum cu următorul cuprins:

1. Concepţia filosofică, social-politică a lui N. Bălcescu;
2. Problema luptei de clasă în opera lui N. Bălcescu;
3. Nicolae Bălcescu şi problema agrară în sec. XIX;
4. Nicolae Bălcescu şi problema naţională;
5. Nicolae Bălcescu ca istoric;
6. Nicolae Bălcescu despre rolul masselor populare în istorie;
7. Nicolae Bălcescu despre ştiinţa şi arta militară;
8. Contribuţia lui Bălcescu la desvoltarea limbii şi literaturii române;
9. Nicolae Bălcescu şi mişcarea progresistă din Moldova;
10. Patriotismul lui Nicolae Bălcescu

BARBU LĂZĂREANU*)

DE

ACADEMICIAN PROF. TRAIAN SĂVULESCU

PREŞEDINTELE ACADEMIEI R.P.R.

Prezidiul Academiei R.P.R. a hotărît să sărbătorească pe tov. Academician Barbu Lăzăreanu, la atingerea vârstei calendaristice de 70 de ani. In cuvântul meu nu îndeplinesc o obligaţiune oficială protocolară. Un puternic imbold al inimii mele, isvorît din caldă afecţiune şi sinceră preţuire, m'a îndemnat să fug din sihăstria pe care responsabilii de sănătatea mea mi-au impus-o şi să-mi spun cinstit, fără afectare, ceeace cred, ce simt şi ce gândesc despre un om care a pătimit şi a luptat înfruntând vitregii pentru izbăvirea lui şi a semenilor lui obidiţi.

Faţă de făpturi omeneşti ca aceea a lui Barzu Lăzăreanu nu te poţi apropia decât cu inimă bună şi deschisă. Şi trebue să-ţi dai osteneală să găseşti cuvântul potrivit, blândeţii, sfielii, firei lui simţitoare, luminată de un permanent zâmbet de copil bun ce-şi mărturiseşte existenţa printr'un glas mângâios, dar nelipsit de tăiuşuri, atunci când nedreptatea se ridică trufaşă. In cele mai de rând prilejuri ale vieţii, dar şi atunci când huliganismul, trivialitatea şi cruzimea rasistă îşi repezeau valurile în pieptul lui, şi atunci când nesiguranţa bucăţii de pâine dospită cu maia de suferinţă îi şubrezeau existenţa fizică şi atunci când a trudit pentru luminarea celor mulţi, cutreerând fabricile, atelierele, mahalalele şi satele, el a trăit, a luptat şi a scris, învăluindu-şi viaţa în atmosfera eterată a poeziei.

La Barbu Lăzăreanu totul se termină în stihuri şi pentru fiecare împrejurare el găseşte expresiunea versificată a unui poet.

De multe ori, fără să bănuiască, m'am desfătat privind prin cristalul minţii şi inimii lui Barbu Lăzăreanu. N'am descoperit colţuri întunecate, nesinceritate, răceală, ci pajişti curate ale cinstei, luminate de voinţă de bine şi încălzite de puterea jertfei pentru cei săraci şi umiliţi. Ca nemuritorul lăptar Tevie al lui Şalom Alechem, Barbu Lăzăreanu n'ar fi schimbat pentru nimica în lume rostul lui de cântăreţ luptător, un fel de Till Eulenspiegel, persecutat, lovit, dar niciodată doborît.

Să nu vorbim însă prea pe departe. Mai bine să depănăm caerul vieţii de muncă, de luptă şi jertfă, ţesut cu urzeala poeziei, pe care Barbu Lăzăreanu a folosit-o nu ca să se ameţească în parfumul saloanelor sau în

*) Cuvânt rostit la Şedinţa solemnă a Academiei R.P.R. din 11 Ianuarie 1952, cu prilejul sarbatoririi Academicianului Barbu Lăzăreanu.

fumul cafenelelor, ci pentru sădirea şi întărirea spiritului de revoltă în mulţimea îndreptăţită la un traiu mai bun, mai omenos.

Originar din ţinutul unde latifundiile şi conacele cu belşug de vite bucşane şi grâne fără seamăn pentru cozonacii boierilor, sfidau satele cu oameni desbrăcaţi şi desculţi, niciodată sătui, ca cei din Flămânzi de unde au pornit răscoalele din 1907, Barbu Lăzăreanu s'a născut din părinţi nevoiaşi, în partea de jos a târgului Botoşani, într'una din maghernițele care se înşiră dealungul drumului Hârlăului. Târgul calicilor, cartier nelipsit din topografia oraşelor moldoveneşti, leagănul copilăriei lui Barbu Lăzăreanu, a fost lăsat parcă dinadins ca să reiasă şi mai mult în relief splendoarea cartierului boieresc din partea de sus a târgului, unde somptuozitatea clădirilor, frumuseţea grădinilor particulare, a celor care au huzurit în trecut, reamintesc pe cele din jurul parcului Monceau din Paris.

Acest contrast isbitor, între condiţiunile de viaţă a celor ce muncesc dar flămânzesc şi a celor ce trândăvesc, dar strâng mereu averi din sudoarea altora, a stârnit desigur încă din faza copilăriei şi tinereţii în sufletul lui Barbu Lăzăreanu, revolta împotriva nedreptăţii şi a aprins dorinţa vie de a aduce îndreptare.

A învăţat la liceul Laurian şi, ca să se întreţină, medita pe elevii mai slabi.

Era pe vremea când începuseră să ia fiinţă, în Moldova, cercurile socialiste, iar vuetul răscoalelor ţărăneşti stârniseră mari îngrijorări în sufletele politicienilor păzitori ai ordinei burghezo-moşiereşti. Barbu Lăzăreanu, încă de când era elev de liceu, s'a apropiat de mişcarea muncitorească şi a format un mic grup pentru citirea şi popularizarea revistelor socialiste ale vremii, precum şi pentru combaterea ideilor şovine şi tendinţelor huliganice pe care le propovăduiau printre tineret, A. C. Cuza şi Lascăr Tărăbuţă.

Inainte de a-şi termina studiile liceale, la vârsta de 17 ani, a fost eliminat din toate şcolile din ţară pentru motiv de propagandă anarhistă contra tronului şi religiei, pentru aţâţarea ţăranilor din comuna Vânători-Gorbăneşti împotriva proprietarului din satul lor.

Barbu Lăzăreanu nu făcuse altceva decât că redactase jalba ţăranilor către autorităţile care le intentase proces, jalbă care conţinea însă o dreaptă apărare a intereselor ţăranilor şi o aprigă acuzare în contra proprietarului exploatator şi hrăpăreţ. Circulara Ministerului Instrucţiunii Publice prin care Barbu Lăzăreanu şi colegii lui au fost eliminaţi din toate şcolile din ţară este un document al înverşunării luptei de clasă în acea vreme şi remarcabil prin stilul de anathemă, de blestem sau de ordonanţă medievală. Merită să fie cunoscută: „Oricare din elevii liceului îi va avea ca meditatori, îi va saluta, va răspunde la salutul lor şi — ei fiind pe un trotuar, nu vor trece pe trotuarul de peste drum — va fi eliminat din şcoală".

In această atmosferă de reprimare crudă şi obscurantistă, creiată de regimul burghezo-moşieresc, faţă de atitudinile progresiste ale unor tineri elevi. Barbu Lăzăreanu s'a călit şi pregătit pentru lupta construirii unei societăţi mai bune.

Strânge mai puternic contactul cu resturile mişcării sfărâmate prin trădarea „generoşilor" dela 1899; organizează şi ţine şedinţe cu grupuri de muncitori, ia parte activă la greva muncitorilor brutari din Botoşani din acea epocă. Scrie proză şi versuri în revista „Victor Hugo" scoasă cu ocazia centenarului marelui poet francez. Pagina I-a a primului număr al

revistei este ocupată de poezia „Jos arta" în care Barbu Lăzăreanu atacă arta de imitaţie care nu e în stare să redea cu adevărat realitatea vieţii.

Inclinat spre humor şi satiră, pentru care a dovedit că posedă un deosebit talent, colaborează la revistele „Zeflemeaua" a lui George Ranetti şi „Ţivil-cazon" apărute între 1902—1906 la Bucureşti. In acest timp mai colaborează la prima serie a gazetei „România muncitore" şi la alte diferite gazete provinciale.

In 1905 e chemat de Constantin Mille la Bucureşti, unde-şi începe activitatea cu cronici rimate pe care le semna „Trubadur". Nu rupe însă legătura cu oraşul de baştină. continuând să scrie şi la gazeta „Curierul" din Botoşani. Colaborează la revistele cu tradiţie din Iaşi, „Arhiva" şi „Reînvierea", aceasta din urmă condusă de A. D. Xenopol şi Riria. In revista aceasta, Barbu Lăzăreanu a publicat poezia „De iubire şi de jăle" a cărui final oglindeşte copilăria tristă a poetului:

„S'a dus să nu mai vie
Copilăria mea.
Dar nu plâng după dânsa
Căci mult am plâns în ea".

„In trista-mi tinereţe
De daruri şi-amăgiri
Nu vin să mă mângâie
Din vremuri, amintiri".

„Când dus-s'a primăvara
Şi vara vieţii mele
Ursit mi-a fost să fie
Doar melodii şi jele".

„Prisos de suferinţă
Nopţi fără dimineţi
Cum fi-vor încă toamna
Şi iarna bietei vieţi".

Aici poetul trebue să recunoască, împreună cu noi, că a greşit. N'a prevăzut că toamna şi iarna vieţii lui vor fi atât de primăvăratece!

In anul primei revoluţii ruse din 1905, pe lângă alte acţiuni propagandistice, Barbu Lăzăreanu a scris poezia „Rapsodie".

„Şi datu-i şi sărmanei Rusii
De-acuma jug să nu mai poarte,
Un vânt frumos de Inviere
Adie Sufletele moarte".

Anul 1907, anul mişcărilor revoluţionare ţărăneşti, îl găseşte pe scriitorul Barbu Lăzăreanu în mijlocul muncitorilor din Bucureşti, din gruparea „Munca". Aci Barbu Lăzăreanu preda muncitorilor, pe lângă cunoştinţe de limba şi literatura română şi noţiuni de educaţie politică. La 9 Mai 1907, Barbu Lăzăreanu împreună cu alţii, consideraţi periculoşi statului burghez, este expulzat. Guvernanţii care erau gata pentru salvarea averii lor să îm-

brăţişeze armatele străine dacă oştirea nu şi-ar fi făcut „datoria" să ucidă pe ţăranii răsculaţi, căuta instigatori în elementele şi în cercurile progresiste pornind înverşunată prigoană împotriva lor.

In surghiun la Paris, Barbu Lăzăreanu frecventează biblioteci, audiază cursuri, se ocupă cu organizarea emigranţilor, participă la întemeierea grupului muncitorilor români socialişti din Paris, care ţinea şedinţe săptămânal. Gruparea participa la toate manifestările muncitoreşti ale Parisului.

Insufleţit de patriotismul proletar, de acolo din surghiun, a susţinut mişcarea muncitorimii din ţară. „E de datoria muncitorilor conştienţi — scria Barbu Lăzăreanu în Noembrie 1907 într'un manifest adresat muncitorilor români socialişti din Paris şi din ţară — a acelora care au pătruns rostul alcătuirii sociale de astăzi, în pieptul cărora bate o inimă compătimitoare, caldă şi entuziastă, e de datoria lor să se unească şi să se pue pe lucru. Trebue să se ajute din toate puterile mişcarea muncitorească din România. Să trimitem tovarăşilor luptători din ţară ajutoare băneşti, să susţinem prin abonamente şi să împrăştiem ziarele şi revistele, să răspândim broşurile pe care le publică".

„Suflarea înfrigurată a luptei pe care muncitorii conştienţi o duc în toate ţările, ne va cuprinde şi însufleţi şi vom contribui şi noi muncitorii români din ţară şi străinătate, la munca uriaşă şi sublimă a celor ce făuresc o lume nouă".

In paginile ziarului „România Muncitoare" la care a colaborat dela întemeiere şi din corespondenţa grupului socialist român dela Paris, se vădeşte activitatea lui Barbu Lăzăreanu, care trimetea şi material literar, revistei „Viitorul Social" ce apărea la Iaşi.

Câtă deosebire între patriotismul exilatului Barbu Lăzăreanu, între patriotismul proletar şi aşa zisul patriotism al burgheziei, care jonglează cu cuvântul patrie şi neam, dar — cum spune Lenin — „când este vorba de profituri de clasă, burghezia trădează Patria şi încheie aranjamente mercantile în contra poporului său cu orişicine dintre străini". Avem o dovadă actuală în acţiunile trădătoare ale expatriaţilor cosmopoliţi, plătiţi din milioanele de dolari ale propagandei sediţioase a imperialiştilor, ca să lupte împotriva propriei lor ţări, să devină duşmanii poporului care i-a hrănit şi tolerat. Pentru orice socialist, pentru orice democrat, este o datorie esenţială să se împotrivească fără şovăire naţionalismului burghez, sub toate formele sale şi aliatului său cosmopolitismul, familiarizând massa muncitorilor manuali şi intelectuali cu ideia internaţionalismului proletar. Naţionalismul burghez, cum putem să constatăm din cunoaşterea istoriei recente, pe plan extern duce la aservirea masselor muncitoare şi subjugarea popoarelor, imperialismului străin, iar pe plan intern la fascism, la rasism.

Orice om de ştiinţă şi de cultură, orice cetăţean conştient, e dator să denunţe fără cruţare obiectivismul ca o armă principală a cosmopolitismului. Cu ajutorul otrăvii ideologice decadente, a teoriilor iraţionale, sub masca prefăcută a imparţialităţii şi cu ajutorul propovăduirii unei ştiinţe, arte desprinse de realitate, esoterice, cosmopolitismul încearcă necontenit să rupă rândurile acelora care luptă pentru umanitate, libertate, progres şi pace, pentru ţara şi poporul lor.

Cosmopolitismul reprezintă de fapt ultima treaptă a neomeniei capitaliste. Dacă ne gândim că el despoaie complet persoana, răpindu-i caracterul naţional, sufletul, ne dăm bine seamă că cosmopolitismul urmăreşte brutala şi cinica exploatare mondială a sclavilor desrădăcinaţi, uniformizaţi, deveniţi

blocuri rătăcitoare şi anonime, umbre ale umanităţii. Dacă este adevărat că cultura se formează pe temelia reală a vieţii şi a luptei fiecărui popor, cosmopolitismul nu înseamnă altceva decât dispreţul faţă de popor. Pentru cosmopolit, omul este un personagiu schematic „cetăţean al lumii" fără familie, fără ţară, fără tradiţii sau particularităţi naţionale. Pentru marxist, omul este produsul unei desvoltări sociale determinate, a unui număr de condiţiuni precise, care îi dau printre altele o formaţie psihică definită şi un caracter naţional definit. Internaţionalismul proletar se bizuie pe recunoaşterea naţiunii şi a drepturilor sale suverane, pe principiul egalităţii raselor şi a popoarelor şi pe convingerea că trebue să se înlăture complect toate cauzele opresiunii naţionale şi sociale. Internaţionalismul proletar, solidaritatea şi unitatea muncitorilor din toate ţările, nu poate să-şi dea roade, decât dacă foloseşte virtuţile materiale şi spirituale ale fiecărui popor, dacă se bizue pe particularităţile fiecărui popor, pe desvoltarea sa istorică şi cea prezentă. Tot Lenin a spus: *„Patriotismul este unul din sentimentele cele mai profunde, cele mai adânci, întărit timp de secole şi milenii de viaţă a patriilor separate"*.

In Decembrie 1912 exilul lui Barbu Lăzăreanu încetează. El se reîntoarce în ţară, reluându-şi contactul direct cu mişcarea muncitorească. Iniţiază împreună cu I. C. Frimu o serie de cursuri libere pentru pregătirea de cadre necesare unei universităţi muncitoreşti. Incepând din 1917, Barbu Lăzăreanu se consacră unei serii de cercetări istorico-literare sub titlul de „Arheologie literară". Aproape 20 de ani, Barbu Lăzăreanu a tratat diferite probleme de folklor, lingvistică, teatru, de cultură şi literatură, folosind o manieră proprie de prezentare, prin evocarea unor amănunte rare, inedite, caracteristice însă unui fenomen sau unei personalităţi. O minunată galerie de figuri a fost profilată de Barbu Lăzăreanu pe ecranul istoriei. Impletind activitatea de istoriograf şi cu cea din domeniul politic, nu o neglijează pe cea de poet, continuând să scrie versuri combative şi cu tâlc. După primul război mondial, Barbu Lăzăreanu dându-şi seama că lupta muncitorilor din toată lumea a pornit pe făgaşul nou şi larg deschis de către Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, şi-a intensificat şi lărgit munca potrivit sarcinilor grele ce stăteau în faţa muncitorilor.

In această perioadă Barbu Lăzăreanu a luptat neobosit cu cuvântul său cald, plin de duh, convingător, atât la numeroasele conferinţe la care era chemat, cât şi la şcolile pentru muncitori. La şcoala Sindicatului C. F. R. Griviţa, Barbu Lăzăreanu ţine un curs de istorie a socialismului, iar la Universitatea Muncitorească îşi continuă cursurile întrerupte de război, despre literatura universală şi literatura română. In paginile ziarului „Socialismul", care din Mai 1921 devenise organul Partidului Comunist Român, se găsesc, datorită lui Barbu Lăzăreanu, numeroase evocări ale fruntaşilor clasei muncitoare, Ştefan Gheorghiu, I. C. Frimu şi alţii. Această antologie muncitorească, plină de fapte şi date din mişcările muncitoreşti de pretutindeni, din străinătate şi dela noi, sistematic strânse într'un calendar istoric, rămâne până astăzi un model al genului.

Pentru lămurirea şi îndrumarea clasei muncitoare, Barbu Lăzăreanu nu s'a limitat numai la conferinţele dela sediul mişcării, dela atelierele Griviţa sau din alte săli din Bucureşti, ci peregrinând prin ţară, în adevărate turnee, a conferenţiat mai în toate oraşele şi mai ales în cele din Moldova. Conferinţele aveau subiecte literare sau cuprindeau evocări ale figurilor reprezentative ale scrisului românesc, scoţând în relief valorile sociale din folklo-

rul românesc. Spirit enciclopedic, Barbu Lăzăreanu a îmbrățișat mereu teme noui, din domenii noui, recoltând mai întodeauna material literar inedit.

Această activitate se oglindește la început în ziarul „Scena" și apoi în „Adevărul literar și artistic".

Talentul de scriitor al lui Barbu Lăzăreanu s'a manifestat și într'o serie de polemici purtate între anii 1923—1924 cu Ion Botez și Mihalache Dragomirescu în jurul traducerilor din Shakespeare, cu Rădulescu-Motru pentru atitudinea politică a săptămânalului „Ideia Europeană".

După intrarea în ilegalitate a Partidului Comunist din România și suspendarea gazetei „Socialismul", Lăzăreanu duce mai departe lupta politică prin conferințe și articole strecurate în diferite gazete. In localul școlii „Libros", Barbu Lăzăreanu și-a ținut neîntrerupt conferințele sale de limbă, literatură română și folklor, până în ajunul dictaturii antonesciene.

Activitatea publicistică și-a concentrat-o în acest timp la ziare și reviste, printre cari „Adevărul literar și artistic", „Cuvântul Liber", etc. In această din urmă revistă, sub titlul „Capitole din istoria socialistă", a publicat schițe monografice despre Ștefan Gheorghiu, I. C. Frimu, Dimitrie Marinescu, Anton Bacalbașa, despre primul sindicat și primul 1 Mai, etc.

In „Adevărul literar" continuă seria începută sub titlul „Arheologie literară" și strânge în volumașe intitulate discret și modest „Cu privire la Eminescu", „Cu privire la Creangă", „Cu privire la Caragiale", „Cu privire la Humor", etc., articolele risipite mai înainte în paginile gazetelor și revistelor.

Pătimaș bibliofil, Barbu Lăzăreanu a știut să descopere amănunte rare în tainițele trecutului nostru literar și să le înfățișeze într'o formă plăcută, meșteșugit împănată cu arhaisme și cuvinte rare, dar necăutate.

Pentru neabătuta lui atitudine, în timpul dictaturii carliste, i s'a răpit acestui bun patriot și luptător pentru bine, dreptul de cetățean al țării pe care a iubit-o și a slujit-o cu toată puterea gândului lui. Din 1940 și până în 1944, în timpul prigoanei fasciste și războiului nedrept contra Uniunii Sovietice, Barbu Lăzăreanu n'a mai scris, dar a continuat să vorbească hotărît și dârz la reuniuni intime. Vorba lui îmbărbăta, dădea nădejdi și era ascultată cu dragoste de cei care așteptau măreața zi a eliberării.

Barbu Lăzăreanu, cu bogatele lui cunoștințe în domeniul culturii universale și a literaturii românești a ajutat pe foarte mulți din tinerii scriitori în căutarea formei celei mai potrivite talentului lor și a fost consultat de mulți intelectuali și profesioniști în căutarea unor date sigure de ordin biografic și bibliografic.

Ca unul ce și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Bibliotecă — cine nu l-a cunoscut pe cel mai asiduu cititor al Bibliotecii Academiei R.P.R.! — a avut pentru Biblioteci și bibliotecari, cuvinte de adâncă apreciere și înțelegere. Scriind despre Al. Sadi Ionescu, eminentul șef bibliotecar al Academiei, mort în anul 1926, Barbu Lăzăreanu caracterizează astfel funcțiunea de bibliotecar: „funcția de bibliotecar cere competență și cere desfășurarea unei metodice activități formidabile, care ajungând experiență, devine în același timp un adevărat instinct „de punere în lumină", iar cataloagele nu se ticluesc, ele se creiază. Și aceste cataloage devin uneori opere bibliografice".

După eliberarea politico-socială a poporului nostru, pentru care Barbu Lăzăreanu luptase 50 de ani, activitatea lui s'a concentrat mai ales asupra învățământului de Partid. Victoria câștigată prin luptele clasei muncitoare, trebuia consolidată. Dușmanul de clasă fusese îngenunchiat dar nu sdrobit.

Pentru aceasta erau necesare cadre, oameni pregătiți de luptă pe toate tărâmurile, luminați și formați de înalta învățătură marxist-leninistă. In acest scop Partidul a înființat în anul 1945, Universitatea cu numele de „Ștefan Gheorghiu“, alegându-l ca rector pe Barbu Lăzăreanu, dascălul de o viață întreagă al muncitorimii. Discursul plin de însuflețire rostit de rector la inaugurarea Universității, arată că menirea acestei școli de tip nou este să crească oameni pentru posturile de comandă ale batalioanelor proletare — organizatori și propovăduitori ai învățăturii marxiste. „Universitatea muncitorească — spune Barbu Lăzăreanu — este o școală de un tip cu totul nou, căci este și a unui timp cu totul nou“.

„După cum în adunările populare, pe lângă un prezidiu activ se alege altul de onoare — prezent în inimile participanților — în rândurile și în fruntea celor care predau la Universitatea Muncitorească vor figura cei mai mari dascăli ai omenirii : Marx, Engels, Lenin și Stalin“.

Dela Universitatea „Ștefan Gheorghiu“ care constitue punctul de plecare al tuturor universităților și școlilor de partid ce s'au înființat după 23 August 1944, Barbu Lăzăreanu a fost numit în anul 1948, membru titular activ al Academiei R.P.R., Directorul General al Bibliotecii Academiei R.P.R. și membru în Prezidiul acestei Instituții.

In Academia R.P.R., Barbu Lăzăreanu desfășoară cu vigoare tinerească o activitatea științifică neîntreruptă prin comunicări în ședințele plenare și în ședințele Secției, prin publicații, conferințe.

In calitate de Director General al Bibliotecii Academiei R.P.R., cu întinsa lui cultură și experiență, îndrumează pasul tinerilor cercetători pe calea luminoasă a științei celei noui puse în slujba poporului muncitor. Sub îndrumarea lui, Biblioteca Academiei R.P.R. și-a dublat aproape tezaurul de cărți și reviste și s'a transformat într'o mare bibliotecă, accesibilă masselor largi populare, pentru satisfacerea setei de cultură a acelora pentru care Barbu Lăzăreanu a luptat cu condeiul și cuvântul timp de mai bine de o jumătate de veac.

★

Iată cum a trăit, a pătimit și a luptat Barbu Lăzăreanu, ca să ajungă la al 70-lea an al vieții lui, sprinten, voios, în continuă mișcare de progres spre viitor.

Pentru că în orice împrejurare, în scris sau în vorbă, gândesc din poziția de biolog, să-mi îngăduiți ca și cu acest prilej să vă împărtășesc un gând care mă frământă și pe care caut să-l verific mereu, mai ales de când trăesc intens, împreună cu Dvs., procesul de transformare a științei și culturii din țara noastră, sub îndrumarea Academiei Republicii Populare Române, îndrumată și ea de Partidul Muncitoresc Român. Sărbătorirea de azi e bine venită și voiu folosi pe Barbu Lăzăreanu ca un exemplu viu și concret al considerațiilor pe care le voiu face.

Iubiți tovarăși, dragă Barbule,

Un savant sovietic — Crenche — a elaborat, pe baza unui vast material morfologic și fiziologic o teorie ontogenetică care explică într'un mod nou o serie de probleme legate de desvoltarea ființelor viețuitoare, teorie care

şi-a găsit vaste aplicaţiuni în practică. Crenche a denumit această teorie: a ciclurilor de vârstă sau teoria îmbătrânirii şi întineririi ciclice în ontogeneză. După Crenche, procesul de îmbătrânire nu este neîntrerupt şi linear, ci este ciclic. El se întrerupe continuu prin diferite procese contrarii de întinerire care duc la o mărire temporară a potenţialului de vitalitate. In ordine morfologică şi fiziologică, întinerirea este manifestată prin apariţia şi desvoltarea de substanţe în plasmă, care corespund unei stări mai tinere şi care dau însuşiri noui biocoloizilor din protoplasmă. Cu toate posibilităţile de întinerire ciclică, procesul desvoltării ontogenetice trebue considerat în totalitate ca un proces ireversibil. In ordine psihică întinerirea este manifestată prin isbucnirea ideilor noui, sentimentelor noui, utile progresului colectivităţii umane, prin desvoltarea elanului şi curajului în creaţie, prin întărirea sentimentului de jertfă pentru cauzele mari ale poporului. Procesul de desvoltare se poate înţelege cum arată Crenche, numai de pe poziţia materialismului dialectic, numai din punctul de vedere al unităţii contrariilor. Imbătrânirea şi întinerirea, după teoria ciclurilor vârstei, sunt cele două contrarii care se exclud reciproc, iar lupta între ele şi unitatea lor, determină mersul desvoltării organismului. Această unitate este trecătoare. Intreg procesul ciclurilor vârstei, este însă o condiţie necesară pentru evoluţia lumii organice. Viteza proceselor de îmbătrânire şi întinerire depinde însă în mare măsură de condiţiunile externe. Pentru animale şi plante depinde de mediul fizic înconjurător, pentru oameni depinde şi de mediul social.

In societatea capitalistă, ciclul de întinerire este brutal întrerupt. Bătrâneţea îşi urmează implacabil drumul rectilin şi descendent. Copiii şi tinerii îmbătrânesc înainte de vreme, bolile sociale grave, crizele economice, acute, războaiele decimă populaţia, ştiinţa, cultura, instituţiile (şcoala, justiţia, armata) decad. Toate acestea sunt semnele unei îmbătrâniri care se termină inevitabil şi înainte de vreme cu moartea.

In societatea socialistă, factorii sociali, baza economică, relaţiunile de producţie, suprastructura, inhibează îmbătrânirea şi grăbesc revenirea ciclului tineresc. Oamenii şi instituţiile din Rusia socialistă, după revoluţie, au intrat într'un ciclu de întinerire, au căpătat particularităţi cantitative şi calitative deosebite, contrare oamenilor şi instituţiilor din societatea capitalistă: copiii şi tinerii îşi duc viaţa sănătoasă a vârstei lor, bolile sociale au fost tămăduite, crizele economice stârpite, dorinţa şi lupta pentru pace, setea de ştiinţă şi cultură, sunt semnele unei autentice tinereţi.

La noi, după eliberare şi mântuirea de elementele care grăbeau bătrâneţea şi înfrânau tinereţea socială, condiţiunile creiate de clasa muncitoare şi Partidul Muncitoresc Român, au pus bazele unei societăţi noi, în care oamenii şi instituţiile se avântă cu elan tineresc, spre zariştea unei ştiinţe, unei arte, unei culturi noui.

Indiferent de vârsta calendaristică, suntem tineri în regimul de democraţie populară, în tânăra Academie R.P.R. din tânăra Republică Populară Română şi toţi luptăm pentru împiedecarea îmbătrânirii noastre şi a celor ce ne vor urma, cu toţii luptăm pentru pace şi progres, pentru popor.

★

Am avut dreptate când am spus că Barbu Lăzăreanu este o exemplificare a veracităţii teoriei ciclurilor vârstei? Nu mă îndoiesc că privindu-l şi

cunoscându-i neastâmpărul pentru mai binele pe care-l urmărește, îmi veți da dreptate și mie dar mai ales lui Crenche.

Să-i urăm din toată inima noastră, tânărului Barbu Lăzăreanu să-și mențină cât mai prelungit ciclul tinereții în tânăra societate care se construește și pentru care virtuțile lui sunt factori care vor contribui la mersul ei mereu înainte, pe drumul socialismului.

UNELTIRILE AGENŢILOR BURGHEZIEI ENGLEZE ÎMPOTRIVA RĂSCOALEI CONDUSE DE TUDOR VLADIMIRESCU*)

DE

PROF. S. ŞTIRBU

Lămurirea cauzelor reale care au dus la sfârşitul tragic al conducătorului rebel al Vlahilor — cum îl numea Marx pe Tudor din Vladimiri — constitue încă o problemă grea pentru istoricii care se ocupă cu răscoala din 1821.

Un număr destul de însemnat de documente inedite descoperite în ultimul timp, precum şi o nouă analiză a unor scrieri cu caracter memorialist desconsiderate de istoricii burghezi, constitue un ajutor însemnat pentru lămurirea acestei probleme.

Este vorba de următoarele izvoare, contemporane cu Tudor:

1. [1]) Documentele engleze (1782—1836). Aceste documente au fost pregătite pentru publicarea în colecţia de documente Hurmuzachi.

Documentele în copii dactilografiate sunt strânse în două volume şi păstrate în fondul Academiei R.P.R.

Volumul I, cu 458 de pagini, cuprinde rapoarte ale consulilor britanici din principate, ale reprezentanţilor diplomatici ai Angliei dela Constantinopol, Petrograd şi Viena, precum şi a unor agenţi britanici din perioada 1782—1821. Volumul II cu 525 de pagini cuprinde acelaşi gen de documente, din perioada 1821—1836.

Un al III-lea volum, cu 165 de pagini dactilografiate, cuprinde extrase în limba engleză din presa germană, austriacă şi engleză din anul 1821, referitoare la răscoala Eteriei şi la răscoala condusă de Tudor Vladimirescu. Cei care s'au ocupat cu editarea acestor documente şi-au dat seama că prin publicarea lor ar pune la dispoziţia publicului un adevărat rechizitoriu împotriva activităţii neruşinate a diplomaţilor şi agenţilor secreţi englezi în legătură cu ţara noastră. De aceea ei au hotărît ca lucrarea „gata pentru tipar" să zacă în beciul arhivei vechei Academii, unde putea să fie bine păzită ca să nu ajungă în mâna „elementelor nepreferate".

2. Un alt material — nu mai puţin important pentru problema tratată de noi — a fost ascuns în condiţii asemănătoare, timp de un secol şi ceva, în arhiva Muzeului britanic din Londra. E vorba de un manuscris grecesc,

*) Comunicare prezentată la Institutul de Istorie şi Filosofie din Bucureşti al Academiei R.P.R., în ziua de 12 Decembrie 1951.

[1]) Biblioteca Academiei R.P.R. Serv. de doc.

cu iscălitura „Un patriot anonim", datat din Noembrie (1821) la Păduri, jud. Prahova. Manuscrisul conţine descrierea unor evenimente ale răscoalei de pe teritoriul ţării noastre şi a fost publicat de către F. M. Marshall, profesor la Colegiul Birkbak dela Universitatea din Londra, în „Buletinul soc. de istorie şi de etnografie al Greciei" din Atena, vol IX, 1926, cu titlul „Expediţia din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Române".

Acest material a putut fi publicat cu 25 de ani în urmă deoarece fără documentele suplimentare nu prezenta un pericol deosebit pentru demascarea acelora care l-au ascuns timp de un secol.

Documentele engleze pe care le-am enumerat cuprind perioada 1782—1836 şi ne ajută să cercetăm problema de care ne ocupăm, în adevărata ei lumină.

3. Alte materiale la care ne mai referim, deşi n'au un istoric atât de complicat ca primele două, lămuresc anumite detalii importante. Astfel, lucrarea istoricului sovietic Bazanov: „Decembriştii în Chişinău", apărută în 1951, dovedeşte că atunci când monarhii ţărilor europene, împreună cu guvernele lor liberale sau feudale, urzeau complotul lor împotriva luptei de eliberare a popoarelor din Balcani, cei mai buni fii ai poporului rus s'au pregătit să ajute aceste popoare, chiar cu forţe armate. Din nefericire, politica şi actele de diversiune ale marilor puteri europene, mai ales ale reprezentanţilor Imperiului englez, au reuşit să anihileze efectul ajutorului frăţesc dat de mişcarea revoluţionară a popoarelor vecine, şi în primul rând de mişcarea revoluţionară a marelui popor rus.

I

ATITUDINEA GUVERNULUI ENGLEZ FAŢĂ DE LUPTA DE ELIBERARE A POPOARELOR SUBJUGATE DE IMPERIUL OTOMAN

Poziţia oficială a Angliei faţă de soarta popoarelor din Balcani în general, cât şi faţă de răscoala din 1821, în special, depindea de obiectivul principal al politicii sale externe. Prin cele mai perfecte şi mai rafinate mijloace, Anglia urmărea cucerirea de noi poziţii-cheie pentru lărgirea şi consolidarea imperiului său colonial.

Primele două decenii ale secolului al XIX-lea au însemnat pentru capitaliştii englezi importante cuceriri în Sud-Vestul Europei care, de altfel, reprezintă o poziţie strategică deosebită pentru imperiul britanic în direcţia controlării Orientului Apropiat, atât de necesar pentru această putere, în vederea asigurării dominaţiei sale asupra principalei ei colonii — India.

Imperiul Otoman, care trecea pragul secolului al XIX-lea ca „Omul bolnav al Europei", reprezenta un obiectiv foarte atrăgător pentru guvernul englez. Acest imperiu era una din pieţele cele mai importante pentru desfacerea mărfurilor engleze. „Politica conservatoare engleză — scrie autorul sovietic O. Sparo — socotea că indivizibilitatea Imperiului Otoman decăzut în curs de descompunere, cuprins de mişcările revoluţionare ale popoarelor subjugate de el, trebuia păstrat cu orice preţ, pentru a echilibra forţele statelor europene, pentru a frâna tendinţele Rusiei şi pentru a asigura pătrunderea de mai târziu a burgheziei britanice în Marea Mediterană şi în Balcani" [1]). Problema moştenirii „omului bolnav" determină o activitate fe-

[1]) O. Sparo. Rolul Rusiei în lupta Greciei pentru independenţă. Revista *Voprosi Istorii* nr. 8/949, p. 56.

brila în rândurile diplomaţilor, emisarilor şi agenţilor secreţi englezi, mobilizaţi cu toţii pentru ca, prin anumite manevre, să câştige pentru Anglia noi poziţii-cheie în diferitele regiuni ale Imperiului Otoman.

La începutul secolului al XIX-lea toţi aceştia sprijină în mod secret, dar cu atât mai intens, pe răzvrătitul Ali Paşa din Ianina, urmând să-l aducă chiar pe acesta pe tronul Imperiului Otoman. In cazul reuşitei complotului pregătit ar fi trecut sub controlul direct al Englezilor nu numai insulele cele mai importante din Mediterana, dar şi teritorii vaste ale Imperiului Otoman din Orientul Apropiat.

Nu există ticăloşie, mârşăvie şi bestialitate de la care agenţii englezi să se fi dat înapoi pentru atingerea acestui complot. O listă a cheltuelilor, efectuate de consulul Angliei din Ţara Românească în vederea atingerii celor mai diferite obiective, arată, fără necesitatea vreunui comentariu, faţa hidoasă a diplomaţiei engleze. Ne referim la documentul intitulat „Specificarea conturilor prezentate guvernului Majestăţii Sale de către Francisc Summerers pentru serviciul secret între anii 1803—1807", înregistrat în colecţia documentelor engleze sub numărul F.O. 78/66. [1])

Acest document nu desvălue un caz izolat. Chiar în colecţia de care dispunem se găsesc alte câteva materiale de acest gen. Ele arată că prin mituire, corupţie şi alte mijloace asemănătoare, agenţii englezi au obţinut nu numai informaţiile cele mai recente, dar au pus la cale şi diferite manevre diversioniste, care nu rareori se soldau chiar cu victime.

Pentru a ilustra manevrele şi metodele practicate de agenţi oficiali sau secreţi englezi, reproducem câteva pasaje din „Specificaţia conturilor prezentate Guvernului Majestăţii Sale de către Francisc Summerers cu scrisoare H", în a cărei „jurisdicţie" precum se exprimă el, se aflau Ţările Române.

Acest agent oficial (consul) decontează:

„...în anul 1806, 9 Iulie, pentru suma dată lui Hassan Aga Tătar al Alteţei sale Paşa din Ianina, pentru comunicările ce mi le-a făcut asupra grecului Spalitha"... etc. 6", 13", 4" [2]) (lire sterline).

Ne-am oprit în primul rând la o operaţie în legătură cu Paşa din Ianina deoarece relaţiile englezilor cu acesta au o deosebită importanţă pentru problema tratată de noi. Dar nici următoarele date din această listă nu sunt lipsite de interes:

„*1803 Ianuarie 18* ...Pentru o puşcă cu două cocoaşe montată în argint, prezentată Beizadelei, fiul Hospodarului Valahiei pentru anumite comunicări pe cari el a făcut ca eu să le am în legătură cu mersul afacerilor şi pentru a-mi da noutăţi primite prin Călăraşi dela Constantinopol şi cari au fost imediat raportate Ministrului Regelui la Viena. 14" 0" 0" [3]).

Decemvrie 30 ...Pentru un mesager trimis... spre a aresta un „Feld Yegher" care se întoarcea dela Constantinopol spre Petersburg cu scrisori ale trimisului Rusiei „Tomavra" . . . . 9" 0" 0".

1805 Septemvrie 30 ...Cheltueli făcute de oamenii întrebuinţaţi spre a supraveghea de aproape conduita Comisarului Franţei Saint-Luce şi de a

[1]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 178—194.
[2]) Ibidem, p. 184.
[3]) Ibidem, p. 178.

cunoaşte exact intrigile sale şi comunicările sale nocturne cu şefii Divanului Valahiei . . . . 15" 12" 0" [1]).

Noemvrie 24 ...Pentru o ştafetă trimisă la Viena spre a încerca să intercepteze corespondenţa Ministrului poliţiei Fouché cu Domnul de Belleval secretar al prinţului Valahiei, cunoscut la Londra sub numele de Contele Luce de Gaspari . . . . 15" 13" 4".

Noemvrie 27 ...Pentru plata diverselor persoane întrebuinţate pentru a cunoaşte conduita Căpitanului „Marquard" presupus spion al Franţei care a trecut in Valahia pentru a fi în serviciul Curţii dela Berlin însărcinat cu speculaţii de lână . . . . 10" 0" 0" [2])

1806 Iunie 12 ...„Pentru plata unui om de încredere trimis în această zi la agentul hospodarului Valahiei Rezident pe lângă Alteţa Sa „Tersenikoglu" dela Rusciuk pentru a-l preveni de imediata sosire a Domnului Le Blanche, adjutantul lui Sebastiani şi a D-lui Mechain, mergând spre Constantinopol cu comunicări pentrucă „Tersenikoglu" să fie gata să le supravegheze (intercepteze) prin aceleaşi gărzi care le escortau la Constantinopole . . . . 7" 6" 8".

Iunie 13 ...„Fiind informat că Domnul Le Blanche ar fi însărcinat de a face anumite comunicări, mergând la aganii şi Paşi din Rumalia, Dl. S. — a găsit indespensabil de a le cunoaşte mai dinainte prin unul din oamenii săi credincioşi, care, îmbrăcându-se în costumul unui simplu negustor de bumbac, a voiajat toată vremea cu ei şi a făcut să-i parvină D-lui S. detaliile cele mai exacte asupra misiunilor lor; să se raporteze la timpul potrivit către Misiunea Maiestăţii Sale dela Viena — precum şi dela Constantinopole . . . . 15" 0" 0" [3]).

Iunie 24 ...„Pentru o comunicare urgentă adresată D-lui „Matouche" directorul carantinei delá frontiera Transilvaniei pentru a escorta toţi curierii ambasadei, care vin dela Viena în momentul trecerii ambasadorului „Sebastiani" la Constantinopol. Am scris în acest scop peste tot pentru a dejuca manevrele acestei ambasade . . . . 10" 0" 0".

Iulie 22 ...„Bonaparte numind pe D-l Fennard ca rezident al său plenipotenţiar pe lângă hospodarii Valahiei şi Moldovei, toată lumea a presupus intrigile în legătură cu această numire, informat din toate părţile de realizarea acestei presupuneri; am fost obligat să le cunosc (aceste intrigi) de aproape şi am întrebuinţat diverse persoane pe cari le-am plătit. . . . . 9" 16" 8" [4]).

Iulie 30 ...„Pentru plata în diverse ocazii a d-lor „Manolaky" şi „Haritho" şi „Jankoviz" pentru rapoartele secrete asupra purtării lui „Sebastiani" în timpul şederii sale la Bucureşti şi conversaţiile sale confidenţiale cu principalii boeri (nobili) ai ţării, etc., etc. . . 16" 0" 0".

---

[1]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 181.
[2]) Ibidem, p. 183.
[3]) Ibidem, p. 184.
[4]) Ibidem, p. 185.

August 27 ..., „Pentru plata unui ienicer, trimis la Rusciuk pe lângă Alteţa Sa „Tersenikoglu" pentru a avea copiile comunicărilor, cari au avut loc în scris între „Sebastiani" care se găsea încă la Bucureşti şi guvernatorul Rusciukului mai sus menţionat, şi care nu a vrut să răspundă la scrisoarea lui „Sebastiani" decât după ce mi-a permis să iau cunoştinţă de scrisoarea sa în birou şi de a adăuga ceea ce am crezut că este util pentru interesele sale şi pentru împrejurările de azi. 10" 13" 4" [1]).

August 31 ...„Pentru că am dăruit azi un ceas de aur D-lui „Vatoff" (prim comis) al divanului Valahiei, spre a-mi permite să iau în secret copiile notelor şi comunicările secrete ale Comisarului Franţei la Bucureşti prezentate Divanului acestei provincii. . . 17" 6" 8" [2]).

Septemvrie 6 ...„Pentru plata diverşilor funcţionari ai poştei cu cai spre a-i face să întârzie în timpul drumului trecerea unui curier francez, care ajungea dela Constantinopol la Bucureşti în acelaşi timp cu un curier al Ambasadei Majestăţii sale Britanice, era în interesul meu, de a face ca curierul englez să-l depăşească, adică să ajungă mai înainte decât curierul francez şi a fi prin aceasta sigur că nu existau intrigi contra siguranţei drumului său . . . . 7" 0" 0".

„Pentru plata a doi oameni de încredere pentru a atrage pe ienicerii Franţei să bea la prima crâşmă şi îmbătându-i bine, să întârzie expediţia curierului francez mai sus menţionat, care a permis curierului britanic să-i depăşească cu aproape o noapte" [3]).

Septemvrie 10 ...„Pentru suma dată ienicerului Cara Ismail pentru a fi depăşit pe curierii francezi şi pentru că a luat un drum mai scurt pentru a evita curierului d'Herin din serviciul d-lui Arbrethnot orice cursă, pusă la cale de către francezi în comunicările ambasadei între Constantinopol şi Viena . . . . 3" 6" 8".

Septemvrie 12 ...„Pentru oamenii întrebuinţaţi pe sub mână, pentru a cunoaşte, în mai multe ocazii, intrigile şi maşinaţiile funcţionarilor comisariatului Franţei, le-am plătit odată 8 ţechini, încă odată 3, plus 10, plus 5, în total 26 ducaţi imperiali" . . . . 15" 3" 6".

Octomvrie 5 ...„Boerii partizani ai Franţei, oameni fără principii şi cu toţii rău intenţionaţi de teamă de a se compromite, mergând zilnic la Comisariatul francez pentru a semna scrisorile lor către Talleyrand şi pentru a face aşa zisele lor intrigi împotriva intereselor directe ale Rusiei şi ale Porţii, au luat măsura de a ţine conciliabulele lor noaptea, ceea ce a îngreunat cunoaşterea firului corespondenţei lor şi numărul adevărat al aderenţilor lui Bonaparte. Pentru suma plătită unui boer de rangul al II-lea spre a se preface partizan al Franţei şi să facă vizite comisarului când erau cu toţii adunaţi acolo." . . 12" 0" 0".

Octomvrie 9 ...„Franţa înlăturând pe prinţul Ipsilanti, Hospodar al Valahiei, numit prin influenţa Curţei dela Petersburg; Sebastiani a făcut ca să fie numit în locul său Hospodarul Şuţu.

[1]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 186
[2]) Ibidem, p. 187.
[3]) Ibidem, p. 188.

Excelenţa Sa D-l „Arbuthnof" mi-a dat la timpul potrivit toate instrucţiunile pentru a şti să mă conduc şi să supraveghiez intrigile lor prin oamenii întrebuinţaţi pe lângă caimacan, spre a cunoaşte firul intrigilor lor." . . . . 8" 0" 0"[1].

Octomvrie 10 ...„Pentru plata secretă făcută comişilor Turci ai Divanului Valahiei spre a-mi da copii de pe scrisorile şi comunicările pe care locotenenţii prinţului Şuţu le-au făcut paşilor revoltaţi între alţii lui Pasvanoglu, guvernator al Vidinului, apoi am expediat imediat (aceste copii) ambasadorului din Constantinopol." . . . . . . 10" 0" 0".

Octomvrie 10 ...„Plata făcută Vel-căpitanului poştei cu cai spre a mă informa în mod exact de sosirea şi de plecarea de emisari secreţi ai Principelui Şuţu a acelora pe cari comisarul francez îi expedia în orice moment." . . . . 6" 13" 4"[2].

Noemvrie 11 ...„Plata pentru cheltuelile făcute anterior de către d-nul Vincent, profesor de limba italiană, care îmi servea ca spion." 12" 0" 0".

Noemvrie 11 ...„Plata diverşilor Valahi şi Moldoveni trimeşi în regiuni, unde am fost asigurat că sunt câţiva spioni francezi deghizaţi în haine bulgăreşti; ca consecinţă a acestei încercări, am găsit şi am făcut să fie prinşi, în timpul nopţii, doi din aceşti vinovaţi şi sub alte pretexte am insistat a fi exilaţi din ţară. In consecinţă, oamenilor mai sus amintiţi (70 de piaştri) lui Nicolas Demerge lui „Yabaki Ostroveny" lui Mihaly Penlivan" . . . . 14" 18" 8".

Noemvrie 20 ... „Pentru o persoană de încredere trimisă în Moldova spre a lua toate informaţiile posibile asupra comportării nobilimei moldovene şi asupra urmărilor nefericite ale intrigilor francezilor cu familia Balş şi Ghica, detalii necesare ambasadei Majestăţii Sale dela Constantinopol; această persoană de încredere a primit ordin să se deplaseze dela Iaşi la Bucovina pentru a cunoaşte mişcările cordonului austriac." . . . . 36" 0" 0"[3].

Noemvrie 23 ...„Pentru a tabacheră de aur smălţuită dăruită Divanitului Effendisy dela Poartă, rezident la Bucureşti, spre a-mi procura pe subt mână copiile comunicărilor comisarului Franţei dela Iaşi, adresate lui Pasvanoglu, rebelul dela Vidin şi altor rebeli din Rumelia — aceste copii au fost apoi expediate Excelenţei sale Domnului „Arbuthnat" la Constantinopol şi au fost o oarecare utilitate pentru Serviciul Public." . . . . . . 21" 13" 4".

Noemvrie 30 ...„Pentru plată spre a câştiga un funcţionar dela agenţia austriacă, pentru o cunoaşte cu siguranţă intrigile agentului Austriac cu comisarii Franţei în legătură cu desfacerea scrisorilor pe care publicul le trimite prin poştă dela Viena şi din cari toate amănuntele erau comunicate agenţilor francezi." . . . . 10' 0" 0".

---

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 190.
2) Ibidem, p. 191.
3) Ibidem, p. 192.

Decemvrie 7 ... „Pentru plata lui Abdy Effendy spre a face să eşueze propunerile pe cari subcomisarul şi cancelarul Franţei Le Doulx le făcea rebelilor din Rumelia, mi s'au trimis în original aceste propuneri, ceea ce era de mare importanţă de a le cunoaşte — Piaştri 200 — plus plata boierului Pandazoglu pe care l-am introdus la comisarul Franţei pentru a avea noutăţi pe cari el, ştia să le afle în mod abil, prefăcându-se de a fi din partidul francez. Toate aceste noutăţi au fost transmise la timp la Constantinopol şi Viena." . . . . 46" 13" 4" [1]).

August 30 ... „Pentru plata Tătarului Aly Aga trimis de către boerii nobili ai Valahiei cu plângerea lor (Arzy Mazhzar) la sultan pentru că s'a însărcinat fără ştirea lor cu o depeşă secretă către ambasadă, care îi aducea în copii tot ceea ce s'a petrecut în scris la Divan." 3" 6" 8" [2]).

Septemvrie 1 ... „Hospodarul Valahiei Prinţul Ipsilanti retrăgându-se la Cronstadt în Transilvania de teamă de a-i tăia capul, el m'a însărcinat de a face ca să-i-se trimeată depeşile confidenţiale pe care nu puteam să le primesc pentru el. In acest scop i-am adresat astăzi un mesager cu scrisori primite dela Constantinopol." . . . . 7" 18" 0".

Septemvrie 3 ... „Pentru plata ienicerului Kiuciuk Osman, trimis la alteţa Sa Mustafa Hairakdar, cu comunicări confidenţiale pentru a-l pune în curent şi a nu da crezare propunerilor viclene ale caimacanilor prinţului Şuţu cari erau cu toţii subt influenţa Franţei." . . 6" 0" 0 [3]).

Septemvrie 8 ... „Pentru a da arhidiaconului „Cheristoskuleo", secretarul arhiepiscopului mitropolit al Valahiei, spre a mă informa, la timpul potrivit, despre comunicările secrete pe cari consulii Rusiei şi Franţei le făceau sfinţiei sale arhiepiscopului împotriva intereselor Porţii, în calitatea sa de preşedinte al Divanului acestei provincii — în absenţa unui principe, Ţechini 20." . . . . 11" 13" 4".

Septemvrie 10 ... „Generalul Michelson, Comandantul Şef al armatei Ruse în Polonia, făcând câteva mişcări, din ordinul Curţei Sale la frontiere, cari anunţau câteva proiecte împotriva Porţii, am expediat îndată în acele locuri un om de încredere spre a lua informaţiile necesare şi a informa ambasada din Constantinopol şi Viena." . . . 16" 13" 4" [4]).

Octomvrie 24 ... „Plătit unui agent secret numit Pălămidă, trimes pe frontierele cu Rusia, pentru a observa preparativele militare care se făceau la Nistru." . . . . 23" 6" 8" [5]).

Octomvrie 26 ... „Plătit lui „Pesctiedgy" unui din băieţii favoriţi ai lui „Aga Hassan Paşa", comandant al fortăreţei dela Bender, sosit la mine cu amănunte asupra descoperirii şi arestării a unor indivizi suspecţi a

---

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 194.
2) Ibidem, p. 195.
3) Ibidem, p. 196
4) Ibidem, p. 197.
5) Ibidem, p. 197.

căror semnalmente i le dădusem, amănunte interesante pe care le-am transmis în aceiaşi zi la Viena." . . . . 20" 0" 0" [1]).

Noemvrie 17 ...„Pentru plata lui „Cara Ismail" ienicer, pentru cursa sa la Constantinopol cu scrisori de cea mai mare importanţă, aducând la cunoştinţă Excelenţei sale ambasadorul tot ceea ce se petrecea în ţările de sub jurisdicţia mea." . . . . 20" 0" 0" [2]).

Decemvrie 12 ...„Pentru curierul „Fogorassy" trimes cu depeşe la Camenesk-Podolsk la prinţul Ipsilanti care s'a retras dela Cronstadt cu ordin de a se reîntoarse în Transilvania pentru a observa starea cordonului militar dela frontieră." . . . . 26" 13" 4" [3]).

Decemvrie 17 ...„Armata otomană precum şi Alteţa Sa „Mustapha Bairakadar" numindu-mă plenipotenţiar al lor, pentru a mă duce în grabă la cartierul general Rusesc dela Iaşi, am plecat imediat având un ordin la mână, semnat de către armata otomană şi „Mustapha Bairakadar" adresat comandanţilor avangărzii turceşti spre a fi în mod absolut la ordinele mele şi de a face tot ce eu le voi sugera spre a evita de a se ciocni cu armata rusă, şi a încerca prin aceasta de a-mi lăsa tot timpul necesar, spre a negocia, dacă este posibil. Cheltuielile ocazionate în timpul acestui voiaj extraordinar, pe care demnitatea locului pe care-l ocupam, nu-mi permitea să le cer dela Turci." . . . 63" 2" 0" [4]).

Decemvrie 17 ...„Odată intrat în avanposturile armatei ruse şi după ce am cunoscut ordinele semnate de către Alexandru, care a ordonat Generalului Michelson ca să ocupe Bucureştiul şi să-i bată pe Turci, peste tot unde îi va întâlni, am făcut în scris rapoartele mele către armata turcă şi către „Mustapha Bairakadar" pe care le-am trimes printr'un expres parlamentar, căci armata rusă n'a vrut să mă lase să ies din cordonul lor şi m'a rugat să urmez drumul lui Michelson.

Aşteptând, am ţinut o corespondenţă foarte activă cu Viena. cheltueli cu expediţii extraordinare, ştafete la Viena pentru Domnul „Adain", spioni, cheltuieli de hrană pentru mine şi suita mea la armată până la luarea Bucureştiului şi alte mici cheltueli la armată, etc., etc., etc. . . . . 139" 16" 8".
In consecinţă am mai soldat contul meu pe care îl găsesc la Domnul Castnucio, bancherul meu, care a mai binevoit să-mi avanseze bani pentru şederea mea şi a suitei mele la Cronstadt, etc., etc., i-am dat un bilet de 1134 de piaştri." . . . . 75" 12" 0" [5]).

* * *

Din această listă se vede că, pentru lire sterline, agentul britanic Summerers a reuşit să pună la cale operaţii complexe de spionaj sau diversiune. Numărul mare al operaţiilor eftine a făcut ca suma totală să se ridice

---

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 197—198.
2) Ibidem, p. 199.
3) Ibidem, p. 198—199.
4) Ibidem, p. 206—207.
5) Ibidem, p. 207—208.

în socoteala cheltuelilor domnului Summerers pentru serviciul secret — numai din contul lui, care nu era singurul cont — între anii 1803—1807 la suma totală de 2122", 5", 5" lire sterline.

Dacă ne gândim la faptul că asemenea agenţi mişunau în diferite ţări, ne dăm seama ce sumă imensă a fost cheltuită de guvernul englez pentru spionaj şi acte diversioniste.

Cu toate acestea, ministrul afacerilor străine al Angliei, lordul Castlereagh, avea neruşinarea să declare inaugurarea „principiului de neintervenţie", ca bază a politicii externe engleze.

Din momentul pompoasei declarări, acest principiu n'a însemnat altceva decât un efort sporit pentru mascarea imixtiunilor engleze, sau chiar şi a cuceririlor efective a noi teritorii sau poziţii în diferitele colţuri ale lumii. Astfel, în acelaş timp cu declararea politicii de neintervenţie, Anglia a cotropit noi teritorii nu numai în Europa, dar şi în America de Sud şi în Asia. Este de ajuns să ne referim la faptul că Birmania a fost cotropită tocmai în această perioadă, printr'un răsboi sângeros, pus la cale de către colonialiştii englezi, în scopul de a rotunji cu noi teritorii imensa colonie a Marei Britanii.

Interesant de menţionat este faptul că şeful acestei politici provocatoare, lordul Castlereagh, după ce a exercitat timp de zece ani funcţia de ministru de externe al Marei Britanii, s'a sinucis, fiind cuprins de teama că va înnebuni. Este ştiut că şi în zilele noastre s'au întâmplat astfel de cazuri, de astă dată în rândurile oamenilor de stat americani — de exemplu, faimosul Forrestal — deveniţi continuatorii fideli, dar în proporţii mărite, a monstruoasei politici dusă pentru dominaţia mondială.

In Europa, după Congresul dela Viena, Anglia intră din nou în posesia insulei Malta şi acaparează insulele Ionice, insule greceşti situate în apropierea Albaniei.

Lovitura următoare a Angliei este pregătită cu multă dibăcie tocmai pe teritoriul Albaniei de astăzi, încăputä în vremea aceea pe mâinile sângerosului despot feudal Ali Paşa din Ianina care este controlat, sprijinit şi îndrumat de englezi în toate acţiunile sale.

In 1820—1821 are loc aşa zisa răscoală a lui Ali Paşa din Ianina, care urma să cucerească locul sultanului. Toate documentele secrete englezeşti vorbesc cu cea mai profundă simpatie despre acest complot.

Guvernul englez ascunde această atitudine a sa, atât în faţa guvernului Porţii Otomane, cât şi în faţa Rusiei. In 1821, când izbucneşte răscoala condusă de Tudor şi cea a eteriei de pe teritoriul ţării noastre, duplicitatea poziţiei guvernului englez devine şi mai evidentă, şi tocmai din cauza aceasta sunt depuse eforturi şi mai mari pentru mascarea scopurilor adevărate urmărite de către guvernul capitalist englez.

Inainte de a vorbi despre atitudinea Angliei faţă de răscoala condusă de Tudor, trebue să caracterizăm, pe scurt, relaţiile existente între Anglia şi Rusia în această perioadă.

Imediat după răsboaiele napoleoniene au ieşit la iveală contradicţiile existente între aceste două mari puteri, mai ales din cauza Imperiului Otoman, pe care Anglia cu orice preţ dorea să-l moştenească.

Pentru a tăia oricărei puteri posibilitatea de a avea anumite pretenţii faţă de Turcia, guvernul englez s'a pronunţat în Ianuarie 1821, prin memorandumul lui Castlereagh că nu va admite răsturnarea echilibrului teritorial al Europei, ceea ce însemna în fond apărarea integrităţii teritoriale

a Imperiul Otoman şi menţinerea mai departe sub jugul Otoman a ţărilor din sud-estul Europei, deci şi a Ţărilor Române. Tot atunci a fost proclamată cu cea mai vulgară făţărnicie politica de neintervenţie în treburile interne ale altor state. Prin aceasta, Anglia urmărea, pe de o parte, să mascheze manevrele ei de a acapara Imperiul Otoman, şi pe de altă parte, prin intermediul agenţilor săi secreţi de teapa lui Ali Paşa din Ianina, voia să domine acest imperiu sub firma unui paşa sau a unor guverne marionete.

Pentru a nu fi împiedicată în operaţiile sale, Anglia încerca să întreţină bune relaţii, atât cu guvernul existent al Turciei, cât şi cu guvernul ţarului.

Din următorul pasaj al raportului către Londra, din 24 Martie 1821, al ambasadorului englez din Constantinopol, Strangford, vedem în ce măsură a reuşit Anglia să inducă în eroare pe această cale cele două puteri interesate.

„Am avut până acum toate motivele să fiu satisfăcut de tonul de încredere şi de prietenie manifestat faţă de mine de miniştrii Otomani. Acest lucru mi-ar fi fost şi mai agreabil, dacă nu m'aşi fi temut că aceasta provine într'o oarecare măsură dela părerea că între Marea Britanie şi Rusia nu se mai află aceleaşi relaţii de alianţă intimă ca mai înainte. Această idee (după cum am putut eu să descopăr) este întemeiată pe o interpretare greşită a depeşei circulare a Inălţimii Voastre din 19 Ianuarie şi am luat în consecinţă măsurile indicate pentru a înlătura această impresie.

Ca o dovadă a încrederii pe care acest guvern pare dispus să mi-o arate, a doua zi după conferinţa cu ministrul rus, Reis Efendi mi-a comunicat principalele amănunte ale ei“ [1]). Pe baza aceloraşi motive, a obţinut Strangford acelaş lucru, şi dela ministrul rus Stroganov.

„Amănuntele acestei conferinţe — scrie Strangford — sau cel puţin asupra participării ce a avut-o în ea trimisul rus, mi-au fost procurate acum 4 zile de acest ministru.

Ele se referă la cele mai pozitive şi mai formale asigurări, din partea sa, a lipsei desăvârşite de participare, din partea Rusiei în afacerile provinciilor răsculate“ [2]).

Problema dacă guvernul Rus este sau nu amestecat în răscoala condusă de Ipsilanti, preocupă cel mai mult pe diplomaţii englezi, pentru a lua poziţie faţă de ea.

In adresa particulară către Strangford, cu data de 16 28 Martie 1821, ministrul englez din St. Petersburg scrie următoarele: „Acest eveniment a pricinuit, de sigur, o mare senzaţie, dar eu am crezut că este prudent să mă abţin a face investigaţii directe asupra chestiunii, pe lângă Monsieur Divov, care, la urma urmii, ar putea să-mi dea puţine informaţii sau deloc asupra punctului cel mai interesant de aflat, anume asupra cursului pe care acest guvern îl va lua într'un caz aşa de dificil... după cele mai bune informaţii şi opinii pe care le pot strânge, guvernul rus nu numai că n'a instigat aceste mişcări, dar nici nu va fi dispus să dea vreo asistenţă, fie pe faţă, fie secretă, insurecţiei“ [3]).

---

[1]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 432 -433. Documentul citat poartă un număr indicativ F. O. 78/98.

[2]) Ibidem, p. 432.

[3]) Ibidem, p. 441.

Din aceste documente şi încă din multe altele, reiese limpede că diplomaţii englezi erau preocupaţi nu numai să afle dacă guvernul ţarist are vreo imixtiune în răscoala condusă de Ipsilanti, dar au şi exercitat o oarecare presiune asupra guvernului ţarist, pentru ca acesta să discrediteze mişcarea eteristă, să nu se amestece în chestiunile interne ale Imperiului Otoman.

Presiunile făcute de Anglia asupra ţarului Alexandru I, pentru discreditarea mişcării eteriste, sunt subliniate în repetate rânduri în lucrarea „Istoria Diplomaţiei" de sub redacţia lui V. P. Potemkin. Aceste presiuni au fost exercitate direct: „...reprezentantul Angliei, Stuart, a făcut în aşa fel, încât poziţia ostilă a Angliei faţă de intervenţia Rusiei în afacerile greceşti să fie de îndată cunoscută de către Alexandru"[1]).

In schimb, aşa cum se va vedea mai departe, guvernul englez împânzeşte conducerea mişcării eteriste cu agenţii săi şi astfel, atitudinea Angliei faţă de răscoala eteristă depindea de întrebarea: In ce măsură vor reuşi agenţii secreţi englezi să dirijeze desfăşurarea evenimentelor în folosul lor? Un lucru este însă cunoscut: lupta pentru eliberarea poporului grec de sub jugul otoman n'a fost susţinută de către reprezentanţii Angliei. Din contră, precum arată un autor contemporan, în preajma răscoalei eteriste, când s'au prezentat multe şanse pentru o victorie rapidă însăşi în capitala imperiului otoman — pregătirile efectuate pentru declanşarea răscoalei au fost divulgate sultanului de către ambasadorul britanic.

Acest autor descrie în mod amănunţit cum au organizat Grecii din Constatinopol complotul cu arme ascunse în secret.

La un moment dat „...conjuraţii au fost trădaţi; un mizerabil delator, în speranţa unei mari recompense, a declarat totul unui ofiţer dela Ambasada Britanică... Astfel a fost zădărnicit un vast plan de conspiraţie, al cărui fir, Turcii au ajuns să-l descopere prin ambasadorul englez"[2]).

Cu privire la politica guvernului englez, faţă de mişcarea revoluţionară a grecilor din Turcia, autorul sovietic O. Sparo scrie:

„Singura problemă a „popoarelor civilizate", după părerea capitaliştilor englezi, era localizarea mişcării revoluţionare în limitele imperiului otoman şi înăbuşirea ei. Iar după toate acestea, intenţia principală era să împiedice Rusia de a declara război Turciei, ceea ce putea duce la creşterea influenţei ruse în Strâmtori şi în Grecia".

Apreciind corelaţia forţelor politice în problema orientală, K. Marx scria: „In timp ce Rusia susţinea procesul de fărâmiţare a Turciei în mod paşnic şi fără teamă, diplomaţii apuseni continuau să garanteze şi să susţină status quo şi inviolabilitatea Turciei. Până când această tradiţie va fi legea conducătoare a diplomaţiei apusene nouă zecimi din populaţia Turciei europene vor vedea în Rusia singurul lor sprijin, eliberatoarea lor, Mesia lor."[3]).

---

[1]) „Istoria Diplomaţiei" sub îngrijirea lui V. P. Potemkin, vol. II, Ed. Cartea Rusa, 1947, p. 116.

[2]) M. C. D. Raffenel. Histoire des Evénements de la Grèce depuis les premiers troubles jusqu'à ce jour. Paris, Chej Dandey, p. 19—20.

[3]) K. Marx şi Fr. Engels. Opere, vol. IX, p. 394, după *O. Sparo,* în: Rolul Rusiei în lupta Greciei pentru independenţă. Rev. Voprosî Istorii nr. 8/949, p. 56.

II

POZIŢIA OSTILĂ A GUVERNULUI ENGLEZ FAŢĂ DE RĂSCOALA CONDUSĂ DE TUDOR VLADIMIRESCU

In ce priveşte atitudinea reprezentanţilor englezi faţă de răscoala condusă de „uzurpatorul Tudor" — precum îl numiseră agenţii englezi — nu încape nicio îndoială că din primul moment s'au plasat pe o poziţie făţiş duşmănoasă.

Toţi diplomaţii englezi scriau rapoarte după rapoarte în legătură cu răscoala din ţara noastră. Din aceste rapoarte desprindem următoarele fapte:

In primul rând reprezentanţii Angliei au avut o atitudine ostilă faţă de răscoala condusă de Tudor Vladimirescu. Ei scriau despre „sălbaticii valahi ai lui Tudor" [1]), despre uzurpatorul Tudor [2]), despre „prădăciunile" conducătorilor răscoalei [3]), despre prădarea caselor boierilor [4]).

Iată numai două pasaje dintr'un raport trimis la Londra despre desfăşurarea răscoalei din Valahia: „Retragerea consulilor este de atribuit fricii lor de valahii sălbatici ai lui Tudor"... „Starea afacerilor în Valahia devine în fiecare zi mai disperată" [5]).

In al doilea rând, din aceste documente reiese clar că diferiţi cetăţeni englezi (agenţi secreţi, spioni, diplomaţi englezi) sunt antrenaţi în mod direct în opera de ajutorare, în opera de „salvare" a marilor boieri din Ţara Românească. Iar după înnăbuşirea răscoalei, boierii se adresează ministrului englez din Turcia, lordul Strangford, căruia îi aduc mulţumiri că Anglia a scăpat ţara „de ruină, de anarhie şi a deschis calea propăşirii şi fericirii".

La 19 August 1822, Strangford comunică marchizului de Londonderry că a avut o conversaţie cu noii „hospodari" ai Moldovei şi Valahiei care au declarat: „Ordinea mai bună a lucrurilor de care sunt convinşi că e pe cale să se stabilească în Principate ei o atribue activei şi binevoitoarei intermedieri a Marii Britanii" [6]).

Mai mult încă, când lordul Strangford vine în ţara noastră, el este întâmpinat cu mulţumiri din partea boierimii pentru faptul că Anglia a determinat înnăbuşirea răscoalei.

„Valahia, — spune boierul Mihail Filipescu Aga — primind onoarea de a fi vizitată de Excelenţa Voastră, este datoare să uzeze de toate mijloacele pentru a recunoaşte o astfel de binefacere... Dacă ţara e fericită de venirea noului hospodar... care va cicatriza rănile încă sângerânde — o datoreşte Angliei... împreună cu fericirea de a fi apărată şi garantată de noi nefericiri, fiind sub egida tutelară a Augustului Monarh „regele Angliei" [7]).

Strangford, în scrisoarea sa către Caning, arată că „boierii ce-l escortau din oraş în oraş" erau excesivi în manifestările lor de gratitudine

---

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 451.
2) Ibidem, p. 450.
3) Ibidem, p. 449.
4) Ibidem, p. 449.
5) Ibidem, p. 449.
6) Ibidem, vol. II, p. 171.
7) Ibidem, p. 174

faţă de Majestatea sa, a cărui puternică influenţă la Poartă a determinat instaurarea noi stăpâniri"[1]).

In al treilea rând, constatăm existenţa unui număr foarte mare de agenţi englezi pe teritoriul ţării noastre.

Un raport din Sibiu, datat din 19 Septembrie 1821, vorbeşte despre ştirea că numeroşi agenţi englezi cutreieră regiunile dunărene: ...„de câtăva vreme circulă svonul la Hermanstadt că ar exista emisari englezi în diferite regiuni ale Dunării. Noutate care este confirmată din sursă demnă de încredere"[2]).

Unul din aceşti agenţi, un oarecare C. D. Goch, într'o scrisoare adresată superiorilor săi, după ce se exprimă cu furie despre Tudor şi despre răscoala condusă de el, arată: „câţiva funcţionari de cea mai înaltă distincţie şi încurajaţi de momeala unei generoase recompense şi asiguraţi de un religios secret, mi-au promis că de câte ori voi dori îmi vor procura copiile de care voi avea nevoe"[3]).

Dar întâlnim în documente un nume mult mai important, un agent care juca un rol mult mai însemnat în înfăptuirea planurilor mârşave concepute la Londra — Wybron Bargrave. Acest agent englez al cărui teritoriu de jurisdicţie era Transilvania şi Ţara Românească, care în tot timpul răscoalei cutreera oraşele Transilvaniei aflate în apropierea graniţei Româneşti, vorbeşte în rapoartele sale secrete de mai mulţi oameni de ai săi care uneltEau sub directa îndrumare a lui: „Spătarul (prietenul meu Băleanu) rămâne hotărît la Bucureşti — scrie Bargrave — şi păstrează (aşa cum l-am îndrumat eu) o neutralitate strictă, mulţumindu-se să pedepsească pe tâlharii şi incendiatorii de toate neamurile, el are circa 6000 de oameni înarmaţi"[4]). Se vede că în momentul când scria acest raport încă n'a fost informat că arnăuţii şi pandurii care la început se găseau la dispoziţia spătarului Băleanu au trecut de partea lui Tudor şi Spătarul Băleanu mai dispunea doar de 300 de oameni. In acest moment el mai credea că se va putea folosi fie de boierii din ţără, fie de acei care au fugit în Transilvania pentru a duce la bun sfârşit misiunea ce îi fusese încredinţată.

„In timpul şederii mele la Hermanstadt — scrie Bargrave în acelaş raport — am avut dese convorbiri cu primul nobil al Valahiei mici (Bibescu), a cărui soţie este o fiică a lui Skanavi (de curând ban al Craiovei, acum decapitat la Constantinopol) despre caracterul, conducerea şi dreptatea revendicărilor lui Tudor"[5]).

Bargrave mai avea la dispoziţia lui oameni din conducerea mişcării eteriste care au fost de mai mult timp recrutaţi în solda spionajului englez şi care au fost ţinuţi în evidenţă şi la Londra. In corespondenţa sa cu Lordul Stewart, Bargrave vorbeşte despre aceşti indivizi ca fiind bine cunoscuţi la Londra: „Activul domn Scufo — despre a cărui conduită Excelenţa voastră îşi va aminti — ...este cu Ipsilanty"[6]).

„Tânărul Manos, despre a cărui plecare subită, curând după sosirea mea, am informat pe Excelenţa voastră, în legătură cu datoriile sale — este secretar şi un anumit Duca, fost agent diplomatic al lui Ali Paşa la Bucu-

---

1) Documente engleze 1821—1836, vol. II, p. 178.
2) Ibidem, p. 100.
3) Ibidem, p. 134.
4) Ibidem, p 40.
5) Ibidem, p. 39
6) Ibidem, 1782—1821, vol. I, p. 451.

rești, este adjutant general al Alfredului grec. D-l Scufo are două coarde la arcul său, el urma să fie făcut vicecancelar, anul acesta, în locul unui nobil valah, la recomandația generalului Pini, dar caftanul a cedat locul sabiei“ [1]).

E clar că acest individ despre a cărui activitate de mai multe ori a fost informată Londra (Scufo) — sau omul care a trebuit să plece subit — în legătură cu datoriile sale și despre care ține să informeze Bargrave pe Excelența Sa dl. Ministrul al imperiului britanic îndată după sosirea sa, pentru a-și îndeplini noua misiune cu care a fost încredințat (Manu) — și în sfârșit agentul lui Ali Pașa, adică agentul, agentului englez (Duca) precum și omul care se ascunde sub pseudonimul Alfredului grec; toți acești indivizi aveau să îndeplinească un rol mare.

Nu e neapărat nevoe să analizăm anumite aspecte cifrate ale scrisorii, faptele care vor urma ne desleagă rolul jucat de aceștia în timpul răscoalei. E necesar însă să ne amintim procedeele folosite de Summerers — lista cheltuielilor sale, și diversitatea operațiilor săvârșite de agenții săi, ca să ne formăm o imagine departe de a fi completă — despre activitatea acestor spioni în solda britanică. Din păcate nu dispunem de date biografice ale lui Summerers sau ale lui Bargrave. In schimb avem date concrete despre întreaga viață a unui al treilea agent, care joacă un rol important în legătură cu acțiunile mârșave ale lui Duca — agentul agentului englez Ali Pașa. E vorba de Tomas Gordon.

Acest Gordon și-a început cariera sa în armata engleză.

Dicționarul biografic englez arată că Gordon a părăsit serviciul militar britanic și în anul 1810 a pornit în călătorie prin lume. Prima călătorie a lui Gordon a fost la Ali Pașa din Ianina [2]). Aici el nu a discutat despre călătoria sa „de plăcere“ sau despre frumoasele țărmuri ale Albaniei. Desigur, dicționarul englez nu arată că Gordon era un agent secret al englezilor. Dar faptele dovedesc aceasta cu prisosință.

Intr'un raport trimis în 1812 de către ministrul Angliei la Constantinopol către ministrul de externe Castlereagh, primul arată că: „gentlemanul englez Tomas Gordon a căutat cu iscusință să facă față importantei sarcini care i-a fost încredințată“. Fiind vorba despre o sarcină secretă diversionistă, nu se putea trimite un oarecare funcționar neiscusit. Deaceea s'a recurs la ajutorul agentului secret Gordon.

El trebuia să treacă linia frontului ruso-turc și printr'o anumită manevră să influențeze comandamentul rus pentru ca acesta să cedeze pretențiilor turcești.

Citâm din raportul semnat de Stratford Canning către Castlereagh din 12 Iunie 1812.

„Eu am acum satisfacția să adaug, că Domnul Gordon, gentlemanul englez, pe care nu pot să-l laud îndeajuns pentru râvna cu care a preluat o atât de primejdioasă misiune, s'a reîntors aci la 20 Mai, iar comunicările sale au fost ascultate cu efectele cele mai fericite.

Vă alăturez raportul Domnului Gordon asupra demersurilor sale la București“ [3]).

---

[1]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 451.
[2]) Dictionary of National Biography, vol. XXII, p. 230.
[3]) Ibidem, p. 362.

Iată câteva cuvinte din raportul lui Gordon despre această manevră: „am fost trimis în modul cel mai expeditiv la Bucureşti în dimineaţa zilei de 9 Iunie, câteva ore după sosirea mea, am fost condus la Excelenţa Sa Domnul Italinsky"[1]).

Expunând conversaţia cu Italinsky, Gordon printre altele arată: „Eu m'am silit să-l impresionez cu ideea că Turcii fac formidabile pregătiri, dar el mi-a tăiat-o scurt, răspunzând că lasă-i să facă ce pregătire or vrea, ei nu vor putea niciodată să fie îngrozitori pentru ruşi"[2]).

In continuare, Gordon arată: „In aceeaşi zi eu am fost primit în audienţă la comandantul şef, Generalul Kutuzov, care nu a fost de lungă durată şi în care el s'a mulţumit să-mi declare că Domnul Italinsky i-a făcut cunoscut informaţia pe care eu o adusesem"[3]).

Marele comandant de oşti Kutuzov, dându-şi seama cu cine are de-a-face, a zădărnicit toate eforturile iscusitului agent care la Constantinopol figura ca un simplu gentleman particular, iar la Bucureşti — ca un important comisar al guvernului englez.

In călătoriile sale „particulare", Gordon a fost în toate oraşele din Turcia Europeană şi Asiatică, în Persia, în 1813 în Rusia, în 1815 din nou la Bucureşti, în 1816 la Constantinopol. In timpul răsvrătirii lui Ali Paşa „el a servit în cursul campaniei din 1821 în Moreea ca şef de stat major"[4]).

Că Gordon a fost un agent care acţiona pe baza îndrumării forurilor oficiale din Londra, rezultă şi din aceea că el se întoarce în Grecia abia atunci când guvernul englez declară în mod oficial imixtiunea sa în treburile greceşti.

In anii luptelor hotărîtoare pentru libertatea Greciei, reprezentantul gândirii progresiste din Anglia, marele poet Byron, a venit să lupte cu arma în mână în rândurile răsculaţilor greci. Dar Gordon a fost în slujba burgheziei engleze şi n'avea legătură cu elemente progresiste din Anglia. Chiar şi dicţionarul biografic englez recunoaşte că Gordon n'a avut nici o legătură cu Byron. Când Gordon se va întoarce în Grecia va ieşi la iveală un alt aspect al activităţii mârşave a acestui agent. Pe când Byron cumpărase şi înzestrase din mijloacele sale proprii un vas de război pe care-l pune la dispoziţia răsculaţilor, Gordon cumpărase şi el în Grecia din banii defraudaţi un vas comercial, dar nu pentru răsculaţi, ci pentru afaceri comerciale, urmărind să strângă o avere considerabilă pe spinarea poporului grec.

Precum vom vedea mai departe, Gordon avea legături directe cu Duca. El a fost deţinătorul acelui manuscris grecesc, care a fost publicat de Marshall şi care descrie în mod detailat activitatea mârşavă a lui Duca. El a intrat în posesia acestui manuscris nu prin căi ocolite, ci primindu-l direct dela Duca. Precum arată istoricul grec Filimon, el a plătit cu această ocazie 10.000 de taleri lui Duca. Această sumă reprezintă nu atât recompensa manuscrisului, cât a activităţii criminale a acestuia din urmă. Deci manevrele urzite de guvernul englez împotriva răscoalei conduse de Tudor erau dirijate din două centre: din Transilvania, în Nord şi din Ianina, în Sud, şi aceste două centre erau coordonate direct de Londra, afară de uneltirile directe dela Constantinopol.

---

[1]) Dictionary of National Biography, vol. XXII, p. 353.
[2]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 253.
[3]) Ibidem, p. 354.
[4]) Ibidem, p. 230.

Faptele mai sus enumerate şi anume: ostilitatea reprezentanţilor englezi faţă de Tudor, efortul lor pentru salvarea boierilor prin înnăbuşirea răscoalei şi activitatea agenţilor englezi îndreptată în vederea atingerii acestui obiectiv, pot fi constatate într'un mod mult mai amănunţit din studierea temeinică a documentelor.

III

AGENŢII BURGHEZIEI ENGLEZE URMĂRESC UCIDEREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Suntem încă departe de a putea trage din noile documente toate concluziile. Suntem încă la începutul studierii lor; cercetări serioase n'au fost efectuate încă nici cu privire la politica Angliei faţă de ţara noastră, în această perioadă, nici cu privire la amestecul Englezilor în omorîrea lui Tudor Vladimirescu. Apar însă date care permit tot mai mult să considerăm că iniţiatorii asasinării lui Tudor au fost agenţi englezi.

Privitor la asasinarea lui Tudor, manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic şi publicat de Marshall, are o importanţă deosebită deoarece ne arată cine a fost instigatorul acestei crime. Acest instigator nu a fost altcineva decât Constantin Duca din Ianina.

In manuscris se arată că Duca a vrut să pună la cale omorîrea lui Tudor încă dela prima întâlnire care a avut loc între Tudor şi Ipsilanti. Precum se arată în manuscris, aflând despre această întâlnire dela domnul Ion Scufo, „Duca îndată pregăteşte câteva sute din cei mai buni soldaţi ai avantgărzii şi pleacă la Colentina, cu hotărîrea de a-l ataca pe Tudor“ [1]. In timpul conversaţiei cu Ipsilanti, Duca i-a spus că „nu face aceasta cu un scop anumit, ci... pentru siguranţa lui“ [2]). Aluziile lui Duca cu privire la „un scop anumit“ — indică că acesta a vrut să săvârşească crima pe baza unor dispoziţii primite dela cineva şi consideră momentul prielnic pentru a o putea înfăptui. Or, cel care a semnalat lui Duca momentul potrivit pentru uciderea lui Tudor a fost domnul Ion Scufo.

Din documentul amintit mai sus şi semnat de Bargrave, vedem că despre conduita „Activului domn Scufo“ lordul Stewart era ţinut la curent.

Dar ar fi greşit să presupunem că numai Scufo primea dispoziţiuni dela agenţii guvernului englez.

Constantin Duca era originar din Ianina şi un timp, este agent diplomatic al Paşei din Ianina la Bucureşti. Ştim foarte bine că Ali Paşa era omul englezilor. Englezii au urmărit prin diferite manevre de palat, prin ciocniri mărunte şi scandaluri, să acapareze scaunul sultanului pentru Ali Paşa şi astfel să întărească poziţiile engleze în Imperiul Otoman. Prima preocupare a diplomaţilor englezi, atunci când în ţara noastră a isbucnit o răscoală de mari proporţii care s'a transformat într'o uriaşe flacără revoluţionară, a fost ca conducătorii acestei mişcări să fie îndepărtaţi, să fie omorîţi ca nu cumva în locul englezilor sau interpuşilor lor, conducătorii devotaţi ai poporului să ajungă să cârmuiască ţările cotropite de imperiul

[1]) F. M. Marshall, „Expediţia din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene“. Publicat în Buletinul Societăţii de Istorie şi Etnografie a Greciei, 1926, vol. IX, p 474.

[2]) Ibidem.

otoman. Este firesc că agentul diplomatic al lui Ali Paşa a urmărit această linie a diplomaţiei engleze când a pus la cale uciderea lui Tudor.

Nu ne mai bazăm numai pe această legătură dintre Bargrave şi Scufo pe de o parte şi Ali Paşa şi Duca pe de altă parte atunci când susţinem că englezii au fost aceia care au iniţiat uciderea lui Tudor Vladimirescu. In această privinţă mai există o serie întreagă de fapte.

Cine a fost deţinătorul unicului manuscris care indică pe autorul uciderii lui Tudor? Deţinătorul acestui manuscris a fost faimosul Tomas Gordon, iar după moartea acestuia, ajunge la Muzeul Britanic din Londra. Ştim că exista o legătură directă între Duca şi Gordon, fapt care este menţionat şi de istoricul grec Filimon, iar documentul provenit din Valahia, care vorbeşte despre faptele lui Duca, nu întâmplător ajunge la Gordon, ci în mod firesc. Din atitudinea lui Duca reiese şi mai clar faptul că el n'a activat în timpul răscoalei decât pe baza unor indicaţii primite dela Gordon. Atitudinea lui Duca faţă de toate problemele mai importante din timpul răscoalei, coincide aşa cum vom vedea mai departe, cu poziţia englezilor în aceste probleme.

Avem deasemeni un fapt şi mai elocvent. Gordon în 1831 scrie o carte (două volume) întitulată „Istoria revoluţiei greceşti". Dacă vom identifica anumite pasagii din istoria scrisă de Gordon cu manuscrisul care se afla în posesia lui ne vom da seama foarte uşor de motivul pentru care acest document nu a fost publicat timp de un secol şi ce anume a vrut să ascundă Gordon. In manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic, ca iniţiator şi instigator al uciderii lui Tudor este prezentat Duca şi complicii săi. Ori, în istoria scrisă de Gordon (deşi acesta foloseşte cuvânt cu cuvânt manuscrisul grecesc) nu numai că nu se pomeneşte de participarea lui Duca la instigarea omorîrii lui Tudor, dar este prezentat ca un vechi prieten al lui, care joacă un rol intermediar între Tudor şi Ipsilanti.

In manuscrisul grecesc se scrie despre prima întâlnire a lui Tudor cu Ipsilanti, următoarele:

„Domnul Tudor abea în a şaptea zi a hotărît să se ducă la Ipsilanti, cerând mai întâi să-i fie trimis ca zălog bimbaşa Sava pentru o eventuală ucidere a lui. Astfel i s'a trimis cel amintit şi după ce îl primi, pleacă la Ipsilanti împreună cu preasfinţitul Argeşului.

Aflând aceasta *dela domnul Ioan Scufo* (subliniat de noi S. Şt. Duca pregăteşte îndată câteva sute din cei mai buni soldaţi ai avantgărzii şi pleacă la Colentina, cu hotărîrea să atace pe Tudor" [1]).

Urmează apoi descrierea unei discuţii între Duca şi Ipsilanti, care deşi nu avea motive serioase, voia să obţină deslegarea pentru uciderea lui Tudor.

„Deci, intrând în cabinetul lui Ipsilanti, i-a spus scopul lui, şi a primit răspunsul în câteva cuvinte că nu trebue să se amestece acolo unde nu primeşte ordine.

Atunci Duca i-a spus că este mare nevoie să se facă, dar să facă cum vrea el, şi adaugă că nu face aceasta cu un scop anumit, ci pentru reuşita scopului nostru şi pentru siguranţa lui. Atunci Ipsilanti îi spune (bine frate, dar pierdem pe Sava, care a fost dat drept zălog lui Tudor). Cu atât mai bine, fiindcă scăpăm de doi mari suspecţi. In sfârşit, el spune lui Duca că

---

[1]) F. M Marshall, „Expediţia din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene", publicat în Buletinul Societăţii de Istorie şi etnografie a Greciei, 1926, vol. IX, p. 12.

speră să-i câștige pe amândoi și ca el să se întoarcă la cazarmă cu soldații lui"[1]).

Deci din documentul păstrat la Muzeul Britanic reiese că instigatorii, organizatorii uciderii lui Tudor au fost Ioan Scufo și Constantin Duca, care erau, după cum am văzut, agenți plătiți ai guvernului englez, recrutați și îndrumați de agenții secreți britanici.

Este deosebit de important faptul că Gordon, expunând evenimentele legate de prima întâlnire între Tudor și Ipsilanti, prezintă în mod fals rolul agentului englez Duca, tocmai pentru a ascunde rolul acestuia de ucigaș. Iată ce scrie Gordon: „Tudor Vladimirescu în schimb care nu socotea potrivit cu demnitatea sa de a-l recunoaște sau a-l vizita, păstra o tăcere întunecată și s'a închis cu 5.000 de panduri, 3 tunuri și o mare provizie de muniții în palatul Brancovanka. *Fostul său prieten și tovarăș Duca preluă rolul intermediarului* (subliniat de noi S. Șt.) și după un răstimp de șase zile Tudor s'a hotărît la aceea de a face o vizită Domnului cu condiția ca să i se predea pe Sava drept ostatec căci el se temea sau cel puțin pretindea că se teme că ar fi să fie omorît de către ultimul. După ce aceasta i s'a aprobat el s'a dus la Colentina însoțit de episcopul de Argeș, și pentru a-l câștiga Ipsilanti lăsă să fie puși în libertate un număr de panduri care fuseseră arestați de patrulele sale, pentrucă făcuseră desordine în oraș, Totuși această întâlnire de fapt s'ar fi putut solda prost pentru Tudor dacă Domnul nu ar fi știut să frâneze *zelul unuia dintre generalii săi* (subliniat de noi S. Șt.) care avea voința să năvălească peste acest aventurier la Colentina cu o ceată aleasă"[2]).

Deși din manuscrisul care era în posesia lui — rezulta tocmai contrariul — Gordon declară că Duca a fost cel mai bun prieten al lui Tudor, că el l-a sfătuit ca în aceste șase zile să se prezinte la Ipsilanti, și că cel care a vrut să-l ucidă pe Tudor ar fi fost un alt general și nu Duca.

Dar asemenea falsificări nu se fac fără motive serioase. Aceasta iese în evidență cu atât mai mult cu cât Gordon reproduce exact în multe alte locuri textul manuscrisului păstrat de el. Gordon nu a vrut să dea de știre că Duca, agent plătit al englezilor, a fost cel care a pus la cale uciderea lui Tudor.

Acesta este singurul motiv pentru care Gordon a falsificat faptele istorice.

IV

EFORTURILE AGENTURII ENGLEZE DE SPIONAJ DE A ORIENTA ȘI CANALIZA RĂSCOALA ETERISTĂ IN DIRECȚIA CORESPUNZĂTOARE INTERESELOR IMPERIULUI BRITANIC

Precum am arătat mai sus, atitudinea adoptată de către Duca, așa cum ne arată pe larg manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic, corespundea întru totul punctului de vedere exprimat în diverse documente de diplomația engleză în problema răscoalei ce se desfășura pe teritoriul țării noastre.

Pe baza acestei analize comparative nu numai că obținem încă o dovadă în plus despre faptul că Duca acționa pe baza indicațiilor date de către

[1]) F. M. Marshall, op. cit., p. 12.
[2]) Tomas Gordon, „Geschichte der Griechischen Revolution", vol I, p. 126

agenţii englezi, dar ni se oferă o cheie pentru a trece în revistă şi atitudinea div rselor curente participante la răscoală faţă de problemele cele mai arzătoare din acea perioadă.

Sa ne oprim la problema atitudinii adoptate faţă de boieri.

Am văzut cum documentele engleze vorbesc fără rezervă de sprijinul dat de către agenţii englezi boierilor. Agentura engleză din conducerea Eteriei — adică curentul făţiş reacţionar care s'a strecurat în mişcarea revoluţionară — pledează cu un efort deosebit ca întreaga mişcare să fie îndrumata pe această cale.

Duca, făcând reproşuri lui Ipsilanti, susţine că „neapărata lui datorie era, îndată ce a venit în Moldova, să pornească în Valahia, unde să-şi aşeze tabăra; acolo ar fi găsit un corp de armată mai mare, şi pe toţi boierii de acolo ca să se consulte cu ei ce anume e de făcut"[1]). In continuare el scrie: „Domnul Ipsilanti era dator să primească negreşit pe toţi fiii tineri ai boierilor... şi să formeze diferite companii de nobili moldoveni"[2]).

Care era poziţia adoptată faţă de boieri de Ipsilanti şi de curentul şovăelnic — curent format de aristocraţi şi nobili? In prima sa proclamaţie, despre care ministrul Angliei Bagot scrie că a fost redactată la Chişinău[3]) Ipsilanti a avut de gând să promită abolirea privilegiilor boiereşti şi înfăptuirea altor măsuri anti-feudale. Desigur această poziţie el o adoptase sub influenţa decembriştilor cu care avea contact timp de aproape un an în timpul pregătirii răscoalei. In această perioadă, aşa cum arată Bazanov, „mişcarea decembristă s'a unit cu mişcarea naţională de eliberare şi cu mişcarea de apărare a Greciei"[4]). Acest fapt mai este subliniat în câteva locuri de autorul sovietic. Iată un pasagiu privitor la această legătură: „Deşteptarea curentelor revoluţionare din Chişinău a contribuit la răscoala eterişţilor isbucnită în 1820 şi la lupta de eliberare naţională din Grecia subjugată — Decembriştii din Chişinău aveau legături personale cu patrioţii Greci iubitori de libertate", în Chişinău activa comitetul revoluţionar grec. In casa lui Orlov „lucrau cu foc" Raievschi, Ohotnicov, Puşchin, Liprandi şi încă şapte sau opt ofiţeri tineri, şi tot atunci mărturiseşte F. E. Vigheli în însemnările sale, „frecventa casa aceea împreună cu alţi cugetători ca el şi Cneazul Alexandru Ipsilanti"[5]).

Referitor la aceasta, este interesant faptul că Iordache Olimpiotul a plecat de mai multe ori în Basarabia pentru a atrage pe Kara-Gheorghe[6]) un emigrant sârb, de partea răscoalei care se pregătea. E foarte probabil că, întorcându-se dela Chişinău şi dela Alexandru Ipsilanti, care locuia în casa generalului Orlov, generalul ce intenţiona să reorganizeze mişcarea decembriştilor pe baza principiului de eliberare naţională, Iordache aducea în Valahia concepţia generală şi concepţia tactică a răscoalei.

Alexandru Ipsilanti însă venind la Iaşi, cade imediat sub influenţa elementelor reacţionare din conducerea Eteriei. Rizo Neroulos, mare boier moldovean, mâna dreaptă a domnitorului Suţu, arată că imediat după ve-

---

[1]) F. M. Marshall, „Expediţia din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene". Manuscris aflat la Muzeul Britanic.
[2]) Ibidem
[3]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 441.
[4]) B Bazanov, „Decembriştii în Chişinău". Ed. GIM, 1951, p. 4.
[5]) Ibidem, p. 51—52
[6]) Gervinius, „Insurrection et régénération de la Gréce", p. 149.

nirea lui Ipsilanti a avut o convorbire cu el despre reformele preeonizate în proclamaţie, când i-a declarat: „Nu ascultaţi pe cei ce vă vorbesc numai din cărţi. Nu aveţi încredere în aceste principii speculative şi generale; ele nu se aplică dintr'odată tuturor popoarelor". „Ipsilanti mi-a promis că nu va publica această proclamaţie şi şi-a ţinut cuvântul" [1]).

O lucrare inedită, intitulată „Progresul eteriei în revoluţie", a unui eterist care se plasează pe o poziţie apropiată curentului revoluţionar al eteriştilor — Xodilo, subliniază că una din greşelile principale ale lui Ipsilanti a fost aceea că, până la urmă, nu s'a ţinut de programul iniţial şi n'a eliberat pe ţăranii din Moldova.

Un alt curent, reprezentat de Iordache Olimpiotul care conducea pe arnăuţii săi şi mai ales de Tudor Vladimirescu care a lansat lozinca „averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri să se jefuiască", sau „Patria este norodul şi nu tagma jefuitorilor", întruchipa curentul revoluţionar; în tot timpul răscoalei ei au mers pe o linie revoluţionară de care s'a dezis în mod atât de ruşinos Ipsilanti sub presiunea mereu crescândă a agenturii engleze strecurată în conducerea Eteriei.

O altă problemă care scoate în evidenţă că Duca şi întreaga bandă din jurul lui uneltise în numele intereselor engleze este problema ajutorului din partea Rusiei. Documentele ne dovedesc că principala strădanie a englezilor a fost ca să îndepărteze Rusia de cauza răsculaţilor: să preîntâmpine orice imixtiune din partea acestei mari puteri în aşa zisa chestiune internă a imperiului otoman şi să obţină discreditarea mişcării revoluţionare din partea ţarului.

Duca urmărea exact această linie. El reproşează lui Ipsilanti că „a vrut cu înşelăciune să îndemne poporul la răscoală şi nu cu scopul adevărat al Eteriei, spunând despre Eteria noastră că o putere mare va apăra drepturile noastre şi în loc ca prin aceasta neamul să tragă foloase, dimpotrivă a fost distrus" [2]).

El scrie mai departe: „La o judecată dreaptă, Rusia ar fi fost condamnată de întreaga Europă" [3]).

Aceste expresii cu care ne întâlnim în declaraţiile lui Duca sunt foarte asemănătoare cu cuvintele lui Strangford în care el se pronunţa asupra ştirilor răspândite de Ipsilanti cum că „va fi ajutată prin resursele unei mari puteri" [4]). Indignarea şi teama se ascunde în cuvintele acestui diplomat când scrie: *„El a avut îndrăsneala* (sublinierea noastră S. Şt.) să adreseze o scrisoare conţinând cam aceleaşi expresii, Ministrului rus de aici" [5]).

Uneltirile diplomaţiei engleze într'adevăr vor reuşi să obţină dela ţar dezavuarea mişcării. „Istoria diplomaţiei" de sub redacţia lui V. P. Potemkin arată că: „In ceeace priveşte Grecia, lui Castlereagh nu i-a fost mai puţin teamă decât lui Meternich de caracterul schimbăcios al lui Alexandru. La 21 Iulie 1821, el a scris la Petersburg reprezentantului său Bagot, să comunice lui Alexandru că „Grecia reprezintă o ramură a spiritului organizat de răscoală, care este sistematic propagat în Europa şi isbucneşte

---

[1]) Rizo Neroulos, „Istoria Insurecţiei Greceşti". Ed. 1834, p. 289—290.

[2]) F. M. Marshall, „Expediţia din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene", Manuscris aflat la Muzeul Britanic.

[3]) Ibidem.

[4]) Documente engleze 1782—1821, p 431.

[5]) „Istoria Diplomaţiei, sub îngrijirea lui V P Potemkin", vol. II, ed. Cartea Rusă, 1947, p. 116.

peste tot unde datorită unei cauze oarecare slăbeşte mâna puterii conducătoare". „Alexandru hotărîse să părăsească pe Greci" [1]).

In schimb, curentul revoluţionar nu şi-a pierdut încrederea în ajutorul poporului rus. Când răscoala a fost înnăbuşită, Iordache Olimpiotul a străbatut distanţa mare dela Drăgăşani până la Sculeni la malul Prutului, ca să salveze pe oamenii săi, trimiţându-i pe teritoriul Rusiei. Fraţii Macedonschi. şi mulţi alţi reprezentanţi ai acestui curent s'au refugiat pe teritoriul Rusiei. Retragerea răsculaţilor pe teritoriul Rusiei a fost admisă de autorităţile ţariste în urma eforturilor făcute de conducătorul mişcării decembriste, colonelul Pestel. Străduinţa decembriştilor de a ajuta răscoala se vădeşte şi prin aceea că atunci când generalul Kiselef nu a acceptat propunerea lui Pestel de a veni, fără ştirea ţarului, în ajutorul răsculaţilor cu forţă armată, generalul decembrist Orlov se pregătea să vină cu divizia lui în ajutorul răscoalei. Puşchin, aflând despre mersul răscoalei, exclamă cu bucurie: „Cneazul Suţu şi consulul rus degeaba au vrut să împiedece răspândirea răscoalei — pandurii şi arnăuţii din toate părţile au fugit la curajosul Tudor Vladimirescu" [2]). Astfel priveau decembriştii răscoala ce se desfăşura în ţara noastră. Tudor şi massele populare au ştiut, au simţit că cei mai buni fii ai poporului rus sunt cu ei, deaceea uneltirile agenţilor englezi de a îndepărta răscoala cât mai mult de hotarele Rusiei n'au reuşit. Ei au isbutit să înnăbuşe pe cale mişelească răscoala, dar n'au isbutit să clintească încrederea poporului nostru în prietenia sinceră şi în ajutorul acordat nouă de cei mai buni fii ai poporului rus.

Insfârşit, o ultimă problemă, din multe altele, la care ne mai referim şi care dovedeşte cum a căutat clica reacţionară duşmană revoluţiei să înfăptuiască directivele primite din partea agenţilor englezi: e vorba despre tactica urmărită de diferitele curente, în domeniul militar.

Din documentele engleze rezultă clar că englezii au fost interesaţi în atragerea tuturor forţelor militare ale răsculaţilor în regiunile din Sudul Dunării, în jurul regiunii Janina. Aceasta, nu numai pentru faptul că astfel ar fi putut să dea un ajutor efectiv răsvrătirii întreprinse de Ali Paşa. Ei au vrut deasemeni să transforme mişcarea de eliberare naţională într'o mişcare limitată care să se desfăşoare într'o regiune restrânsă, situată cât mai departe de graniţele Rusiei şi să fie îndrumată exclusiv în folosul lor.

De aci, tendinţa agenţilor englezi ca să potolească răscoala, s'o „mute" în altă parte.

Această idee este exprimată şi de Duca, când face noi reproşuri lui Ipsilanti: „Bunul nostru conducător avea mijloacele se treacă Dunărea, fără vărsare de sânge, şi sub niciun cuvânt n'a vrut să cedeze la cererile bunilor săi ofiţeri, pe baza unor motive lipsite de judecată" [3]).

Dacă Ipsilanti a refuzat să treacă Dunărea, aceasta nu a făcut-o din motivul că nu ar fi vrut să se sprijine pe răscoala masselor largi ţărăneşti din Ţările Române. Secretul atitudinii lui Ipsilanti ne este desvăluit într'un document englez. Ipsilanti spera ca în cazul când va fi atacat de turci, să primească până la urmă un ajutor din partea ţarului Alexandru. Presupunând aceasta, el se baza pe faptul că atacul turcilor ar fi fost o încălcare a tratatului ruso-turc din 1812.

---

1) Documente engleze 1782—1821, p. 432.
2) B. Bazanov, op. cit., p. 52.
3) F. M. Marshall, „Expediţia din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene", p. 43.

„Intr'o proclamație mai recentă — scrie Bargrave despre Ipsilanti — el afirmă în termeni clari că în cazul când turcii s'ar aventura să treacă Dunărea, el va fi imediat urmat de armata lui Witgenstein"[1])

Și acest fapt dovedește că Ipsilanti avea și după dezavuare mai multă speranță în țar decât în orice altă combinație diplomatică sau militară.

Tudor și aripa revoluționară a răscoalei s'au bazat mai ales pe forțele interne, pe massele populare. Ei au vrut în primul rând să câștige timp pentru crearea unei armate puternice naționale și în al doilea rând pentru consolidarea puterii politice a răsculaților.

Intr'o scrisoare publicată în lucrarea lui Pavlov Silvianschi, intitulată „Pestel în fața judecății", conducătorul mișcării decembriste scrie: „Răscoala pe care o pregătesc Grecii în momentul de față nu o socotesc de loc asemănătoare cu răsvrătirea care a sdruncinat regatul Spaniei și ambele Sicilii; eu văd în ea mai repede ceva asemănător cu acea luptă prin care cândva cnezii ruși au reușit să doboare jugul tătar". Dealtfel aceeași idee rezultă și din scrisoarea adresată de Pestel lui Kiselef[2]).

Scopul urmărit de Tudor era ca să transforme armata pandurilor într'o armată națională capabilă să înfrunte jugul turcesc atât de asemănător cu jugul tătar.

Din analiza atitudinii diferitelor curente față de principalele probleme care s'au ivit în timpul desfășurării răscoalei, reiese că Tudor și curentul revoluționar reprezentat de el s'au plasat pe o poziție direct opusă aceleia care a fost adoptată de agenții guvernului englez. Deasemeni vedem că Duca a depus eforturi considerabile pentru a orienta și a canaliza răscoala eteristă în direcția corespunzătoare intereselor imperiului britanic, iar principalele divergențe între Duca și Alexandru Ipsilanti s'au creat în urma atitudinii șovăelnice a lui Ipsilanti de a accepta linia propagată de Duca.

Agentura engleză a socotit la început că se va putea sprijini pe Alexandru Ipsilanti fără nicio greutate și nu s'a așteptat la nicio împotrivire din partea acestuia. La începutul răscoalei, când furia răsculaților se răspândea cu cea mai mare violență, singura nădejde a agenților englezi de a schimba desfășurarea evenimentelor în favoarea lor era îndreptată către Alexandru Ipsilanti. Acest lucru rezultă clar din raportul agentului englez Bargrave. Felul cum descrie Bargrave atmosfera care domnea în tabăra lui Tudor și cea din tabăra lui Ipsilanti arată că, în vederea potolirii pericolului ce prezenta mișcarea lui Tudor, agentul englez se baza pe sprijinul lui Ipsilanti.

Iată ce scrie Bargrave despre desfășurarea răscoalei în Valahia în perioada premergătoare venirii lui Ipsilanti la București:

„Soldații au luat guvernul în mâinile proprii și nu numai că au prădat casele puținilor boieri care s'au avântat să înfrunte furtuna, dar i-au și silit cu bătaia să le plătească sumele care bănuiau ei că le-au rămas la dispoziție și acolo unde n'a ieșit niciuna, au ucis pe unii din acești nefericiți indivizi. Bande de albanezi armați (sau mai curând vagabonzi de toate neamurile, neexceptându-se germani, francezi și italieni, deghizați ca atare) cutreeră țara în toate direcțiile, pe care au repartizat-o între ei, fiecare căpitan apropriindu-și prada provinciei atribuite lui"[3]).

---

[1]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 451.
[2]) Vezi „Studii" Nr. 1, 1951.
[3]) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 449.

Rezultă că Bargrave este îngrozit de caracterul violent al represiunilor aplicate de panduri boierilor.

Mai departe, el nu-şi ascunde teama care l-a cuprins în urma faptului că „toate neamurile, neexceptându-se germanii, francezii şi italienii" (mulţi din aceştia sunt lucrători salariaţi ai întreprinderilor manufacturiere) se antrenează cu un avânt de nestăvilit în vijelia răscoalei.

El este nedumerit cu privire la atitudinea unor ţărani care au fugit spre hotarele Transilvaniei, însă dela un informator al său află că armata „uzurpatorului Tudor" este compusă dintr'o „adunătură pestriţă de ţărani valahi, în cea mai mare parte armaţi cu suliţe de felul cel mai grosolan — adevăraţi pari ascuţiţi" [1]).

Acestea sunt constatările sale cu privire la tabăra lui Tudor care „aşteptase... să se unească cu Ipsilanti". In schimb despre Ipsilanti el spune că „înaintează în ordinea cuvenită şi comite foarte puţine avarii", el a ucis numai câţiva „colportori evrei" şi promite să restitue sumele împrumutate dela bancheri „în mod cinstit într'un scurt timp" [2]).

E clar că el avea toate speranţele în Ipsilanti. Ipsilanti prezenta toate indiciile că va putea transforma răscoala într'un lanţ de ciocniri mărunte... în scandaluri şi într'o „luptă" pentru firmele de prăvălie. In aceeaşi scrisoare el vorbeşte despre agenţii săi Scufo, Manu şi Duca, care au primit misiunea să realizeze acest plan, şi care putea să fie realizat numai prin înlăturarea lui Tudor.

V

UCIDEREA MIŞELEASCĂ A LUI TUDOR VLADIMIRESCU

In urma divergenţelor care s'au ivit între agentura engleză şi Alexandru Ipsilanti, Duca va căuta şi va obţine pentru înfăptuirea planului sau mârşav, sprijinul unui alt reprezentant al familiei Ipsilanti şi anume al lui *Nicolae Ipsilanti,* fratele comandantului suprem al Eteriei.

Nu este întâmplător faptul că agentura engleză se bizuia atât de mult pe sprijinul unor reprezentanţi ai familiei Ipsilanti. Precum am văzut, şi bătrânul C. Ipsilanti avea legături intense cu spionii englezi. Mai mult, aşa cum indică lista cheltuelilor efectuate pentru serviciul secret de către consulul englez Summerers — acesta dădea fără nicio jenă dispoziţii directe bătrânului Ipsilanti pentru a executa anumite operaţiuni de spionaj. Reamintim pasajul în care Summerers vorbeşte despre suma plătită „Pentru curierul" Fogorassy trimis cu depeşe la Camenesc-Podolsc, la principele Ipsilanti care s'a retras dela Cronstadt, cu ordin de a se reîntoarce în Transilvania pentru a observa starea cordonului militar dela frontieră" [3]).

Dacă bătrânul Ipsilanti, fost domnitor al Ţării Româneşti putea să fie atras aşa de uşor în solda spionajului britanic, atunci nu a fost nemotivată speranţa agenţilor englezi de a atrage pe aceeaşi cale şi pe fiii săi. Totuşi, speranţele agenturii engleze cu privire la Alexandru Ipsilanti n'au fost în-

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 450.
2) Ibidem, p. 450.
3) Ibidem p. 198—199

dreptățite. Duca n'a reușit să obțină ca acesta să urmeze în mod necondiționat și fără nicio rezervă sfaturile agenturii engleze. Așa se explică că autorul manuscrisului păstrat în Muzeul Britanic — autor care a fost ori însuși Duca, ori unul dintre colaboratorii săi cei mai apropiați — vorbește în acest manuscris cu atâta ură și dispreț despre fostul comandant suprem al Eteriei.

Nu este de asemenea întâmplător faptul că același autor — ocupându-se de o anumită hotărîre conciliatoare luată de către Alexandru Ipsilanti față de Tudor Vladimirescu — scrie următoarele:

„Duca aflând hotărîrea luată, se supără spunând către comandantul unității sale, Nicolae Ipsilanti, singurul care făcea cinste familiei Ipsilanti, atât prin virtuțile sale sufletești cât și prin vrednicia lui, că el nu va urma acest drum, deoarece este rușinea noastră să ne temem de un Valah" [1]).

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor descrise de autorul manuscrisului dovedește că Duca într'adevăr a reușit să-l convingă pe comandantul său nemijlocit, Nicolae Ipsilanti, să nu se teamă de valahul Tudor Vladimirescu și să dea o mână de ajutor în vederea asasinării „conducătorului rebel al Valahilor".

Astfel se explică dece, spre deosebire de aprecierea negativă dată lui Alexandru — autorul manuscrisului — îl apreciază pe Nicolae ca „singurul care făcea cinste familiei Ipsilanti, atât prin virtuțile sale sufletești, cât și prin vrednicia lui".

Faptele arată însă, că agentura engleză se temea totuși de valahii lui Tudor. De aceea, până a-l suprima pe Tudor, agenții englezi sunt nevoiți să recurgă la cele mai rafinate manevre și sunt siliți să ia o serie de măsuri de prevedere, ca asasinatul mișelesc să nu stârnească o furie și mai violentă din partea masselor populare.

Faimosul Tomas Gordon divulgă în scrierile sale că „eteriștii organizează împotriva acestui „aventurier" (așa îl numește el pe Tudor) o conspirație în propria sa armată" [2]). Faptul că Gordon a fost încunoștiințat de această conspirație, dovedește că tocmai agentura engleză din conducerea Eteriei era aceea care a urzit-o și nu întreaga conducere a Eteriei sau eteriiștii în general.

Intr'un studiu special, va trebui să ne ocupăm de anumite aspecte ale acestei conspirații; mai ales despre participarea unor căpetenii ale pandurilor la această conspirație. Analiza comparativă a datelor relatate de Gordon, de autorul manuscrisului păstrat la Muzeul Britanic și de câțiva contemporani ai lui Tudor, ne ajută să restabilim atât aspectele acestei conspirații, cât și faptul că firele se concentrează în jurul agentului englez Duca.

In afară de atragerea în conspirație a unor căpetenii de panduri care au trădat pe Tudor, trebuia să fie asigurate, pentru a putea realiza asasinarea lui Tudor, încă trei condiții, evitându-se astfel orice urmare nefavorabilă intereselor engleze:

In primul rând trebuia născocit un motiv, pentru a justifica în fața masselor populare suprimarea lui Tudor.

In al doilea rând, trebuiau scoși din țară acei mari boieri, între care se găseau unii agenți englezi, de exemplu Băleanu — care se aflau în pri-

[1]) F. M. Marshall, op. cit., p. 473.
[2]) T. Gordon, „Geschichte der Griechischen Revolution", p. 135.

zonierat în tabăra lui Tudor şi pe care îi putea ameninţa răzbunarea pandurilor după asasinarea conducătorului lor.

In al treilea rând, pentru a-l putea asasina pe Tudor, trebuia să fie ridicat din mijlocul pandurilor şi expediat în tabăra unde la posturile de comandă se găseau agenţii englezi.

Acţiunile pentru realizarea acestor trei condiţii s'au desfăşurat într'un scurt interval de timp în ultimile zile ale lunii Mai 1821, şi un rol important jucase în aceste manevre, pe lângă Nicolae Ipsilanti, şi bimbaşa Sava.

Iată cum credem că s'au desfăşurat evenimentele care au premers actului mârşav al asasinării lui Tudor: Autorul manuscrisului, păstrat la Muzeul Britanic, arată că „la 15/28 ale lunei (Mai), pela prânz, soseşte din Bucureşti doctorul Canelas, aducând scrisori dela Sava, care anunţă că duşmanul a sosit şi şi-a aşezat tabăra la Plătăreşti, şi se plângea mult împotriva slugerului Tudor, că este de partea turcilor" [1]). Este necesar să menţionăm îndată că acelaşi autor recunoaşte că „Sava era un vechi cirac al sultanului" [2]). Deci autorul — care este însuşi Duca sau un complice de al lui — ştia foarte bine că plângerea lui Sava este o simplă calomnie la adresa lui Tudor, şi aceasta iese la iveală cu atât mai mult cu cât în zilele următoare nu Tudor, ci Sava se va alătura în mod deschis Turcilor. Dacă cu toate acestea, Duca şi agentura engleză fac multă zarvă în jurul calomniei lui Sava, aceasta dovedeşte că ei s'au servit de calomnia născocită de Sava, drept motiv justificativ pentru a făptui crima. Despre netemeinicia tuturor părerilor care susţin că atitudinea lui Tudor faţă de Turci ar fi cauza asasinării sale, va trebui să ne ocupăm într'un studiu special consacrat acestei teme, în care vom prezenta mai multe dovezi incontestabile, care arată — după părerea noastră — falsitatea acestor păreri.

Pentru a urmări complicitatea lui Sava în crima pusă la cale de către agentura engleză, este important să redăm aprecierea dată în manuscrisul păstrat la Muzeul Britanic, în legătură cu atitudinea acestuia: „Deşi Sava era un vechi cirac al sultanului — scrie autorul — dacă vedea însă că bunul nostru comandant Alexandru Ipsilanti era hotărît, niciodată n'ar fi primit să se arate un adorator al Turcilor dar văzând prostia comandantului şi privaţiunea totală a celor trebuincioase în împrejurarea de faţă, s'a grăbit să se unească cu duşmanii, când a văzut că lupta dela Cornăţel a fost câştigată, şi duşmanul laş a devenit îndrăzneţ" [3]).

Această apreciere de justificare a trădării lui Sava, nu este dată fără un motiv serios de către autorul manuscrisului. Ea dovedeşte că Sava n'a fost străin de uneltirile criminale ale agenturii engleze.

Desfăşurarea evenimentelor demonstrează că Sava avea să joace un rol important, nu numai în colportarea calomniei împotriva lui Tudor, dar şi în asigurarea celei de a doua condiţii necesare pentru înfăptuirea crimei: „salvarea" boierilor din tabăra lui Tudor.

Există documente în care se specifică că, în momentul când Tudor a fost nevoit să părăsească Bucureştiul, el intenţiona să reţie mai departe în prizonierat pe boieri, între care se găsea şi mitropolitul, ţinuţi închişi până atunci la Belvedere. „Tudor vroia să-i ducă pe aceşti boieri la Tismana" [4]).

---

[1]) F. M. Marshall, op. cit., p. 482
[2]) Ibidem, p. 503.
[3]) Ibidem.
[4]) Biserica Ortodoxă Română, XVIII, p. 105.

Aricescu arată că Sava i-a vizitat pe aceşti boieri, înainte de plecarea lor din Bucureşti, cu scopul de a-i elibera din prizonieratul lui Tudor. In aceste împrejurări subliniază Aricescu: „Hotărîră dar să adopteze planul lui Sava, d'a elibera într'o noapte pe Boieri prin surprindere" [1]).

Unii, ca de exemplu E. Vârtosu, susţin în legătură cu fuga boierilor că „numai întâmplarea i-a scăpat din mâinile lui Tudor" [2]).

Insă după toate indiciile nu întâmplarea, ci trădarea lui Sava face ca boierii să scape din mâinile lui Tudor. In cele ce urmează, vedem că Duca jucase rolul hotărîtor în fuga boierilor. Aşa cum reiese din absolut toate isvoarele existente şi, precum recunoaşte şi autorul manuscrisului păstrat la Muzeul Britanic: „Duca, ajungând la Câmpina, arestează pe mitropolit şi pe boieri şi în dimineaţa de 17/30 Mai se grăbeşte să le permită să intre în Transilvania" [3]). Un alt document arată că „Intre Boierii cei mari câţi au intrat în Braşov... figurează printre alţii şi... Grigore Băleanu, vel dvornic" [4]). Astfel au fost salvaţi din mâinile lui Tudor, cu ajutorul agenturii engleze, în frunte cu Duca, marii boieri între care se găsea şi Băleanu despre care agentul englez Bargrave, într'un raport expediat la Londra, la începutul răscoalei scria: „Prietenul meu Băleanu rămâne hotărît la Bucureşti şi păstrează, aşa cum l-am îndrumat eu, o neutralitate strictă" [5]). Deci, înseşi documentele engleze dovedesc că întreaga acţiune a lui Băleanu şi implicit cu aceasta a lui Duca, a fost îndrumată de periculosul agent englez Bargrave. Alexandru Ipsilanti condamnă însă acţiunea lui Duca, de a transfera pe marii boieri în Transilvania. Duca îi trimete atunci un raport explicativ, însă, precum arată manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic „raportul trimis de Duca nici nu a fost citit, ci în câteva cuvinte i-a spus Ipsilanti lui Duca că nu spera ca el să fie un excroc" [6]). Şi acest detaliu ne arată că Duca, în înfăptuirea tuturor directivelor primite dela superiorii săi din agentura secretă engleză, nu putea să se sprijine direct pe Alexandru Ipsilanti şi era nevoit să acţioneze prin Nicolae Ipsilanti.

După ce, în intervalul scurt între 28—30 Mai, au fost realizate primele două condiţii necesare pentru a pune în aplicare planul criminal, în ziua de 31 (Mai) sub îndrumarea şi cu participarea directă a lui Nicolae Ipsilanti, se îndeplineşte şi cea de a treia.

Toate isvoarele arată că manevra mârşavă de a ridica pe Tudor din tabăra pandurilor a fost înfăptuită cu ajutorul omului de încredere al agenturii engleze, comandantul acelei unităţi în care şi-au găsit refugiu spionii englezi în frunte cu Duca, singurul om lăudat de aceşti criminali — Nicolae Ipsilanti. Iată câteva date despre desfăşurarea evenimentelor după retragerea lui Tudor din Bucureşti: „La Găeşti — scrie Mihail Cioranu — Tudor a luat de ştire că *Nicolae Ipsilanti* (subliniat de noi S. Şt.)... împreună cu Sava şi cu o mulţime de Arnăuţi şi de Greci, că toţi aceştia i-au tăiat drumul la satul Goleşti şi se opún a nu-i lăsa liberă trecerea pandurilor peste Olt" [7]). Nu îndrăzneşte nici faimosul Tomas Gordon să ascundă

---

[1]) C. D. Aricescu, „Istoria Revoluţiunii Române", p. 215.
[2]) E. Vârtosu, „Tudor Vladimirescu, glose, fapte", p. 148.
[3]) F. M. Marshall, op. cit., p. 483.
[4]) E. Vârtosu, op. cit., p. 149—150.
[5]) Documente engleze 1821—1836, vol. II, p. 134.
[6]) F. M. Marshall, op. cit., p. 484.
[7]) N. Iorga, „Izvoare contemporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu", p. 291.

rolul lui Nicolae Ipsilanti în atentatul îndreptat contra lui Tudor. El scrie: „Olimpiotul, care primise ca întărire, 400 de oameni, comandaţi de *principele Nicolae* (subliniat de noi S. Şt.)... în ziua de 31 Mai se duse la cartierul lui Vladimirescu însoţit de 50 dintre arnăuţii săi cei mai viteji" [1]). Chiriac Popescu susţine că şi Nicolae Ipsilanti a venit cu ei în cartierul lui Tudor. El afirmă: „S'a urcat şi căpitan Iordachi cu Farmachi împreună cu toată suita lor. Apoi ne-am pomenit şi cu fratele prinţului Ipsilanti" [2]). Fară să insistăm asupra învinuirilor adresate lui Tudor de către cei ce l-au arestat, menţionăm numai în treacăt că nici pomeneală n'a fost despre vreo învinovăţire cu privire la o atitudine reproşabilă faţă de Turci. Asupra acestei chestiuni va trebui să revenim într'un studiu aparte; ceea ce e deosebit de important pentru tema de care ne ocupăm, este următoarea relatare a autorului manuscrisului păstrat la Muzeul Britanic: „Iordachi cel cuminte, luând pe Tudor, pleacă la *Ploeşti* (subliniat de noi S. Şt.) unde îndată îl predă lui Nicolae Ipsilanti... Nicolae Ipsilanti, ajungând la Câmpulung, trimite îndată la comandantul general pe Tudor (cu o gardă puternică), unde a fost ucis pe bună dreptate" [3]). Este important de subliniat că autorul manuscrisului îşi exprimă deosebita sa satisfacţie faţă de procedeul mişelesc folosit de Nicolae Ipsilanti. El exclamă cu patos: „Iată, bărbaţilor greci, cât de mult contribue cuminţenia unui bun şef, fiindcă cu război niciodată întreg corpul lui Ipsilanti n'ar fi putut să învingă şi să amuţească pe Tudor" [4]). Dacă ne uităm la o hartă, îndată ne dăm seama dece autorul — care exprimă năzuinţa agenturii engleze — este atât de satisfăcut de felul în care a fost realizată asasinarea lui Tudor.

Pentru ca planul mârşav să fie realizat, trebuia ca Tudor să fie ridicat din tabăra pandurilor, dar nu era indiferent unde să fie expediat după aceea. Presupunând că nu ar fi existat o cauză deosebită, Tudor ar fi trebuit să ajungă dela Goleşti la Târgovişte şi nu la Ploieşti, deoarece Ploieştiul se află la o distanţă dublă şi drumul direct la Ploieşti trece prin Târgovişte.

Cu toate acestea, Tudor este adus în ziua de 31 Mai la Ploieşti.

Dece? Altă explicaţie nu poate să fie, decât faptul că Tudor trebuia să ajungă în mâinile agenturii criminale engleze. Din toate izvoarele rezultă că în oraşul Ploieşti, adevăratul stăpân în timpul răscoalei a fost tocmai Duca. El dispunea aici după bunul său plac nu numai de Nicolae Ipsilanti, dar şi de mulţi alţi comandanţi ai Eteriei. In polemica sa cu Alexandru Ipsilanti — precum arată manuscrisul păstrat la Muzeul Britanic — el întreabă cu cinism pe comandantul suprem al Eteriei: „In cele două luni cât am stat la Ploieşti ţi-a venit vreo plângere împotriva mea pentru felul depravat al conducerii mele?" [5]).

Dar acelaşi manuscris recunoaşte că toţi ploieştenii au fugit din oraş, desigur ei au recurs la acest act nu fiindcă fuseseră foarte mulţumiţi de conducerea exercitată de Duca. „După ce toţi locuitorii au plecat din Ploieşti — scrie autorul manuscrisului — Duca s'a grăbit (la 20 ale lunii, res-

---

[1]) T. Gordon, „Geschichte der griechischen Revolution", p. 135—136.
[2]) N. Iorga, „Izvoare contemporane asupra mişcării lui Tudor Vladiminescu", p. 201.
[3]) F. M. Marshall, op. cit., p. 485.
[4]) Ibidem, p. 485.
[5]) Ibidem, p. 494.

pectiv 1 Iunie) să-și așeze tabăra la Băicoi" [1]). Deci în ziua de 31 Mai când Tudor a fost adus la Nicolae Ipsilanti, el se mai găsea la Ploiești.

Știm de asemenea în mod precis că Tudor a fost hărțuit de dușmanii lui la Câmpulung, localitate situată departe la Nord-Vest de Ploiești și abia de acolo a fost trimis la Târgoviște, localitate situată în altă direcție, la Sud-Vest de Ploiești. Precum scrie Alexandru Ipsilanti din Târgoviște într'o scrisoare, datată 23 Mai/4 Iunie, adresată unui necunoscut: „Tudor Vladimirescu a fost adus ieri aici" [2]), deci până la data de 3 Iunie se găsea în mâinile agenturii engleze. Cele 4 zile, dela 31 Mai până la 3 Iunie, au fost deajuns ca să fie pregătit totul ca Tudor să fie executat pe baza sentinței conducerii supreme a Eteriei. Astfel Duca duce la bun sfârșit misiunea cu care a fost însărcinat de superiorii săi din agentura engleză, prin intermediul unor oameni îndrumați în mod direct sau indirect de către el. Informat cu cea mai mare rapiditate despre asasinarea lui Tudor, ambasadorul britanic dela Viena, superiorul direct al agentului englez Bargrave — șeful bandei de spioni și asasini, formată din Duca, Scufo și alții — înștiințează, încă în decursul primei săptămâni a lunei Iunie, pe ministrul de externe din Londra despre următoarele: „Noutățile dela București... pe care am onoare a-l anexa, sunt satisfăcătoare întrucât ne duc spre perpectiva întoarcerii liniștii și ordinii în Valahia și Moldova" [3]).

Procedeul mișelesc al asasinării lui Tudor dovedește josnicia și fățărnicia de care se folosea din plin agentura secretă engleză.

Credem că nu încape îndoială că executarea lui Tudor Vladimirescu este opera agenților englezi. Aceasta se întărește prin faptul că Duca, Scufo și alții, după ce au dus la bun sfârșit această misiune, au fugit în Transilvania. Insuși Alexandru Ipsilanti în ultima sa proclamație, se adresează către acești bandiți cu următoarele cuvinte: „Către voi, fugarilor, mișeilor și nevrednici de nume omenesc Constantin Duca, Scufo... Gheorghe Manu și ceilalți fanarioți care v'ați arătat vânzători și risipitori de spaimă" [4]).

Se vede însă, că până la urmă și-a dat seama Alexandru Ipsilanti că și el a fost tras pe sfoară. Totuși rămâne ca un fapt istoric că, fără consimțământul lui, agenții englezi nu l-ar fi putut omorî pe Tudor. Căzând în capcana agenților englezi, el a sperat că, suprimând pe Tudor, monarhii reacționari ai Europei vor adopta aceeași poziție îngăduitoare față de el ca și la începutul răscoalei. „Monarhii ignorau încă de pe atunci acțiunea prințului Ipsilanti și nu se gândeau decât la Tudor" [5]). Acesta era cunoscut nu numai de către reprezentanții diplomației puterilor care formau faimoasa „Sfântă Alianță" și care au menționat acest fapt în corespondența lor oficială, dar era cunoscut și de Ipsilanti. Având în vedere această furie a monarhilor europeni împotriva lui Tudor și căutând să obțină indulgența acestora, Ipsilanti a dat mână liberă agenturii engleze spre a-l suprima pe Tudor.

★

Evenimentele care au avut loc în zilele furtunoase ale răscoalei din 1821 și în deosebi monstruoasele fapte criminale ale agenturii de spionaj

---

1) F. M. Marshall, op. cit., p. 484.
2) Tomas Gordon, op. cit., p. 167.
3) Din raportul adresat „Marchizului de Londonderry K. G., etc., etc." de către Vane Stewart. Doc. engl., 1821—1836, vol. II, p. 45.
4) N. Iorga, „Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu", p. 311—312.
5) Hurmuzachi, vol. X, p. 118.

englez în legătură cu sfârşitul tragic al lui Tudor Vladimirescu, ne permit să tragem multe învăţăminte pe deplin valabile şi pentru epoca revoluţionară în care trăim.

Intr'o cuvântare a sa din 1937, tovarăşul Stalin ne învaţă: „Este un fapt dovedit ca şi doi ori doi fac patru, că statele burgheze îşi trimit reciproc unul pe teritoriul celuilalt spioni, sabotori, diversionişti, uneori trimit chiar şi asasini, îi însărcinează să pătrundă în instituţiile şi întreprinderile acestor state, să-şi creeze acolo reţelele lor „şi în caz de nevoie" — prin exploziile efectuate în hinterland să-i slăbească şi să-i submineze forţele. Aceasta este situaţia în prezent. Aceasta a fost situaţia şi în trecut. Să vedem de pildă, statele din Europa epocii lui Napoleon I. ...Agenţii Angliei au atentat de două ori la viaţa lui Napoleon şi de câteva ori au răsculat ţăranii din Vendée în Franţa împotriva lui Napoleon. Şi ce a fost guvernul lui Napoleon? A fost un guvern burghez, care a înnăbuşit revoluţia franceză şi a păstrat numai acele rezultate ale revoluţiei care au fost avantajoase marii burghezii. Nu trebue să mai spun că nici guvernul napoleonian nu-a rămas dator vecinilor lui, ci din contră a luat măsurile necesare. Aşa a fost în trecut, cu 130 de ani în urmă. Aceasta este situaţia şi azi, cu 130 de ani după Napoleon I. Acum în zilele noastre în Franţa şi Anglia mişună spionii şi diversioniştii nemţi şi, invers, în Germania acţionează spioni şi diversionişti francezi; în America mişună spioni şi diversionişti japonezi; iar în Japonia cei americani.

Aceasta este legea relaţiilor reciproce dintre statele burgheze...

Nu este clar că atâta timp cât există încercuirea capitalistă, vor mai exista la noi sabotori, spioni, diversionişti şi asasini, care sunt trimişi în ţara noastră de agenţiile statelor străine?" [1]).

Dacă şi în trecut, când în faţa mişcărilor revoluţionare n'au stat sarcini aşa de mareţe ca în zilele noastre, când nu era vorba despre cucerirea puterii politice de către poporul muncitor, când nu era vorba despre nimicirea tuturor claselor exploatatoare; dacă şi în acele condiţii forţele negre ale reacţiunii din solda capitalului englez au recurs la asemenea mijloace monstruoase ca în timpul lui Napoleon şi Tudor; atunci e foarte firesc ca în zilele noastre crimele urzite de imperialiştii anglo-americani să întreacă orice închipuire. De aceea istoria tragică a lui Tudor chiamă poporul nostru la o luptă îndârjită împotriva duşmanilor patriei.

Un manifest al Partidului Comunist din România scrie — încă în anul 1938 — „ne chiamă la luptă sângele lui Doja, Horia şi Tudor Vladimirescu. Ne chiamă la luptă dragostea de această ţară, pe care nu vrem s'o vedem sfâşiată şi cotropită, dragostea de acest popor, pe care nu-l vrem îngenunchiat şi robit.

...Comitetul Central al Partidului Comunist din România" [2]).

Astăzi, când, după eliberarea ţării de către glorioasa Armată Sovietică, poporul nostru şi-a câştigat prin lupte grele libertatea sa, această chemare este şi mai justificată.

„Demascarea caracterului agresiv al imperialismului americano-englez — scrie tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — a cărui istorie de decenii este mânjită de sângele popoarelor pe care le-a jefuit şi ţinut în lanţurile robiei şi

---

[1]) Lenin, Stalin: „Partidul şi construcţia de Partid", p. 703—704, în limba maghiară. Edit. Szikra, Budapesta, 1950.

[2]) Documente din Istoria P.C.R., ed. P.M.R., p. 291.

mai ales demascarea imperialismului americano-englez ca dușman de moarte al oamenilor muncii din țările de democrație populară, este o sarcină vitală în lupta pentru pace, în ridicarea simțului de mobilizare a masselor pentru a fi gata oricând să se împotrivească uneltirilor imperialiștilor" [1]).

Vigilența revoluționară a poporului va zădărnici planul urzit cu ajutorul celor o sută de milioane de dolari acordate de Truman pentru spionaj și acte de diversiune în țările din lagărul socialismului. Tot de lupta poporului depinde ca diplomația atomică a Wall-Street-ului să nu reușească să pună la cale încă odată o asemenea manevră mârșavă împotriva poporului nostru ca în timpul răscoalei din 1821.

---

[1]) Gh. Gheorghiu-Dej, „Vigilența revoluționară a popoarelor", p. 15.

UNELE PROBLEME ALE MUNCII ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL SUPERIOR *)

DE

V. STOLETOV

Partidul şi Statul nostru au încredinţat învăţământului superior o operă plină de răspundere, — aceea de a pregăti tânăra generaţie pentru participarea la conducerea construirii comunismului. Pentru a justifica această mare şi de onoare încredere, cei ce activează în instituţiile de învăţământ superior trebuie, cu o grijă bolşevică faţă de opera încredinţată lor, să sprijine creşterea fiecărui student, astfel încât el să devină un militant pe tărâm politico-social, fiu credincios al Patriei, care să lupte cu curaj şi avânt, cu perseverenţă şi cu dragoste de viaţă, cu încredere în propriile sale forţe şi gata să învingă orice greutăţi, pentru cauza măreaţă a lui Lenin şi Stalin, pentru triumful comunismului. Invăţământul superior este chemat să-i înarmeze pe tinerii specialişti cu ştiinţa înaintată, să educe în ei intransigenţa faţă de rutină, să-i facă capabili de a rezolva în mod creator, independent, problemele tehnice ale producţiei şi cele ştiinţifice, de a căuta neîncetat şi de a găsi căile de perfecţionare a tehnicii şi de organizare a producţiei, de a ridica nivelul cultural şi tehnic al oamenilor muncii în scopul măririi productivităţii muncii sociale.

Cei ce activează în instituţiile de învăţământ superior dispun de toate cele necesare pentru a rezolva cu succes sarcinile pe care le pune în faţa lor Comitetul Central al P.C. (b) al U.R.S.S. şi Guvernul Sovietic.

Invăţământul superior sovietic se deosebeşte în mod principial, radical, prin scopurile sale, prin caracterul său social, prin corpul profesorilor şi studenţilor şi prin caracterul predării, de învăţământul superior din ţările capitaliste. Unul din avantagiile învăţământului superior sovietic constă în aceea că el dă tineretului posibilitatea de a-şi însuşi bazele ştiinţei marxist-leniniste, ale acelei ştiinţe care-l ajută pe om să-şi alcătuiască o concepţie strict ştiinţifică despre lume. Aceasta este o mare fericire pentru tânărul care tinde spre culmile culturii şi ale ştiinţei.

„Marxismul — scrie tovarăşul Stalin — este ştiinţa legilor de desvoltare a naturii şi societăţii, ştiinţa revoluţiei masselor asuprite şi exploatate, ştiinţa victoriei socialismului în toate ţările, ştiinţa construirii societăţii comuniste" [1]). Intregul mers al istoriei confirmă adâncimea şi exactitatea şti-

---

*) Necotorie voprosî rabotî vissei şcolî, *Bolşevic,* Nr. 23, 1951.

[1]) I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii, 1950, ed. rusă, p. 54—55; ed. P.M.R., 1950, p. 56.

ințifică a învățăturii marxist-leniniste despre legile de desvoltare a societății. Genialele descoperiri ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin au făcut din știința despre istoria societății, cu toată complexitatea fenomenelor vieții sociale, o știință exactă, capabilă de a folosi legile de desvoltare a societății în activitatea practică a partidului și poporului. Studiul marxism-leninismului ajută fiecărui student al nostru să înțeleagă în mod științific calea desvoltării parcursă de omenire, îl înarmează cu știința legilor construirii societății comuniste.

In epoca noastră leninist-stalinistă, în secolul nostru, când toate drumurile duc spre comunism, nu există și nu poate exista un învățământ superior, complet din punctul de vedere al științei moderne, fără însușirea științei marxist-leniniste. Omul care nu posedă bazele științei marxist-leniniste este lipsit de calitatea de bază a specialistului sovietic — cunoașterea legilor, a perspectivelor de desvoltare a societății. Un astfel de om nu se află la nivelul științei înaintate, el este sortit să rătăcească în întuneric.

Calea desvoltării învățământului superior a fost definită de I. V. Stalin. Ne referim la cunoscuta indicație a tovarășului Stalin: „nu poate fi socotit cu adevărat leninist acela care, zicându-și leninist, se mărginește totuși la specialitatea sa, de pildă, la matematică, botanică sau chimie, dincolo de care nu vede nimic. Un leninist nu poate fi numai specialist în știința pe care și-a ales-o; el trebuie să fie totodată om politic și să participe la viața socială, un om care se interesează în mod viu de destinele țării sale, care cunoaște legile de desvoltare a societății, care știe să se folosească de aceste legi și tinde să ia parte activă la conducerea politică a țării"[1]).

Marxism-leninismul îl ajută pe specialistul în formare să-și făurească o concepție științifică unitară despre lume, să birue acea mărginire care apare în mod inevitabil în urma specializării crescânde a științei și a învățământului superior. Să luăm, de pildă, științele naturii.

In virtutea realizărilor în ce privește cunoașterea naturii, știința despre natură (științele naturii) este împărțită astăzi în numeroase ramuri de cunoștințe — fizica, chimia, geologia, meteorologia, biologia, etc. Fiecare ramură se împarte, la rândul ei, într'o serie de discipline științifice. Pe baza fiecăreia din ele se desvoltă științele tehnice și tehnologice, care și ele se diferențiază necontenit. Procesul diferențierii științei este pe deplin firesc, el desfășurându-se potrivit legilor naturii. Odată cu diferențierea științei se specializează și oamenii care se străduie s'o desvolte. Și acest proces este cu totul firesc. Se specializează și învățământul superior. Și acest proces trebuie recunoscut ca fiind cu totul firesc.

Deși diferențierea științei și, în legătură cu aceasta, specializarea învățământului superior sunt necesare, totuși acest proces, pe lângă unele laturi pozitive, poate avea și altele negative, precum și urmări negative. Lipsită de însușirea unor cunoștințe generale, specializarea îngustă generează obișnuința de a analiza în mod unilateral fenomenele. Ea nu desvoltă priceperea de a cerceta natura ca pe un întreg, priceperea de a analiza lucrurile și fenomenele în chip multilateral, în interdependența și interacțiunea lor. Iar unilateralitatea ascunde în sine pericolul erorilor. Cercetarea unilaterală a fenomenelor este una din condițiile care ajută la răspândirea metodei metafizice de gândire, a idealismului în știință — metodă și con-

---

1) I. Stalin, Problemele leninismului, ed. 11 rusă, p. 598—599; ed. P. M. R., p. 942—943.

cepţie despre lume, duşmane prin esenţa lor, ştiinţei. Nu este întâmplător faptul că învăţământul superior burghez, care se străduie să crească slugi pentru burghezie, nu numai că se împacă cu mărginirea, generată de specializarea îngustă a instrucţiunii, dar cultivă chiar această mărginire. In acest fel pot fi sădite mai uşor în conştiinţa intelectualilcr ideile şi teoriile antiştiinţifice, idealiste, reacţionare.

In secolul trecut, ştiinţa nu era atât de mult diferenţiată ca astăzi. Dar, de pe atunci, gânditorii revoluţionari subliniau urmările negative ale instrucţiunii îngust specializate. In legătură cu aceasta, N. G. Cernîşevschi observa că instrucţiunea specială preţuieşte prea puţin, dacă nu este bazată pe una generală. Oricât s'ar diferenţia ştiinţa şi oricât s'ar specializa savanţii, natura rămâne unică şi indivizibilă. Instrucţiunea trebuie să formeze o concepţie ştiinţifică unitară despre lume. Sub dominaţia capitalismului, filosofia materialistă, care ajută omului să cuprindă lumea în întregul ei, s'o înţeleagă în mod ştiinţific, nu este admisă în şcoală. Propagatorii ideilor ştiinţifice, materialiste, sunt persecutaţi.

Pentru a birui piedicile puse în calea răspândirii concepţiei despre lume ştiinţifice, materialiste, gânditorii revoluţionari ruşi şi cercetătorii progresişti din domeniul ştiinţelor naturii din trecutul prerevoluţionar, foloseau ştiinţele naturii ca pe un mijloc, ca pe o formă de propagare a unei concepţii ştiinţifice despre lume. Ei considerau studiul ştiinţelor naturii ca o instrucţiune generală, care complecta instrucţiunea specială, îndepărta laturile negative ale acesteia din urmă. Descoperirile ştiinţei despre natură influenţează puternic concepţia despre lume a oamenilor, îndreaptă formarea concepţiei lor despre lume pe un făgaş ştiinţific.

Arătând influenţa binefăcătoare a ştiinţelor naturii, marele democrat revoluţionar N. G. Cernîşevschi scria: „...Descoperirile făcute de Copernic în astronomie au produs o schimbare în felul de a gândi al oamenilor despre lucrurile care, după cât se pare, erau cu totul străine de astronomie"[1]). Prin aceasta, Cernîşevschi avea în vedere lovitura de moarte pe care descoperirea lui Copernic despre rotaţia Pământului în jurul Soarelui a dat-o reprezentărilor religioase despre origina divină a lumii. Desvoltându-şi ideia, Cernîşevschi continua: „Unei schimbări cu totul identice şi exact în aceeaşi direcţie, dar în proporţii mult mai vaste, îi dau naştere acum descoperirile din domeniul chimiei şi al fiziologiei: ele schimbă felul de a gândi despre lucrurile care, după cât se pare, sunt foarte departe de chimie"[2]). Aici, marele democrat revoluţionar avea în vedere lovitura de moarte pe care descoperirile din domeniul chimiei şi al fiziologiei au dat-o reprezentărilor mistice despre apariţia vieţii pe pământ, despre existenţa unei „forţe vitale" incognoscibile, care-şi are origina în dumnezeu, despre suflet, care dirijează acţiunile omului.

In condiţiile absolutismului ţarist, care interzicea studiul filosofiei ştiinţifice, materialiste, răspândirea concluziilor filosofice materialiste din domeniul ştiinţelor naturii era, pentru democraţii revoluţionari şi pentru savanţii progresişti cu concepţii apropiate acestora, forma cea mai accesibilă de luptă pentru desvoltarea multilaterală a tineretului studios.

Nu întâmplător, D. I. Pisarev, care studiase filologia, şi-a dat multă silinţă pentru a răspândi realizările ştiinţelor naturii. Cu o jumătate de secol

---

[1]) N. G. Cernîşevschi, Opere filosofice alese, ed. rusă, vol. III, 1951, p. 200.
[2]) Ibidem.

mai târziu, caracterizând această activitate a lui D. I. Pisarev, luptătorul înflăcărat pentru o concepție științifică despre lume, C. A. Timiriazev, spunea că, citind paginile elocvente ale lucrărilor lui Pisarev, „înțelegi ce rădăcini adânci a prins în societatea din acea vreme conștiința importanței, nu îngust utilitare, ci filosofice, de cultură generală... a științelor naturii..."[1]).

Pentru savanții progresiști din trecutul prerevoluționar, concluziile filosofice materialiste ale științelor naturii constituiau, în fond, unicul mijloc cu ajutorul căruia ei înarmau generația tânără pentru lupta împotriva misticismului și a clericalismului, propovăduite de pe catedrele de teologie și de științe umaniste.

Savanții sovietici înțeleg foarte bine caracterul mărginit al acestui mijloc. Cu toată uriașa importanță a științelor naturii pentru formarea sistemului de concepții științifice asupra lumii, este clar că ele singure nu sunt suficiente pentru aceasta. Acum, datorită lucrărilor geniale ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, cercetătorii progresiști din domeniul științelor naturii au înțeles clar că înseși științele naturii sunt o arenă de permanentă luptă între materialism și idealism. Și cu cât științele naturii obțin succese mai mari, cu cât, în virtutea desvoltării lor, ele confirmă caracterul științific al concepției materialiste despre lume, cu atât se ascute mai mult lupta dintre materialiști și idealiști în domeniul științelor naturii.

Faptele constatate în domeniul chimiei și al fizicii în procesul studierii alcătuirii substanței anorganice, faptele constatate în biologie în procesul studierii structurii, funcțiunilor și desvoltării organismelor vii, faptele constatate în toate ramurile științelor naturii și care se referă la transformarea diferitelor forme ale materiei în mișcare, au confirmat încă din secolul trecut dialectica în natură. Dar, cu toate acestea, după cum sublinia Engels, „cercetătorii din domeniul științelor naturii, în massa lor, încă mai susțin cu putere vechile categorii metafizice și se dovedesc neputincioși când li se cere să explice în mod rațional și să stabilească o legătură între aceste fapte noi, care, ca să spunem așa, adeveresc dialectica în natură"[2]). Concepția idealistă despre lume și metoda metafizică de gândire îi abăteau pe cercetătorii științelor naturii dela calea științifică, încătușau desvoltarea științelor naturii. Acei cercetători care aprofundau lucrurile, analizând faptele dobândite de știință, simțeau aceste cătușe. Dându-și seama de neputința lor, ei învinuiau adeseori filosofia, socotind-o cauza nereușitelor și izvorul propriei lor neputințe. Este cunoscut răspunsul pe care l-a dat Engels cercetătorilor din domeniul științelor naturii cu privire la aceasta: „Cercetătorii științelor naturii își închipue că se eliberează de filosofie dacă o ignoră sau o înjură... Orice poziție ar lua ei, filosofia îi stăpânește"[3]).

Apariția marxismului, apariția filosofiei marxiste, a materialismului dialectic, care este „produsul desvoltării științei, inclusiv a filosofiei, din perioada precedentă" (I. Stalin) a marcat începutul unei ere noi în desvoltarea științei despre natură și societate. Marx și Engels au creat metoda științifică de cunoaștere a legilor de desvoltare a naturii și societății, au făurit arma puternică a acțiunii revoluționare. Lenin și Stalin, sintetizând realizările științei din epoca lor, inclusiv descoperirile cele mai noi din domeniul științelor naturii, au desvoltat mai departe materialismul dialectic, l-au îm-

---

[1]) C. A. Timiriazev, Opere, ed. rusă, vol. VIII, p. 175.
[2]) Fr. Engels, Dialectica naturii, ed. rusă, 1950, p. 160.
[3]) Fr. Engels, Ibidem, 1950, p. 164—165.

bogățit cu noi concluzii și teze, l-au ridicat pe o treaptă nouă, superioară. Lucrările lui Lenin și Stalin luminează puternic calea desvoltării creatoare a tuturor ramurilor științei despre natură și societate. Din aceasta decurge importanța excepțională a științei marxist-leniniste pentru instrucțiunea superioară.

Știința marxist-leninistă a crescut și se desvoltă pe fundamentul trainic al realizărilor științifice ale gândirii omenești, obținute în procesul studierii, timp de secole, a naturii și a societății. Marxism-leninismul, fiind culmea științei despre legile de desvoltare a naturii și societății, oferă singura metodă științifică de cunoaștere și transformare a lumii. Datorită acestui lucru, ideile marxist-leniniste măresc cu mult eficacitatea cunoștințelor concrete, acumulate de omenire într'un domeniu sau altul al activității sale folositoare din punct de vedere social. Marxism-leninismul ne ajută să îmbinăm într'un întreg cunoașterea diferitelor părți, să găsim generalul în particular și, prin acesta, să descoperim legăturile între diferitele ramuri ale științei.

Marxism-leninismul îl ajută pe specialist nu numai să vadă mai departe de specialitatea lui, ci să și pătrundă mai just, mai adânc în esența proceselor din domeniul fenomenelor studiate de el. Specialistul care și-a însușit știința marxist-leninistă sezisează fenomenele observate în interdependența lor și, datorită unei astfel de sezisări, înțelege mai profund, mai larg esența lucrurilor și a proceselor. El pătrunde mai repede în tainele apariției faptelor și găsește mai repede legile care le dirijează. In cunoașterea lucrurilor necunoscute încă, el este incomparabil mai bine înarmat decât specialistul care nu stăpânește știința marxist-leninistă.

Cu cât mai temeinic este însușită știința marxist-leninistă, cu atât munca în orice domeniu de specialitate este mai rodnică, cu atât mai eficace sunt rezultatele muncii.

Istoria științei este bogată în exemple care dovedesc că cercetătorii care nu aveau o concepție științifică despre lume și o metodă științifică de cunoaștere, nu au putut înțelege faptele și s'au rătăcit, ajungând la concluzii pseudo-științifice și adeseori au fost pierduți pentru știință.

Studențimea sovietică, care se pregătește să mărească mâine numărul realizărilor științei prin munca în producție, în laboratoare și în instituțiile de învățământ superior, este în stare să evite această primejdie. Ea are toate posibilitățile de a căpăta cunoștințe temeinice în specialitatea strictă pe care și-a ales-o și să-și însușească totodată concepția marxist-leninistă despre lume, concepție integrală, științifică, să mânuiască o metodă științifică de cunoaștere — metoda dialectică marxistă.

Studiul științei marxist-leniniste joacă un rol uriaș, determinant în opera formării specialistului sovietic cu o instrucțiune multilaterală. De aici, grija permanentă pe care o manifestă Comitetul Central al Partidului nostru față de predarea științelor sociale în instituțiile de învățământ superior.

*

Activiștii din învățământul superior își dau seama că partidul lui Lenin și Stalin a creat toate condițiile necesare pentru creșterea tinerilor specialiști pe o bază strict științifică, pentru a educa oameni cu o instrucțiune multilaterală, cu un nivel ideologic ridicat, devotați fără rezerve patriei lor socialiste, poporului lor, cauzei construirii comunismului.

De activiştii din învăţământul superior depinde succesul înarmării generaţiei noastre tinere cu cunoaşterea ştiinţei marxist-leniniste, succesul formării la studenţi a unei concepţii ştiinţifice, comuniste despre lume.

Datorită activităţii ideologice şi politice multilaterale a Partidului nostru, în studentul sovietic se desvoltă năzuinţa de a înţelege în mod ştiinţific lumea înconjurătoare, de a înţelege cele ce se întâmplă, de a pătrunde cu gândul în viitor. El se străduește să devină nu numai specialist într'un oarecare domeniu restrâns de cunoştinţe, ci un leninist, cu o largă instrucţiune. Or, această tendinţă interioară este una din condiţiile decisive care contribuie la succesul învăţământului şi al educaţiei. Munca profesorilor, atunci când această condiţie există, poate fi extrem de eficace.

Hotărîrile istorice ale C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la problemele ideologice, precum şi discuţiile din domeniul filosofiei, biologiei, fiziologiei şi lingvisticii, au mărit în mare măsură interesul studenţimii pentru studiul ştiinţei marxist-leniniste.

Genială lucrare a lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii" a îmbogăţit marxism-leninismul cu noi concluzii teoretice, a deschis ştiinţei sovietice noi şi măreţe perspective de desvoltare, i-a înarmat pe activiştii de pe frontul ideologic cu o armă puternică de luptă pentru comunism.

In lumina succeselor ştiinţei sovietice, a reieşit deosebit de limpede ca instituţiile de învăţământ superior nu au folosit încă îndeajuns posibilităţile de care dispun pentru a înarma studenţimea cu ştiinţa marxist-leninista. In multe instituţii de învăţământ superior, predarea bazelor marxism-leninismului, a economiei politice şi a filosofiei mai este încă organizată nesatisfăcator. Lipsa principală în predarea ştiinţelor sociale este nivelul ideologic şi teoretic scăzut al prelegerilor şi seminariilor, bucherismul şi talmudismul de care dau dovadă o parte din profesori în expunerea teoriei marxist-leniniste. Ei predau ştiinţele sociale în afara legăturii organice cu practica construirii comunismului în U.R.S.S. şi cu practica mişcării muncitoreşti internaţionale. In prelegeri nu se explică întotdeauna cu destulă profunzime ideile fundamentale pe care le cuprinde „Cursul scurt de istorie al P.C. (b) al U.R.S.S." şi alte opere ale clasicilor marxism-leninismului. In expunerea materialului faptic, unii profesori nu fac o analiză adâncă a evenimentelor istorice, nu arată marxism-leninismul în acţiune. Unii profesori desvăluie în mod insuficient superioritatea orânduirii socialiste sovietice faţă de cea capitalistă. Deseori, seminariile se reduc numai la ascultarea formală a studenţilor şi nu contribuie la asimilarea adâncă a marxism-leninismului, teorie creatoare, revoluţionară. In multe instituţii de învăţământ superior, studenţii nu sunt atrasi în munca activă a catedrelor de ştiinţe sociale, în munca de cercetări ştiinţifice: cele mai bune lucrări ale studenţilor sunt doar rareori publicate în analele ştiinţifice, în lucrările şi culegerile editate de instituţiile de învăţământ superior.

Mai există în învăţământul superior cadre didactice la catedrele de ştiinţe sociale care nu acordă atenţia cuvenită deprinderii studenţilor de a studia individual operele clasicilor marxism-leninismului. Astfel de cadre, neîndeplinindu-şi datoria, nu dau dovadă de perseverenţă şi exigenţa faţa de studenţi. Sunt cazuri când studenţii vin la seminar nepregătiţi, iar cadrele didactice se împacă cu asemenea situaţii.

Condiţia necesară pentru studierea cu succes a ştiinţei marxist-leninist este studiul individual al studentului. Nimic nu desvoltă mai mult gândi-

rea, nu îmbogăţeşte mintea cu cunoştinţe şi îndrăzneală creatoare ca studiul zilnic, aprofundat, al lucrărilor lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin.

Catedrele de ştiinţe sociale sunt chemate să-i înveţe pe studenţi cum să studieze individual, să desvolte în ei interesul pentru o astfel de muncă, să creeze condiţiile necesare unui astfel de studiu şi să fie extrem de exigente faţă de studenţi. Studiul individual al operelor clasicilor marxism-leninismului de către studenţi este o condiţie absolut necesară pentru însuşirea cu succes a tuturor ştiinţelor.

Una din cauzele care dau naştere lipsurilor în predarea ştiinţelor sociale, este aceea că se uită că instrucţiunea superioară trebuie să se bazeze pe o muncă de cercetări ştiinţifice, dusă neîntrerupt, că în învăţământul superior, predarea, pentru a fi rodnică, trebue să fie un proces creator.

Marxism-leninismul se desvoltă, împreună cu toate ramurile ştiinţei despre natură şi societate, pe baza realizărilor din domeniul istoriei şi al ştiinţelor naturii. Ştiinţa marxist-leninistă se adânceşte şi se desvoltă necontenit. Pentru a fi luptători de valoare împotriva ideologiei duşmane, propagatori valoroşi ai marxism-leninismului, şi pentru a juca un rol de frunte în educaţia studenţilor, colectivele catedrelor de ştiinţe sociale trebuie să se situeze la nivelul realizărilor ştiinţei moderne. Intreaga viaţă, toate ştiinţele, arta, literatura, oferă omului de ştiinţă care face parte din colectivul catedrei de ştiinţe sociale, un arsenal bogat de confirmări vii, atrăgătoare, concrete şi convingătoare ale forţei creatoare a marxism-leninismului. Pentru a desvălui forţa creatoare a marxism-leninismului, cei ce fac parte din colectivele catedrelor de ştiinţe sociale trebuie să studieze în permanenţă faptele, să depună o muncă neîntreruptă de cercetări ştiinţifice.

Partidul Bolşevic şi Guvernul Sovietic au condamnat de mult părerea răspândită în rândurile unei părţi a celor ce lucrează în învăţământul superior, anume că catedrele nu trebuie să se ocupe cu munca de cercetări ştiinţifice şi se pot mărgini numai la activitatea didactică şi educativă. Mulţi colaboratori ştiinţifici care fac parte din catedrele de ştiinţe sociale, nu au renunţat nici până în prezent la această concepţie condamnată de Partid. Or, tocmai ei sunt chemaţi să dea un exemplu personal de luptă activă pentru realizarea indicaţiilor date de Partidul nostru cu privire la desvoltarea prin toate mijloacele a muncii de cercetări ştiinţifice în învăţământul superior. Catedrele de ştiinţe sociale sunt chemate să joace rolul de forţă organizatoare în lupta pentru un caracter creator al procesului didactic în învăţământul superior.

Este cazul să amintim că formarea tânărului specialist în şcoala superioară este o operă colectivă. Totuşi, în practică se întâmplă adeseori să se uite că pentru pregătirea tânărului specialist există o răspundere colectivă.

Caracterul colectiv al procesului formării specialistului cere ca fiecare colectiv de catedră din învăţământul superior, fiecare consiliu ştiinţific, să urmarească îndeaproape puritatea ştiinţifică a bazelor ideologice ale disciplinelor studiate. Nu se poate obţine o justă organizare a instrucţiunii superioare, când, de pildă, la catedra de marxism-leninism se expune teoria leninistă a reflectării, iar la cea de fizică se predă făţiş sau mascat un machism pur. Şi totuşi, asemenea cazuri se întâlnesc. Astfel de pildă, până la discuţia din domeniul biologiei, la Academia „Timiriazev" studentul studia la catedra de marxism-leninism teoria materialistă, marxist-leninistă a evo-

luţiei, iar la catedra de genetică i se oferea metafizica weismannist-morganistă, i se oferea idealism.

Este nevoie de o luptă perseverentă, zilnică, pentru unitatea bazelor ideologice ale ştiinţelor predate. O astfel de bază unitară ideologică este marxismul-leninismul. Catedrele de ştiinţe sociale trebuie să fie organizatorii acestei lupte. Dar ele nu sunt în stare să realizeze această sarcină decât în colaborare creatoare cu colectivele tuturor catedrelor instituţiilor de învăţământ superior.

Consiliile ştiinţifice din instituţiile de învăţământ superior sunt chemate să muncească necontenit pentru ridicarea nivelului ideologic al predării. Aceasta presupune ca fiecare membru al consiliului ştiinţific nu numai să ştie să înţeleagă faptele din ramura lui de ştiinţă, dar să şi cunoască bazele ştiinţei marxist-leniniste. Până în prezent, nu toţi profesorii din învăţământul superior preţuesc just importanţa deosebită a acestei probleme. Numai cu câteva luni înainte, la o şedinţă a consiliului ştiinţific al unui institut politehnic, profesorul F. a spus: „Ar fi bine ca din colectivul catedrei de marxism-leninism să facă parte specialişti care să ştie să aplice problemele filosofiei la ştiinţele tehnice". După câte ştim, consiliul ştiinţific nu a sprijinit spusele profesorului F., şi just a procedat. La baza acestor afirmaţii se află ideia: catedrele de ştiinţe sociale să se ocupe de cercetarea bazelor filosofice ale ştiinţelor naturii şi de folosirea metodei dialectice în ramurile speciale ale ştiinţei, dar, în ce priveşte catedrele speciale, aceasta nu constituie sarcina lor. Concepţii de acest fel nu au nimic comun cu înţelegerea marxist-leninistă a desvoltării ştiinţei şi a metodelor ei de predare în şcolile superioare.

In prezent, în învăţământul superior creşte tot mai mult numărul profesorilor şi conferenţiarilor de discipline speciale, care nu aşteaptă ca cineva „să aplice problemele filosofiei" în locul lor, ci îşi însuşesc singuri, cu perseverenţă, ştiinţa marxist-leninistă, folosind această ştiinţă ca un instrument de cunoaştere. Calităţile leninismului, de care vorbeşte I. V. Stalin, trebuie desvoltate nu numai la studenţi, dar şi la cei care-i învaţă.

★

Impreună cu întregul colectiv de oameni de ştiinţă sovietici, profesorii şi conferenţiarii din instituţiile de învăţământ superior rezolvă cu succes sarcina trasată de tovarăşul Stalin: nu numai să ajungă, dar să şi întreacă, în timpul cel mai scurt, realizările ştiinţei de peste hotarele ţării noastre. Aceasta o dovedeşte decernarea anuală a Premiilor Stalin. Pe an ce trece, creşte numărul profesorilor din învăţământul superior distinşi cu înaltul titlu de laureat al Premiului Stalin.

Profesorii şi conferenţiarii din învăţământul superior prelucrează problemele ştiintifice teoretice şi rezolvă problemele actuale ale desvoltării economiei naţionale şi culturii. Cercetările în domeniul razelor cosmice; teoria quantelor aplicată la căldura specifică a corpurilor solide, care permite, pe calea măsurării căldurii specifice, să cunoaştem structura multor combinaţii macromoleculare (sticla, massele plastice, lacurile şi alte corpuri amorfe); perfecţionarea metodelor defectoscopiei ultrasonice; cercetările experimentale ale însuşirilor termodinamice ale apei şi ale vaporilor de apă în domeniul temperaturilor şi presiunilor înalte şi foarte înalte; rezolvarea importantelor probleme ştiinţifice care apar în legătură cu marile construcţii

ale comunismului; cercetările agrobiologice şi ale solului legate de înfăptuirea planului stalinist de transformare a naturii; prepararea de mijloace chimice de luptă împotriva buruienilor şi a paraziţilor culturilor vegetale — iată numai o parte din problemele pentru tratarea şi rezolvarea cărora au fost distinşi cu Premiul Stalin o serie de profesori din învăţământul superior. Vastele cercetări ştiinţifice făcute de o serie de profesori şi conferenţiari au fost desăvârşite prin întocmirea unor manuale originale pentru învăţământul superior. Cele mai bune dintre ele au fost deasemenea distinse cu Premiul Stalin.

Dar, cu toate succesele obţinute, situaţia activităţii de cercetări ştiinţifice în instituţiile de învăţământ superior nu poate fi considerată încă drept satisfăcătoare. Munca de cercetări ştiinţifice nu a căpătat încă în învăţământul superior locul care i se cuvine de drept. Armata uriaşă a celor ce muncesc pe tărâm ştiinţific în învăţământul superior este în stare să efectueze un număr mult mai mare de cercetări ştiinţifice decât cel de astăzi. Influenţa muncii ştiinţifice asupra celei didactico-pedagogice, ca şi legătura dintre ele, fie că nu există, fie că este extrem de slabă. Şi totuşi, fără o largă şi adâncită muncă de cercetări ştiinţifice a catedrelor nu poate exista nici instrucţiune superioară. Numai pe calea desfăşurării muncii de cercetări ştiinţifice, învăţământul superior poate rezolva problemele cele mai esenţiale ale formării tinerilor specialişti capabili de o activitate creatoare.

Şcoala superioară se deosebeşte de celelalte tipuri de şcoală şi prin aceea că cadrele ei sunt crescute în şcoala însăşi, în procesul muncii ştiinţifice. Mai există însă conducători de instituţii de învăţământ superior care au uitat această caracteristică a şcolii superioare. Cu asemenea conducători, asistenţii rămân câte 10—15 ani fără a putea păşi pe o cale independentă în ştiinţă. Cu asemenea conducători, duc o existenţă liniştită pe lângă catedre, câte 15—20 de ani, docenţii, care rămân pe loc din punct de vedere ştiinţific.

Comitetul Central al P.C. (b) al U.R.S.S. şi Guvernul Sovietic au arătat că fără o muncă de cercetări ştiinţifice, instituţiile de învăţământ superior nu sunt capabile să-i ridice pe tinerii specialişti la un nivel corespunzător cerinţelor ştiinţei contemporane. Fără o muncă de cercetări ştiinţifice, pregătirea cadrelor de cercetători ştinţifici, ridicarea calificării oamenilor de ştiinţă existenţi şi creşterea altora tineri este de neconceput. Lipsurile fundamentale în munca didactică din instituţiile de învăţământ superior, în creşterea cadrelor pedagogico-ştiinţifice, sunt în mare măsură urmarea slabei munci de cercetări ştiinţifice. Dacă predarea este ruptă de cercetarea ştiinţifică, profesorul, fără să vrea, îi obligă pe cei ce-l audiază să înveţe pe de rost, în mod mecanic, o sumă oarecare de fapte, de definiţii date de-a-gata. Or, şcoala superioară este datoare să-l înveţe pe viitorul specialist să folosească realizările ştiinţei, să gândească în mod ştiinţific şi să sporească numărul realizărilor ştiinţei. Iar pentru a preda în acest fel este necesar, în primul rând ca însuşi profesorul să depună în permanenţă o muncă ştiinţifică şi să nu repete invariabil, din an în an, tezele odată învăţate. Bucherismul şi talmudismul înseamnă ruperea teoriei de practică, a ştiinţei de viaţă, lipsa dorinţei de a aplica teoria la faptele vieţii şi ale luptei contemporane. Dar pentru a lega teoria de practică, ştiinţa de viaţă, trebuie să studiem şi să sintetizăm neîncetat practica bogată din zilele noastre. Fără aceasta nu va exista nicio legătură între teorie şi practică în predare.

Pentru cadrele didactice din învăţământul superior, desfăşurarea muncii ştiinţifice este o dare de seamă în faţa poporului asupra nivelului predării.

Prin fiecare studiu științific al său, profesorul pare că spune poporului: iată la ce nivel învățăm noi tineretul în școala superioară! Și totuși, mai există la noi catedre care nu depun o muncă științifică, nu-și îndeplinesc datoria față de popor, față de Partid, de Stat.

Partidul și Guvernul nostru au creat corpului didactic din învățământul superior condițiile cele mai favorabile pentru o muncă științifică, condiții de care în trecutul prerevoluționar nu se bucurau nici cei mai mari savanți. In lucrările acestor din urmă învățați este mult material care caracterizează condițiile în care au fost ei siliți să lucreze. C. A. Timiriazev povestește despre condițiile de muncă din laboratorul lui D. I. Mendeleev. D. I. Mendeleev a propus studenților să repete câteva cercetări clasice pentru practică în domeniul chimiei organice. Studentului C. A. Timiriazev i-a revenit sarcina de a face vestita experiență a lui Zinin — obținerea anilinei. C. A. Timiriazev povestește că a trebuit să cumpere, se înțelege că din banii săi, acidul benzoic, deoarece laboratorul nu era în stare să facă o asemenea cheltuială. Mai mult încă, era nevoie de oxid de calciu. Nici acesta nu se găsea în laborator. Laborantul îi sfătui pe studenți să facă singuri foc în cuptor și să ardă carbonatul de calciu pe care-l aveau. „Zis și făcut" — povestește în continuare Timiriazev, — dar și aici avură de întâmpinat o altă piedică: lemnele ude sfârâiau, trosneau, dar nu luau foc cum trebuie. Le veni în ajutor paznicul. „Ehe, domnișorule, ce chef și pe dumneata să faci foc în cuptor cu lemnele statului! Uite, mai bine, ce să faci: în cămăruța întunecoasă de colo este un fel de plită, fă foc o zi întreagă, pune pe ea o legătură de lemne și au să se usuce". „Așa a și trebuit să facem. Uscarea lemnelor statului, ca prim pas spre reacția lui Zinin — iată ce înseamnă cu adevărat să începi cu începutul!" [1]). Acestea erau condițiile în care se desfășura activitatea științifică a lui D. I. Mendeleev și a studentului Timiriazev, care studia alături de acesta

Atât de mare era însă năzuința lor către știință, încât condițiile grele nu erau deajuns pentru a-i îndepărta de cercetările științifice. „Pentru mine personal — scria Timiriazev — știința era totul" [2]). Educând în ei abnegația și perseverența în munca științifică, V. R. Viliams spunea adeseori elevilor săi: succesul muncii științifice depinde nu de *condiții*, ci de modul de a *pune* [3]) problema care se cere cercetată și rezolvată.

Colaboratorii științifici din învățământul superior sovietic dispun de condițiile necesare muncii științifice, ba, mai mult, de condiții care se îmbunătățesc neîncetat. Oamenii de știință sovietici au posibilitatea de a învăța și modul de a *pune* just problemele științifice: ei au posibilitatea de a se călăuzi după o concepție științifică înaintată despre lume, după metoda științifică marxist-leninistă.

Una din condițiile cele mai importante ale muncii științifice este, pentru corpul didactic din învățământul superior, numărul de studenți care revine unui profesor. La timpul lui, C. A. Timiriazev arăta că numărul acesta este deosebit de mare la Universitatea din Moscova. Caracterizând munca pedagogică a lui P. N. Lebedev, Timiriazev arată că un profesor universitar trebuia să examineze anual până la 1000 studenți. In prezent, și în această privință situația s'a schimbat radical. Numărul de studenți care revine unui profesor este la noi cu mult mai mic.

---

1) C. A. Timiriazev, Opere, ed rusă, vol. VIII, p. 152.

2) Ibidem, vol. IV, p. 45.

3) In limba rusă, joc de cuvinte: *obstonovca* și *postonovca* (N. Tr.).

Dar, nici studenții nu mai sunt astăzi cei de altădată. Iar aceasta este una din condițiile hotarîtoare pentru desfășurarea cu succes a muncii științifice în învațamântul superior. In prezent, profesorul are de a face cu un student activist pe tarâm social, om desvoltat din punct de vedere politic și cultural, care se interesează nu numai de probleme înguste, de specialitate, dar și de viață în întregul ei. Studențimea sovietică, dornică de muncă, cercetătoare, aspira spre știință, a carei valoare o cunoaște bine și spre ale carei culmi tinde neîncetat. Pentru adevaratul om de știință, munca cu o astfel de studențime înseamnă ore de muncă creatoare.

Poporul sovietic, Partidul, Statul, care au creat învățământului superior toate condițiile necesare unei activități rodnice, au dreptul de a-i cere o îmbunătățire hotărîtă a calității instrucțiunii superioare, pe calea intensificării muncii de cercetări științifice.

Munca științifică din instituțiile de învățământ superior este necesară nu numai pentru a rezolva un mănunchi oarecare de probleme și, prin aceasta, a îmbogăți știința noastră (ceeace este desigur foarte important). Ea este necesară nu numai pentru a ridica neîntrerupt calificarea profesorului — și, prin aceasta, și calitatea predării (ceeace, deasemenea, este extrem de important). *Munca științifică în instituțiile de învățământ superior este necesară pentrucă ea este un element indispensabil pregătirii tânărului specialist.*

Invățământul superior este dator nu numai să împărtășească studentului o anumită sumă de cunoștințe faptice și să facă în așa fel ca el să le rețină. Aceasta este prea puțin. Invățământul superior are menirea să educe nu numai un simplu specialist, care știe să execute o muncă oarecare, nu numai un simplu om „citit", ci un cercetător care gândește în mod științific. Invățământul superior are menirea să deprindă pe fiecare student să gândească în mod științific și să facă astfel ca știința noastră să înainteze, indiferent dacă el va munci, după absolvirea școlii, într'un laborator de cercetări sau în producție.

Intreaga noastră realitate sovietică este o academie nemaiîntâlnită în istorie. Aceasta este natura societății socialiste, care întruchipează unitatea dintre știință și viață.

Marele dascăl V. I. Lenin, referindu-se la ce trebuie și cum trebuie să învețe tineretul nostru, spunea: „Dacă un comunist s'ar gândi să se laude cu comunismul său pe baza concluziilor gata primite, fără să depună o muncă din cele mai serioase, cele mai grele, cele mai mari, fără să analizeze faptele față de care trebuie să aibă o atitudine critică, un astfel de comunist ar fi vrednic de plâns" [1]). Această indicație a lui Lenin despre însușirea creatoare a cunoștințelor are o importanță deosebită pentru învățământul nostru superior. Specialistul care se formează în învățămământul superior pe calea învățăturii pe de rost a cunoștințelor date de-a-gata, se va dovedi, intrând în viața noastră, neputincios, și viața nu va însemna pentru el continuarea învățăturii, ci o nouă școală.

Școala sovietică, după cum gândea V. I. Lenin, trebuie să dea tineretului bazele unei cunoașteri științifice și să-i desvolte priceperea de a rezolva singur problemele teoriei și practicii construirii comunismului.

Partidul lui Lenin și Stalin asigură desvoltarea multilaterală a tânărului

---

[1]) V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, vol. 31, p. 263; vezi și: Lenin despre literatură, ed. P.M.R., 1949, p. 193.

din epoca construirii comunismului. In condiţiile noastre, tânăra generaţie se deprinde a observa încă în detaşamentele de pionieri, fenomenele naturii, e pasionată de munca de construcţie; în şcoala medie, mii de tineri naturalişti şi tehnicieni se lasă atraşi, în orele libere, de o muncă în care sunt cuprinse multe elemente creatoare, elemente de cercetare. Acest proces trebuie să se desfăşoare şi mai larg în învăţământul superior.

Năzuinţa activă a studenţilor către o muncă de cercetări ştiinţifice o dovedeşte reţeaua, mereu lărgită, de cercuri ştiinţifice studenţeşti, care, din păcate, nu se bucură întotdeauna de atenţia şi grija pe care o merită din partea conducătorilor de instituţii de învăţământ superior şi din partea consiliilor ştiinţifice.

Munca de cercetare ştiinţifică a fost dusă în 1950, într'o formă sau alta, în Şcoala superioară tehnică din Moscova, de peste 700 de studenţi de pe lângă catedrele de specialitate şi de tehnică generală. In Şcoala superioară tehnică din Moscova există un cerc de construcţii studenţesc. Membrii cercului muncesc la crearea de noi modele de maşini, instalaţii şi aparate. S'au făcut remarcate două construcţii care, după terminare, vor fi propuse să fie introduse în industrie. Pentru realizările lor, studenţii Şcoalei superioare tehnice din Moscova au căpătat aproape 50 de brevete de invenţie.

Cercurile ştiinţifice studenţeşti din Institutul de energetică „V. M. Molotov" din Moscova au o frumoasă experienţă. Aici, la facultatea de hidroenergetică, toate temele lucrărilor studenţeşti sunt legate de temele muncii de cercetări ştiinţifice a catedrelor.

Intr'o serie de instituţii de învăţământ superior (de exemplu, Academia de Ştiinţe Agricole „C. A. Timiriazev" din Moscova) diferiţi studenţi fac cercetări ştiinţifice, ale căror rezultate sunt tipărite în publicaţiile Academiei de Ştiinţe.

Succesele muncii de cercetări ştiinţifice ale studenţilor ar fi cu mult mai mari, dacă acestea s'ar bucura de atenţia cuvenită din partea tuturor membrilor corpului didactic din învăţământul superior. Or, numai o parte din profesori acordă atenţie cercurilor ştiinţifice studenţeşti. De regulă, cercurile ştiinţifice studenţeşti sunt rupte de catedră. Indrumarea cercurilor nu este satisfăcătoare. Tematica muncii ştiinţifice a studenţilor nu este legată de tematica muncii ştiinţifice a catedrelor. Munca de cercetări ştiinţifice a studenţilor este ruptă de munca şcolară. Or, munca de cercetări ştiinţifice capătă o importanţă deplină numai atunci când ea devine o parte organică din munca şcolară a studentului, când se îmbină cu efectuarea proiectelor de curs, a lucrărilor de diplomă, etc.

Unii membri ai corpului didactic din învăţământul superior consideră munca de cercetări ştiinţifice a studentului ca o formă de pregătire doar a acelui student care va lucra apoi într'o instituţie de cercetări ştiinţifice. Aceasta este o concepţie adânc greşită. Ea limitează în mod artificial numărul studenţilor care participă la munca ştiinţifică, încătuşează iniţiativa creatoare a sute de mii de studenţi.

Munca de cercetări ştiinţifice a studentului este o metodă, o formă superioară de instrucţiune, de învăţământ. Şi este de dorit ca ea să cuprindă cât mai mulţi studenţi. Munca activă de cercetări ştiinţifice a studenţilor face ca instrucţiunea superioară să fie deosebit de valoroasă, de profundă. Dacă prelegerea de o înaltă calitate, seminarul organizat în mod creator, studiul zilnic perseverent al studentului asupra materialului şcolar, al ope-

relor științifice clasice vor fi complectate cu efectuarea practică a cercetărilor științifice, instrucțiunea superioară va câștiga foarte mult.

La timpul său, D. I. Pisarev remarca faptul că instrucțiunea trebue făcută în așa fel, încât cel ce învață să fie pus în situația unui cercetător care să caute și să găsească singur adevărul științific, pentru ca cel ce învață, bucurându-se de o îndrumare calificată, să meargă pe acea cale spinoasa pe care, la timpul lor, au mers fără ghid și fără busolă, mințile luminate care au creat știința.

Cunoașterea esenței și a forței științifice a teoriei se realizează cel mai bine prin experiență, prin practică. In legătură cu aceasta, academicianul T. D. Lîsenco îi sfătuește mereu pe elevii săi: dacă vreți să cunoașteți cu adevărat miezul învățăturii miciuriniste despre legile eredității, miezul biologiei miciuriniste, trebue să repetați singuri experiențele de hibridare vegetativă, să obțineți hibrizi vegetativi. Acesta este un mijloc pedagogic prețios. T. D. Lîsenco îl folosește practic în munca sa de profesor la catedra de genetică dela Academia de Științe Agricole „C. A. Timiriazev".

Munca de cercetări științifice a studenților este deosebit de folositoare și binevenită, atunci când este strâns legată de aplicarea teoriei la rezolvarea problemelor practice ale producției. Institutul de Construcții de Mașini Agricole din Rostov ne oferă un exemplu demn de atenție: aici, o mare parte a muncii științifice dusă de studenți se face în uzine. Studenții îmbină cercetările lor cu practica de producție, învățând dela fruntașii uzinei. Cercetările se fac cu privire la problemele puse de experiența înaintată din producție. Prelucrarea fiecărei teme se face pe baza colaborării cu fruntașii uzinei. Profesorii și conferențiarii institutului îndrumează această muncă a studenților.

O mare parte a muncii de cercetări științifice a studenților dela Academia de Științe Agricole „C. A. Timiriazev" din Moscova este deasemenea legată de practica de producție. De exemplu: studenții Facultății de Economie, în timpul practicii în colhozuri, în S.M.T.-uri, studiază, sub conducerea profesorilor, problemele organizării muncii în brigăzile colhoznice, problemele economiei, electrificării, organizării agriculturii.

Munca de cercetări științifice a studenților capătă o importanță educativă deosebit de mare acolo unde ea este organizată nu numai de catedrele de specialitate dar și de cele de științe sociale. In acest caz, tematica cercetărilor este foarte variată: întreaga viață, bogată în evenimente, din trecutul și prezentul nostru, reprezintă o inepuizabilă sursă de cercetări. Cercetarea aprofundată a vieții și activității marilor noștri dascăli Lenin și Stalin, cercetarea condițiilor și mediului istoric în care au fost create diferitele lucrări ale lui Lenin și Stalin, cunoașterea metodelor de activitate științifică a conducătorilor noștri, studiul diferitelor perioade și evenimente din istoria P.C. (b) al U.R.S.S., din istoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, studiul practicii construcției în industrie, în agricultură, în domeniul culturii — toate acestea îmbogățesc în mare măsură lumea spirituală a studentului, formează la el o atitudine marxist-leninistă față de viață, față de știință, educă spiritul lui de independență. Realitatea sovietică reprezintă un nemărginit câmp de cercetări pentru istorici, economiști, etnografi, lingviști, filosofi. Este necesar să se desvolte prin toate mijloacele munca de cercetări științifice a studenților dela catedrele de științe sociale.

Experiența bogată a oamenilor de știință progresiști din învățământul superior i-a adus întotdeauna la concluzia că nimic nu trezește în tineretul

studios o asemenea energie creatoare, ca aceea pe care o provoacă şi o desvoltă educaţia spiritului lor de independenţă. Munca de cercetări ştiinţifice este unul din mijloacele principale pentru făurirea acestei calităţi necesare.

Munca activă de cercetări ştiinţifice a studentului ne ajută să rezolvăm un şir de probleme importante pentru instrucţiunea superioară şi pentru viaţa şcolii superioare. Ea educă în student nu numai spiritul lui de independenţă, dar şi disciplina conştientă, întăreşte legătura dintre elev şi profesor. Or, acestea sunt laturi foarte importante ale vieţii şi muncii din instituţiile de învăţământ superior.

Savanţii progresişti au susţinut întotdeauna punctul de vedere că învăţământul superior trebuie să făurească o unitate indestructibilă între studenţi şi profesori. In acest tot, după cum spune Timiriazev, savantul este şi el, dealungul întregii sale vieţi, un student. In vremurile noastre un asemenea întreg unitar este absolut necesar.

„Forţa revoluţiei noastre — scria tovarăşul Stalin — constă în faptul că la noi nu există un desacord între vechea şi noua generaţie de revoluţionari. Noi învingem pentrucă garda veche şi cea nouă merg la noi alături, într'un front unic, în acelaş rând, atât împotriva duşmanilor dinlăuntru, cât şi împotriva celor din afară" [1]).

Indicaţiile lui I .V. Stalin despre frontul unic al vechii şi noii gărzi se referă în mod nemijlocit la viaţa instituţiilor noastre de învăţământ superior. Cei ce lucrează în învăţământul superior ţin bine minte caracterizarea trăsăturilor fundamentale ale ştiinţei înaintate, făcută de tovarăşul Stalin. Ştiinţa înaintată este acea ştiinţă care înţelege importanţa alianţei dintre cei ce activează mai de mult pe tărâmul ştiinţei şi cei tineri. Ştiinţa înaintată este acea ştiinţă care „de bună voie şi cu bucurie deschide larg porţile tinerelor forţe ale ţării noastre şi le permite să cucerească culmile ştiinţei..." [2]). Ştiinţa înaintată este acea ştiinţă care recunoaşte că, datorită ei, viitorul aparţine tineretului.

Trebuie să recunoaştem că există date care dovedesc că într'o serie de instituţii de învăţământ superior lipseşte o legătură strânsă între cei ce activează de mai multă vreme pe tărâmul ştiinţific, şi cei tineri. Se întâlnesc uneori încercări de a întemeia relaţiile dintre ei nu pe principii de colaborare tovărăşească, ci pe relaţii pur formale, exterioare, străine de organizarea socialistă a predării şi a muncii ştiinţifice. De exemplu, în Institutul de Medicină din Harcov, se ţin conferinţe ştiinţifice care se organizează, putem spune, nu pe baza cunoştinţelor, ci a titlurilor. In Iunie 1951 a avut loc aici conferinţa ştiinţifică a asistenţilor şi conferenţiarilor, la care nu au participat profesorii şi studenţii. Aceasta împiedică apropierea cadrelor ştiinţifice vechi de cele noi şi atragerea studenţilor în munca de cercetări ştiinţifice

Munca de cercetări ştiinţifice cere mult timp. I. P. Pavlov spunea că savantului nu i-ar ajunge nici două vieţi, dacă le-ar avea.

Uneori îi poţi auzi pe cei ce lucrează în învăţământul superior că nu au timp tocmai pentru o muncă ştiinţifică. Dar aceasta nu dovedeşte decât organizarea nesatisfăcătoare atât a muncii pedagogice, cât şi a celei ştiinţifice. Se va găsi timp suficient, dacă în învăţământul superior se va organiza o luptă zilnică pentru un regim de economie a timpului. Mulţi profesori cu

---

[1]) I. Stalin, Opere, ed. rusă, vol. 11, p. 78; ed. P.M.R., 1951, p. 86—87.
[2]) Stalin despre Lenin, ed. P.M.R., p. 56.

experiență consideră în mod just că suntem foarte risipitori în această privința; or, cadrele din învățământul superior trebuie să servească drept exemplu de folosire a fiecărei ore.

In condițiile învățamantului superior, economisirea timpului este în totul sinonimă cu îmbunatățirea întregii munci științifice și didactice. Atitudinea negrijulie față de folosirea timpului în instituțiile de învățământ superior își gasește, printre altele, expresia în tendințele — dominante până în ultima vreme într'o serie de instituții de învățământ superior și în Ministerul Invațamântului Superior, — de prelungire a termenelor de învățământ, de extindere nejustificată a programelor școlare și a bibliografiilor obligatorii, a manualelor, de mărire a numărului de ore pentru diferite seminarii, la care se aprofundează materialul dat la lecții, sau conținut în manuale. Este bine să amintim că tendința de sporire a numărului unor astfel de seminarii contrazice indicația directă a C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., care a condamnat această tendință încă din 1936, ca fiind o urmare a așa numitei metode „brigadă de laborator".

Tendința de prelungire a termenelor de învățământ în instituțiile de învățământ superior se baza de obicei pe concepția că știința se desvoltă. Acest argument este fals din temelie. Mult mai justă este teza inversă: cu cat știința este mai avansată, cu atât mai ușor se poate pregăti specialistul. Dacă desvoltarea științei ar cere mărirea termenelor de învățământ, atunci ar fi normal să presupunem că peste cincizeci de ani, în instituțiile de învățământ superior va fi necesar un termen de învățământ egal cu o întreagă viață de om

Este cu totul neîntemeiat volumul exagerat de mare al programelor noastre de studii, al manualelor noastre. Repetarea acelorași concluzii și fapte a devenit, nu se știe din ce cauză, o caracteristică a tuturor programelor, la toate specialitățile. De exemplu: geografii Universității de Stat din Moscova scriu: „Suntem convinși că geograful trebuie să cunoască împărțirea pe grade făcută de Eratosthene în secolul III înainte de era noastră. Dar acest lucru este făcut cunoscut studenților, potrivit programelor în vigoare, de cel puțin cinci ori". Cazuri asemănătoare celui cu Eratosthene sunt nenumărate. Excluderea repetărilor din programele diferitelor cursuri poate duce la o mare economie de timp și la îmbunătățirea programelor.

Marele pedagog Ușinschi observa la timpul său: „Dece să expui dela catedră ceea ce oricine poate citi și înțelege ușor singur?" „Există multe obiecte despre care nici nu ai ce vorbi... Ce poți spune, de pildă, despre construcția scărilor de incendiu, despre vopsirea gheretelor, etc. Chiar dacă acestea trebuie cunoscute, nu este, totuși, nimic de aflat aci". Tot el, combătând predarea cunoștințelor sub formă de rețetă, scria: „Este greu de exprimat plictiseala tânărului care întâlnește în știință aceleași fleacuri care, și în viata de toate zilele, se agață de el ca ciulinii de haină... Ce minte întunecată trebuie să ai pentru a învăța pe de rost definiția plugului de lemn, a arcului de căruță și altele de acest fel?"

Or, în programele noastre sunt mulți „ciulini" de felul celor de care vorbea Ușinschi. Ei cuprind multe lucruri care ar putea fi excluse cu folos. Facem deseori abuz de atenția studentului, vorbindu-i de diverse fapte, care nu au o importanță esențială.

D. I. Mendeleev a subliniat, la timpul său, urmările dăunătoare ale belșugului de fapte, nelegate între ele printr'o teorie unică și comunicate studentului în învățământul superior. In cazul că i se oferă un asemenea bel-

şug de fapte, studentul începe să semene cu o vatră atât de plină de lemne încat începe să se stingă.

Un învăţământ de producţie bine organizat, legat de cel teoretic, este un important mijloc de economisire a timpului şcolar. In cursul practicii, fără a pierde timpul cu prelegeri plictisitoare conţinând definiţii de felul celei a „scării de incediu", studentul află mai curând şi felul în care este construită scara, şi cum trebue vopsite gheretele.

Desvoltarea studiului individual al studenţilor asigură, deasemenea, o mare economie de timp pentru profesori şi studenţi. Grija pentru alcătuirea unor bune manuale pentru învăţământul superior poate economisi mult din timpul de învăţătură. Manualele noastre fără niciun fel de motive obiective, se umflă pe an ce trece. Există, în rezolvarea problemei înzestrării învăţământului nostru superior cu manuale de bună calitate, multe lipsuri care trebuie înlăturate.

Reglementarea activităţii pe tărâm social a studenţilor poate aduce o mare economie de timp.

Problema economisirii timpului în învăţământul superior este o problemă importantă şi nerezolvată încă. Ea cere o cercetare specială. Este limpede că o folosire mai raţională a timpului va desvălui multe rezerve de timp pentru munca de cercetări ştiinţifice în învăţământul superior.

Lupta zilnică pentru economisirea timpului, pentru ridicarea productivităţii muncii este o cerinţă a epocii construirii comunismului. Cadrele din învăţământul superior nu pot sta deoparte, nu pot să nu participe la această luptă. Ele trebuie să meargă în pas cu viaţa.

Rolul profesorilor şi al conferenţiarilor în asigurarea unor condiţii favorabile creaţiei în învăţământul superior este extrem de mare. Lor li se cere o înaltă principialitate, cunoştinţe profund ştiinţifice şi o mare măestrie pedagogică. Sarcina celor ce muncesc în învăţământul superior este de a ridica neîncetat nivelul ştiinţific al pregătirii tineretului, de a asigura însuşirea teoriei marxist-leniniste, de a-i învăţa pe studenţi să se descurce singuri în munca lor practică, potrivit teoriei marxist-leniniste. Profesorii din orice ramură ştiinţifică şi în primul rând profesorii de ştiinţe sociale, trebuie să desvălue studenţilor caracterul creator al marxism-leninismului, să-i înveţe să folosească materialismul dialectic în diferitele domenii ale ştiinţei şi vieţii, să lege neîncetat teoria revoluţionară de practica construirii comunismului. Inarmându-i pe tinerii specialişti cu teoria marxist-leninistă, educându-i în spiritul patriotismului sovietic dătător de viaţă, în spiritul devotamentului nemărginit faţă de cauza comunismului, cei ce muncesc în învăţământul superior îşi vor îndeplini datoria faţă de Patria socialistă.

PENTRU ÎMBUNĂTĂŢIREA ACTIVITĂŢII BIBLIOGRAFICE

DE

MIRCEA MALIŢA

DIRECTOR LA BIBLIOTECA ACADEMIEI R.P.R.

Atragerea tot mai cuprinzătoare a maselor largi din ţara noastră spre lumina culturii, cerinţele crescânde şi interesul din ce în ce mai desvoltat al oamenilor muncii pentru literatură, cunoştinţe ştiinţifice şi artă, au pus fără întrerupere probleme şi sarcini noi celor ce lucrează în diversele domenii de cultură.

Cu deosebită grijă Partidul şi Guvernul au elaborat măsuri, au dat directive şi au iniţiat acţiuni menite să întărească mlădiţele tinere ale culturii socialiste şi să le desvolte. Experienţa sovietică a înarmat mereu cu un înalt conţinut şi metode înaintate şi eficace pe cei care asigură desfăşurarea alfabetizării, consolidarea învăţământului, răspândirea ştiinţei şi înflorirea artei.

Hotărîrea Consiliului de Miniştri cu privire la îmbunătăţirea activităţii bibliotecilor vine să întărească unul din factorii de bază ai revoluţiei culturale, acela al răspândirii cărţii în masse. Importanţa utilizării cărţii în opera de educare comunistă a poporului este scoasă din nou în relief. Profesorii, învăţătorii, activiştii culturali, scriitorii, cercetătorii, oamenii de ştiinţă şi instituţiile au în munca lor un sprijin nedesminţit din partea purtătorului de învăţătură socialistă pe care-l poate constitui cartea.

Măsurile luate urmăresc transformarea bibliotecilor în centre de răspândire a culturii socialiste la oraşe şi sate. Fondurile de cărţi sunt puse în valoare şi asimilarea mai sistematică şi mai profundă a clasicilor marxism-leninismului, a cărţii sovietice şi a produselor literare şi ştiinţifice ale ţării noastre se produce pe scară din ce în ce mai largă. Bibliotecile devin tot mai mult unităţi active ale educaţiei de massă şi bibliotecarii propagandişti ai ideilor înaintate.

Nu se poate concepe împlinirea sarcinilor bibliotecilor fără o desvoltare paralelă a activităţii bibliografice, căreia Hotărîrea Consiliului de Miniştri i-a acordat un loc important. Bibliografia este călăuza cititorului între cărţi. Lucrările bibliografice ajută pe cititori să aleagă cele mai bune cărţi economisindu-le energie şi timp, dându-le o informaţie completă şi verificată asupra subiectului urmărit. Cataloagele bibliotecilor şi bibliotecarii pot să răspundă doar la cererea de cărţi, ale căror titluri îi sunt cunoscute cititorului. Se simte nevoia unor liste de cărţi care să răspundă

şi necesităţii de a afla ce opere trebue consultate într'o problemă sau un domeniu dat. O activitate bibliografică organizată în vederea îndrumării şi educaţiei masselor va putea orienta pe oamenii muncii în toate direcţiile, fie în politica internaţională şi în munca pentru construirea socialismului, fie în studiul individual şi ridicarea calificării profesionale, fie în aprofundarea unor teme speciale de istorie, ştiinţele naturii sau matematici etc. Dar nu numai la aceasta se reduce rolul bibliografiei. Desvoltarea tuturor ramurilor de economie şi cultură ale ţării este legată de studiul şi folosirea literaturii.

Rolul educativ al bibliografiei este pe deplin dovedit prin atenţia deosebită pe care Partidul Muncitoresc Român i-o acordă în permanenţă, utilizând-o sistematic în munca de ridicare a nivelului ideologic şi politic, în însuşirea învăţăturii lui Lenin şi Stalin şi chiar în întărirea muncii organizatorice.

Activitatea bibliografică concepută în acest fel nu întârzie să convingă de caracterul ei ştiinţific. Răspunderea bibliografului în recomandarea lucrărilor pentru cititori se bazează pe o pregătire ştiinţifică deosebită, pe un înalt nivel ideologic şi pe o bună orientare şi pregătire politică. Autorul unei bibliografii trebue să cunoască astfel tema tratată încât să se poată ridica la poziţia aprecierii critice. In afară de acest lucru, totalitatea regulilor de descriere a cărţilor adecvate la scopul activităţii bibliografice constitue de asemenea un domeniu special ale cărei baze ştiinţifice au fost puse în Uniunea Sovietică, unde au înflorit sub titlul binemeritat al ştiinţei bibliografiei. In acest timp, bibliografia burgheză a alunecat pe panta comercială a reclamei. Ea seamănă confuzia în capul cititorilor şi serveşte pe agresorii imperialişti americani şi englezi, recomandând lucrările scribilor lor.

Principiul de bază al activităţii bibliografice este spiritul de partid. Acest principiu al bibliografiei a fost formulat de Lenin cu deosebită vigoare în recenzia făcută lucrării lui N. A. Rubakin: „Printre cărţi" [1]). După ce a arătat importanţa indicatoarelor de acest fel, Lenin a combătut obiectivismul lucrării lui Rubakin, care susţinea că „emoţiile umane întunecă adevărul" şi că „bibliograful trebue să se ferească de polemică". In recenzia sa Lenin a lăsat nepieritoare principii călăuzitoare nu numai pentru bibliografi. „Autorul nu-şi dă seama în primul rând — spune Lenin — că fără „emoţii umane" n'a existat niciodată, nu există şi nu poate exista căutarea adevărului de către om. In al doilea rând, autorul uită că el vrea să prezinte o privire asupra istoriei ideilor, iar istoria ideilor este istoria succesiunii ideilor şi prin urmare a luptei dintre ele". In acest fel Lenin a demascat falsul obiectivism, care nu face decât să apere ideologia burgheziei. Invăţătura lui Lenin este principiul de bază pe care este clădită minunata bibliografie sovietică.

„Bibliografia sovietică proclamă deschis principiul spiritului de partid şi-şi pune drept problemă fundamentală contribuţia la educaţia comunistă a oamenilor muncii", scrie Denisiev în manualul său de bibliografie generala.

Numeroasele recenzii ale lui Lenin constitue modele nepieritoare de analiză partinică şi de caracterizări precise, ascuţite şi combative. Dintre lucrările lui Lenin care privesc bibliografia cea mai însemnată este „Bibliografia marxismului" scrisă în 1914. Lucrarea bibliografică a lui Lenin este o armă împotriva denaturării şi revizuirii marxismului. Ea constitue până

1) Lenin, Opere, vol. 20, Bucureşti, P.M.R., 1951, p. 254—256.

astăzi un model neîntrecut de bibliografie atât prin caracterul său riguros ştiinţific cât şi prin spiritul politic în care este alcătuită.

Pe baza concepţiei lui Lenin asupra bibliotecilor şi bibliografiei s'au luat măsuri de organizare a bibliografiei care au dus această ramură în Uniunea Sovietică la înflorirea de astăzi. Unul din documentele care arată grija Partidului Comunist Bolşevic pentru activitatea bibliografică precum şi atenţiunea acordată de I. V. Stalin acestei probleme şi în care se dau baze temeinice pentru împlinirea de către bibliografie a sarcinilor faţă de viaţa economică ştiinţifică şi culturală a Ţării Socialismului este Hotărîrea C C al P.C. (b) al U.S. din 1940: „Despre critica literară şi bibliografie". Cu acest prilej instituţiile de cultură au abordat bibliografierea lucrărilor pe domenii începând să editeze indice bibliografice, de recomandare, reviste, lucrări, manuale şi alte publicaţii.

Organizată prin Hotărîrea P.C. (b) şi urmând fără abatere indicaţiile marilor conducători ai clasei muncitoare, Lenin şi Stalin, bibliografia sovietică a reuşit să devină o pârghie importantă în progresul economic şi cultural şi în înflorirea Statului Sovietic. In uriaşa cantitate de publicaţii care apar în Uniunea Sovietică cititorul nu se simte desorientat. Buletinele scoase de Casa Unională a Cărţii îl informează asupra întregii producţii de publicaţii. Listele informative ale bibliotecilor îl pun în curent cu toate noutăţile din literatura sovietică şi străină. Bibliografia critică îi desvoltă capacitatea de apreciere şi înţelegere a creaţiilor literare şi ştiinţifice, îi descoperă greşelile şi lacunele cărţilor şi îi relevă părţile bune. In sfârşit bibliografia de recomandare îi pune la dispoziţie planuri de lectură şi de studiu individual, îi furnizează material documentar pentru lămurirea problemelor cu privire la lupta pentru pace şi la construirea comunismului, îi dă putinţa unei asimilări sistematice de cunoştinţe în domeniul profesiunii. Toate aceste feluri de bibliografii de înregistrare, informare, critice sau de recomandare au ca principale trăsături spiritul de partid bolşevic, caracterul ştiinţific şi sprijinirea directă a construirii comunismului şi a culturii sovietice. Este suficientă o simplă privire asupra titlurilor de publicaţii bibliografice sovietice pentru a ne da seama de importanta care se acordă în Uniunea Sovietică acestui gen de lucrări[1]).

Nu există eveniment al vieţii Statului Sovietic care să nu fie urmat fără întârziere de apariţia unor lucrări bibliografice cu ajutorul cărora atât specialiştii cât şi marele public sunt înarmaţi cu documentaţia necesară înţelegerii acelui eveniment. La începerea unei mari construcţii, bibliotecile de specialitate alcătuesc pentru uzul tehnicienilor bibliografiile necesare, iar bibliotecile publice scot indicatoare care dau posibilitatea oamenilor muncii să pătrundă aspectul politic şi urmările fericite pentru înflorirea statului şi întărirea păcii, pe care le are fiecare şantier al comunismului.

Chemată să răspundă sarcinilor puse de construirea socialismului, activitatea bibliografică din ţara noastră trebue să urmeze drumul bibliografiei sovietice, să pornească dela aceleaşi principii, să urmărească aceleaşi scopuri şi să folosească metode consolidate de o practică îndelungată şi fecundă.

Prima problemă a bibliografiei din ţara noastră este aceea a evidenţei şi înregistrării tipăriturilor care apar pe pământul ţării noastre. Fără o asemenea înregistrare riguroasă cititorii şi cercetătorii, instituţiile şi societăţile de cultură sunt lipsite de posibilitatea unei informări complete şi imediate

1) Marea Enciclopedie Sovietică, Ed. II-a t. V. (1950), p. 135—140.

asupra producţiilor culturii noastre. Editarea unui buletin bibliografic de către Camera Cărţii, a cărei înfiinţare este prevăzută de Hotarırea Consiliului de Miniştri, va fi pentru toate domeniile de activitate un eveniment de seamă. Din pacate mai există la unii specialişti influenţa trecutului după care un buletin bibliografic este considerat o înşirare seacă şi monotonă de titluri. Cât de grăitoare poate să fie această înşirare sistematică şi ce ajutor poate să dea în munca activiştilor culturali, a masselor de cititori şi a cercetătorilor, ne arată felul cum aprecia Lenin lucrările bibliografice. Se păstrează un număr din primele buletine sovietice de înregistrare a publicaţiilor, pe marginea căruia Lenin după ce l-a citit şi a însemnat sute de cărţi spre a-i fi aduse, a scris „l-am citit ca pe un roman".

Nu este suficientă însă o evidenţă numai dela data înfiinţării Camerei Cărţii şi se cere o bibliografie completă a publicaţiilor apărute după 23 August 1944 în ţara noastră. Prin recenta Hotărîre a Consiliului de Miniştri a fost însărcinată cu întocmirea ei Biblioteca Academiei R.P.R.

Una din lipsurile generale pe care bibliotecile o prezintă este neinformarea cititorilor cu publicaţiile noi. Aproape niciuna din marile biblioteci nu alcătuesc buletine de creştere a colecţiilor şi nu ţin la curent pe cititor cu cele mai recente publicaţii din domeniul specialităţii lor. Este necesar ca fiecare sală de lectură să aibă pe mesele cititorilor asemenea liste care să-i scutească de recitirea cataloagelor şi de o informaţie parţială sau nesigură.

Cel mai important domeniu asupra căruia trebue însă concentrate toate forţele şi toată atenţia, pentru a organiza o ramură de activitate bibliografică astăzi nesusţinută şi necoordonată, este bibliografia de recomandare. Bibliografia de recomandare este chemată în primul rând să asigure larga difuzare a cărţii în masse, să desvolte la oamenii muncii gustul lecturii sistematice şi dorinţa dobândirii neîntrerupte de cunoştinţe. Care este în această privinţă situaţia actuală? Bibliotecile, îndeosebi cele mari, în faţa cerinţelor crescânde ale cititorilor au început să publice pentru uzul lor propriu bibliografii de îndrumare cu privire la problemele cele mai solicitate ca de pildă lupta pentru apărarea păcii şi construirea socialismului din ţara noastră. Prima trăsătură este aceea a necoordonării acestei activităţi, abia iniţiată. Indicatoare cu titlul „Transformarea socialistă a agriculturii" au fost alcătuite în cinci sau şase locuri, ducându-se acţiuni paralele şi risipindu-se în felul acesta în chip inutil energie. In schimb lipsesc cu desăvârşire bibliografiile de recomandare tipărite în ajutorul altor mari lucrări de construire a socialismului în ţara noastră şi a popularizării lor, care ar trebui difuzate pe o scară cât mai întinsă.

O lipsă comună a bibliografiilor efectuate de biblioteci a fost apoi nesocotirea cerinţei unui bogat conţinut politic. Operele clasicilor marxism-leninismului nu au fost întotdeauna citate în indicele bibliotecilor centrale universitare din Bucureşti şi Cluj. Lucrările conducătorilor Partidului Muncitoresc Român nu au fost puse întotdeauna în fruntea indicelui bibliografic ca surse de bază pentru edificarea oamenilor muncii.

In sfârşit, bibliotecile au dovedit o stângăcie în redactarea lucrărilor bibliografice de îndrumare neştiind să selecteze lucrările în vederea scopurilor urmărite. Astfel „Lupta pentru apărarea păcii" scoasă de Biblioteca Academiei R.P.R. a conţinut peste trei mii de titluri din care cele mai multe nu reprezintă surse accesibile pentru bibliotecile de masă şi pentru cititorii

lor. Presa noastră nu a luat o poziție critică față de producțiile bibliografice decât arareori și fără concluzii precise.

Bibliografia de îndrumare se găsește în faza subiectelor generale. Nu sunt abordate probleme speciale pe care practica construirii socialismului le ridică și le face actuale în numeroase domenii. In această privință bibliotecile speciale ca cele tehnice, medicale sau agronomice se găsesc într'o totală lipsă de activitate.

S'a crezut că numai bibliotecile mari pot alcătui bibliografii de recomandare ceeace constitue o greșeală ce îndeamnă la delăsare. Deasemenea nu trebue întreținută părerea că autorul unei bibliografii trebue să facă parte din personalul unei biblioteci. Autorul unei bibliografii trebue să fie un bun cunoscător al unui domeniu de specialitate, înzestrat cu spirit critic și înarmat cu învățătura marxist-leninistă. Bibliotecar trebue să fie însă redactorul care revizuește lucrarea, asigurând respectarea normelor științifice de descriere a cărții, verificând selectarea și așezarea materialului. Dacă bibliotecile universitare frecventate de personal didactic superior ar fi cerut concursul acestuia pentru redactarea unor lucrări bibliografice de recomandare s'ar fi putut crea numeroase indice și liste cu probleme speciale.

Planul lucrărilor de bibliografie de recomandare, ce trebue întocmit de catre toate instituțiile de cultură și bibliotecile, sub coordonarea Așezămintelor Culturale este dictat de cerințele vieții economice și culturale ale țării noastre.

Insușirea învățăturii marxist-leniniste pe scară tot mai întinsă în țara noastră, necesită prezența bibliografiei de recomandare pentru indicarea surselor autentice în cunoașterea operelor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. Se resimte nevoia traducerii și publicării unui indicator bibliografic în ajutorul celor ce studiază Cursul Scurt de Istorie a Partidului Comunist (b) al Uniunii Sovietice.

O grupă de probleme care trebue tratate este acea a luptei pentru apărarea păcii și a succeselor construirii comunismului în U.R.S.S., garanție sigură de zădărnicire a planurilor agresorilor imperialiști americani și englezi. Dacă până acum se produceau indice de recomandare care abordau toate aceste teme la un loc, bibliotecile trebue să alcătuiască de acum înainte zeci și sute de liste îmbrățișând toate aspectele luptei pentru pace. Aceste liste vor ajuta pe cititor să se înarmeze cu date concrete și amănunțite în fiecare problemă. Astfel problemele de politică internațională trebue prezentate cât mai amănunțit. Indicatoare prezentând numai lucrările ce vorbesc despre „Subjugarea economică și politică de către imperialismul american a unor țări capitaliste din Europa", despre „Știința ca armă în lupta pentru apărarea păcii", sau „Tineretul lumii în lupta pentru pace", vor îndeplini o muncă de propagandă și educație mai completă decât unul care va aborda toate problemele luptei pentru pace la un loc. Pentru cunoașterea fiecărei țări de democrație populară trebue întocmit câte un indicator special care să vorbească despre planurile de creare a unei economii socialiste, despre știința, literatura și arta precum și despre alte aspecte ale construirii socialismului în țările prietene.

Construirea socialismului din țara noastră nu poate fi cuprinsă într'un singur indicator, ci este necesară redactarea unei serii bogate de liste și indici privind acest subiect. Transformarea fiecărei regiuni, marile șantiere, crearea gospodăriilor colective și revoluția culturală trebue să fie înfățișate

prin toate publicaţiile care vorbesc despre ele, dela directivele Partidului şi până la creatiunile beletristice ce le-au fost dedicate.

A scăpat până acum din vederea celor care au alcătuit bibliografii de recomandare, să publice lucrări care să îndrumeze lectura celor ce-şi ridică calificarea profesională. Stăpânirea diverselor specialităţi de către oamenii muncii din ţara noastră aduce o creştere a capacităţii de conducere şi gospodărire de către clasa muncitoare, obiectiv principal al revoluţiei culturale. Mulţi dintre oamenii sovietici întrebaţi unde au pregătit trecerea dela o categorie de calificare la alta superioară răspund: „în bibliotecă". Bibliotecile tehnice din ţara noastră, cu ajutorul specialiştilor, trebue să pregătească bibliografii de recomandare pentru obţinerea diverselor grade de calificare a muncitorilor din toate ramurile de industrie. Dacă un strungar va şti că orice bibliotecă publică îi dă îndrumări în obţinerea literaturii prin care poate îmbunătăţi calificarea sa profesională, el va deveni un cititor asiduu şi va vedea în bibliotecă instituţia pe care a vrut-o Lenin: „ajutorul şi sprijinul cititorului". In Oraşul Stalin, mare centru industrial al ţării noastre, bibliotecile şi nici chiar ARLUS nu au putut da la cererea unor oameni ai muncii, bibliografia lucrărilor care popularizează metodele stahanoviştilor sovietici. Este evident rolul pe care asemenea buletine îl vor avea în desvoltarea mişcării stahanoviste în ţara noastră. Pentru aceasta, instituţii ca I.D.T.-ul trebue să schimbe practica întocmirii bibliografiilor numai la cerere, introducând în planul de lucru producerea de bibliografii de recomandare care se cer în toate regiunile industriale ale ţării, şi care vor fi difuzate prin reţeaua de biblioteci.

Dacă problema semănăturilor, de pildă, a devenit o problemă a întregului popor prin grija Partidului şi a organelor de Stat, bibliotecile au întârziat să-şi aducă contribuţia. Ele nu posedă un indice bibliografic al lucrărilor care să popularizeze cele mai bune metode în privinţa acestei acţiuni agricole, lăsând pe membrii gospodăriilor colective şi cadrele agrotehnice fără o informaţie împrospătată şi fără îndrumare.

Pentru cei cari nu sunt cuprinşi în sistemul de învăţământ al ţării noastre sau pentru cei cari vor să asimileze cu puteri proprii o disciplină sau o ramură de ştiinţă, biblioteca, ca unitatea culturală şi educativă, deschisă pentru toţi cititorii, trebue să aibă instrumentele sale de orientare. Liste bibliografice care recomandă cărţi de biologie sau alte ştiinţe ale naturii, fizică, chimie, radiofonie, matematică etc., vor permite ca autoinstrucţiunea să se sistematizeze, şi să se facă pe o scară mai întinsă primind totodată orientările cele mai actuale şi utile.

Bibliografia de recomandare este chemată să întreţină şi să desvolte flacăra patriotismului socialist. Prin liste de lucrări care vorbesc despre frumuseţile ţării noastre, înfăţişează trecutul de luptă al poporului nostru împotriva asupririi şi al exploatării şi popularizează marile figuri creatoare ale culturii noastre, bibliotecile vor îndeplini cu cinste această sarcină de bază a culturii socialiste. Este mare numărul acelora care nestând pe băncile şcolilor Republicii noastre au nevoie să cunoască în lumina conceptiilor marxist-leniniste şi a adevăratei ştiinţe trecutul ţării noastre ca şi perspectivele ei înfloritoare. După exemplul bibliotecii Academiei de Ştiinţe din U.R.S.S. Biblioteca Academiei R.P.R. va alcătui bio-bibliografii asupra marilor creatori ai poporului nostru, popularizând în toate locurile de studiu şi de lectură ale ţării, viaţa şi operele lui Eminescu, Creangă, Babeş, Racoviţă, Bălcescu şi alţii

Dacă listele bibliografice editate de bibliotecile mari şi de specialitate vor face ca în fiecare colţ de ţară să existe astfel de călăuze competente, o altă ramură a bibliografiei vine în ajutorul ascuţirii spiritului critic şi al orientări cititorilor. Este vorba de bibliografia critică. Domeniul în care sfera de cititori fiind mai largă necesitatea îndrumării critice se resimte mai mult este literatura. Hotărîrea Consiliului de Miniştri prevede înfiinţarea unei reviste de bibliografie de recomandare de către Academia R.P.R. şi în care recenziile critice vor ocupa un loc important. O operă literară citită împreuna cu recenziile sale îşi măreşte nemăsurat puterea de educaţie asupra cititorului în desvoltarea simţului său critic, şi a interesului pentru lectură.

Construirea socialismului în ţara noastră aduce cu sine o înflorire a ştiinţei şi o desvoltare tot mai mare a diverselor ramuri de tehnică. Problema specialiştilor şi a stăpânirii desăvârşite de către ei a tuturor metodelor profesionale se pune din ce în ce mai mult. Una din bazele indispensabile ale activităţii ştiinţifice este documentaţia completă, riguroasă şi ţinută la zi Rolul acesta revine tot bibliografiei. Odată cu cotitura pe care activitatea bibliografică o face în ţara noastră trebue ca şi starea de lucruri, în care documentarea este problema personală a fiecărui cercetător să fie schimbată. Trebue urmărită situaţia ca fiecare om de ştiinţă să poată fi sigur că citind buletinul bibliografic al specialităţii sale nu îi scapă niciuna din contribuţiile şi îmbunătăţirile zilnice pe care progresul ştiinţei îl aduce în domeniul său.

Este absolut necesar ca Academia R.P.R. să întreprindă organizarea de bibliografii ştiinţifice pe ramuri de specialitate cu concursul colaboratorilor institutelor sale.

Principialitatea bolşevică nu este o trăsătură numai a bibliografiei destinată muncii educative de masă ci şi a bibliografiei problemelor de ştiinţă, unde se poate manifesta obiectivismul şi cosmopolitismul într'o măsură destul de mare. O listă bibliografică cu privire la o temă, odată alunecată pe această pantă a cosmopolitismului poate să observe lucrări neînsemnate ale ştiinţei decadente din ţările capitaliste, şi să nu ne adape la sursa de bază pe care ştiinţa sovietică le oferă.

Un mare ajutor în munca de cercetare a oamenilor de ştiinţă, a colectivelor, instituţiilor şi organizaţiilor de masă din ţara noastră îl aduce Institutul de Studii Româno-Sovietic al Academiei R.P.R. Institutul a organizat o bună evidenţă a publicaţiilor sovietice, printr'o întinsă arhivă de traduceri şi fişe analitice, care i-au permis să facă cunoscute rezultatele ştiinţei sovietice şi metodele noi de muncă în toate domeniile. Cerinţele tot mai mari ale cercetătorilor ridică însă necesitatea trecerii dela bibliografia de evidenţă, care din cauza volumului lucrărilor citate împiedecă orientarea justă şi rapidă la bibliografia de recomandare, care pretinde o prezentare mai sistematică a materialului.

Bibliografia domeniilor de ştiinţă, fără să încalce cerinţa plenitudinei informaţiei, nu poate fi cu adevărat ştiinţifică decât dacă este pătrunsă de spiritul de partid. In cadrul lucrărilor de bibliografie generală întreprinse de Academia R.P.R. spiritul cosmopolit şi obiectivist a început să fie combătut. Astfel, lucrarea „Bibliografia analitică a periodicelor româneşti din secolul XIX" cuprinzând adnotări obiectiviste a fost criticată şi oprită de către Comitetul de Editură al Academiei R.P.R. Experienţa pe care colectivele de bibliografie ale Institutului de Istorie al Academiei R.P.R. au câş-

tigat-o în cursul unor lucrări de mari proporţii cum ar fi bibliografia surselor istorice din secolul XIX, arată că principiile de bază care trebue asigurate sunt fixarea şi respectarea criteriului de selectare a materialului, urmărirea sistematică a completitudinii lucrării şi fixarea unui sistem de clasificare adecvat. Este firesc ca primele lucrări bibliografice mari întreprinse în ţara noastră să tragă concluzii abia după o îndelungată activitate, care ar fi putut fi mai scurtă dacă aceste principii ar fi fost luate ca premize. Academia R.P.R. are în planul său de lucru continuarea acestor lucrări precum şi iniţierea altora, în măsură să înarmeze pe cercetător cu toată documentaţia necesară unei revalorificări şi reconsiderări critice a trecutului ţării noastre. Munca bibliografului este plină de roade şi este pe deplin răsplătită prin găsirea unor documente care ridicând vălul uitării după unele creaţii importante ale poporului nostru, sau după unele contribuţii progresiste în ştiinţă dau patriotismului socialist noi întăriri.

Oricare ar fi genul bibliografiei, dela cea simplă de înregistrare până la bibliografia critică ştiinţifică, ea îndeplineşte un important rol educativ. Invăţătura stalinistă ne spune că în epoca construirii socialismului diletantismul şi atotştiutorii reprezintă lanţuri, care constitue piedici grele în munca constructivă. Bibliografia şi pregătirea cadrelor de bibliografi vine în ajutorul lichidării superficialităţii, dând odată cu documentaţia precisă o bază temeinică pentru stăpânirea cunoştinţelor. In felul acesta, bibliografia contribue la înarmarea oamenilor chemaţi să rezolve toate problemele ridicate de practica construirii socialismului în ţara noastră.

ACTUALITATEA OPEREI LUI ION LUCA CARAGIALE

DE

MARIA BANUȘ

LAUREAT AL PREMIULUI DE STAT

In măsura în care opera lui Ion Luca Caragiale a fost dispreţuită, minimalizată, răstălmăcită de către clasele stăpânitoare ale trecutului regim, în aceiaşi măsură este ea azi iubită, preţuită, pusă în lumină şi în adevărata ei valoare de către poporul muncitor al Republicii noastre.

Şi nu din întâmplare ceeace făcea obiectul urei şi al vrăjmăşiei claselor dominante din trecut, face azi obiectul dragostei masselor largi ale poporului nostru, ca şi a altor popoare eliberate de sub jugul exploatării.

Tiraje de sute de mii de exemplare, sute de spectacole reprezentate anual, sute de echipe artistice sindicale care joacă „Momentele" şi „Schiţele", zeci de mii de conferinţe ţinute în întreaga ţară, toate aceste manifestări stau mărturie a dragostei cu care marele scriitor clasic e înconjurat în patria noastră. In Uniunea Sovietică ca şi în ţările de democraţie populară. opera lui Caragiale e tot mai bine cunoscută şi se bucură de o primire entuziastă din partea marilor mulţimi de cititori şi de spectatori.

Pe Caragiale îl simţim extraordinar de viu, de prezent printre noi. Cea mai mare parte a scrierilor lui au o prospeţime, o putere de viaţă pe care vremea n'a atins-o în niciun fel. Opera lui Caragiale trăeşte o minunată tinereţe fără bătrâneţe.

Dece? De unde îi vine oare această nesecată vigoare, această putere care o face astăzi mai vie ca oricând?

Să fie oare inteligenţa sclipitoare a maestrului, pe care nici cei mai înverşunaţi detractori n'au putut să i-o tăgăduiască? Să fie simţul înnăscut al teatrului dublat de o lungă şi temeinică experienţă, simţ al mişcării scenice, care dă o vioiciune neîntrecută lucrărilor sale? Să fie oare bogăţia, plasticitatea fără seamăn a limbii lui? Să fie adică mănunchiul acela de însuşiri care laolaltă se chiamă în mod obişnuit talent, ori, la un grad superior, geniu? Desigur. Fără aceste minunate însuşiri Caragiale n'ar fi fost marele scriitor pe care-l cunoaştem. Dar peste câte talente strălucitoare ale vremii lor, nu s'a aşternut pulberea cenuşie a uitării?

Ca să găsim răspunsul la întrebarea: dece e Caragiale un clasic viu, dece opera lui e o armă ascuţită de luptă şi azi, când împrejurările sunt atât de schimbate, când nedreapta orânduire socială în care el a trăit a fost răsturnată de către popor. în frunte cu clasa muncitoare şi cu Partidul ei — trebue să ne oprim la altceva, la altă chestiune: în slujba cărei cauze

a pus Caragiale nemăsuratul său talent? Ce a urît Caragiale cu înverşunare şi ce a iubit cu statornică credinţă? Pe cine atacă şi demască opera lui? Pe cine apără ea?

Trăind în vremea monstruoasei coaliţii dintre burghezie şi moşierime, în care silnicia şi cruzimea feudală se împleteau cu brutalităţile şi cruzimile orânduirii burgheze, Caragiale a trăit şi a resimţit cu ascuţime monstruozitatea exploatării, minciuna, făţărnicia, corupţia claselor dominante. El a ştiut să vadă adevăratul lor chip ascuns sub masca discursurilor sforăitoare, patriotarde şi l-a înfăţişat contemporanilor şi viitorimii, fără nici o cruţare.

Intr'o scrisoare către Vlahuţă, Caragiale face apologia fierbinte a artistului militant, care se aruncă în vâltoarea luptelor politice. Nimic nu e mai vătămător pentru artist, socoate Caragiale, decât să stea „deoparte".

Nici un rău nu va ieşi din participarea intensă a artistului la luptele politice, ci numai bine. Şi ca exemplu strălucit în sprijinul afirmaţiilor sale îl aduce pe Dante. Cităm cuvintele lui Caragiale: „Indignarea a zis unul face versul şi... proza adaug eu. Din desgustul şi scrâşneala aceia pentru ticăloşiile vremii lui, în care s'a fost tăvălit, a eşit evocarea strălucită a trecutului spre luminarea viitorului".

Aceste rânduri care sintetizează concepţia lui Caragiale asupra legăturii dintre artist şi viaţă, ar putea sta pe frontispiciul întregii sale opere. Viaţa lui Caragiale, atât de strâns legată de frământările vremii sale, şi opera nepieritoare pe care a făurit-o în mijlocul acestor frământări, sunt cea mai puternică dovadă a adevărului pe care Caragiale l-a înţeles aşa de bine şi l-a spus atât de răspicat.

Ar fi de mirare cum a putut burghezia până şi pe un scriitor cum a fost Caragiale, protestatar, revoltat, pătruns până în măduva oaselor de ură faţă de clasele exploatatoare şi de groaznica lor farsă, să-l scoată un „reacţionar", un „conservator", duşman al progresului şi al luptelor revoluţionare.

Ar fi de mirare dacă n'am cunoaşte scamatoriile şi echilibristica la care se dedă cu virtuozitate aşa zisa cultură burgheză întru răsturnarea valorilor cu capul în jos, întru transformarea albului în negru şi negrului în alb.

Dece să ne mire când aflăm dela stipendiaţii culturali ai burgheziei că personagiile pieselor caragialeşti, atât de sinistru ridicule, că imensa mascaradă socială şi politică prezentată de Caragiale sunt astfel nu pentrucă aşa se înfăţişează hâda realitate a lumii capitaliste, ci fiindcă la Caragiale ne aflăm în faţa unui „comic pur", fiindcă aşa vede el: monstruos: aşa e optica lui: diformantă.

Oare nu ne-am mai întâlnit şi altădată cu afirmaţii asemănătoare? Ce ne spuneau despre Eminescu aceiaşi mandarini şi pontifi ai criticii oficiale burgheze?

Nu ne încredinţau ei că tabloul sumbru al unora dintre poemele lui Eminescu, revolta, scrâşnetul şi suferinţa care răzbat din opera lui sunt datorite unei melancolii înnăscute, unei predestinări pentru suferinţă? Simplu: te-ai născut pentru a suferi? Suferi. Te-ai născut pentru a râde? Râzi. Râzi până şi de stimabilii, venerabilii, onorabilii şi nepreţuiţii vieţii publice, de care nimeni până la tine, cel predestinat, nu şi-a îngăduit să râdă în aşa hal.

Un truc de scamatorie şi mai simplu a fost acela de a restrânge lumea eroilor lui Caragiale la micul sector, inofensiv, al mahalalei.

Dame primite la Palat şi care dau five o'clock-uri, mari proprietari, şefi ai partidelor politice, avocaţi cu suprafaţă, prefecţi care terorizează judeţe întregi, toată această castă conducătoare, coruptă. crudă şi ridiculă, care face principalul obiect al satirei lui Caragiale, este etichetată de critica burgheză drept „mahala".

— „Nişte bieţi mahalagii, acolo, la ce te poţi aştepta dela ei?"

Cam acesta este sensul întregii critici burgheze, care cu bună ştiinţă se silea să minimalizeze tăria actului de acuzare.

Ciocoi imorali şi înfumuraţi, negustori inculţi şi fuduli, poliţai brutali şi slugarnici, ziarişti mincinoşi şi corupţi, toată această lume de exploatatori despre care Caragiale spunea cu năduf: „Ii urăsc, mă", s'a simţit direct vizată de atacul necruţător al satirei lui şi a ripostat cu toate armele care-i stăteau la îndemână: calomnie, falsificare, dispreţ. De recunoscut n'a voit însă niciodată să se recunoască în oglinda nemiloasă pe care marele scriitor i-o punea în faţă. Când Mitiţă Sturza se ridică împotriva admiterii între membrii Academiei a celui mai mare dramaturg şi prozator pe care l-a avut România: „Domnul Caragiale să înveţe a respecta naţiunea", înţelege însă oricine ce-l ustura pe ciocoi şi în numele cărei „naţiuni" vorbea el. Nu ironizarea mahalalei, ci biciuirea lumii de exploatatori îi făcea pe reprezentanţii ei să scoată acel strigăt de apărare şi de furie. Dar Caragiale n'a fost ascultător. Nici după ce Academia burghezo-moşierească a refuzat să-l primească în rândurile ei, nici după ce lumea stăpânitorilor, prin gura politicianului veros i-a dat acel ultimatum, el nu s'a învoit să acorde stima sa clicii care cu neobrăzare se încumeta să vorbească în numele naţiunii româneşti. El a urît-o şi a înfierat-o, aşa cum merita. El a înfăţişat-o în toată goliciunea şi urîţenia ei morală. In mod deschis, cum a făcut în broşura „1907" sau întruchipată în nenumăraţii eroi ai schiţelor şi ai momentelor. Şi războiul dintre Caragiale şi această lume a durat cât viaţa şi dincolo de viaţa sa. El i-a arătat pe exploatatori aşa cum numai ura cea mai adâncă faţă de ei şi ataşamentul cel mai profund faţă de mulţimea cea mare a asupriţilor o putea face. Ceeace noi urîm şi combatem, călăuziţi de lumina învăţăturii marxist-leniniste: şovinismul, naţionalismul, cosmopolitismul, a fost în chip susţinut şi cu patimă combătut de Caragiale. El n'a fost marxist, dar a cunoscut şi a avut legături cu mişcarea muncitorească. El n'a avut o concepţie limpede despre desvoltarea societăţii în viitor, dar a văzut foarte bine direcţia în care merg clasele conducătoare, ascutirea contradicţiilor dintre exploatatori şi exploataţi. Din proectul de piesă: „Titircă Sotirescu et Co." care n'a ajuns să fie realizată şi în care regăsim personagiile din „Noaptea furtunoasă" şi „O scrisoare pierdută", s'a păstrat o singură replică: a lui Dumitrache Titircă, fostul cherestegiu, ajuns „senator guvernamental, mare agricultor, mare proprietar, capitalist puternic, petrolist". Această replică sună: „progres... mare progres... n'avem ce zice; dar şi lichele multe... destule! De paregzamplu, cumnatul meu domnul Rică". Caragiale a văzut deosebit de limpede acest „...progres" al claselor exploatatoare, în intensificarea jafului, legătura tot mai strânsă dintre capitalul românesc şi cel străin, „mofturile" din ce în ce mai sinistre sub care se ascundeau tot mai multe lacrimi şi tot mai mult sânge. Pe la începutul veacului, România este tot mai mult aservită de marele capital din occident. Exploatarea capitalistă împletită cu cea feudală ia forme şi mai nemiloase. Lupta de clasă se ascute. Nu întâmplător nevestele marilor petro-

lişti dau garden-party-uri şi nu simple zaiafeturi. După cum nu întâmplător în 1907, moftangiii pun tunurile în bătaie şi măcelăresc 11.000 de ţărani. Cât de departe suntem acum în 1907 de samavolniciile „curat constituţionale" ale lui Pristanda, de sărutările sgomotoase ale adversarilor politici din finalul „Scrisorii pierdute".

Acum, în 1907, complicitatea de interese dintre reprezentanţii claselor exploatatoare se pecetlueşte prin îmbrăţişări, nu în sunetele marşului „Con brio" intonat printre boschetele casei lui Trahanache, ci sub ecoul apropiat al tunurilor, în însăşi incinta Camerei unde fruntaşii politici ai partidelor istorice pun la cale de comun acord represiunea sângeroasă asupra masselor populare.

Esenţa parlamentarismului burghez, mascarada sub care se ascunde comunitatea de interese ale exploatatorilor, cât de bine a pătruns-o Caragiale!

Lenin vorbind despre parlamentarismul burghez îl caracteriza astfel: „a hotărî odată în câţiva ani care anume membru al clasei dominante va reprima şi strivi poporul în parlament, iată adevărata esenţă a parlamentarismului burghez, nu numai în monarhiile constituţionale parlamentare, ci şi în republicile cele mai democratice".

Astăzi, când imperialismul anglo-american se dedă la cele mai monstruoase aţâţări şi pregătiri în vederea unui măcel mondial, astăzi când acelaş imperialism nu se sfieşte să comită cele mai monstruoase crime în Coreea, în Malaya, în Vietnam, azi când capitalismul îşi simte pământul fugindu-i de sub picioare, iar contradicţiile sale lăuntrice se ascut la maximum, masca sub care-şi acoperea chipul i se clatină tot mai tare şi tot mai clar ne apare faţa lui cea adevărată şi hâdă.

Cum ar mai zâmbi Caragiale — cu zâmbetul lui caustic şi pătrunzător — dacă i-ar fi dat să audă emisiunile posturilor de radio din occident! De pildă următoarea relatare a postului de radio Londra: „Recentele discursuri din Camera Comunelor au dovedit că contrazicerile dintre opoziţia laburistă şi conservatoare nu sunt atât de acute. Discursul lui Eden asupra problemei externe ca şi răspunsul lui Morisson, au arătat că fruntaşii celor două partide sunt deosebit de moderaţi când este vorba să-şi critice adversarii politici. Conservatorii sunt siliţi să ia măsuri drastice, nepopulare, pentru a face faţă dificultăţilor economice şi opoziţia laburistă îşi dă seama de acest lucru... In ciuda intereselor de partid, în problemele vitale există o unitate între cele două blocuri opuse. Astfel măsurile pe care trebue să le ia noul ministru de finanţe Buttler, diferă foarte puţin de cele pe care le-a preconizat fostul ministru de finanţe Gaitskell, iar măsurile pe care le ia ministrul de externe Eden, nu diferă de cele pe care le-ar fi luat ministrul de externe laburist Bevin sau Morisson".

Clar, cât se poate de clar. Să binevoiască poporul englez ca şi celelalte popoare din ţările occidentale, să strângă şi mai tare cureaua, să suporte urmările dezastruoase ale inflaţiei şi ale şomajului, să se lase antrenat vertiginos spre dezastru, pentrucă aşa le-a căşunat domnilor laburişti şi conservatori, care au un interes şi o voinţă comună, care întetesc înarmările şi se pregătesc să înnece popoarele într'o baie de sânge la ordinul trust-manilor yankei. Relatată concis, telegrafic, situaţia ar putea fi formulată astfel: „Impăcat laburişti, conservatori, pupat toţi Camera Comunelor". Numai că socotelile de acasă nu se potrivesc cu cele din târg.

Dacă din vremea când Caragiale a biciuit cu apriga lui satiră tarele de nevindecat ale burgheziei, aceasta a străbătut un drum lung, care co-

boară direct în mlaştinile fascismului, apoi combativitatea masselor populare a străbătut şi ea un drum lung, luminat de revoluţia din Octombrie. Dar să vedem ce au devenit între timp unii din eroii şi din progeniturile eroilor lui Caragiale. „Românii verzi" au dat pui vrednici de ei: legionarii. Criminali de drept comun şi trădători de ţară, ei stau astăzi oploşiţi pe lângă diversele agenţii şi casierii ale lui Truman şi-şi aşteaptă tainul dela acei care n'au alt vis mai frumos decât să radă de pe faţa pământului toate statele în care poporul muncitor s'a liberat de chinul exploatării.

Cât de actuală ne apare deviza „Românilor Verzi" cu respingerea a tot ce e neromânesc, dar cu exceptarea dela această regulă a capitalurilor neromâneşti! Cât de bine se încadrează în acest articol al statutului cele 100.000.000 de dolari rezervate persoanelor selecţionate!

Dar nu numai nepoţilor de români verzi li se aplică perfect principiile statutare ale vechii societăţi. Afirmăm cu tărie că nici un american verde nu va refuza să subscrie la un statut care ar respinge tot ce nu e „american verde", adică „mod de viaţă american", dar care ar excepta cărbunele, petrolul, arama, aluminiumul, lemnul, cerealele. şi aşa mai departe toate produse neamericane, dar care pot fi uşor americanizate.

Legăturile de filiaţie directă dintre eroii satirizaţi de Caragiale şi liota putredă întreţinută din fondurile serviciilor de spionaj american, sunt evidente. Rică Venturiano, de pildă, fost „bagabont", „coate-goale şi maţe-fripte", devenit mai apoi mare director de ziar şi deputat, cumnat cu fostul mare proprietar şi petrolist Dumitrache Titircă, deplânge azi dela Vocea Americii biata ţărişoară care pierzându-l pe el şi-a pierdut libertatea de a avea o presă venală, mincinoasă, coruptă, slugă a capitaliştilor români şi străini.

Cu câtă admiraţie nu studiază el şi rudele lui caţavencii, tipăteştii, guvizii, metodele de conducere ale treburilor publice folosite de gazdele yankee.

De câte ori nu oftează el, amintindu-şi ce nepricepuţi şi neorganizaţi erau pe vremuri.

Aici. la New-York, la Washington, să vezi organizare! Aici în businessurile cele mari nu se mai merge cu mituiala de unul singur la ministru sau la senator — obiceiu primitiv rămas în România burghezo-moşierească de pe vremea bacşişului şi a peşcheşului turcesc — aici se fac asociaţii de oameni de afaceri care dau mână dela mână şi împreună, lucrând unit şi organizat, influenţează pe unul şi pe altul dintre membrii congresului, aşa ca America să fie bine şi tot americanul din asociaţie să prospere.

Această acţiune, serioasă, metodică, bine cunoscută în Statele Unite, poartă numele de lobby şi lobby-ing. Lobby înseamnează pe englezeşte coridor. Lobby-ing, acţiune ce se duce pe coridoarele congresului.

Dar câte metode noui, perfecţionate, nu ar introduce ei în ţara românească de s'ar putea întoarce: Biroul federal de investigaţii, cele 108.000.000 de amprente digitale luate la 108.000.000 de cetăţeni. Trebuie. Nu ştii niciodată ce gânduri periculoase de pace pot învârti oamenii ăstia simpli în creerul lor. Şi câte şi câte metode noui nu ar introduce ei! Dar cu întoarcerea în ţară se dovedeşte a fi o treabă mai dificilă. Cei câţiva paraşutişti trimişi cu misiuni speciale, n'au mai apucat să aplice niciuna dintre metodele învăţate dela americani.

Cât despre rubedeniile, relaţiile, amicii, clientela, protejaţii rămaşi în ţară — moşieri fără moşii, industriaşi fără fabrici, bancheri fără bănci, ne-

gustori cu alişverişul subţiat, chiaburi, samsari, crupieri, foşti primari, foşti vătafi ,foşti zarafi, foşti cârciumari, toţi cu pungociul atins de reforma bănească — ce nădejde mai poţi pune într'înşii? Deabia apuci să legi un fir, deabia te asiguri de un agent şi alţii sunt prinşi şi judecaţi.

Cu oamenii ăştia simpli, din popor, nu e de glumit. Ei toate le fac cu o îngrozitoare seriozitate. Nimic nu-i sperie. Ei ştiu doar una şi bună: ai de însămânţat un ogor, îl însămânţezi; ai de ridicat o casă pui mâna pe mistrie; s'a cuibărit un neam de şobolani pe locul unde trebuie să intre sământa sau să fie pusă temelia, îl stârpeşti!

Şi astfel, în duşmanii dinăuntru ca şi în cei dinafara graniţelor noastre, în chiaburul lacom şi crud ca Stavrache, în licheaua americanizată — care face frumos la domnii cei barosani, doar i-o pica un „ciubuc", cum îi pica lui Pristanda în clănţăul cel mare Dean Acheson-Caţavencu ce ca un fiu bun al clasei sale... în aceste momente solemne se gândeşte la ţărişoarele de democraţie populară (vezi Cartea Albastră), la fericirea lor... la progresul lor... la viitorul lor... şi plânge... şi le deplânge că nu au şi ele falitii lor, trumanii lor, F.B.I.-urile, Ku-Klux-klanul, linşajul, lobby-ingul şi gangsterismul lor — în toată această faună odioasă şi ridicolă, noi recunoaştem dela primele chiţăieli pe urmaşii direcţi ai moftangiilor, cu mofturile lor sinistre pe care poporul muncitor le-a îndurat atâta amar de vreme. Şi tocmai pentrucă marele scriitor i-a demascat aşa de bine, tocmai de aceea ura noastră împotriva capitaliştilor de oriunde ar fi ei, chiaburi veninoşi de pe la noi, foşti moşieri şi industriaşi cu uneltele lor, sau trustmani avizi de sânge şi de jaf, de dincolo de ocean, ura noastră se aprinde atunci când citim necruţătorul rechizitoriu „1907" sau când asistăm la „Scrisoarea pierdută".

Căci marea forţă a realismului care tipizează şi pătrunde în inima lucrurilor, ne face să regăsim în lumea eroilor lui Caragiale însuşi tipul lumii burgheze de pretutindeni, cu toate aspectele ei abjecte şi ridicule, cu toată gama turpitudinilor ei.

Fii şi nepoţi ai lui madame Esmeralde Piscopesco, hrăniţi cu „du cacao" în High-Life-ul bucureştean, ori feciori şi fini ai avidului cârciumar Stavrache, crescuţi în mirosul de ţuică din dosul tejghelei, veri buni cu patronii şi gangsterii de peste ocean, duc până la ultima limită astăzi linia moralei de lup a părinţilor, descrişi fără milă de Caragiale. Şi mai este Caragiale o prezenţă puternică printre noi şi o călăuză de mare preţ în lupta pe care o ducem împotriva cosmopolitismului, a naţionalismului, şi a tuturor ismelor decadente în ştiinţă, în artă, împotriva tuturor rămăşiţelor vechii suprastructuri care mai dăinue în conştiinţa oamenilor.

Nimeni dintre scriitorii noştri clasici nu a combătut cu atâta aprigă vehemenţă de om luminat şi de patriot, toate aceste concepţii şi manifestări degradante ale burgheziei, intrată în faza ei de descompunere.

La egală distanţă de liberali cu demagogia lor umflată si goală, ca şi de conservatorii seci şi fuduli, Caragiale i-a criticat şi a stigmatizat pe toţi, de pe poziţia celui ce şi-a iubit patria fără vorbe mari şi late, dar care a cinstit-o şi a slujit-o toată viaţa, care a suferit cu fiecare suferinţă a ei, care i-a urît pe împilatorii ei şi care s'a străduit să distrugă cu propriile sale arme, în aceeaşi direcţie în care distrugea şi clasa muncitoare.

Rolul de forţă conducătoare al acestei clase destinată să răstoarne „orânduirea cea crudă şi nedreaptă", Caragiale nu l-a văzut, dar el s'a simţit

aproape de mişcarea muncitorească, a cărei influenţă binefăcătoare se regaseşte în opera lui.

In editorialul de 1 Mai 1893, al revistei „Moftul Român" pe care o conducea, apare clar expusă poziţia lui Caragiale în faţa mişcării muncitoreşti: „Sunt acte în faţa cărora *Moftul Român* se pleacă cu admiraţie. Negreşit se găsesc oameni cari vor fi gândit că *Moftul* şi-a luat sarcina de a înveseli pe blazatul burtă-verde, pentru modica sumă de 15 parale...

Ei bine, v'aţi înşelat, nepreţuiţilor, dacă aţi gândit vreodată că noi n'avem altă treabă decât să facem frumos ca să râdă boierii. Adică de aia ne batem noi capul?

Moftul, dragi cititori, nu-i ieşit din dorinţa de a râde pentru ca să râdă şi alţii. Geneza lui e revolta". Şi mai departe: „Intre lumea care se adună astăzi, Duminică, la Cişmigiu şi între gazeta asta a noastră este un mare punct comun: şi unii şi alţii luptă pentru aducerea unor vremi mai senine şi mai cinstite.

Ei au ales calea organizării şi a luptelor politice, — noi, calea ironiei, a glumei înţepătoare, pe socoteala moftangiilor care guvernează lumea. Aceea ce noi distrugem este tot în direcţia în care distrug şi ei..."

Vorbind ca scriitor, vreau să subliniez cu deosebire actualitatea arzătoare a lui Caragiale, pentru noi scriitorii, şi învăţăturile de nepreţuit pe care le dobândim din scrierile sale, din arta sa. Să învăţăm dela Caragiale ce înseamnează studiul aprofundat al vieţii şi tipizare realistă; tipuri diferenţiate din punct de vedere social-psihologic, cu o extraordinară actualitate şi precizie.

Să învăţăm dela Caragiale marea artă a cuvântului drămuit cu grijă, cizelat cu dragoste, nu de dragul cuvântului, ci de hatârul povestirii: „nu de dragul cuvintelor am căutat anume să vă născocesc o povestire. Eu de hatârul povestirii caut într'adins cuvinte".

Această concepţie anti-formalistă, Caragiale a susţinut-o cu strălucire şi profunzime, cu o argumentare strânsă, documentată şi spirituală.

Făcând într'unul din articolele sale comparaţie între stil şi manieră el intră deadreptul în miezul problemelor estetice şi-şi ilustrează teza antiformalistă cu o istorioară în care se arată cum nu se poate mai viu ce înnează „expresie materială care îmbracă exact o intenţiune" şi ce însemnează „expresie bogată — goală de intenţie":

„Vedeţi colo pe câmp, în revărsatul zorilor, o umbră cenuşie... este un om... poartă la subţioară un baston, ori cine ştie ce, discret aplecat spre pământ. Vedeţi-l... cu ochiul umbrit de pălărie ţintă 'nainte, caută să apuce o cât mai largă zare. Uitaţi-vă ce stângaci păşeşte, cum se furişează de domol şi de sfios, cum evită ori ce pas precipitat, ori ce sgomot, ori ce atitudine ameninţătoare care ar trăda cumva vre-un gând rău.

Dar, ia să ne întoarcem privirea în partea astălaltă, între zarzavaturi. Iată o altă apariţie. Foarte încruntat, un uriaş cu mâinile întinse în sus, ţinând în dreapta un toroipan ridicat. Priviţi-l cum stă mândru şi ţeapăn, hotărît să sdrobească pe ori cine s'ar apropia. Poartă o legătură enormă pe cap şi e drapat ca un suveran african în veştminte bătătoare de departe la ochi... Ce grozavă înfăţişare"!

La o îndeaproape cercetare se dovedeşte că prima apariţie este un vânător dibaci şi îndrăzneţ, iar a doua un popondeţ, o sperietoare.

„Ce ageamii trebue să fie păsărelele, care de veacuri, după veacuri, să

se sperie de aceiaşi oală spartă, de aceiaşi cruce de prăjină, de acelaşi primitiv artificiu!

Exact acelaşi lucru se petrece în artă. Ce agiamiu trebue să fie spectatorul sau cititorul care nu ştie să caute ce se ascunde sub aparatul exterior al unei opere de artă şi care cască gura cu bună credinţă în faţa unui torent de afirmări fără o picătură de confirmare, confundând astfel maniera cu stilul". („Câteva păreri").

Iată exprimată deosebit de plastic profesia lui de credinţă anti-formalistă, legătura indisolubilă dintre formă şi fond, cu primatul conţinutului care reclamă expresia adecvată, dacă vrem să avem o operă de artă vie iar nu o momâie ţeapănă, lipsită de viaţă.

Spune într'un loc marele maestru al limbii româneşti: „Multe lucruri bune mi-au plăcut pe lumea asta, însă niciunul mai mult ca vorba, pe deasupra limpede dar adâncă la înţeles".

Opera sa e dovada vie a succesului ce a încununat această năzuinţă scumpă inimii sale.

Limpede e cuvântul său pe deasupra şi adânc la înţeles. Atât de adânc, încât el a atins însăşi rădăcinile societăţii în care a trăit, atât de limpede încât cei ce se vedeau în apele acestei oglinzi au făcut tot ce au putut ca s'o turbure şi s'o acopere de colb.

Călăuză vrednică de urmat ne e Caragiale, scriitorilor, şi prin pilda pe care ne-o dă de legătură cu evenimentele şi frământările vremii. Aici în participarea aceasta stă izvorul nesecat al forţei scriitoriceşti. De aici şi din ura pe care a zămislit-o cunoaşterea profundă a mârşăviilor lumii burgheze în care a trăit, vine forţa cu care marele scriitor demască putreziciunea acestei lumi, de aici vine vigoarea şi măestria pamfletului său. Intr'adevăr „nimic nu arde pe ticăloşi mai mult decât râsul". Să ridicăm pamfletul nostru, satira noastră, la o mare înălţime artistică.

Să facem, — aşa cum ne învaţă opera lui Caragiale — ca ura, dispreţul şi râsul pe care le asvârlea în faţa duşmanului, să-l ardă într'adevăr.

Să-l arătăm pe duşman aşa cum e cu dublul lui chip de Ianus, unul groaznic, celălalt ridicul.

Şi ne mai învaţă Caragiale — prin ceea ce el însuşi mărturiseşte şi prin ceea ce ştim din mărturiile altora despre viaţa lui — să preţuim aşa cum se cuvine locul pe care-l ocupă scriitorul, artistul în regimul nostru de democraţie populară.

Ii scria odată Caragiale lui Vlahuţă, târziu, după o viaţă de muncă, după ce dăduse patriei şi lumii întregi o seamă de capodopere printre care „O scrisoare pierdută" şi „Momente şi Schiţe": „Artistul nu se bucură la noi de nici o stimă. In genere, el e privit ca un fel de pierde-vară, ca un om care n'are nici o ocupaţie solidă, ca un nebun care trăieşte într'o altă lume decât cea reală, ocupându-se cu vedenii, cu visuri, cu închipuiri, lucrări care nu aduc nici un folos real societăţii".

Cine erau cei care gândeau astfel şi care erau relaţiile dintre ei şi omul de artă ni le arată limpede Caragiale:

„Dintre oamenii maturi care compun numeroasa şi puternica noastră clasă mijlocie — agricultori mai mari şi mai mici, comercianţi, industriaşi,

oameni de afaceri, profesiuni libere, intelectuali, funcţionari — aproape nimeni nu citeşte. De ce oare? Poate că nu le trebue..."

Şi, în altă parte, tot într'o scrisoare către Vlahuţă:

„Cât despre literaţi anume... să mai pomenim?... Versurile unui mare poet vor fi după moartea lui recitate de către mici dorobanţi din clasele primare în ediţie purgată; iar principiile şi mendrele unui mititel mare-bărbat de stat, purgate nepurgate, vor fi apărate şi impuse cât va trăi el de dorobanţii cei mari din cazarme".

Vremea în care micii bărbaţi de stat îşi puteau face mendrele pe socoteala claselor muncitoare, la adăpostul baionetelor şi mitralierelor din cazărmi, s'a dus. S'a dus vremea aceea, năpustită în bezna trecutului de forţa revoluţionară a poporului, luminată şi condusă de clasa muncitoare şi de Partidul ei.

Călăuzit de învăţătura leninist-stalinistă poporul nostru şi-a cucerit prin luptă puterea politică, dreptul şi putinţa de a conduce patria noastră pe calea cea plină de lumină şi de frumuseţe a socialismului, pe calea libertăţii şi a păcii.

Dar duşmanul învins nu e complect nimicit. El unelteşte pitulat în umbră şi-şi ţese mereu scârnava pânză de păianjen.

Să-l descoperim în colţurile pe unde stă chircit. Să-l arătăm în toată jalnica şi urâta lui înfăţişare, aşa cum a făcut Caragiale cu duşmanul de clasă din vremea sa.

Să fie condeiul nostru fără milă întru demascarea tuturor slăbiciunilor şi urâţeniilor morale, resturi pieritoare ale trecutului.

Să facem prin scrisul nostru ca ele să piară cât mai repede.

Astăzi când scriitorii din patria noastră sunt consideraţi constructori de frunte ai socialismului şi sunt înconjuraţi de stima şi de dragostea oamenilor muncii, azi când asemenea stări de lucruri ca acelea zugrăvite de Caragiale sunt doar o amintire dureroasă a trecutului, astăzi când lupta împotriva claselor explaotatoare dela noi — învinse dar încă nenimicite — şi lupta împotriva imperialismului setos de război, este mai aprigă ca oricând, opera lui Caragiale, combativă, necruţătoare faţă de duşmanii poporului, reprezintă o mare forţă ofensivă, un mare aliat care merge alături de noi, împreună cu noi spre socialism.

IMPORTANȚA GENIALELOR LUCRĂRI ALE TOVARĂȘULUI STALIN ÎN DOMENIUL PROBLEMELOR LINGVISTICII PENTRU DESVOLTAREA CREATOARE A BIOLOGIEI SOVIETICE *)

DE

A. I. OPARIN

MEMBRU AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U.R.S.S.

A trecut un an de când marele corifeu al științei I. V. Stalin a adus un nou și remarcabil aport la tezaurul marxism-leninismului prin publicarea operei sale geniale „Cu privire la marxism în lingvistică".

Această operă remarcabilă a tovarășului Stalin a provocat o revoluție în lingvistica sovietică, scoțând-o din criză și deschizând căi noi pentru desvoltarea ei creatoare.

Operele tovarășului Stalin consacrate lingvisticii reprezintă un aport de o valoare enormă în știința marxist-leninistă. I. V. Stalin, genialul continuator al operei și învățăturii lui Marx, Engels, Lenin, desvoltă în mod creator marxism-leninismul. Sintetizând experiența construcției socialismului în Uniunea Sovietică, precum și datele științei progresiste despre natură — tovarășul Stalin a ridicat marxism-leninismul pe o treaptă nouă, superioară.

Tovarășul Stalin, cel mai mare om de știință contemporan, acordă un sprijin nelimitat pentru tot ce este progresist în știință. Se știe că în victoria biologiei miciuriniste asupra pseudo-științei weismannist-morganiștilor au avut o importanță hotărîtoare tocmai ideile călăuzitoare ale lui I. V. Stalin. Grație grijii părintești a lui I. V. Stalin, în Uniunea Sovietică s'a desvoltat și s'a consolidat fiziologia pavlovistă. Nu există niciun domeniu al cunoștințelor în care geniul marelui corifeu al științei, I. V. Stalin, să nu-și fi manifestat influența sa binefăcătoare.

Știința epocii noastre se numește știința epocii staliniste tocmai fiindcă ea este indisolubil legată de epoca victoriilor staliniste în toate domeniile luptei ideologice, politice și economice și fiindcă tot ce este mai bun, mai înaintat și într'adevăr progresist, este legat de numele marelui Stalin.

Lucrările lui I. V. Stalin în domeniul lingvisticii au un raport direct cu toate ramurile științei biologice. Orice știință se poate desvolta numai pe

*) Znacenie ghenialnîh rabot tovarișcea I. V. Stalina po voprosam iazîcoznania dlia tvorcescovo razvitia sovetscoi biologhii. Izvestia Academii Nauc SSSR, seriia biologhicescaia, nr. 6, 1951.

baza metodologiei într'adevăr ştiinţifice a materialismului dialectic. Indicaţiile călăuzitoare ale lui I. V. Stalin în lupta cu vulgarizarea marxismului, cu vulgarizarea materialismului dialectic într'o ramură sau alta a ştiinţei, au o importanţă covârşitoare şi pentru disciplinele biologice.

Tot atât de importante sunt pentru noi, biologii, indicaţiile tovarăşului Stalin despre inadmisibilitatea talmudismului şi bucheriei în ştiinţă. Talmudiştii şi bucherii din orice domeniu al cunoştinţelor nu pot să desvolte ştiinţa şi nici să o facă să progreseze, ci, dimpotrivă, ei frânează progresul ştiinţei, o trag înapoi. Desvoltarea creatoare a ştiinţei progresiste este incompatibilă cu talmudismul.

Demascând pe Marr şi pe adepţii săi, I. V. Stalin a arătat că este inadmisibil să se ignoreze istoria ştiinţei. Ştiinţa, şi în special ştiinţa biologică, reprezintă un fenomen social, ce se desvoltă printr'un proces istoric complex. In acest proces, ce se desfăşoară dela neştiinţă spre cunoaştere şi dela o cunoaştere incomplectă spre cunoaştere mai complectă, orice treaptă în desvoltarea ştiinţei materialiste progresiste este importantă. Deaceea, ştiinţa progresistă se poate desvolta numai pe baza continuităţii.

Este incontestabil că în procesul desvoltării ştiinţei se duce o luptă între elementele progresiste şi cele reacţionare, între materialism şi idealism, între dialectică şi metafizică. In procesul desvoltării ştiinţei trebuie să ştim să eliminăm toate elementele pseudoştiinţifice care pătrund din lumea capitalistă şi să învingem toate elementele învechite şi conservatoare care împiedecă desvoltarea ştiinţei progresiste. Noi, biologii sovietici, preţuim în mod deosebit teoria materialistă a evoluţiei organismelor şi metoda ştiinţifică a lui Darwin şi Lamark, precum şi marile descoperiri ale biologilor ruşi A. C. şi V. O. Covalesvschi, I. I. Mecinicov, C. A. Timireazev, A. N. Severţov şi alţii, care au pus bazele unei etape superioare, miciuriniste, în biologie.

Indicaţia lui I. V. Stalin referitoare la diferitele forme de trecere dela o calitate la alta are o importanţă deosebită pentru biologie. Această teză materialistă trebuie să fie luată în considerare la rezolvarea tuturor problemelor teoretice.

In noua sa lucrare, tovarăşul Stalin subliniază cu hotărîre că lupta între păreri, critica şi autocritica, reprezintă forţa motrice a desvoltării ştiinţei sovietice înaintate. „Este îndeobşte recunoscut că nicio ştiinţă nu se poate desvolta şi prospera fără lupta de opinii, fără libertatea criticii" — spune tovarăşul Stalin [1]).

Această indicaţie cardinală a tovarăşului Stalin reprezintă legea desvoltării creatoare în toate domeniile ştiinţei, deci şi în biologia sovietică progresistă.

In ultimii ani, din iniţiativa tovarăşului Stalin, au avut loc discuţii în problemele filosofiei, biologiei, teoriei fiziologice a lui I. P. Pavlov şi lingvisticii. Aceste discuţii au contribuit la înflorirea remarcabilă a ştiinţei sovietice, la îmbogăţirea ei teoretică extraordinară ; ele au ajutat pe savanţi să descopere şi să înlăture tot ce împiedica desvoltarea progresistă a ştiinţei, tot ce o trăgea înapoi. In urma acestor discuţii, în biologie a învins orientarea materialist-dialectică, teoria miciurinistă, darwinismul sovietic creator.

Desvoltarea ştiinţei miciuriniste şi victoria ei definitivă sunt indisolubil legate de numele lui Lenin şi Stalin. Lenin l-a descoperit pe Miciurin pentru poporul sovietic. Continuând opera lui V. I. Lenin, marele Stalin a pro-

---

1) I V. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii. Ed. P.M.R., p. 32.

movat în biologia materialistă progresistă teoria lui I. V. Miciurin, care este singura orientare justă şi progresistă a ştiinţei biologice.

Anul 1948 a fost pentru ştiinţa biologică anul marii cotituri. Ştiinţa biologică a Uniunii Sovietice, condusă de Partidul Bolşevic şi înarmată de învăţăturile lui Lenin şi Stalin, a repurtat o mare victorie.

„Discuţiile ştiinţifice în problemele biologiei — spunea V. M. Molotov — s'au desfăşurat sub influenţa călăuzitoare a Partidului nostru. Ideile călăuzitoare ale tovarăşului Stalin au avut şi aci un rol hotărîtor, deschizând noi şi largi perspective în munca ştiinţifică şi în practică".

In decurs de două decenii, ştiinţa miciurinistă a luptat pentru o biologie materialistă progresistă. In discuţii deschise şi libere, ea a demascat scolastica şi idealismul morganismului, caracterul lui teoretic reacţionar, sterilitatea lui practică.

Urmând învăţătura tovarăşului Stalin despre ştiinţa progresistă „care nu se izolează de popor, nu stă departe de popor, ci care este gata să-l slujească, să-i facă cunoscute toate cuceririle sale ştiinţifice; care se pune în slujba poporului nu din constrângere, ci de bună voie şi cu bucurie" [1]), ştiinţa miciurinistă a fost întotdeauna legată de practică, rezolvând problemele fundamentale ale biologiei în legătură cu soluţionarea problemelor practice şi în interesul practicii. Legătura ştiinţei miciuriniste cu practica a fost una din condiţiile cele mai importante ale victoriei sale asupra ştiinţei reacţionare.

Victoria ştiinţei miciuriniste asupra weismannism-morganismului reacţionar a consolidat şi mai mult legătura ei cu practica. Trebuie să subliniem în mod deosebit faptul că în urma sesiunii din 1948 a Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin", savanţii din cele mai diferite ramuri ale biologiei au întreprins o mare acţiune de revizuire critică a ramurilor ştiinţifice corespunzătoare în spiritul ştiinţei miciuriniste înaintate.

Planificarea muncii de cercetări ştiinţifice în biologie a ajuns la un nivel nou, mai ridicat. Marile probleme ştiinţifice ce stau la baza celor mai importante măsuri din domeniul economiei naţionale ocupă un loc de frunte în planurile institutelor biologice. Problemele fundamentale sunt studiate şi rezolvate în mod complex de mai multe institute concomitent, după un program unic şi coordonat. Complectându-se reciproc, diferiţii specialişti cuprind obiectele studiate în cercetări multilaterale şi complexe. Pe această cale se ajunge, după cum o cere metoda materialist-dialectică, la o cercetare multilaterală a fenomenelor considerate în legătura lor reciprocă şi în interacţiunea lor. Bineînţeles organizarea lucrărilor complexe contribuie la realizarea mai rapidă a unor rezultate foarte importante pentru practică.

Lucrările instituţiilor depinzând de secţia ştiinţelor biologice sunt concentrate în jurul a 14 teme principale care cuprind problemele cele mai importante din domeniul ştiinţelor biologice, din practica agriculturii, din medicină şi industrie. Problemele ce sunt direct legate de transformarea naturii, de marile construcţii ale comunismului, sunt puse în toată amploarea lor şi sunt rezolvate de colective mari de savanţi de diferite specialităţi. Planurile institutelor prevăd studierea şi rezolvarea numeroaselor probleme de specialitate din domeniul economiei naţionale şi sănătăţii publice. Activitatea şi importanţa practică a problemelor în curs de rezolvare sunt conso-

[1]) Stalin despre Lenin. Ed. P.M.R., p. 56.

lidate printr'un plan special de aplicare practică a lucrărilor realizate şi a celor în curs de realizare.

Pentru un nou şi hotarîtor progres al ştiinţei biologice sovietice a fost necesară o revizuire critică a situaţiei şi a modului de tratare a unei serii de probleme teoretice cardinale şi a orientărilor principale ale ştiinţei noastre. In îndeplinirea acestor lucrări, indicaţiile lui I. V. Stalin despre rolul şi importanţa criticii şi discuţiei libere pentru desvoltarea ştiinţei ne-au servit drept far călăuzitor.

Trebuie să menţionăm în mod special influenţa deosebit de favorabilă a genialei opere a tovarăşului Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii" pentru desvoltarea fiziologiei pavloviste.

După cum se ştie, fiziologia rusă e strâns legată în începuturile ei de glorioasa mişcare a revoluţionarilor democraţi ruşi din anii 1860—1870; ea a fost totdeauna o ştiinţă progresistă, materialistă şi apropiată de popor.

Reprezentanţii emeriţi ai fiziologiei ruse — I. N. Secenov, N. E. Vvedeschi şi în special I. P. Pavlov au ţinut sus steagul fiziologiei ruse. In perioada sovietică, I. P. Pavlov, graţie sprijinului larg acordat de Partid şi de Guvern, a desfăşurat o activitate uriaşă prin amploarea, ritmul şi rezultatele ei în fiziologia emisferelor cerebrale şi a înălţat edificiul măreţ al teoriei materialiste despre activitatea nervoasă superioară, cucerind fiziologiei sovietice primul loc din lume.

Această teorie are o importanţă imensă pentru multe discipline biologice şi pentru medicină. Ea a îmbogăţit teoria marxist-leninistă a cunoaşterii şi reprezintă o armă puternică în lupta împotriva idealismului şi obscurantismului în ştiinţă şi în viaţă.

Genialul clasic al ştiinţei noastre a lăsat elevilor şi continuatorilor lui o moştenire ştiinţifică din cele mai bogate şi a trasat căile pentru desvoltarea ulterioară a acestei moşteniri ştiinţifice, pentru desvoltarea ideilor lui profunde. Graţie grijei excepţionale a Partidului Bolşevic, a Guvernului sovietic şi datorită sprijinului personal al conducătorului nostru, tovarăşul Stalin, faţă de desvoltarea moştenirii ştiinţifice a lui Pavlov, posibilităţile ştiinţifice şi organizatorice ale fostelor institute şi laboratoare pavloviste au fost mult mărite, creându-se toate condiţiile necesare pentru desvoltarea şi progresul lor.

La sesiunea unită a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi a Academiei de Ştiinţe Medicale a U.R.S.S. din 1950, care a fost consacrată problemelor teoriei fiziologice a academicianului I. P. Pavlov, în urma unor ample discuţii s'a constatat că în linii generale elevii şi continuatorii lui Pavlov n'au ştiut să facă faţă acestei sarcini importante şi de mare răspundere şi că, sub acest raport, ei au rămas datori faţă de ţară.

Această sesiune trebuie considerată ca un eveniment remarcabil nu numai pentru fiziologia sovietică, ci şi pentru întreaga biologie sovietică. Ea a fost convocată curând după publicarea genialei opere a lui I. V. Stalin despre lingvistică şi a fost un prim ecou al acestei lucrări printre biologi, după apariţia ei. Sesiunea a avut loc într'o atmosferă de critică şi autocritică severă şi serioasă. Atât referatele care au fost prezentate la sesiune cât şi cuvântările participanţilor au arătat în mod clar că fiziologii sovietici au rămas mult în urmă în ceeace priveşte desvoltarea moştenirii ştiinţifice atât de preţioasă a lui Pavlov, fapt care are o mare importanţă pentru întreaga ştiinţă sovietică. Ei n'au justificat imensele mijloace cheltuite spre a crea condiţii favorabile pentru desvoltarea fiziologiei pavloviste, şi în special

pentru desvoltarea teoriei despre activitatea nervoasă superioară, cu toate că au realizat unele succese în această direcţie. Mai mult decât atât, la sesiune s'a subliniat în mod hotărît că în institutele ştiinţifice şi în special în institutele şi laboratorul de fiziologie ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi ale Academiei de Ştiinţe Medicale a U.R.S.S., desvoltarea fiziologiei a deviat sub multe raporturi dela calea indicată de Pavlov şi că unii fiziologi, care ocupau o situaţie de conducere în ştiinţa fiziologică, ca de exemplu Acad. L. A. Orbeli, I. S. Beritaşvili şi P. C. Anchin, membru activ al Academiei de Ştiinţe Medicale a U.R.S.S., precum şi alţii, au încercat chiar să revizuiască bazele genialei teorii pavloviste, înlocuind tezele ei fundamentale cu ideile lor eronate.

Astfel, în focul criticii şi autocriticii, sesiunea a scos la iveală multe greşeli esenţiale din munca noastră în domeniul fiziologiei, greşeli ale căror simptome erau din păcate sistematic ignorate de noi. La sesiune s'a precizat că una din cauzele principale ale acestei situaţii alarmante în domeniul muncii ştiinţifice în fiziologie a fost lipsa de critică şi autocritică, lipsa unei lupte libere între opinii în institutele ştiinţifice de fiziologie şi în special în fostele institute de fiziologie ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. In aceste institute domnea o atmosferă de adulare a conducătorilor ştiinţifici, o ploconire oarbă faţă de „autoritatea lor" şi o supunere lipsită de critică faţă de voinţa acestora; se cultiva o practică greşită de creare a unor „şcoli" care erau opuse orientării generale a fiziologiei pavloviste.

In unele institute, acest fel de conducere a muncii ştiinţifice — străin ştiinţei sovietice — a creat o ambianţă analoagă celei din instiutele de lingvistică, unde după cuvintele tovarăşului Stalin „s'a creat un grup închis de conducători infailibili care punându-se la adăpost de orice eventuală critică, au început să se dedea la acte abuzive şi samavolnice" [1]).

Scoţând la iveală fără niciun fel de menajamente cauzele lipsurilor în munca fiziologilor sovietici în domeniul desvoltării moştenirii ştiinţifice multilaterale a marelui Pavlov, supunând unei critici aspre greşelile comise de ei în acest domeniu, sesiunea unită a celor două academii de ştiinţe a schiţat totodată o serie de măsuri cu caracter ştiinţific şi organizatoric, care urmează să aducă o ameliorare radicală în acest sector atât de important al muncii de cercetări ştiinţifice din domeniul biologiei. Hotărîrea sesiunii a constituit baza cunoscutei rezoluţii a şedinţei unite a Prezidiilor Academiei de Ştiinţe Medicale şi a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. Prin hotărîrea Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. a fost rezolvată chestiunea privitoare la organizarea a două institute de fiziologie, în sistemul institutelor ştiinţifice ale secţiei de ştiinţe biologice a Academiei de Ştinţe a U.R.S.S., un mare institut de fiziologie „I. P. Pavlov" (comasând fostul institut de fiziologie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., fostul institut de fiziologie evoluţionistă şi patologie a activităţii nervoase superioare al Academiei de Ştiinţe Medicale a U.R.S.S. şi fostul institut de fiziologie a sistemului nervos central, din cadrul Academiei de Ştiinţe Medicale a U.R.S.S.) şi un nou institut pentru studiul activităţii nervoase superioare, la Moscova. Aceste institute ale secţiei noastre au primit sarcina de mare răspundere, însă totodată şi de mare cinste, de a desvolta prin toate mijloacele şi în mod creator moştenirea ştiinţifică a marelui Pavlov, care ne este atât de dragă, a genialei lui teorii materia-

---

1) I. V. Stalin. Marxismul şi problemele lingvisticii. Ed. P.M.R., p. 32.

liste despre activitatea nervoasă superioară, care trebuie desvoltată pe căile trasate de însuşi Pavlov.

Pe lângă Prezidiul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., a fost creat un consiliu ştiinţific pentru coordonarea şi conducerea întregii activităţi ce se desfăşoară în U.R.S.S., pentru desvoltarea teoriei pavloviste. Astfel, graţie grijei speciale a Partidului Bolşevic, a Guvernului sovietic şi a tovarăşului Stalin personal, faţă de fiziologia pavlovistă, în Uniunea Sovietică, s'au creat toate condiţiile necesare pentru ameliorarea radicală a muncii în acest domeniu. Deaceea nu este admisibil ca oamenii de ştiinţă să rămână în urma în această operă. Li se cere elevilor şi continuatorilor lui Pavlov să facă din teoria pavlovistă a activităţii nervoase superioare un factor şi mai puternic pentru rezolvarea numeroaselor probleme ştiinţifice şi practice ale construirii comunismului în Uniunea Sovietică, să facă din ea o armă ideologică şi mai ascuţită în combaterea felurítelor manifestări ale ideologiei burgheze în descompunere din ţările unde domină capitalul şi în combaterea influenţei acestei ideologii în rândurile acelor fiziologi sovietici care mai păstrează o mentalitate înapoiată şi care, din fericire, sunt foarte puţini la număr.

Activitatea fiziologilor sovietici în anul ce s'a scurs după sesiunea unită, rezultatele celei de a 14-a conferinţe pentru problemele activităţii nervoase superioare, care a avut loc recent, precum şi discuţiile în jurul lucrărilor antipavloviste ale Acad. Beritaşvili la sesiunea din Aprilie a consiliului ştiinţific de pe lângă Prezidiul Academiei de Stiinţe a U.R.S.S., ne permit să sperăm că fiziologii sovietici vor face faţă cu cinste sarcinei importante şi de mare răspundere ce le-a fost încredinţată.

★

In perioada ce a urmat după sesiunea Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin", ştiinţa agrobiologică miciurinistă a urmărit soluţionarea unei serii de probleme noi de mare importanţă teoretică şi practică. Mă voi opri aici numai la două dintre aceste probleme şi anume: problema eredităţii şi vitalităţii şi problema formării speciilor. Aceste probleme au fost puse de Acad. T. D. Lîsenco şi au fost rezolvate într'un fel nou, de pe poziţiile teoriei leninist-staliniste a desvoltării.

T. D. Lîsenco a aprofundat noţiunea vitalităţii şi eredităţii organismului, desvoltând şi îmbogăţind prin cercetările lui concepţiile teoretice ale lui Darwin despre importanţa fecundării încrucişate. El a arătat imensa lor importanţă pentru cultura seminţelor şi pentru formarea unor varietăţi noi de plante utile şi a unor rase noi de animale domestice, dovedind că ereditatea şi vitalitatea sunt indisolubil legate între ele şi totuşi nu sunt identice. Atât din punct de vedere teoretic, cât şi din punct de vedere practic, trebuie să deosebim noţiunea de vitalitate şi cea de ereditate.

„Ereditatea (rasa) — spune T. D. Lîsenco — este o însuşire condiţionată de proprietăţile primordiului organismului, însuşirea de a se desvolta într'o direcţie relativ determinată, de a avea un tip determinat al metabolismului, fapt pentru care se cer condiţii de viaţă relativ determinate" [1]).

Trăsătura caracteristică a procesului vital al organismului este „necesitatea internă a tot ce este viu de a se afla într'o unitate indisolubilă cu

[1]) T. D. Lîsenco. Planul trienal pentru desvoltarea zootehniei obşteşti productive din colhozuri şi sovhozuri şi problemele ştiinţei agronomice. Selhozghiz, M., 1949, p. 24.

anumite condiţii ale mediului extern, cu condiţiile de existenţă... cu cât corpul respectiv asimilează cu o necesitate mai mare condiţiile determinate ale mediului extern cu atât el este mai viabil, cu atât mai intens este procesul vital" [1]).

Vitalitatea organismului este determinată de procesul sexual şi desigur cu cât deosebirile între celulele sexuale ce se unesc în procesul de fecundare sunt mai mari, cu atât mai mare este şi gradul de vitalitate a organismului. Aceste contradicţii ale elementelor sexuale ce se unesc reprezintă baza fiziologică a vitalităţii organismului în desvoltare.

De aici rezultă în mod clar şi rolul biologic al nucleului, al cromosomilor şi al altor elemente structurale ale celulei. Acad. Lîsenco explică în felul următor importanţa lor: „Rolul biologic principal al nucleului, al cromosomilor lui şi al altor elemente nucleare ale celulelor sexuale sau nesexuale constă tocmai în a crea prin procesul fecundării diferite celule (nuclei) ale unui corp biologic unic şi contradictoriu, ceeace constituie vitalitatea organismului. Insă procesul vital, desvoltarea, transformarea corpului viu există numai în unitatea acestui corp cu anumite condiţii ale mediului extern. Caracterul necesar al condiţiilor mediului extern pentru corpul viu este determinat de calitatea acestui corp, adică de ereditatea lui" [2]).

Aceste teze reprezintă baza teoriei miciuriniste a fecundării care se sprijină pe principiile materialist-dialectice şi pe vasta activitate practică a zootehnicienilor şi fitotehnicienilor sovietici în domeniul ameliorării animalelor şi a formelor vegetale. Cele expuse sunt suficiente pentru a ne da seama ce imensă importanţă teoretică are această problemă pusă şi rezolvată într'un fel nou. Şi ca orice mare problemă pusă în mod corect, ea prezintă o mare importanţă practică, deoarece descoperind natura vitalităţii, noi putem dirija acest caracter atât de important al organismului în interesul practicii producţiei agricole.

Trebuie să menţionăm că rezolvarea acestei probleme de primă importanţă nu ocupă locul cuvenit în lucrările biologilor noştri. Deoarece Acad. T. D. Lisenco a expus pentru prima dată aceste teze în referatul său despre „Planul trienal de desvoltare a zootehniei", mulţi biologi au considerat probabil că această problemă face parte din domeniul zootehniei, neluând în considerare faptul că în această problemă se urmăreşte cunoaşterea aprofundată a desvoltării individuale a organismelor, fapt ce se referă într'o măsură egală atât la genetică, citologie, biochimie, embriologie cât şi la alte discipline biologice.

Trebuie deasemenea să subliniez că prin rezolvarea problemei vitalităţii, ştiinţa miciurinistă desvoltă în mod creator darwinismul. Noi ştim prea bine ce atenţie mare acorda Darwin rolului fecundării încrucişate, pe care o considera o lege generală a naturii organice. Insă Darwin n'a ştiut până la urmă să elucideze esenţa acestei legi, fapt care a fost realizat de ştiinţa miciurinistă.

Una din problemele cardinale ale biologiei este problema speciei şi a formării speciilor. Toate disciplinele biologice sunt interesate în măsura cea mai mare în rezolvarea corectă a acestei probleme. Ea trebuie rezolvată în lumina teoriei leninist-staliniste a desvoltării şi în aceasta constă marea ei importanţă teoretică. Stagnarea şi confuziile în această problemă, încercările

---

1) T. D. Lîsenco, Planul trienal pentru desvoltarea zootehniei obşteşti productive din colhozuri şi sovhozuri şi problemele ştiinţei agronomice. Selhozghiz, M., 1949, p. 25

2) Ibidem, p. 26.

de a o rezolva metafizic printr'un evoluţionism plat frânează desvoltarea ramurilor zoologiei şi botanicei, ale microbiologiei şi paleontologiei. Aceasta se răsfrânge, evident, şi asupra soluţionării multor probleme practice importante, privitoare la o transformare activă a naturii şi la o transformare conştientă a oganismelor vii. De rezolvarea justă a problemei speciei şi a formarii speciilor depind multe măsuri din domeniul economiei naţionale şi anume din domeniul agriculturii, pisciculturii, combaterii buruienilor şi a agenţilor dăunători ai culturilor agricole, din domeniul ocrotirii sănătăţii publice şi chiar din domeniul explorărilor miniere. Concepţii greşite în filogenie şi sistematică duc la interpretări stratigrafice greşite, respectiv la greşeli în domeniul explorărilor geologice.

In teoria sa nemuritoare despre origina speciilor, Darwin a dat o explicaţie materialistă a evoluţiei istorice a naturii organice şi a adaptabilităţii organismelor la condiţiile de existenţă. Instaurând în biologie ideia descendenţei unor forme organice din altele, Darwin şi continuatorii lui au recunoscut numai forma evolutivă a desvoltării, numai modificările cantitative, fără regularitatea obligatorie a trecerii dela o stare calitativă la alta. In legătură cu această teorie, în ştiinţa biologică din străinătate speciile nu erau considerate şi nu sunt considerate nici astăzi ca stări calitative ale condiţiilor naturii având o existenţă reală, ci numai ca simple convenţii necesare pentru nevoile clasificării.

Incă în 1906—1907, în lucrarea sa „Anarhism sau socialism?", tovarăşul Stalin a scos în evidenţă această parte slabă a darwinismului; el scria: „ darwinismul neagă nu numai cataclismele lui Cuvier, dar şi acea desvoltare care e concepută în mod dialectic şi care include revoluţia; în vreme ce, din punctul de vedere al metodei dialectice, evoluţia şi revoluţia, schimbările cantitative şi cele calitative sunt două forme necesare ale uneia şi aceleiaşi mişcări" [1]).

Incă la sesiunea Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin", Acad. T. D. Lîsenco a trasat sarcina revizuirii teoriei despre formarea speciilor în lumina teoriei leninist-staliniste a desvoltării. Trebuie să subliniem în mod deosebit că în ultimii ani ştiinţa miciurinistă a acumulat în acest domeniu un vast material concret (transformarea grâului tare în grâu moale sub influienţa modificării condiţiilor de existenţă, obţinerea secarei din grâu şi viceversa, etc.), care ne oferă mijlocul de a dirija procesul formării speciilor, fapt ce prezintă o imensă importanţă teoretică şi practică.

Trebuie să menţionăm ca un fenomen absolut anormal faptul că această problemă biologică atât de importantă n'a fost până în prezent supusă unei ample discuţii creatoare. Este suficient să menţionăm următoarele: institutul de zoologie şi institutul de botanică ale Academiei de Ştiinţe editează opere fundamentale ca „Flora" şi „Fauna" U.R.S.S. Involuntar ne punem întrebarea: din ce punct de vedere se face inventarierea naturii ţării noastre? Ce criteriu serveşte la determinarea speciei? Cred că la aceste întrebări trebuie să se dea un răspuns. Este necesar să intensificăm studiul diferitelor forme ecologice, studiul experimental al speciilor, problemele raporturilor intra- şi interspecifice care constituie unele dintre condiţiile de desvoltare şi existenţă ale speciilor şi o serie de alte probleme. In legătură cu problema formării speciilor, merită o atenţie deosebită o problemă excepţional de importantă pusă de Acad. T. D. Lîsenco. Mă refer la problema

[1]) I. V. Stalin, Opere, vol. I, Ed. P.M.R., p. 314—315.

combaterii buruienilor, nu în sensul elaborării unor metode de protecţie a semănăturilor împotriva înmulţirii acestor buruieni, ci în sensul pe care-l dă acestei probleme Acad. T. D. Lîsenco, adică în sensul lichidării acelor condiţii care duc la apariţia vegetaţiei ruderale.

Lupta biologiei miciuriniste pentru materialism a avut urmări serioase şi pentru teoria celulară. In domeniul citologiei predominau până nu demult tezele metafizice reacţionare ale weismannismului şi ale virchowianismului. Teoria celulară creată în jurul anilor 1830 de Gorianinov, Schleiden şi Schwann nu numai ca teorie a structurii organismului, ci şi ca teorie a desvoltării formelor generale de organizare a substanţei vii, a fost denaturată de Virchow şi de continuatorii lui, şi în această formă falsificată ea constitue baza unei serii de idei antiştiinţifice idealiste din morfologia generală.

Biologii miciurinişti din Uniunea Sovietică, conducându-se după principiile materialismului dialectic, au pornit o luptă necruţătoare şi hotărîtă contra falsificărilor weismanniste şi virchowiste în citologie. In 1948, problemele teoriei celulare au constituit în Uniunea Sovietică obiectul unor discuţii numeroase. Aceste discuţii au permis să se scoată în evidenţă părţile idealiste şi mecaniciste ale teoriei celulare virchowiste, desvoltată de savanţii din ţările capitaliste şi de unii biologi sovietici, şi să se lămurească părţile progresiste ale teoriei celulare.

Aceste discuţii n'au dus însă la lichidarea regimului aracceevist care domnea în citologie. Dogmele de bază ale lui Virchow, ca de exemplu „orice celulă provine dintr'o celulă", „înafară de celule n'a fost şi nu poate să existe viaţă", etc., etc., dogmele care negau orice desvoltare a formelor comune de organizare a substanţei vii continuau să predomine. O serie de savanţi, care ocupau posturi de conducere în diferitele ramuri ale morfologiei generale şi care împărtăşeau părerile virchowiste, au împiedicat timp de mai mulţi ani desvoltarea progresistă a citologiei. Cea mai mică încercare de revizuire radicală a tezelor virchowiste dominante era considerată ca o încercare de a submina bazele ştiinţifice ale biologiei; lucrările concrete care combăteau tezele virchowiste erau declarate în mod arbitrar ca neştiinţifice, iar autorii lor erau discreditaţi ca cercetători. Aceste lucrări, care căutau să sfarme vechile canoane reacţionare, găseau închise uşile majorităţii redacţiilor revistelor ştiinţifice şi editurilor; colaboratorii ştiinţifici care se ocupau cu căutarea unor noi căi progresiste în biologie erau lipsiţi de mijloace şi de laboratoare necesare pentru executarea reuşită a cercetărilor experimentale.

Insă şi aici, în lichidarea acestei situaţii intolerabile pentru ştiinţă, au avut un rol hotărîtor indicaţiile tovarăşului Stalin despre critica şi autocritica îndrăsneaţă în stil bolşevic.

Chiar lupta îndârjită şi neîmpăcată între orientarea miciurinistă şi weismannism-morganism a avut urmări din cele mai serioase pentru revizuirea ideilor virchowiste. Sesiunea istorică a Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin" din August 1948 a eliminat din biologie toate tezele weismannismului reacţionar, inclusiv şi baza lor virchowistă — teoria cromosomică a eredităţii. Aceasta a constituit un pas foarte important în desvoltarea citologiei. Citologia a fost eliberată de rolul înjositor de „slujnică" a geneticii formale şi a căpătat posibilităţi largi pentru desvoltarea ei progresistă.

In opera de creare a unei teorii celulare noi şi într'adevăr materialiste, un merit deosebit îi revine Prof. O. B. Lepeşinscaia. Prin date experimentale

concrete, O. B. Lepeşinscaia a arătat că organizarea celulară a luat naştere la un moment dat din substanţa vie lipsită de structură celulară şi chiar mai multă în prezent, în desvoltarea individuală a formelor organice, celula se desvoltă din substanţă vie lipsită de structura celulară. Astfel a fost creată noua teorie a desvoltării celulelor, teoria desvoltării progresive a formelor generale de organizare a substanţei vii, dela forme simple inferioare spre forme mai complexe, superioare. In urma discuţiei libere ce a avut loc în cadrul conferinţei secţiei ştiinţelor biologice a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., consacrată analizei lucrărilor Prof. O. B. Lepeşinscaia, a fost înlăturat regimul aracceevist ce domnea în trecut în citologie.

Această teorie nouă şi progresistă, care ne obligă să revizuim nu numai bazele citologiei, ci şi o serie de principii din cele mai importante ale biologiei generale, a putut să apară, să se consolideze, să învingă numai în urma unei lupte îndârjite între idei, bazată pe o critică liberă.

Teoria nouă şi progresistă despre celulă reprezintă un mare aport pentru bazele teoretice ale biologiei miciuriniste. Ea a pus pe primul plan cercetări vaste asupra legilor de desvoltare a celulelor din substanţa vie necelulară şi totodată a impus aprofundarea studiului celulelor vegetale şi animale în toată varietatea însuşirilor lor morfologice şi fiziologice. Celula apare în faţa cercetătorului nu ca un purtător al substanţei nucleare ereditare — a cromosomilor (rol la care a fost redusă de către weismannişti) ci ca o structură ce are un rol multilateral în cele mai importante procese din organismele vegetale şi animale. De aici s'au născut probleme noi privind studiul detailat al celulei şi al tuturor părţilor ei componente pentru rezolvarea problemelor referitoare la ereditate, variabilitate, creştere şi desvoltare, procesele normale şi patologice, activitatea nervoasă, etc. I. P. Pavlov atribuia o importanţă imensă studiului fiziologiei celulare şi considera necesară o desvoltare cât mai amplă a acestei ramuri a fiziologiei generale. Savanţii sovietici citologi, fiziologi şi biochimişti au realizat mult în domeniul desvoltării cito-fiziologiei: au fost studiate multe aspecte ale proprietăţilor vitale ale protoplasmei la diferite celule, a fost elucidat rolul unor structuri intracelulare permanente în procesele cele mai intime ale sintezei şi degradării substanţei vii, au fost descoperite legile fundamentale, precum şi bazele biochimice ale metabolismului celular etc. Totuşi, până în prezent fiziologia celulei nu se află încă la un nivel care ar permite să rezolvăm pe deplin o serie de probleme din cele mai importante pe care ni le pune astăzi atât biologia teoretică cât şi agricultura, ocrotirea sănătăţii publice şi industria.

Problemele fiziologiei celulare trebuie să devină în viitorul cel mai apropiat obiectul unor discuţii creatoare şi ample, deoarece în acest domeniu se manifestă încă unele rămăşiţe virchowiste şi reminiscenţele „idealismului fiziologic“ al lui I. Müller şi M. Verworn.

Una din problemele cele mai importante şi totodată cele mai discutate ale biologiei generale şi în special ale microbiologiei este problema formelor de viaţă necelulare ale microorganismelor.

Ştiinţa sovietică are în acest domeniu prioritatea mondială a descoperirilor, datorită lui D. I. Ivanovschi, N. F. Gamaleia şi altora. Insă cu toate că dela primele descoperiri din acest domeniu au trecut peste 50 de ani, problema a continuat să rămână neclară şi confuză şi în ultimii ani interesul pentru ea a început să slăbească. Chemarea tovarăşului Stalin pentru dis-

cuţii creatoare libere a determinat schimbarea atitudinei şi faţă de problema formelor necelulare şi a organismelor inferioare. Lucrările unei serii de autori apărute în ultimii 2—3 ani constituie un început de înviorare a discuţiilor ştiinţifice în jurul acestei probleme. Discuţiile s'au desfăşurat la conferinţa secţiei de ştiinţe biologice a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. consacrată problemelor formelor necelulare ale vieţii, la şedinţele societăţii microbiologilor şi virusologilor, la a 6-a sesiune a Academiei de Ştiinţe Medicale din Octombrie-Noembrie 1950, precum şi la şedinţa lărgită a Prezidiului Academiei de Ştiinţe Medicale din Mai 1951, în referatele la conferinţa consacrată memoriei lui D. I. Ivanovschi din 21 Noembrie 1950, precum şi în numeroase articole şi recenzii dintr'o serie de reviste periodice (Voprosî filosofii, Bolşevic, Izvestia, O.B.N., Microbiologhia, Jurnal microbiologhii i epidemiologhii, Voprosî mediținscoi himîi etc.). In cadrul discuţiilor, unele probleme ale originii vieţii şi ale naturii virusurilor, fagilor şi formelor filtrante ale bacteriilor, a căror rezolvare a fost imposibilă pentru gândirea metafizică a savanţilor din Europa apuseană, au căpătat o elucidare metodologică corectă. S'a stabilit că formele invizibile (avizuale) trebuie să fie considerate ca substanţă vie necelulară. Au fost invocate noi argumente pentru apărarea presupunerii că unele virusuri patogene sunt identice cu formele filtrante ale aşa ziselor „bacterii-satelite".

Atenţia acordată problemei formelor acelulare ale microbilor s'a manifestat şi prin faptul că frontul cercetărilor experimentale asupra acestei probleme a căpătat o mare amploare. Tematica corespunzătoare a fost inclusă în planurile institutelor de microbiologie şi genetică ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., ale institutelor Academiei de Ştiinţe din R.S.S. Ucrainiană şi R.S.S. Letonă şi ale unei serii întregi de alte institute ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. Insă multe laturi importante ale problemei formelor necelulare ale vieţii, ale naturii microbilor şi virusurilor cer o cercetare atentă şi aprofundată, o verificare şi o discuţie critică multilaterală.

O influenţă covârşitoare asupra desvoltării ştiinţelor biologice în Uniunea Sovietică o are planul stalinist de transformare a naturii din zona de stepă şi silvostepă a părţii europene a U.R.S.S., precum şi marile construcţii ale comunismului. Uriaşele construcţii staliniste, care creează baza materială pentru construirea comunismului, orientează ştiinţa biologică spre tratarea unui întreg complex de probleme practice şi teoretice. Construcţiile staliniste ale comunismului transformă natura pe teritorii foarte vaste şi pun într'un fel cu totul nou problema raporturilor între om şi natură, între ştiinţă şi producţie; ele schimbă ideile noastre despre obiectele din natură şi îmbogăţesc ştiinţa biologică cu un nou conţinut.

Sintetizând în mod teoretic experienţa uriaşă de transformare a naturii, ştiinţa biologică sovietică trebuie să caute şi aici căi noi pentru desvoltarea ei creatoare, fără a se opri la vreo limită.

Acordând un ajutor neprecupeţit construcţiilor staliniste ale comunismului, noi trebuie să prevedem căile şi perspectivele de desvoltare ale tuturor domeniilor ştiinţei biologice.

Desvoltarea creatoare a bazelor teoretice ale geobotanicii, silviculturii şi pedologiei, trebuie să soluţioneze cele mai importante probleme ale economiei naţionale în legătură cu transformarea naturii în Uniunea Sovietică. Ajutorul geobotaniştilor şi pedologilor în realizarea planului uriaş de irigaţie şi alimentare cu apă a regiunilor secetoase şi în opera de împădurire

a stepelor poate fi eficace şi reuşit numai dacă aceste ramuri ale ştiinţei biologice pot fi în stare să facă previziuni pentru viitor şi dacă vor da prognoze bine fundamentale în ce priveşte schimbarea naturii acestor regiuni. Aceasta este posibil, dacă vom dispune de o bază teoretică, adică dacă vom cunoaşte legile de desvoltare ale fitosferii şi ale solului. Geobotanica, silvicultura şi pedologia sovietică, învingând orientarea formal-descriptivă, trebuie nu numai să explice legile care guvernează desvoltarea învelişului vegetal şi a solului, ci să ştie să dirijeze procesul desvoltării lor, să indice căile practice pentru transformarea solurilor şi a vegetaţiei. Ideia transformării dirijate a naturii trebuie să pătrundă profund în studiul învelişului vegetal şi al solului, nu numai în ce priveşte stepele şi deşerturile, ci şi celelalte tipuri de landschaft (tundre, păduri, mlaştini etc.).

Sarcini tot atât de importante stau şi în faţa zoologilor; ei trebuie să acorde ajutorul lor în opera de protecţie a semănăturilor în cuiburi, plantulelor şi puieţilor împotriva agenţilor dăunători: insecte, rozătoare etc., care distrug materialul săditor. O importanţă deosebită capătă crearea unor carantine la transportul materialului de plantat din alte regiuni. In general, zoologii trebuie să prevadă caracterul transformării faunei din stepe sau deşerturi, în legătură cu împădurirea şi cu desvoltarea complectă a perdelelor forestiere de protecţie şi să organizeze măsuri pentru atragerea animalelor şi păsărilor utile, precum şi pentru combaterea acelor agenţi dăunători, al căror număr poate să se mărească şi mai mult din cauza varietăţii plantelor din asolamentele cu ierburi perene recomandate de Villiams. Prognoze de acest fel, referitoare la modificarea faunei, sunt importante atât pentru desvoltarea zootehniei cât şi pentru sănătatea publică.

In lumina previziunilor staliniste de transformare a naturii Uniunii Sovietice, trebuie să apreciem într'un fel cu totul nou lucrările de cartografie şi de raionare a solului şi vegetaţiei. Aceste lucrări sunt de o actualitate excepţională. Desvăluind prin metoda miciurinistă, corelaţiile şi unitatea între mediu şi asociaţiile vegetale, îmbogăţindu-se astfel cu un conţinut ecologic, geobotanica sovietică trebuie să se desvolte pe drumul trasat de V. V. Docuceaev.

Indicaţiile tovarăşului Stalin ne obligă deasemenea să analizăm în mod critic metodele ştiinţifice ce se foloseau până în prezent la rezolvarea problemelor de bază în ce priveşte desvoltarea silviculturii sovietice.

Pe baza acestei analize, se introduce pe scară largă o nouă şi complexă metodă de cercetare şi de rezolvare a problemelor desvoltării silviculturii; această metodă va permite să cuprindem mai complex şi mai aprofundat fenomenele studiate, raporturile lor reciproce, desvoltarea lor, etc. In anul curent, s'a folosit această metodă pentru rezolvarea a două probleme mari şi actuale ale silviculturii şi anume:

1) elaborarea normelor celor mai eficace pentru plantaţiile forestiere de protecţie şi

2) elaborarea bazelor ştiinţifice de conducere a economiei forestiere în pădurile de protecţie a apelor.

Observaţiile tovarăşului I. V. Stalin despre necesitatea combaterii dogmatismului în ştiinţă şi a combaterii canonizării unora sau altora din principiile despre o atitudine justă faţă de autoritatea oamenilor de ştiinţă, au ajutat şi colaboratorilor ştiinţifici din domeniul silviculturii să desvolte mai

cu îndrăzneală ideile lor, să caute metode noi fără să fie legaţi de vreuna din părerile ce au avut o largă răspândire în trecut.

Exemplul unei asemenea atitudini faţă de munca ştiinţifică îl constituie aprecierea critică a părerilor exprimate mai înainte cu privire la rolul hidrologic al pădurii, printre care şi părerile de mare autoritate ale academicianului G. N. Vîsoţchi.

Spre deosebire de părerile lui G. N. Vîsoţchi, care a emis o formulă generală şi deaceea greşită, şi anume că „pădurea este un factor care condiţionează umiditatea în munţi şi uscăciunea în câmpie", a fost arătat rolul complex şi variat al pădurii în hidrologia unei regiuni în funcţie de o serie de alte condiţii esenţiale.

In lucrările botaniştilor şi silvicultorilor sovietici trebuie să se rezerve un loc mai mare studiului problemelor de biologie, ecologie şi fiziologie ale diferitelor plante, atât cele cultivate cât şi din vegetaţia spontană, care prezintă toate o mare importanţă economică. Aceste probleme sunt deosebit de actuale în legătură cu introducerea unei serii de culturi în regiunile noi, cu lucrările întreprinse pe scară largă pentru aclimatizare şi împăduriri, precum şi în legătură cu folosirea resurselor vegetale extrem de bogate ale Uniunii Sovietice. O problemă nerezolvată şi foarte discutată în botanică o constitue filogenia plantelor. S'au făcut multe încercări de a reconstitui sistemul filogenetic, adică arborele genealogic al regnului vegetal. Insă toate aceste încercări, bazate pe criterii diferite, nu ne dau dreptul să vorbim despre un sistem unic şi într'adevăr filogenetic al plantelor, alcătuit pe bazele materialismului dialectic. Până în prezent, cu această problemă se ocupă diferiţi oameni de ştiinţă, se formulează păreri diametral opuse şi nu se simte vreo influienţă organizatorică nici din partea Institutului de Botanică „V. L. Comarov", nici din partea Societăţii de Botanică a U.R.S.S.

Elaborarea unor principii filogenetice şi a unui sistem filogenetic ştiinţific al plantelor, pe baza unor discuţii creatoare, reprezintă una din problemele curente ale botanicii sovietice.

In fitogeografia şi în geobotanica sovietică problemele referitoare la istoria florei au ocupat întotdeauna un loc de frunte şi au fost studiate în mod activ. In lumina noilor idei ale biologiei miciuriniste şi în special în lumina lucrărilor Acad. T. D. Lîsenco despre specie, precum şi în legătură cu problemele de transformare a naturii, este necesar să se revizuiască în mod atent şi critic multe din tezele clasice ale fitogeografiei istorice. Cele spuse se referă şi la ştiinţa biologică în ansamblul ei; este necesar să introducem metoda istorică cu mai multă îndrăsneală, în toate domeniile ei.

In discuţiile asupra lingvisticii era vorba şi despre istoria naturală a limbii, despre căile formării şi desvoltării ei. Indicaţiile geniale ale lui I. V. Stalin despre desvoltarea limbii ne arată totodată şi calea pentru rezolvarea problemelor istorice din domeniul biologiei.

Problema noastră la ordinea zilei este folosirea metodei istorice comparative în toate domeniile ştiinţei biologice.

Până în prezent, unele concepţii metafizice din fiziologia plantelor n'au fost supuse unei analize complecte şi critice şi n'au fost eliminate definitiv. Chiar după apariţia lucrărilor lui Lîsenco despre desvoltare, au fost emise unele concepţii care sunt în contradicţie cu teoria desvoltării stadiale (Claiţahian, Holodnîi. Vasiliev).

Aşa zisa teorie a îmbătrânirii şi întineririi ciclice a plantelor, emisă de

N. P. Crenche, şi noţiunile de „întinerire" şi „potenţial de viabilitate", legate de această teorie, necesită şi ele o revizuire critică.

Deasemenea este necesară revizuirea problemei rolului creşterii şi al stimulatorilor artificiali ai creşterii.

Numai în urma sesiunii Academiei Unionale de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin", fiziologii au început să studieze mai serios moştenirea caracterelor dobândite. In general, nu se acordă atenţia cuvenită problemei eredităţii în fiziologia plantelor, cu toate că C. A. Timireazev considera totdeauna că această problemă este pur fiziologică şi deaceea a întocmit el însuşi clasificarea formelor de ereditate. Sunt deasemenea puţin numeroase şi lucrările fiziologice consacrate problemelor fecundării şi polenizării, precum şi studiului proceselor de crestere.

Din toate cele expuse mai sus rezultă că deşi fiziologia plantelor pune în general just problemele biologiei plantelor, legând procesul ontogeniei cu condiţiile lor de existenţă şi cu căile de transformare dirijată a naturii plantelor, totuşi multe realizări mari ale ştiinţei biologice nu sunt încă pe deplin puse în valoare. In faţa fiziologiei plantelor stă sarcina de a intensifica studiul vieţii plantelor în condiţiile sistemului agricol cu solă inerbată, cercetarea fiziologiei culturilor în condiţiile de irigaţie, studiul adaptării plantelor la o serie de condiţii nefavorabile în procesul ontogeniei şi elaborarea metodelor de mărire a rezistenţei plantelor la secetă, la salinitate şi la ger.

Pedologia sovietică, ale cărei baze au fost puse de Docuceaev şi P. A. Costîcev şi desvoltate apoi de Acad. V. R. Villiams, în decurs de 70 de ani de existenţă a crescut devenind o ramură importantă a ştiinţelor naturii, chemată să elaboreze bazele ştiinţifice ale agriculturii socialiste. Realizările pedologiei sovietice sunt larg folosite în prezent la realizarea planului stalinist de transformare a naturii şi a marilor construcţii ale comunismului.

Cu toate acestea, pedologia n'a devenit încă o parte componentă a ştiinţei biologice, n'a devenit baza teoretică a dirijării agronomice a condiţiilor de fertilitate a solului.

In pedologia sovietică există o serie de lipsuri care cer să fie lichidate cât mai repede pe calea unei critici şi autocritici ample. Mulţi pedologi care se consideră drept elevi şi continuatori ai lui Docuceaev, au tendinţa de a considera pedologia ca o „ştiinţă pură" în afara legăturii cu problemele ce se ivesc în agricultură. In trecut, se desvoltau în special cercetările cu caracter geografico-pedologic sau de geochimie; totodată, se subaprecia rolul factorilor biologici în formarea şi în desvoltarea fertilităţii solului.

Această subapreciere continuă să se manifeste şi în prezent în lucrările unor pedologi, printre care şi colaboratorii Institutului de pedologie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. Un indice al acestei ruperi a pedologiei de agricultură şi de orientarea biologică este trecerea acestui institut la secţia ştiinţelor geologo-geografice.

V. R. Villiams are meritul de a fi desvoltat orientarea biologică în pedologie şi de a fi elaborat, pe această bază, teoria sistemului agricol cu solă inerbată.

Dacă o parte însemnată din pedologi în frunte cu cei dela Institutul de pedologie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. subapreciau până nu de mult teoria progresistă a lui Villiams, elevii cei mai apropiaţi şi continuatorii lui Villiams manifestau dimpotrivă o lipsă totală de atitudine critică faţă de teoria lui, o interpretare pur dogmatică şi o adaptare mecanică o tezelor

privind sistemul agricol cu solă inerbată, fără deosebire pentru toate zonele şi regiunile geografice şi pedologice din U.R.S.S. In loc de a contribui la desvoltarea creatoare a ideilor înaintate ale dascălului lor, aceşti elevi s'au limitat la rolul unor bucheri, care afirmau caracterul infailibil al tuturor părerilor şi tezelor emise de V. R. Villiams. Această canonizare a teoriei lui Villiams, pe de o parte, şi subaprecierea ei pe de altă parte, constituie cauza pentru care greşelile din partea agronomică a acestei teorii n'au fost descoperite nici de institutul de pedologie, nici de laboratoarele pedologobiologice ale Academiei de Ştiinţe.

In articolul său, publicat în „Pravda" din 15 Iulie 1950, T. D. Lîsenco a făcut o critică amplă a acestor teze greşite. Insă o parte din colaboratorii institutului de pedologie au interpretat greşit critica lipsurilor din teoria agronomică a lui Villiams, considerând că este necesară o revizuire totală a teoriei lui. In această problemă, ei n'au înţeles că critica unora din tezele greşite din teoria lui Villiams nu înseamnă reîntoarcerea la trecut, ci un îndemn pentru desvoltarea creatoare a ştiinţei nu în sensul ruperii pedologiei de agricultură, ci în sensul celei mai strânse legături cu acestea, nu în direcţia falsei legi a fertilităţii descrescânde a solurilor, ci în direcţia ridicării nelimitate a recoltelor ogoarelor noastre, pe baza legii descoperite de Villiams, privind importanţa egală a acţiunii tuturor factorilor pentru viaţa plantelor.

Conducerea şi opinia publică ştiinţifică din institutul de pedologie n'au ştiut să combată dela început aceste încercări mai sus menţionate de critică nejustă, aceste încercări de revanşă din partea unor concepţii învechite.

In această problemă de bază a pedologiei sovietice este necesar să se organizeze, conform indicaţiilor tovarăşului Stalin, o discuţie creatoare în jurul problemelor de pedologie şi să se supună criticii părerile greşite şi antimarxiste ale unora dintre pedologii sovietici, care frânează desvoltarea pedologiei şi nu corespund cerinţelor practicii construirii comunismului.

Este necesar să demascăm teoriile reacţionare burgheze din pedologia ţărilor capitaliste, care propagă neomalthusianismul şi alte pseudoteorii ostile, subliniind totodată prioritatea şi caracterul înaintat şi progresist al pedologiei sovietice.

Zoologia prezintă realizări evidente şi bine cunoscute. Dintr'o ştiinţă cu un caracter de colecţionare şi descriere, zoologia a devenit o ştiinţă strâns legată de cerinţele economiei naţionale şi ale sănătăţii publice, care pune şi rezolvă probleme importante de transformare a naturii în interesul construcţiei socialiste.

Cu atât mai intolerabilă şi mai inadmisibilă este rămânerea în urmă în studiul problemelor teoretice ale ştiinţei biologice, în special a unor chestiuni ca problema speciei şi a unităţilor taxonomice inferioare în lumina datelor noi asupra formării speciei. Introducerea ideilor lui I. P. Pavlov în ştiinţa zoologică rămâne şi ea în urmă, pe când tocmai fiziologia ecologică şi ecologia propriu zisă, ca ştiinţă ce descopere legăturile cauzale din lumea organică, este în stare să rezolve corect probleme atât de actuale ca dinamica populaţiei animalelor utile şi dăunătoare, reproducerea speciilor de peşti mai importante din punct de vedere economic, protecţia pădurilor, a plantelor cultivate împotriva agenţilor dăunători lor; fundamentarea ştiinţifică a creşterii animalelor cu blană, introducerea de specii noi de animale, reconstrucţia faunei U.R.S.S., etc. Pentru reuşita acestei opere este necesar

ca şi fiziologii specialişti să acorde atenţie problemelor care cer un studiu complex din partea zoologilor, ecologilor şi fiziologilor. Acest caracter complex al cercetărilor, precum şi fundamentarea lor teoretică pe baza învăţăturii pavloviste şi miciuriniste, vor ridica ramurile zoologiei pe o treaptă nouă, superioară.

Ecologia şi biocenologia sovietică au anumite realizări în direcţia desvoltării lor pe baze darwiniste. In ecologie se manifestă clar o tendinţă spre cercetări pe teren; în ecologia experimentală se manifestă o trăsătură nouă şi anume determinarea influenţei concomitente a factorilor mediului asupra organismului, ţinând seama de ritmul comportării lui în decurs de 24 de ore şi de ritmul sezonier. Sub acest raport, cercetările ecologice se leagă de observările fiziologice pe teren. Aceste lucrări sunt deocamdată izolate şi n'au căpătat încă caracterul „unui curent ştiinţific".

In biocenologie s'a conturat noţiunea referitoare la componentul principal al biocenozei, in raport cu care sunt determinate legăturile reciproce ale componentelor biocenozei. Determinarea componentului principal se face în funcţie de scopurile cercetării — economic, parazitologic sau epidemiologic. Determinarea căilor de circulaţie în biocenoză a focarului natural al boalei, a agenţilor ei patogeni, reprezintă o bază importantă pentru profilaxia îmbolnăvirilor şi pentru lichidarea focarelor naturale ale bolilor.

Trebuie să notăm că studiul bazelor prognozelor privind numărul de rozătoare şi al altor agenţi dăunători, precum şi teoria productivităţii biologice a bazinelor acvatice, rămân în urmă faţă de cerinţele economiei naţionale.

Trebuie să recunoaştem că ecologia, legile şi principiile ei de bază, mai aşteaptă o fundamentare teoretică în lumina învăţăturii miciuriniste şi pavloviste. Desfăşurarea discuţiilor creatoare pentru problemele ecologiei reprezintă o necesitate imperioasă.

★

Marxismul a combătut întotdeauna serios orice fel de dogmatism. I. V. Stalin a subliniat acest principiu cu o excepţională claritate în lucrarea sa „Marxismul şi problemele lingvisticii".

Tovarăşul Stalin scrie: „Bucherii şi talmudiştii privesc marxismul, diferitele concluzii şi formule ale marxismului, ca o colecţie de dogme care nu se schimbă „niciodată", cu toate schimbările care au loc în condiţiile de desvoltare ale societăţii. Ei cred că dacă vor învăţa pe de rost aceste concluzii şi formule şi se vor apuca să le citeze când trebuie şi când nu trebuie, vor fi în stare să rezolve orice problemă, sperând că formulele şi concluziile învăţate pe de rost sunt bune pentru toate timpurile şi toate ţările, pentru toate ocaziile vieţii. Dar astfel pot să gândească numai oamenii care văd litera marxismului, dar nu văd esenţa lui, care învaţă pe de rost textele concluziilor şi formulele marxismului, dar nu înţeleg conţinutul lor" [1])

„Marxismul nu admite formule şi concluzii imuabile obligatorii pentru toate epocile şi perioadele. Marxismul este duşmanul oricărui dogmatism" [2]).

Ştiinţele biologice, ca şi celelalte ştiinţe, trebuie să desvolte în mod creator conţinutul lor, să facă o reevaluare critică a acestui conţinut, eli-

[1]) I. V. Stalin. Marxismul şi problemele lingvisticii. Ed. P.M.R., p. 55—56.
[2]) Ibidem, p. 57

minând cu îndrăsneală tot ce este învechit şi nu este confirmat de practică, primind cu dragoste şi grijă tot ce este nou şi progresist.

Critica şi revizuirea principiilor ştiinţifice trebuie să se facă însă de pe poziţiile materialismului dialectic, la un nivel ştiinţific înalt, ţinând seama de toate cunoştinţele actuale. Ele trebuie să contribuie la progresul ştiinţei, iar nu la mişcarea ei înapoi. Ele nu trebuie să denatureze baza materialist-dialectică a ştiinţei, ele nu trebuie să abată ştiinţa de pe drumul principal pe cărări secundare, care duc în cele din urmă în mocirlă. Tocmai la aceste rezultate negative au ajuns o serie de încercări ale fiziologilor de a revizui şi denatura teoriile lui I. P. Pavlov.

Biologia sovietică, toate realizările ei incontestabile sunt rezultatul desvoltării progresiste a perioadei precedente. Biologii noştri au moştenit glorioasele tradiţii ale biologilor ruşi, — operele nemuritoare ale lui I. Secenov, I. Pavlov, I. Miciurin, C. Timiriazev, A şi V. Covalevschi şi I. Mecinicov, lucrările unei pleiade întregi de mari fiziologi botanişti, geologi, histologi şi embriologi, care au depus mari eforturi creatoare pentru desvoltarea părţilor progresiste ale darwinismului şi care prin aceasta au pregătit triumful biologiei miciuriniste în Uniunea Sovietică. Deaceea, una dintre problemele cele mai importante ale biologilor sovietici, care decurge direct din indicaţiile tovarăşului Stalin, este respingerea hotărîtă a tuturor manifestărilor de nihilism faţă de moştenirea progresistă a trecutului. Incercările unora dintre savanţii noştri de a crea o „biologie nouă", aşa cum a făcut Marr în lingvistică, şi de a înfăţişa aceste încercări drept „unice" teorii cu adevărat materialist-dialectice ale desvoltării organice, trebuie să fie supuse unei critici aspre.

Felul cum trebuie să desvoltăm într'un mod într'adevăr creator şi dialectic moştenirea progresistă a trecutului ni-l arată exemplul desvoltării darwinismului în ţara noastră. Uniunea Sovietică este considerată pe bună dreptate ca a doua patrie a darwinismului. Marii noştri biologi şi-au însuşit teoria lui Darwin nu în mod dogmatic, ci într'un mod profund creator şi critic. I. I. Mecinicov, A. şi V. Covalevschi şi apoi, în special, C. A. Timiriazev, au adus un aport nepreţuit în desvoltarea laturilor materialiste ale teoriei darwiniste, revizuind în mod critic multe din tezele lui şi eliminând o serie de greşeli admise de Darwin.

In biologia sovietică, teoria lui Darwin a continuat şi continuă să stea în centrul atenţiei generale. Creaţia marelui darwinist A. N. Severţov face parte din perioada sovietică.

Prin lucrările lui A. N. Severţov, s'a creat o teorie nouă pe baze într'adevăr materialiste, referitoare la legile morfologice ale procesului de evoluţie. In această teorie, principiile materialiste ale teoriei lui Darwin au căpătat o desvoltare progresivă; anatomia comparată din trecut a căpătat un conţinut nou şi a fost pusă în strânsă legătură cu cele mai importante probleme din domeniul biologiei generale. Multe părţi din tezele desvoltate de A. N. Severţov în teoria despre progresul biologic, în tratarea mersului gradat al evoluţiei organice (aromorfoza), teoria lui despre filembriogeneză, au intrat ca părţi componente în teoria miciurinistă, materialist-dialectică a evoluţiei naturii vii.

La sesiunea istorică a Academiei de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin", Acad. T. D. Lîsenco a arătat clar, în raportul său intitulat „Situaţia în ştiinţa biologică", că părţile progresiste ale teoriei lui Darwin reprezintă baza materialistă a biologiei.

Insă în lupta lui pentru darwinismul creator, T. D. Lîsenco a luat atitudine hotărîtă împotriva oricăror denaturări ale principiilor materialiste ale teoriei lui Darwin, din partea weismannist-morganiştilor, partizani ai interpretărilor greşite malthusiene.

Triumful biologiei miciuriniste cu care s'a terminat această luptă a însemnat o victorie definitivă a darwinismului creator, orientare în care şi-au găsit desvoltarea toate laturile progresiste ale teoriei lui Darwin.

Teoria lui Darwin însuşită nu în mod dogmatic, ci creator, purificată de toate greşelile şi falsificările, continuă să trăiască în biologia sovietică. In aprecierea şi însuşirea creatoare a darwinismului, savanţii sovietici pornesc dela indicaţiile fondatorilor marxismului, dela înalta apreciere făcută de către Lenin şi Stalin părţilor progresiste din teoria lui Darwin.

Totodată, savanţii sovietici nu trebuie să se oprească în faţa necesităţii unei revizuiri critice a unor laturi greşite din teoria lui Darwin.

In Uniunea Sovietică există deasemenea şi realizări mari într'una din ramurile importante ale morfologiei generale şi anume în histologie. In acest domeniu, graţie lucrărilor savanţilor sovietici şi în primul rând ale academicianului A. A. Zavarzin, s'a creat un curent cu totul nou şi anume histologia evoluţionistă. In acest curent, histologia îşi găseşte locul ca parte componentă a teoriei evoluţiei şi prin aceasta şi-a căpătat un conţinut nou şi mai profund, precum şi perspective noi de desvoltare în sens progresist.

Insă teoriile evoluţioniste, care au fost desvoltate de Acad. Severţov în domeniul morfologiei evoluţioniste şi de Acad. Zavarzin în domeniul histologiei, nu sunt lipsite de serioase lipsuri teoretice şi conţin destul de multe teze greşite, care au fost însuşite în mod necritic din teoriile reacţionare weismanniste şi virchowiste.

Morfologii sovietici nu şi-au îndeplinit încă sarcina de a organiza discuţii largi şi libere asupra celor mai importante probleme ale morfologiei generale, bazate pe o revizuire critică şi creatoare a teoriilor progresului biologic şi a filembriogenezei ale lui Severţov, a teoriei „paralelismelor" formulată de Zavarzin, etc.

In lumina lucrărilor geniale ale lui I. V. Stalin în problemele lingvisticii, care reprezintă un exemplu neîntrecut de aplicare creatoare a marxism-leninismului la studiul ştiinţelor concrete, biologii sovietici îşi dau seama de necesitatea urgentă de a revizui în mod critic întreaga şi bogata moştenire ştiinţifică lăsată de marii biologi ruşi şi străini.

★

In legătură cu perspectivele ce se deschid în faţa ştiinţei sovietice în domeniul biochimiei, următoarele probleme sunt cele mai actuale şi aşteaptă rezolvarea lor în cadrul unor discuţii creatoare:

Moştenirea ştiinţifică atât de bogată lăsată de cei mai străluciţi reprezentanţi ai gândirii ştiinţifice ruse şi sovietice în domeniul biochimiei ca: A. I. Danilevschi, I. P. Pavlov, V. I. Palladin, V. S. Gulevici, A. N. Bach, D. N. Prisnijnicov şi alţii, trebuie să capete o desvoltare multilaterală.

Se impun sarcini speciale biochimiştilor sovietici în ceeace priveşte desvoltarea ideilor ştiinţifice ale fondatorului biochimiei sovietice, A. N. Bach.

Concepţiile bochimice ale lui A. N. Bach, mobilizează şi astăzi pe savanţii sovietici pentru îmbinarea ştiinţei cu producţia, pentru un studiu aprofundat al proceselor de metabolism în organisme cu scopul de a guverna

aceste procese, cu scopul transformării dirijate a naturii vii pentru binele omului sovietic. Este natural că biochimiştii sovietici, elevii şi continuatorii lui A. N. Bach, vor trebui să-şi însuşească în mod creator vasta moştenire ştiinţifică lăsată de el. Ei trebuie să desvolte pe toate căile ideile lui progresiste şi să renunţe la tot ce a fost depăşit, la tot ce prin natura lucrurilor reprezintă un tribut plătit epocii în care a trăit şi care astăzi nu mai contribuie la progresul ştiinţei.

In problema proteinelor este necesar să fie pusă în discuţie problema corelaţiilor micro- şi macrostructurei moleculei proteice, în legătură cu problema sintezei experimentale a proteinei.

După cum a arătat chiar Engels, cea mai importantă problemă a ştiinţelor naturii este în prezent sinteza proteinelor, care cere în primul rând elucidarea structurii şi compoziţiei acestor compuşi.

Atât în trecut cât şi în prezent, etapele cele mai importante ale acestei probleme sunt legate de numele cercetătorilor ruşi şi sovietici.

Savanţii din ţările capitaliste s'au dovedit a nu fi în stare nici măcar să pună problema sintezei experimentale a proteinelor.

Această problemă a căpătat condiţii reale pentru rezolvarea ei numai în urma unei pătrunderi adânci a ideilor atotbiruitoare ale marxism-leninismului în domeniul ştiinţelor naturii.

In faţa biologilor, chimiştilor şi fizicienilor stă sarcina de a deschide discuţii creatoare şi largi în jurul tuturor aspectelor acestei probleme atât de importante şi de urgente a ştiinţelor naturale contemporane.

Printre realizările cele mai importante ale biochimiei, menţionăm crearea biochimiei funcţionale a organismelor vegetale. Elaborarea teoriei acţiunii fermenţilor în organismul viu este legată de numele savanţilor sovietici; graţie acestei teorii, procesele chimice ale unei serii de funcţiuni fiziologice ale organismelor vegetale au fost elucidate. Insă în etapa actuală de desvoltare a ştiinţei sovietice, nu ne putem limita numai la explicarea fenomenului, ci este necesar să punem în mod hotărît problema unei intervenţii active în mersul reacţiilor biochimice, ce stau la baza diferitelor funcţiuni fiziologice.

Cercetarea reacţiilor fermentative trebuie să aibă loc nu în condiţiile izolate de ambianţa fizico-chimică concretă a organismului viu, ci trebuie să se facă ţinând pe deplin seama de aceste raporturi reciproce complexe care se creează în organism în urma desvoltării diferitelor funcţiuni fiziologice.

Desvoltarea teoriei pavloviste îi impune noi sarcini serioase biochimiei organismului animal. I. P. Pavlov însuşi sublinia în lucrările sale rolul important al „elucidării bazelor chimice ale vieţii", considerând că aceasta constituie „una din problemele capitale ale fiziologiei".

In legătură cu aceasta, se deschide în faţa biochimiei moderne a organismelor animale etapa de desvoltare care poate fi caracterizată ca etapa „biochimiei funcţionale". Problema cercetării biochimice, care în trecut se limita la studiul compoziţiei obiectelor vii sau la studiul diferitelor procese şi transformări biochimice izolate de funcţiunile fiziologice, devine în prezent tocmai problema stabilirii legăturilor între chimism şi funcţiune, elucidarea bazelor fizice ale funcţiunilor fiziologice. Funcţiunea contractilă a muşchilor, activitatea secretorie şi sintetică a organelor glandulare, fenomenele de excitaţie, de conductibilitate şi de inhibiţie în formaţiile nervoase centrale şi periferice, toate acestea, precum şi multe alte manifestări

ale activității vitale, trebuie să fie puse în legătură cu procesele de metabolism ce au loc în țesuturile și celulele organelor respective. Un scop tot atât de important, însă până în prezent puțin accesibil, este concretizarea biochimică a căilor și mecanismelor prin intermediul cărora se realizează acțiunea segmentelor superioare ale sistemului nervos central asupra proceselor metabolice ce se află la baza diferitelor funcțiuni fiziologice. Problema ce se ridică în fața biochimiei în acest domeniu este următoarea: să explice dirijarea de către sistemul nervos central a activității tuturor organelor și părților corpului animal în urma unei modificări dirijate a cursului proceselor biochimice ce au loc în ele.

Trebuie să intensificăm studiul creator al problemelor energeticei organismelor animale. Pentru noi este clar că la baza activității vitale a organismelor se află metabolismul. Insă metabolismul este întotdeauna și în mod neîntrerupt legat de schimbul și de transformarea energiei.

O înțelegere clară, o reprezentare justă, a multora din procesele fiziologice ale organismelor vii poate fi obținută numai în cazul când studiul celor mai fine și celor mai profunde reacții chimice ale metabolismului va fi complectat printr'o cunoaștere aprofundată a laturii energetice a metabolismului.

Suntem mândri de faptul că tocmai savantul rus Timiriazev a pus, la sfârșitul secolului trecut și la începutul secolului nostru, o bază solidă pentru studiul problemelor de bioenergetică.

Prelegerea lui Timiriazev „Rolul cosmic al plantelor", strălucită ca formă și foarte adâncă prin conținut, este un exemplu de atitudine creatoare în studiul celor mai complicate probleme ale energeticii organismelor vii.

In prezent, însă, suntem martorii unei stagnări inexplicabile în studiul acestui capitol atât de important al cunoștințelor biologice. Este cunoscută munca enormă pe care a depus-o defunctul V. O. Tauson în studiul problemei bioenergeticei; lui i se datorește formularea teoriei despre exotermicitatea sintezelor biochimice.

In prezent, este necesar să apreciem în mod critic întreaga concepție despre exotermicitatea sintezelor biochimice, trebuie să clarificăm definitiv problemele modului de tratare a energeticii organismelor vii. Stagnarea inadmisibilă pentru știința sovietică în cercetările legate de această problemă atât de importantă este cu atât mai puțin explicabilă cu cât teoria despre exotermicitatea sintezelor biochimice a apărut de mult și tratează în mod absolut nou multe din procesele fiziologice; cu toate acestea, teoria n'a fost supusă unei discuții științifice critice. Lipsa de discuții, de luptă de păreri, și de critică în această chestiune, provoacă stagnarea în studierea problemelor de bioenergetică. Nu toate concepțiile lui Tauson pot fi recunoscute ca fiind juste. Căutând să lărgească schema acțiunii sintezelor exotermice în organismul viu, autorul ajunge la o negare complectă a existenței unuia din cele mai importante procese ale organismelor și anume a procesului de respirație.

Trebuie să ne luăm angajamentul ca în viitorul cel mai apropiat să se organizeze o largă discuție științifică în problemele bioenergeticii în general și în jurul teoriei lui Tauson, în special.

Organizarea unei asemenea discuții creatoare ne va ajuta să lichidăm

stagnarea dăunătoare ce domneşte în această problemă biologică atât de importantă.

★

Desigur, exemplele arătate de mine nu cuprind toate problemele importante şi la ordinea zilei ce stau în faţa disciplinelor biologice concrete. In fiecare ştiinţă, există un număr suficient de teze şi de tradiţii învechite care împiedică progresul ei. Suflul înviorător al criticii trebuie să pătrundă în toate ştiinţele biologice fără excepţie.

Direcţia, consiliile ştiinţifice şi personalul ştiinţific al institutelor biologice au desfăşurat în anul trecut o muncă importantă, pentru studierea şi aplicarea creatoare a tezelor de bază ale lui I. V. Stalin, expuse în geniala lui lucrare „Marxismul şi problemele lingvisticii". Numeroase discuţii ce au avut loc la institute au influenţat în modul cel mai pozitiv munca de cercetări ştiinţifice, ridicând-o pe o treaptă nouă, superioară. Intr'o serie de institute s'au ţinut conferinţe teoretice pentru prelucrarea materialist-dialectică a problemelor ştiinţifice concrete (institutul de biochimie, institutul de microbiologie, institutul de botanică, institutul de silvicultură etc.). Principiile şi metodele de cercetări au fost supuse unei revizuiri critice ample (institutul de silvicultură, institutul de zoologie), au avut loc deasemenea consfătuiri de planificare şi de coordonare.

O serie de reviste biologice au deschis în paginile lor rubrici pentru discuţii privind problemele de actualitate din ştiinţele respective (Zoologhiceschi jurnal, Botaniceschi jurnal, Microbiologhiia). Rubrica recenziilor însă este slab reprezentată şi redacţiile revistelor depun o activitate insuficientă în punerea şi în discutarea problemelor ştiinţifice importante.

★

Discuţiile în problemele de bază ale ştiinţei biologice, ce au avut loc în U.R.S.S., au avut o mare influenţă şi asupra ştiinţei din străinătate.

Deosebit de fructuoasă a fost influenţa discuţiilor ştiinţifice din U.R.S.S. atât asupra savanţilor cât şi asupra organizării ştiinţei din ţările de democraţie populară.

Una din primele instituţii ştiinţifice care a atras atenţia savanţilor din Republica Populară Română asupra sesiunii istorice a Academiei de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin", a fost Academia R.P.R.

Un ecou viu a găsit în Academia R.P.R. şi a doua discuţie în legătură cu problemele fiziologice ale învăţăturii lui I. P. Pavlov. Anul trecut, în cadrul Academiei R.P.R. a fost organizat un institut nou „I. P. Pavlov". Lucrările lui Pavlov şi ale elevilor lui sunt traduse în limba română.

Şi Academia de Ştiinţe Ungară îşi reorganizează munca după exemplul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. Savanţii unguri au tradus în limba lor lucrările capitale ale lui Miciurin, Villiams, Lîsenco şi ale altor savanţi sovietici. A fost tradusă în limba maghiară şi stenograma sesiunii din Iulie-August 1948 a Academiei de Ştiinţe Agricole „V. I. Lenin" din U.R.S.S.

Savanţi din R. P. Ungară nu numai că popularizează realizările ştiinţei sovietice, ci organizează chiar experimente miciuriniste.

Deasemenea, savanţii din Republica Polonă depun mari eforturi în sensul reorganizării ştiinţei biologice pe baze materialiste. In acelaş sens, lucrează mulţi savanţi din R. D. Cehoslovacă şi R. P. Bulgaria.

In legătură cu discuțiile științifice ce au avut loc în U.R.S.S., are loc în țările capitaliste o diferențiere netă între materialiști și idealiști, între cercetătorii progresiști și cei reacționari.

Un număr însemnat de savanți progresiști din țările capitaliste nu urmează drumul reacționarilor în știință.

Este suficient să menționăm că mulți dintre ei doresc să cunoască mai aprofundat realizările biologiei miciuriniste. In acest scop, de exemplu, Societatea științifică „Engels", înființată în Anglia încă din Februarie 1949, a organizat o amplă discuție consacrată rezultatelor sesiunii Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin" din U.R.S.S.

★

In cuvântarea ținută la Cremlin, cu prilejul recepției dată în onoarea Corpului didactic din învățământul superior, din 17 Mai 1938, conducătorul și dascălul nostru Iosif Vissarionovici Stalin a declarat:

„Pentru înflorirea științei, a acelei științe ai cărei reprezentanți își dau seama de forța și de însemnătatea tradițiilor stabilite în știință și folosindu-le cu dibăcie în interesul științei, nu vor totuși să fie sclavii acestor tradiții; a științei care are curajul, hotărîrea de a sfărâma vechile tradiții, norme și principii, când acestea devin învechite, când se transformă în frâne pentru progres; a științei care poate să creeze noi tradiții, noi norme, noi principii.[1])

Fără îndoială că desvoltarea creatoare a științei biologice sovietice va merge pe calea trasată de genialul corifeu al științei, de marele conducător al întregei omeniri progresiste, de inspiratorul și dascălul nostru, Iosif Vissarionovici Stalin.

---

[1]) Stalin despre Lenin, Ed P.M.R, p. 56.

CU PRIVIRE LA CURSUL DE ISTORIE VECHE A ROMÂNIEI, PREDAT LA FACULTATEA DE ISTORIE A UNIVERSITĂŢII „C. I. PARHON" DIN BUCUREŞTI (1950—1951)

O lipsă a redacţiei revistei „Studii", subliniată la şedinţa lărgită a Secţiunii de Istorie şi Filosofie a Academiei R.P.R., a fost aceea că nu a supus discuţiei cursurile ţinute la catedrele instituţiilor de învăţământ superior.

Pentru a înlătura această slăbiciune, redacţia revistei a programat analiza unor cursuri de istorie şi filosofie.

In ultimul timp, Rectoratul Universităţii „C. I. Parhon", din Bucureşti, a aprobat şi, pe baza acestei aprobări, a fost „litografiat" într'un fel deosebit, cursul de istorie veche a României, predat de Conf. D. Berciu. Adresându-ne conducerii Universităţii, am aflat că acest curs nu a fost supus unei analize, la catedra facultăţii de istorie. Din această cauză ne lipseşte un preţios material, care ar fi putut sta la baza discutării cursului. Pentru a avea un material de bază, prezentăm punctele de vedere ale Prof. Univ. C. Daicoviciu, dela Universitatea din Cluj, şi Prof. Univ. I. Nestor, dela Universitatea din Bucureşti, asupra valorii cursului.

In cele ce urmează, publicăm recenziile primite.

Anexăm un raport întocmit de Prof. Univ. E. Condurachi şi înaintat la cerere Rectoratului Universităţii din Bucureşti, la 10 Iunie 1951, raport care stă la baza hotărîrii luate de Rectorat pentru aprobarea „litografierii" cursului. Recenziile publicate ridică o serie de probleme principiale.

Redacţia va reveni în numărul viitor.

REDACŢIA

CU PRIVIRE LA CURSUL: ISTORIA VECHE A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE, PREDAT LA UNIVERSITATEA „C. I. PARHON", BUCUREŞTI, FACULTATEA DE ISTORIE, ANUL 1950—1951

DE

PROF. UNIV. C. DAICOVICIU

Lucrarea cu titlul de mai sus a tovarăşului profesor D. Berciu, pe o întindere de 295 de pagini tipărite, reprezintă, după cum ni se spune, cursul de istorie veche a R.P.R., predat de dânsul, la Facultatea de Istorie a Universităţii „C. I. Parhon" din Bucureşti, pentru studenţii anului I, în primul semestru al anului şcolar 1950—1951. Lucrarea — ni se mai spune — ar fi destinată, pentru uz intern, aceloraşi studenţi din anul I. Fără aceste informaţii, orale, lucrul ar părea de necrezut, căci nicăiri, nici pe foaia de titlu, nici în paginile introductive şi nici aiurea, nu se arată acest caracter al operei. Proporţiile lucrării iarăşi nu ne fac să ne gândim la un curs universitar pentru începători, pe un singur semestru, ci, mai curând, la un tratat sau manual de istorie veche a patriei noastre, deşi pentru aceasta, nu îndeplineşte, fireşte, toate condiţiile.

In fond, chestiunea nu prezintă un interes deosebit, gata fiind să admitem că un curs tipărit poate şi, uneori, e bine chiar să cuprindă ceva mai multe cunoştinţe decât se predau dela catedră sau se cer la colocvii şi examene; numai că, în acest caz, economia lucrării e necesar să fie alta decât e la lucrarea de care ne ocupăm.

Ceeace ne interesează pe noi acum, e de a stabili dacă această lucrare (care nu e nici curs, nici tratat sau manual) întruneste sau nu acele calităţi de ordin ştiinţific care să justifice publicarea ei, chiar şi într'un număr mai restrâns şi limitată la nevoile învăţământului nostru superior.

Răspunsul la o asemenea examinare a cărţii ni se pare, însă, că nu poate fi decât *negativ*. In cele ce urmează vom căuta să justificăm acest răspuns negativ, arătând lipsurile capitale de care suferă lucrarea tov. D. Berciu şi care — fără a mai releva şi greşelile mai mari sau mai mărunte în care abundă — vor îndreptăţi — sper — în chip suficient convingerea noastră că aşa cum a apărut, „Istoria Veche a R.P.R." nu corespunde cerinţelor ce se pun în faţa unei asemenea opere şi nu satisface nevoilor pentru care a fost scrisă şi publicată.

Nevoia unui tratat sau manual de istoria R.P.R., pentru învăţământul superior, e, fără îndoială, reală şi adânc simţită. Implinirea acestei nevoi e una din sarcinile cele mai urgente şi mai importante a istoricilor români. Urgenţa lucrării a pricinuit, desigur, şi înscrierea în programul de lucru al Secţiei Istorice a Academiei R.P.R., încă din anul 1951, a întocmirii unui asemenea manual, proectat pentru 1952 sau 1953.

Importanţa lucrării ca şi greutăţile ce stau în calea alcătuirii ei au impus şi programarea ei pe cel puţin doi ani, şi metoda de lucru *în colectiv* cu contribuţia celor mai buni cunoscători ai diferitelor epoci şi cu colaborarea strânsă dintre istorici şi lingvişti. O altă metodă de lucru nici nu se putea imagina.

Discuţiile în privinţa elaborării colective a epocii vechi au şi început încă dela începutul anului 1951, repartizându-se sarcini speciale pentru diferiţi cercetători, desbătându-se anumite probleme de principii, de periodizare şi de ţinută ştiinţifică atât pe linie profesională-tehnică cât şi pe tărâm ideologic. S'a ajuns chiar, la lămurirea parţială, prin discuţii comune sau pe calea de elaborate individuale, a unor teme principale.

La aceste discuţii tov. D. Berciu a luat parte în mod regulat, spunându-şi părerile şi ascultând opiniile sau soluţiile expuse de ceilalţi colaboratori. De o definitivare a acestor probleme principiale şi principale suntem însă destul de departe. Ele mai necesită cercetări suplimentare şi desbateri în continuare. Un lucru s'a învederat, în schimb, în decursul acestor consfătuiri şi anume: nevoia muncii în colectiv şi a desbaterii, tot în colectiv, a întregului material, pentru a avea, măcar în parte, convingerea că lucrarea se face pe temeiuri solide şi că greşelile mari vor fi, pe cât posibil, evitate.

Până la publicarea acestui manual, cunoştinţele generale, absolut necesare studenţimii noastre, din istoria patriei, se vor împărtăşi de profesorii respectivi în cadrul cursului elaborat de ei şi îmbunătăţit prin lecturile lecţiilor în colectivul de catedră (acolo unde această necesară metodă de muncă didactică se practică şi credem că ea se aplică la toate facultăţile noastre de istorie).

Desigur că un asemenea curs trebue considerat ca ceva provizoriu ferit doar de grosolane erori ideologice, dar nicidecum ca un curs de bază sau de îndreptar pentru toată lumea. Noi ştim, doar, că şi în privinţa periodizării comunei primitive nu s'a putut ajunge la o formulare care să ne satisfacă pe toţi. Insă şi programa analitică, stabilită în comun, mai are încă multe nepotriviri. La întrebarea Comitetului pentru Invăţământul Superior, comisia consultativă pentru manuale chiar şi-a exprimat părerea că multiplicarea prin litografiere, pentru uzul studenţilor, a unui curs general de Istoria R.P.R. nu ar putea fi aprobată decât în urma colaborării la un asemenea curs — provizoriu — a profesorilor specialişti dela această catedră şi aceasta numai până la publicarea manualului de care s'a vorbit mai sus.

Nesocotirea acestui fundamental principiu de colaborare — în faza actuală a ştiinţei noastre istorice — constitue una, dacă vreţi, cea dintâi scădere a lucrării tovarăşului D. Berciu. Nu este însă unica scădere.

Nu încape îndoială că pentru un curs provizoriu menit, temporar, studenţimii universitare, lucrarea tov. D. Berciu ar fi putut servi, în bună măsură, ca bază, alături de cursurile în manuscris ale celorlalţi specialişti ce predau dela catedră această materie. A o prezenta — tipărită sau litografiată — fie şi numai pentru uz intern la o singură facultate e, credem, un procedeu temerar, susceptibil de a pune pe autor într'o lumină mai defavorabilă decât e, poate, în realitate.

Ceeace isbeşte, într'adevăr, pe cititor, în primul rând, la această lucrare, e împletirea curioasă în cursul expunerii a mai multor părţi şi caracterizări bune, juste, din punct de vedere ideologic şi istoric, cu atâtea părţi şi caracterizări greşite, afirmaţii neîntemeiate sau de-a-dreptul false şi necorespunzătoare faptelor istorice.

Neînţeleasă rămâne, apoi, disproporţia între larga — prea amănunţita — înfăţişare a unor epoci sau regiuni, şi totala neglijare sau mai mult decât

superficiala prezentare a altor teritorii și etape din lunga desvoltare a societății omenești pe teritoriul țării noastre, dela Sălbăticie până în pragul Feudalismului.

Repartizarea în cuprinsul lucrării a lucrurilor bune și mai puțin bune nu coincide, însă, — cum ar fi înclinat să creadă cineva — cu domeniile în care autorul e mai specializat sau mai strein.

Părțile reușite și nereușite sunt prezentate și în epocile pentru care tov. D. Berciu are o pregătire mai serioasă ca și în epocile în care studiile sale personale sunt absente sau aproape absente.

Ușor se înfiripează de aici presupunerea justificată că pentru anumite capitole autorul a putut să tragă folos din discuțiile comune la care a participat, în legătură cu manualul unic sau cu alte prilejuri, cum ar fi acela al Repertoriului arheologic. Prin aceasta, nu cred să mă înșel, însuși tov. D. Berciu a furnizat un bun argument pentru utilitatea muncii în colectiv și a colaborării între specialiști, în general... Dacă în privința scopului urmărit (și în parte atins de autor), procedeul e justificat, mai sunt alte laturi ale muncii științifice de dragul cărora metoda utilizată trebuia să fie arătată, măcar printr'o aluzie trecătoare, în paginile de introducere.

Cu aceasta am scos la iveală o altă scădere principală a lucrării.

Temerară apare încercarea tov. D. Berciu de a da în momentul de față o lucrare individuală care să cuprindă toate epocile istoriei vechi (Sălbăticie, Barbarie, Sclavagismul, pe teritoriile variate ale R.P.R.) mai ales în urma faptului că d-sa, tocmai din discuțiile purtate în comun asupra manualului proectat ca și asupra Repertoriului, era în măsură să-și dea seama de stăpânirea limitată a informației asupra unor capitole din această istorie veche, ca și de neorientarea în domeniul altor capitole.

Relevarea și a numai câtorva cazuri pentru a dovedi caracterul limitat al informației, ca și a lipsei de orientare suficientă (mergând uneori până la o desorientare vădită) ar duce dincolo de marginile ce mi-am impus la această recenzie. Ele vor fi arătate, desigur, cu ocazia unei desbateri colective de către specialiști, desbatere care — repetăm — ar fi fost mai utilă înainte de publicarea lucrării și care ar fi eliminat, cel puțin datele și prezentările eronate de care ea e plină. Noi ne vom mulțumi, de data aceasta, a insista asupra unor *lipsuri* pe care le are lucrarea, lipsuri inexplicabile altfel decât prin pripeala cu care s'a conceput și elaborat acest curs tipărit, pe deoparte, și prin necuprinderea materialului, pe de altă parte.

Una din aceste lipsuri é neglijarea totală a unei importante părți și epoci din istoria veche a patriei : epoca sclavagistă de pe teritoriul Dobrogei (Scythia Minor, Moesia Inferior), în timpul cotropirii romane și bizantine. Autorul nu se ocupă în această perioadă decât de Dacia, uitând rolul extrem de important pe care îl joacă în istoria formării poporului și a limbii române acest colț de țară, subapreciind contribuția de seamă pe care a avut-o acest teritoriu nu numai în desvoltarea culturii sclavagiste, ci și în perioada de trecere dela sclavagism la feudalism, prin particularitatea situațiilor ivite de pe urma dăinuirii aici a imperiului roman de Răsărit și a pătrunderii Slavilor. Analiza stărilor din Dobrogea sclavagistă, cu păstrarea elementului băștinaș, cu fazele atât de grăitoare ale luptei de clasă, dusă de autohtoni, și a luptelor de eliberare purtate de aceștia împreună cu popoarele năvălitoare, cu formele de stăpânire a pământurilor și cu acele complicate, dar caracteristice, raporturi de producție ce se nasc pe malul drept al Dunării,

constitue unul din cele mai bune mijloace de a pătrunde şi înţelege desvoltarea socială şi economică din restul ţării. A lăsa netratată această parte integrantă din istoria R.P.R. înseamnează a da o înfăţişare unilaterală, necompletă, deci falsă, a istoriei vechi desfăşurate pe pământul patriei. Intreaga politică de expansiune şi cucerire aplicată de Roma la Dunărea de jos, la Dacia, rămâne neînţeleasă fără acest punct de sprijin masiv care-l constituia stăpânirea militară şi economică a Dobrogei antice. Nu putem atribui această omisiune decât nejustificatei grabe de a apărea „în public" a autorului. Ne întrebăm dacă şi la cursul de istorie veche a R.P.R., Dobrogea sclavagistă este lăsată la o parte? Ar fi destul de grav.

Iată prin urmare o a treia scădere a lucrării, aceea de a fi incompletă, în mare măsură incompletă.

Perioada prefeudală se bucură în lucrarea tov. D. Berciu de un tratament mai mult decât vitreg. Şi aceasta nu pentru că expunerea istorică a acestei prea importante perioade e redată numai în „rezumat" — cum ne avertizează autorul într'o notă iniţială dela începutul acestui capitol (ceea ce nici nu scuză şi nici nu poate forma o justificare), ci pentru bunul motiv că întreaga perioadă e prezentată cu totul superficial într'o perspectivă departe de complexitatea istorică. Toàtă perioada aceasta e strânsă în 12 pagini şi jumătate (din totalul de 295 de pagini de text ale lucrării), deşi ea formează a treia perioadă mare din istoria veche a ţării, bogată în evenimente istorice, în descoperiri arheologice şi, mai ales, fecundă în consecinţe de prim ordin pentru formarea poporului şi limbei româneşti. Sărăcia expunerii, superficialitatea documentării marilor transformări petrecute în sânul societăţii în timpul celor câtorva secole, greu pot fi trecute cu vederea şi, şi mai anevoie pot servi ca bază pentru înfăţişarea de mai târziu a orânduirii feudale cu primele state închegate pe acest temeiu feudal pe teritoriul republicii noastre. Inşirarea, în stil telegrafic, a unor evenimente formale (cu nelipsitele date eronate sau naive explicaţii) nu poate înlocui cuvenita analiză nici a stărilor specifice ivite după eliberarea Daciei de sub jugul roman, nici a problemei fundamentale a populaţiei autohtone, a caracterului migraţiilor, şi cu atât mai puţin a problemei Slavilor, a naşterii relatiilor semifeudale şi feudale, etc., etc. Felul şters şi cronicăresc al expunerii dintre anii 300 şi 1000 e. n. nu poate duce decât la o strâmbă şi neştiinţifică prezentare a mersului istoriei, cel puţin pentru această perioadă. E, cred, cea mai gravă scădere a lucrării pe care n'o putem îndeajuns denunţa.

Cu aceasta, însă, şirul defectelor mari ale lucrării nu s'a terminat. Ele mai sunt, deşi nu de însemnătatea celor semnalate până acum. Astfel, de pildă, e lipsa unei bibliografii critice şi sistematice la sfârşitul lucrării sau la terminarea capitolelor. Ea e absolut necesară pentru o primă orientare a studentului şi, în măsura potrivită, începătorului. Citată în text sau în note, bibliografia nu-şi atinge scopul didactic, iar în ce priveşte justificarea unor date şi idei împrumutate dela alţi istorici, ea nu e de natură de a satisface pe deplin pe creditori (dacă, în general, s'a urmărit acest lucru cum, în aparenţă, ar fi cazul).

O mai mare atenţie trebuia să se acorde capitolului „Izvoare". Nici ordinea în care sunt înşirate, nici caracterizarea şi relevarea importanţei

fiecărei categorii, nu este totdeauna cea justă. Ţinând seama de aceia carora li se adresează lucrarea, o mai completă şi lămuritoare prezentare a izvoarelor literare („scrise“) ar fi fost binevenită.

Impărţirea lucrării în părţi (A-C), capitole şi subcapitole nu e dusă întotdeauna consecvent şi răpeşte cetitorului (student!) acea clară şi logică articulare a expunerii de care, la un manual didactic, e absolută trebuinţă.

Ne oprim însă aici, pentru a nu fi tentaţi să trecem la periodizările, afirmaţiile, datele şi informaţiile necorespunzătoare. la caracterizările nevalabile, ca şi la interpretările personale, nu totdeauna acceptabile, din cuprinsul lucrării, greşeli asupra cărora se va reveni, cu altă ocazie.

In concluzie, putem, cred, afirma că Istoria Veche a Republicii Populare Române a tovarăşului D. Berciu, fie că e destinată ca un curs universitar pentru uz intern, fie că e o încercare de manual, cu toate părţile ei bune şi juste, nu poate şi nu trebue să fie dată, fără o radicală refacere, în mâna studenţilor, ca un îndreptar. In mâna începătorilor neprevenişi, această carte ar constitui un nepotrivit instrument de învăţătură şi un nejust îndrumător pe drumul căutării adevărului istoric.

CURSUL: ISTORIA VECHE A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE (UNIVERSITATEA „C. I. PARHON“, BUCUREŞTI, FACULTATEA DE ISTORIE, 1950—1951)

DE

PROF. UNIV. I. NESTOR

Voiu discuta lucrarea, încercând în primul rând să o caracterizez în general, pentruca, apoi, să justific această caracterizare prin exemple concrete [1]).

Lucrarea are meritul că încearcă pentru întâia dată, într'o formă mai largă, să prezinte o Istorie veche a R.P.R. văzută din punct de vedere materialist-istoric. Cine vrea să aprecieze pozitiv un astfel de act de curaj, luat în sine, oarecum independent de rezultatul obţinut, poate aşa dar să acorde autorului meritul respectiv. Personal, nu văd de ce i s'ar refuza. Nu i se poate contesta hărnicia, munca depusă şi dorinţa de a face cât mai bine.

In unele domenii, ca de exemplu cel al arheologiei comunei primitive, autorul dovedeşte cunoştinţe întinse şi, în genere, o reală străduinţă de a afla cât mai mult. Nu este lipsit de inteligenţă şi nici de posibilitatea de a formula cu oarecare claritate, şi destul de sugestiv, idei generale.

Lucrarea prezintă însă foarte grave scăderi şi lipsuri şi de aceea apariţia ei în tipar, în această formă, trebuie considerată inoportună. Cauzele acestei situaţii şi, ca urmare, motivele pentru care socot că D. Berciu s'a

1) Sublinierile şi parantezele sunt ale mele peste tot, cu rari excepţii evidente la paranteze.

dovedit a nu fi indicat să prezinte o astfel de lucrare sunt, după opinia mea, următoarele:

1. Autorul nu are o formaţie şi o informaţie ştiinţifică serioasă, solidă. Nu a fost capabil să suplinească un anumit grad de ignoranţă în multe probleme pe care a fost totuşi obligat să le trateze. O oarecare uşurătate şi superficialitate în mânuirea chestiunilor ştiinţifice — ca un efect al unui slab simţ de răspundere profesională — caracterizează şi această operă a lui D. Berciu. De aceea, lucrarea se vădeşte a fi elaborată grăbit, insuficient reflectată şi pe baza unei documentări pripite. Lipsa unei pregătiri serioase îl face să „agaţe" necritic dela alţii tot felul de păreri şi afirmaţii nefundate şi să creadă tot felul de „fapte" imposibile — sau să le înţeleagă greşit. Lucrarea apare ca improvizată şi nu gândită şi studiată. De aici, inexactităţi de fapt, confuzii, contradicţii grave, ca şi, foarte adesea, o formă stilistică neîngăduită în genere, şi cu atât mai puţin îngăduită unui curs universitar tipărit.

2. Din cauza insuficienţei pregătirii sale, autorul continuă a suferi de un mimetism dezastruos, care în multe ocazii ia forma unui adevărat servilism în faţa unor lucrări sau idei străine. Desigur că unui manual universitar nu i se poate cere originalitate în toate problemele tratate. Alegerea faptelor şi a diferitelor soluţii propuse însă, ca şi spiritul de metodă în care sunt tratate chestiunile — cel puţin — trebuie să reprezinte o contribuţie personală a autorului. In afară de aceasta, faptul că autorul a împănat lucrarea cu numeroase trimiteri la isvoare, încercând astfel să-i acrediteze caracterul unui studiu personal, pune din plin şi problema paternităţii sau priorităţii ideilor formulate în lucrare. Or, din acest punct de vedere, se constată că autorul a folosit, fără a semnala acest lucru, în primul rând tot ce s'a discutat cu prilejul întocmirii diferitelor proecte de programă şi de periodizare pentru Istoria veche a R.P.R., cu participarea unor colective de specialişti. Citarea în lucrare a diferiţilor specialişti — pentru lucrări tipărite ale lor — se face, după un vechi obiceiu al autorului — de pe poziţia unui egocentrism naiv, care urmăreşte sublinierea, în primul rând, a importanţei ştiinţifice a autorului, în al doilea rând, evitarea eventualelor resentimente ale altor specialişti, de care autorul a crezut că are motive să se teamă.

Textul ar fi trebuit curătat de numeroasele note-trimiteri (care sunt aşezate fără niciun rost şi în text şi în subsol), pentru a se da, fie pe capitole, fie la finele lucrării, o bibliografie judicios întocmită (din care, oricum, ar fi trebuit să lipsească opera mai veche a autorului „Indrumări în preistorie", din 1939, la care cititorul este trimis în repetate rânduri fără un motiv serios).

3. Cred că autorul nu are o reală orientare marxist-leninistă. Acest lucru explică pe de o parte unele din cele mai grave defecte ale lucrării, cele de ordin ideologic, iar pe de alta, exagerările gălăgioase în direcţia conformării la „linie" şi în aceea a utilizării ţipătoare a bibliografiei. In dosul acestui zel exagerat, în citarea (adeseori fastidioasă şi neştiinţifică) a unor lucrări notorii, se ascunde chipul mecanic, formalist, de a înţelege tezele marxist-leniniste şi incapacitatea autorului de a-şi apropria organic concepţia materialismului dialectic şi istoric. Mă gândesc ce opinie îşi poate forma un student, chiar numai binişor orientat ideologic, în faţa acestor sgomotoase manifestări de ataşament la ideologia marxist-leninistă şi la

știința sovietică — observând cum. în același timp. alături de ele constată. fără greutate, greșeli elementare de aplicare sau de înțelegere a principiilor pe care autorul jură atât de des.

Pentru justificarea caracterizărilor generale formulate mai sus, voiu discuta sau menționa în cele ce urmează, un număr relativ mare de chestiuni constituind tot atâtea greșeli sau scăderi ale manualului, fără însă a se epuiza seria exemplificărilor posibile. In general, am grupat aceste spicuiri în trei mari categorii — cuprinzând respectiv insuficiența de orientare ideologică, greșeli directe de orientare faptică și în sfârșit scăpări de stil și erori de tipar.

1. La p. 7 se expune confuz aplicarea criteriului stării *forțelor* de producție și a aceluia al „desvoltării *modului* de producție" în stabilirea treptei de desvoltare a societăților omenești. In felul acesta, pe aceiași jumătate de pagină apar aceste două formulări: 1) „Un atare criteriu unitar ni-l oferă starea forțelor de producție"; 2) „Desigur că singurul criteriu just de periodizare îl constitue desvoltarea modului de producție". O discuție serioasă a problemei raportului dintre starea forțelor de producție și modul de producție — mai ales în lumina ultimelor precizări care au fost degajate stalinist, cu privire la lingvistică — nu a fost socotită utilă de autor.

2. La p. 10 se spune că în sălbăticie „femeia juca un rol *economic* și social predominant", după ce se arătase la p. 9, că în perioada respectivă (când se naște ginta matriarhală) se trecuse dela economia de culegător la cea de vânător. Autorul nu remarcă și nu desvoltă contradicția.

3. La p. 40 se vorbește, pentru treapta de mijloc a sălbăticiei, de un „cult" al „divinității feminine a fecundității". Tot acolo se vede trecerea dela hoardă la gintă, astfel: „dela grupurile mici, caracterizate prin ceata sau hoarda primitivă... la o grupare mai numeroasă: ginta". Nu se dă așadar nicio idee despre modul cum se constitue ginta *din* hoardă și *în* hoardă.

4. La p. 58—59, ginta matriarhală este tratată într'o formă negândită și confuză, prin raportare formală la tezele lui Engels, din 1891. Nici de data aceasta, autorul nu a reușit să se pună la curent cu desvoltarea pe care cercetarea materialist-istorică mai nouă, — în primul rând cea realizată de știința etnografică sovietică, — a dat-o tezelor lui Engels. De aceea, cititorul nu este pus în situația de a-și forma o idee clară asupra naturii și funcțiunii gintei matriarhale, a tribului și familiei (-pereche). Aceasta pentrucă, de ex., autorul afirmă că „ginții inițiale se împărțeau în alte ginți numite ginți-fiice în raport cu prima gintă, — ginta-mamă sau fratria", neștiind așadar că fratria nu este o gintă, ci organizarea superioară care reunește două sau mai multe ginți: pentrucă autorul spune că „înmulțirea aceasta a ginților avea loc în sânul unui trib" — sugerând astfel ideea greșită a preexistenței tribului față de gintă și pentrucă, în sfârșit, proclamă că „In sânul ginții au luat naștere raporturi gentilice" — lăsând astfel să se înțeleagă că ginta a preexistat într'un fel oarecare și nu s'a cristalizat deabia pe baza unor raporturi gentilice (= de rudenie în linie uterină). De asemenea, autorul nu are o idee clară asupra funcției economice a familiei-pereche — a cărei apariție o așează „la hotarul dintre barbarie și sălbăticie", deși imediat în continuare citează textual pe Engels, care pune această apariție clar „de cele mai multe ori chiar pe treapta de sus a sălbăticiei, ici și colo abea pe treapta de jos a barbariei"! — lăsând la o parte faptul că, etnografic, familia-pereche este documentată și la triburi mai îna-

poate și știința sovietică (Nicolschi) o admite, conform cu faptele, și pe treapta de mijloc a sălbăticiei. (Autorul nu s'a documentat asupra problemei realității etnografice a căsătoriei pe grupe). Se afirmă că familia-pereche „nu are o gospodărie proprie, separată complet de gospodăria obștească a colectivității" (care colectivitate? ginta?) (lăsându-se, și aici, furat de copierea mecanică a traducerii românești a lui Engels), pentru ca abea după aceea să se precizeze că „ea nu joacă un rol de celulă economică", — faptul esențial — după ce s'a creat așadar confuzia: „gospodăria proprie" = „celulă economică", neținându-se seama de faptul că una este gospodăria proprie a familiei-pereche (care desigur a existat și există —; nu există însă o „gospodărie obștească a colectivității" — ci doar o producție colectivă și o repartiție comunistă) și alta este faptul dacă familia constituia sau nu deplin celula economică a societății.

Nu cred că, astăzi, după atâtea progrese ale științei materialiste, se mai poate trata atât de simplist și obscur problema gintei matriarhale.

La fel în chestiunea trecerii dela matriarhat la patriarhat, în legătură cu prima mare diviziune socială a muncii.

La p. 11—12 se așează prima mare diviziune socială a muncii în perioada 1700—700 (epoca de bronz), precizându-se apoi că „apăru încă dela începutul epocii de bronz (pe la 1700 în. e. n.), ginta patriarhală". Mai departe, la p. 62, se pune apariția patriarhatului pe seama folosirii uneltelor de metal (reminiscență marristă) pentru a se adăuga apoi (p. 62—63) că la „răsturnarea vechii organizări gentilice a jucat un rol însemnat nu numai răspândirea metalurgiei cuprului și apoi — într'o măsură mai mare — bronzul, dar mai ales trecerea la o formă superioară a creșterii vitelor, la cea în turmă", — care a dus „la prima mare diviziune socială a muncii". Notez că cu aceste prilejuri, autorul nu suflă nicio vorbă cu privire la raportul dintre prima mare diviziune socială a muncii și trecerea la ginta patriarhală (deși la p. 62—63, de unde am citat, se tratează *pe puțin mai mult decât o pagină,* sub titlul cu majuscule: „Descompunerea organizării matriarhale. Apariția patriarhatului"!). Dar mai departe (adun din lucrare membrele risipite ale concepției autorului în această materie): la p. 25 se vorbise de mormintele cu ocru, dela noi, ca documentând triburi de păstori, pătrunse aici în perioada de trecere dela neolitic la bronz „și care au dat un impuls hotărîtor în procesul de despărțire a păstorilor de massa barbarilor". Autorul nu explică cum se face că există triburi de păstori înainte de prima mare diviziune socială a muncii; să spunem că nu poate explica lucrul; mai grav este că trece tacit peste contradicția implicită. Putea spune măcar, că la noi, diviziunea muncii s'a produs în altă perioadă decât aiurea.

Dar iată că la p. 64, se spune: „Pe plan social, în eneolitic [deci înainte de epoca de bronz și înainte de prima mare diviziune socială a muncii!] procesul de dezagregare a organizării matriarhale este aproape încheiat și formele gentilico-patriarhale, pe punctul de a fi consolidate"! Reiese așadar, că de data aceasta, autorul are în minte un proces de speța următoare: în neolitic și eneolitic, desvoltarea forțelor de producție submineaza matriarhatul și duce la patriarhat. In momentul când acest proces este copt, se face separarea păstorilor de „restul barbarilor" = prima mare diviziune socială a muncii!

La p. 84, se reia problema și autorul stabilește: a) „perioada incipientă a patriarhatului coincide cu eneoliticul", b) Fr. Engels (consideră) creșterea

vitelor ca un element esenţial în definirea conţinutului treptei mijlocii a barbariei, şi nu apariţia cuprului şi a bronzului".

La p. 86, se plasează prima mare diviziune socială a muncii „în limitele desvoltării triburilor de cultură Coţofeni, curând după anul 2000 în. e.n." [La p. 105, se datează însă Coţofeni şi mormintele cu ocru „pe la 1700 în e. n." Autorul a aflat între timp de anumite datări sovietice (Jessen, pentru mormintele cu ocru)]. Se afirmă, imediat după aceea, că: „Diviziunea socială a muncii a luat naştere prin schimbul dintre comunităţile tribale cu producţii independente una de alta", pentru a se cita, imediat după aceea, un pasagiu din *Capitalul*, care se referă la altceva şi pe care se vădeşte că autorul nu l-a înţeles de loc. Urmează apoi, la Berciu, o aplicare a tezelor lui Marx, din pasagiul citat (cu privire la schimbul dintre diferite sfere de producţie, independente la început unele de altele, dar devenind cu vremea complimentare, în cuprinsul aceleiaşi producţii sociale totale). Autorul nostru începe a face marxism pe cont propriu — tot mereu „pe linie" — aducând pe păstorii nomazi („economia păstorească" = o sferă de producţie), peste triburile sedentare agricole (= altă sferă de producţie), deci două sfere de producţie independente la început una de alta, venind în contact prin schimb, intrând astfel în relaţie şi transformându-se — precum zice Marx (dar în cu totul alt sens şi despre cu totul altceva!) — în „ramuri mai mult sau mai puţin dependente una de alta ale producţiei sociale" (Marx; aici Berciu uită să citeze complet: „producţiei sociale *totale*"). Pentru a readuce chestia „pe linie", Berciu se sperie şi subliniază că avem aici un factor extern, care *a grăbit* doar procesul intern; (de! evoluţia autohtonă, aşa se cere!) „începuse mai dinainte procesul de descompunere a matriarhatului şi al apariţiei elementelor noi ale patriarhatului". (Totul la p. 86—87). Concluzia? Iat-o: „Diviziunea naturală a muncii şi schimbul de produse în epoca ne-eneolitică dintre familii (?), ginţi (?) şi triburi au pregătit procesul de desprindere a triburilor de păstori de cealaltă massă tribală (??!). Acest proces a fost surprins în Estul şi Sudul ţării de triburile de nomazi, care l-au grăbit şi l-au încheiat" (p. 87). Este o cumplită jonglerie cu principii marxiste, total neînţelese, sau o încercare de a folosi astfel de principii drept paravan, pentru a avansa afirmaţii care le contrazic, fără curajul de a discuta făţiş principiul.

De fapt, Berciu se dă în fapt, pe chestiunea aceasta, deabia la p. 90, unde, în sfârşit, proclamă următoarele: „Prima mare diviziune socială a muncii, cu desprinderea triburilor de păstori de cele agricole (Cf. şi p. 97) şi de cele cu o gospodărie mixtă... a dus la formarea definitivă a orânduirii patriarhatului."

Este cea mai clară expresie a unei concepţii obscure. Dar chinul nu se opreşte aici. Faptele sunt fapte şi la tratarea epocii de bronz, Berciu este obligat să scrie: „Intre triburile de păstori nomazi (cei cu ocru) şi populaţia baştinaşă a avut loc un proces de încrucişare în massa localnicilor. Ele n'au reuşit să determine generalizarea de fărâmiţare lentă şi apoi dizolvarea a modului păstoresc nomad, de viaţă, în regiunile peste care s'au întins" (p. 105—106). Aşa dar o problemă de importanţa acesteia, este tratată pe crâmpeie, risipite în diferite capitole — nu numai la capitolul care o anunţă cu titlu mare — şi anume pe crâmpeie care se anulează reciproc; iar măsura în care reflectă o oarecare concepţie legată, reprezintă o totală neînţelegere a problemei.

5. La p. 92 se găsește o explicație — măcar parțială — a faptului că autorul nu poate pricepe nimica din organizarea comunei primitive și din desvoltarea ei. Se scrie : „Căsătoria matri-locală (soțul urma ginta soției) este înlocuită cu căsătoria patri-locală (soția trece în ginta soțului, ca și copiii rezultați din căsătorie)". Imediat după aceasta, citat din Engels cu „răsturnarea matriarhatului" și înfrângerea pe plan universal-istoric a sexului feminin". Ca și cum citatul ar putea justifica imensa eroare din fraza autorului ! Adevărul este că înseamnă a nu fi înțeles nimic, dar absolut nimic, din ce a reprezentat ginta când crezi că, în organizarea gentilică, în urma căsătoriei, se face transfer de gintă. Tocmai păstrarea apartenenței de gintă, indiferent de căsătorie, este elementul caracteristic al organizației gentilice (altfel n'ar mai fi).

In etnografie nu se cunoaște — pe cât știu eu — decât un singur caz, bine observat, de acest gen : la tribul Toda, din Sudul Indiei, soția este încadrată în ginta soțului cu prilejul căsătoriei. Berciu confundă : termenii de căsătorie matri-locală sau patri-locală se referă doar la reședință (cum spune de altfel și termenul !) ; în căsătoria matrilocală soțul se duce și locuește la soție (rămânând mai departe membru al gintei sale și străin de ginta soției), în cea patriarhală, invers.

6. Potrivit „liniei", autorul atacă înverșunat concepția „ciclică" a istoriei, mai ales în ce privește afirmațiile cu privire la raporturi feudale în antichitate. După ce și-a făcut astfel datoria patriotică, e liber să scrie, de pildă la p. 96, pentru epoca de bronz : „Cetățuile nu aveau economie proprie, ci se bazau pe munca populației din vecinătate, ca și gorodiștile slave". La fel se sugerează astfel de raporturi, la p. 174—175 : *Comati* daci mergeau până acolo că munceau „la curțile și conacele nobililor" !

7. Citez doar, fără a comenta, următoarea perlă materialist-istorică, dela p. 159 : „Este deci sigur că societatea geto-dacă a continuat să se desvolte în sensul unei diferențieri din ce în ce mai accentuată (sic !) și ca atare, ea a trebui să aibă (sic !) o organizare primitivă de stat. Aceasta cu atât mai mult, cu cât prin pătrunderea diferitelor neamuri străine, Celto-Traci din regatul din Tyle, Celto-Bastarni din Răsărit, populația nu se mai putea încadra în sistemul gentilic și organizarea de stat se impunea și din acest punct de vedere." ! !

In prezentarea faptelor documentare, lucrarea conține numeroase greșeli și obscurități. Prezint pe cele mai importante, pentru a arăta că acest curs informează, în genere, fie direct eronat, fie necomplet sau confuz, asupra rezultatelor cercetărilor științifice pe care se întemeiază. Unele greșeli semnalate aici pot părea mărunte ; socot însă că ele demonstrează tot atât de clar, ca și cele mari, nesiguranța sau lipsa de orientare a autorului.

1. La p. 6 se spune — neclar — că procesul desvoltării societăților omenești în R.P.R. se poate urmări „începând dela sfârșitul treptei de jos a sălbăticiei (pe la 100.000 î.e.n.)" în loc să se spună că „începând din ultima fază a treptei de jos a sălbăticiei (Musterianul)" și fără să se justifice cifra de 100.000 î.e.n. De abia la p. 30, spune că se bizuie pe evaluări ale lui V. Gromov și V. Voevodski, fără trimitere.

2. La p. 10 se afirmă că „Focul ajută pe om în alimentare" (în sălbăticie), rămânând să se înțeleagă că aceasta a fost singurul ajutor pe care l-a dat focul omului.

3. La p. 11, vorbindu-se despre noile unelte inventate în barbarie, se

spune că sunt de metal (cupru, bronz, fier) şi se uită cu totul toporul de piatră înmănuşat.

4. La p. 13 se afirmă într'o formă imprecisă şi indirectă că Dromichaites, Rhemaxos şi Oroles au condus aceiaşi, una singură, formaţiune statală.

5. La p. 20 vorbindu-se despre expediţia lui Alexandru cel Mare, din 335, se scrie în aşa fel încât reiese, fără putinţă de echivoc, că autorul crede că s'a păstrat direct textul relatării lui Ptolemaios, neştiind că aflăm despre ea doar din Strabo şi Arrian.

6. La p. 22, se afirmă că, la noi, inscripţiile greceşti provin „exclusiv din cetăţile greceşti dela Marea Neagră". Şi dela Axiopolis, pe Dunăre, sunt inscripţii greceşti.

7. Este bine, desigur, să se dea cititorilor o explicaţie (traducere) a termenilor ştiinţifici latineşti sau greceşti. Dar acea explicaţie sau traducere să fie justă. Ori, la p. 28, se explică *parapitec* dela gr. para = apropiat (de fapt sensul este mai degrabă *alături)* şi *lat.* pithecus = maimuţă (de fapt este cuvântul *grecesc* pithekos = maimuţă). La propliopitec, se explică gr. pro = primitiv (înseamnă de fapt *înainte, anterior)*. Intâmplător, ştiu că aceste greşeli sunt copiate dintr'o lucrare a lui Gremiaţki, în traducere germană, unde pot fi datorite şi traducătorului. La p. 29, Berciu spune para-antrop în loc de universalul parantrop. Tot acolo, dintr'odată scrie pi*th*ecantrop, după ce scrisese pe acelaşi pagină pitecanthrop şi mereu pitec. Pitecantropului din Java nu vrea de loc să-i spună erectus! Tot la p. 29, se dă titlul lucrării lui L. Morgan, din 1877, „Societatea *primitivă* etc." pentru „*Ancient* Society etc." La p. 64, nu se bagă de seamă că „eneolitic" şi „chalcolitic" sau „cuprolitic" înseamnă toate trei exact acelaşi lucru, şi se face o distincţie între primul şi celelalte două.

8. La p. 31, nota 29 spune despre St. Acheul (paleolitic inferior, treapta de jos a sălbăticiei) că este *aşezare*.

9. La p. 32, în acelaşi aliniat, se face din una şi aceiaşi unealtă musteriană, *două*. Odată este luată drept „toporaş de mână", altădată drept „vârf". Este elementar că nu există decât o singură unealtă de acest gen, în musterian, vârful (pointe à main).

10. La p. 34, nota 37, se spune că primele descoperiri de Neanderthal s'au făcut în 1856 la Neanderthal. Se ştie că în 1848 s'a descoperit craniul dela Gibraltar. La p. 35, se afirmă că Neanderthal-ul „se găsea" din Asia centrală până în Italia şi Franţa. Autorul nu ştie, aşadar, că Neanderthal-ul este cunoscut şi din Java (Ngandong) — cel puţin unii învăţaţi de seamă afirmă acest lucru şi autorul trebuia să ia poziţie, deoarece chestiunea este importantă.

11. La p. 36 şi 41, se spune că trecerea la treapta de mijloc a sălbăticiei a fost grăbită de marea glaciaţiune *Riss*. Toată lumea ştie că este vorba de glaciaţiunea *Würm*.

12. La p. 41, se vorbeşte despre „proeminenţe *orbitale*" în loc de *supra*-orbitale.

13. Nici la treapta mijlocie, nici la cea superioară a sălbăticiei (paleolitic superior şi mezolitic) nu se aminteşte deloc de noua şi importanta „unealtă pentru confecţionat alte unelte" care este dăltiţa de silex (burin).

14. La p. 45, se vorbeşte, pentru mezolitic, de „harpune din corn de cerb sau de os cu baza despicată", ceea ce este fals; ele nu au baza despicată, ci se prindeau altfel de mâner sau sfoară (autorul confundă cu baza despicată a unor lănci din paleoliticul superior).

15. La p. 51, — ca şi în rest — în legătură cu începuturile barbariei şi cu importanţa olăriei nu se aminteşte deloc rolul jucat de ceramică în păstrarea proviziilor de hrană şi pentru fierberea alimentelor.

16. La p. 51, se afirmă că „şlefuirea unei singure unelte (de piatră) dura câteva generaţii", ceea ce este cel puţin excesiv. Se repetă lucrul şi la p. 66. In genere, la p. 51—52, problema şlefuirii uneltelor de piatră este tratată superficial şi incomplet. Autorul nu a găsit aici, desigur, după cine să scrie.

17. La p. 65, se afirmă că în neolitic „uneltele de piatră şlefuită sunt... mult mai numeroase faţă de cele de silex", fapt pe care nu cred să-l poată dovedi nimeni.

18. La p. 67, se spune că „cuprul nu se poate *reduce* decât la o temperatură de 1056^0, care nu se putea obţine decât în vetre, unde se găseau pietre conţinând minereu de cupru". De fapt la 1085^0 cuprul se *topeşte* (nu se *reduce*. asta o face la o temperatură mai joasă, dar nu cuprul, ci *minereul* de cupru) şi o astfel de temperatură nu se poate obţine într'o „vatră". Că arama se topeşte pe la 1056^0 află şi autorul, dar comunică acest lucru deabia la p. 111. La aceiaşi p. 67, discutând probleme din tehnologia cuprului, autorul nu-şi dă seama de rolul esenţial jucat de desvoltarea arderii ceramicei în cuptoare, pentru apariţia metalurgiei. La p. 69, aventurarea autorului în discutarea problemelor de tehnologie a metalelor duce chiar la judecăţi. — hilariante desigur, dar regretabile — arătând totodată unde duce graba, incompetenţa şi obiceiul de a scri despre lucruri pe care nu le cunoaşte. Autorul vrea să arate de ce bronzul (aliaj) a înlocuit cuprul (element). Este o problemă interesantă şi care desigur trebuie lămurită. Berciu caută aşadar să arate care au fost motivele substituirii amintite. Printre altele (după ce arătase mai înainte că se reuşise topirea cuprului şi după ce se făcuse confuzia dintre temperatura de topire a cuprului şi cea a reducerii minereului de cupru) pică naiv în argumentarea următoare: „Temperatura înaltă necesară reducerii minereului de cupru era un alt element care îngreuna metalurgia cuprului să se desvolte". Deci — continuă —, sarcină pentru comuna primitivă de a găsi un nou metal; şi a găsit bronzul. De fapt (şi evident chiar pentru studenţi, — lăsând la o parte chestiunea cu temperatura necesară reducerii minereului de cupru, care nu este cea dată de Berciu): nu se poate obţine bronz decât tot pe calea obţinerii cuprului prin reducerea minereului respectiv şi alierea lui cu cositorul! La p. 93, nota 102, se găseşte o altă perlă metalurgică: bronzul cu mai mult de 10% cositor îşi pierde „calităţile tehnice amintite". Se amintiseră calităţile: topire la o temperatură mai joasă, fluiditate şi duritate. Niciuna din acestt calităţi nu se pierde la peste 10 la sută Sn

19. La p. 71 şi în genere, se acordă o mare importanţă, în neolitic, procesului „desvoltării istorice a creşterii vitelor, dela forma primitivă a animalelor izolate la forma superioară de turmă". Dar autorului nu-i dă nici măcar prin minte să analizeze condiţiile şi cauzele acestui proces.

20. La p. 72, se afirmă: „producţia ceramică a întărit şi ca stabilitatea grupurilor tribale..." în neolitic. Raportul de cauzalitate este mai de grabă invers.

21. La p. 77, se afirmă gratuit şi inexact că în cultura ceramicei lineare din Moldova, colibele „sunt în general departe una de alta".

22. Tot gratuit se pun, la p. 78, culturile ceramicei liniare şi cea Criş într'o ordine de desvoltare interioară, dela una la alta, ceea ce este fals.

23. La p. 79, se afirmă că centrul culturii neolitice cu ceramică pictată de tip Tripolje-Cucuteni-Ariuşd este la Tripolje. La Tripolje (şi nici măcar în *regiunea* Tripolje) nu este nici centrul geografic, nici cel cultural al acestui complex.

24. La p. 80, se găseşte un exemplu clar al procedeului de a lua ideile principale dela altcineva — lăsând să se înţeleagă că sunt ale sale — şi a cita apoi pe cel expropriat doar pentru un amănunt secundar (în chestiunea originilor culturii Cucuteni). Tot acolo, în problema începuturilor neoliticului în Muntenia (tratată slab şi incomplet), un exemplu pentru neputinţa autorului de a trata o chestiune, când nu are pe ce autor anterior să se sprijine.

25. La p. 89, înclinarea spre diletantism şi fantastic a autorului îl face să admită, pentru neolitic, eventualitatea *înhămării unui taur*. Intâi că ham nu a existat nici măcar la cal, decât foarte târziu (orice animal de tracţiune a fost *înjugat* în diferite chipuri în epocile mai vechi), al doilea, niciodată un bou n'a fost înhămat.

26. Un „economism" naiv, isvorît din tendinţa de a fi cât mai marxist, se vădeşte în toată lucrarea. Un exemplu mai drastic se găseşte la p. 90, unde se arată că topoarele de bronz din epoca de bronz serveau „la strângerea frunzişului pentru hrana vitelor în timpul iernii şi la tocatul acestui frunziş..." Nimic altceva. Nici război nu era.

27. La p. 95, printre depozitele de aur, trebuia neapărat amintit şi cel dela Şmig.

28. La p. 100, se mai vorbeşte de lama de pumnal „micenian" dela Poiana-Tecuci, deşi se ştie acum că nu este vorba de aşa ceva.

29. La p. 100, localitatea Karaglari apare sub forma Kagliari.

30. La p. 101, autorul aduce pe „navigatorii miceneni" fără nicio teamă, în epoca de bronz, până în Moldova şi Transilvania. In felul acesta se poate aranja orice în istorie.

31. La p. 111, se vorbeşte despre aplicaţiuni în formă de taur pe buze de vase dela Sărata-Monteoru. Probabil că le-a descoperit autorul. Colectivul care a săpat la Monteoru, *nu*.

32. La p. 107, cultura Monteoru este localizată în „Sudul Moldovei" (este documentată şi în judeţul Neamţ!)

33. De dragul unei fraze bombastice, la p. 118, se scrie (în legătură cu formarea primei epoci a fierului): „Triburile trace băştinaşe desvoltaseră în mileniul II-lea şi în primele secole ale mileniului I î.e.n. o splendidă cultură materială care poate fi comparată prin nivelul său cu cea miceniană contemporană". Numai că zisa cultură miceniană s'a cam terminat pe la 1025 î.e.n. cel mai târziu.

34. Incepând dela p. 120, se afirmă în mod repetat, foarte misterios şi obscur, că „pătrunderea Sciţilor pe teritoriul patriei noastre, pe la 600 î.e.n. şi aşezarea Grecilor pe ţărmul Mării Negre sunt două fenomene strict legate între ele". La p. 125, se vorbeşte de un „Paralelism dintre pătrunderea Sciţilor şi aşezarea Grecilor la Marea Neagră". Nicăiri însă în toată lucrarea nu se explică în ce a constat această legătură sau acest paralelism şi în ce sens este lucrul atât de important.

35. La p. 122, nu se amintesc, la descoperirile scitice, cele mai importante descoperiri de acest gen din Muntenia, anume cel dela Gurbăneşti-Ilfov şi dela Ploeşti-Triaj.

36. La p. 122—123, autorul dovedeşte că nu ştie ce înseamnă în ceramica greacă „vase cu figuri *negre*". Spune anume, că la Hagighiol s'ar fi descoperit astfel de vase şi datează chiar mormântul respectiv la sfârşitul sec. V î. e.n. (după ce avusese grijă să menţioneze modest că a ajutat pe Andrieşescu la săparea mormântului). Or, la Hagighiol s'au găsit resturi de vase cu figuri *roşii*, iar cele cu figuri negre nu mai existau la sfârşitul secolului V î.e.n.! Şi la p. 131 se vorbeşte pentru Histria de vase cu figuri negre în sec. V şi IV, vreme caracterizată în realitate prin prezenţa vaselor cu figuri *roşii*.

37. La p. 126, se spune că „dovezile" arheologice atestă în mod cert prezenţa Sciţilor la noi, în sec. VI î.e.n. Toată lumea ştie astăzi că nu există astfel de dovezi mai vechi de sec. V î.e.n.! La p. 140, se spune: „a doua epocă a fierului începe pe teritoriul R.P.R. cu două secole mai târziu decât regiunile din Apusul Europei". La p. 139, se afirmase că la noi această epocă începe la 350 î.e n. Deci în Apus ar fi început pe la 550, ceeace dintr'odată înseamnă o greşeală de cam 1 secol. Adevărul este că nu se poate dovedi şi admite nici măcar un decalaj de un secol între teritoriul R.P.R. şi Apus.

La aceiaşi p. 140, se vorbeşte de influenţa slavă „în crearea culturii geto-dace" fără a se încerca măcar o oricât de vagă documentare a acestui lucru extraordinar.

38. La p. 149, amintindu-se „câteva tezaure de monete dace", se omit unele din cele mai importante, de ex. cele din Hunedoara (Răduleşti, etc.).

39. La p. 151, se vorbeşte pentru epoca lui Dromichete, de „incursiunile celte-*bastarno*-scite". Nu cred că se poate dovedi pentru vremea 300—290, despre care este vorba, prezenţa Bastarnilor în regiunea Marea Neagră-Dunărea de Jos. Inainte de 200 î.e.n. nu sunt documentaţi aici. De altfel însuşi autorul arată ceva mai departe, la p. 158—159, că migraţiunile Bastarnilor încep pe la 200 î.e n.!

40. Ar fi interesant ca autorul să ne spună unde s'au găsit şi unde se află acum păstrate „*monetele*".. rhodiene, cnidiene, despre care se spune la p. 159, că s'au descoperit pe la noi. Confundă cu *amforele* cnidiene şi rhodiene!

41. La p. 164, se afirmă că apariţia statului lui Burebista a fost favorizată printre altele şi de incursiunile „Celţilor dela Ebru (regatul dela Tyle)". Dar însuşi autorul arătase în chip repetat, mai înainte (la p. 158 lucrul este repetat de două ori), că acel regat din Tyle dispăruse dela finele sec. III î.e.n

42 Adeseori, destul de des pentru a fi frapant, autorul exprimă opinii pe care le subliniază ca poziţii proprii. Vrea să arate că participă cu competenţa lui la prezentarea chestiunilor. In genere, când opiniile sunt realmente proprii, sûnt greşite. Când sunt juste, nu sunt proprii. Pentru a emite cât mai mult judecăţi proprii, Berciu mai procedează şi în felul următor (p. 168): „In general se admite ipoteza că statul condus de Burebista s'a destrămat după moartea acestuia. Nouă ni se pare că nu e vorba de o destrămare, în sensul unei dispariţii a statului dac, ci de o fărâmiţare a lui în mai multe stătuleţe... etc.". Toată lumea — inclusiv Berciu — ştie (Berciu o spune chiar la p. imediat următoare, 169: „statul condus de Burebista s'a destrămat mai întâi în patru părţi şi apoi în cinci (*Strabo* VII, 3, 11)" că *Strabo* a spus cum stă chestunea şi Pârvan şi toţi după el!).

43. La p. 170, pe guvernatorul Moesiei, *Tiberius, Plautius* Silvanus Aelianus (e drept cam lung nume!) îl chiamă, la Berciu, Tiberius *Claudius* Silvanus Aelianus.

44. Că autorul este necunoscător în materie de limba greacă, se vede şi dela nota 194, p. 171, unde termenul grec *arche* (= domnie, stăpânire în contextul de unde este luat) este tradus: = *se împarte, se divide!* Pentru această mare descoperire lingvistică se trimite la... Daicoviciu! Eu sunt sigur că nu Daicoviciu l-a indus în eroare. Se vede şi de aici cum un astfel de curs universitar poate preta la ilaritate.

45. Vorbindu-se, la p. 179, despre scrierea runică (o idee a autorului de a lega elementele de scriere dela Grădiştea Muncelului de scrierea runică) se citează părerea lui Engels să ea era doar „un scris secret şi întrebuinţat doar pentru vrăji religioase". Cred că se poate pretinde lui Berciu, ca în 1951, să ştie — după atât de numeroase noi descoperiri şi studii — ceva mai mult despre scrierea runică decât se ştia la 1884!

46. La p. 182, se spune că Decebal singur va fi regele întregii Dacii, „căci numele lui singur apare în toate acţiunile de război şi pace, el singur comandă armatele dace şi odată cu moartea lui, încetează operaţiile... etc." Se arată totuşi, imediat după aceea, rolul jucat de Diegis şi Vezina, iar la p. 202, se spune că „după moartea lui Decebal, o parte din Daci au continuat lupta".

47. La p. 224, se constată: „In Dacia s'a aplicat mai consecvent, decât în alte provincii, sistemul arendării nu numai în agricultură dar şi în alte compartimente ale exploatării. Arendarea în agricultură, din epoca imperiului, poate fi considerată ca o revenire la marile latifundii din epoca Republicii (c. f. M. Meiman l. c.)".

Nu a putut aşadar rezista autorul, de a cita o idee a unui învăţat sovietic. Numai că uită după aceea toată teoria şi scrie, la p. 231: „Romanii au aplicat în Dacia — şi în genere în provinciile dunărene — o politică agrară, bazată pe proprietatea mică şi mijlocie. Dacă în alte provincii mai vechi această proprietate nu s'a putut menţine şi s'a ajuns la latifundii, în Dacia — provincia nouă — marea proprietate a apărut abia mai târziu şi în mod sporadic"!

48. Socotind probabil că s'ar putea ca studenţii să nu bage de seamă că autorul nu ştie greceşte (studenţii înşăşi ne-prea-ştiind), autorul are grijă să arate că nici în ce priveşte limba latină nu este mai edificat. La p. 232, scrie: „Lucrătorii acestor vase le semnează uneori, adăogând după numele lor la genetiv cuvântul fecit (l-a făcut)". Deci o propoziţie cu subiectul la genetiv!

49. La p. 281, se afirmă că Iazigii trec la Tisa şi Dunăre în sec. I î.e.n. (fals, desigur), deşi se spusese mai înainte că lucrul s'a petrecut pe la 20 e.n. (mai aproape de adevăr).

50. Lucrarea nu are un plan de înlănţuire firească şi clară a capitolelor şi subcapitolelor. Am dat în cele de mai sus, indirect, unele exemple de lipsă de sistematică în prezentarea problemelor. Un ultim exemplu: la p. 50, capitolul „Treapta de jos a Barbariei" este subintitulat „Neoliticul vechiu (I)". La p. 65 se face în text — şi cu totul în treacăt — o clasificare a neoliticului în trei faze I, II şi III. În restul lucrării, nu se mai operează şi nu se mai integrează această clasificare.

Se folosesc o serie întreagă de *prescurtări* de titluri de reviste române şi străine, care nu sunt explicate nicăiri. La p. 215, apare chiar în text, citatul: Gr. Florescu, Capidava (atât).

Stilul în care este redactată lucrarea prezintă numeroase defecte şi obscurităţi. In afară de aceasta, o serie de greşeli de tipar contribue şi ele la sporirea greutăţii de a se urmări expunerea. Inşir numai o parte din aceste scăderi.

1. La p. 9, se vorbeşte despre „dovezi ale activităţii muncii oamenilor". Tot acolo, *lapsus calami*: „trecerea dela vânătoare la domesticirea animalelor şi la creşterea primitivă a *vitelor* (plantelor), care va (vor) constitui caracteristica barbariei".

2. La p. 15, greşeală de tipar „sclavilor" în loc de „Slavilor". Tot acolo „etnologic" în loc de „etnogonic". Tot acolo, „contribuţia slavă *asupra* culturii materiale şi spirituale a băştinaşilor".

3. La p. 21, „Geţii" în loc de „Goţii". Tot acolo, *Arm*ianus Marcelinus.

4. La p. 25, „*studiul* isvoarelor paleoanthropologice *sunt* la noi abia la începutul lor".

5. La p. 35, „regiunile sud-*estice* ale U.R.S.S." în loc de sud-*vestice* Tot acolo *Kük*-Koba în loc de *Kiik*-Koba.

6. La p. 45, spune „*Z*widerian" în loc de *S*widerian.

7. La p. 65, spune că, în neolitic, „*apar* cuţite de silex..." şi altele, apoi că *apar* unelte cu marginile retuşate fin, autorul nedându-şi seama că termenul poate preta la confuzie, lăsând să se înţeleagă că acum apar asemenea lucruri *pentru întâia dată* (ceea ce este vădit fals).

8. La p. 66, se spune că se ajunge la confecţionarea uneltelor de cupru „prin *topire*, în tipare speciale", în loc de *turnare*.

9. La p. 71, se scrie: „Cel mai căutat animal sălbatic *este cerbul şi porcul sălbatic*".

10. La p. 91, se spune „Halciu" (Reg. Stalin) pentru Hălchiu.

11. La p. 100, nota 109, nu are trimitere în text.

12. Atribui doar unei stilizări neglijente faptul că, la p. 132, se spune: „*pe* la jumătatea sec. IV-lea î.e.n. încep să se răspândească în mare număr staterii de aur şi tetradrachmele lui Filip II-lea al Macedoniei şi acei (sic!) ale lui Alexandru cel Mare...". Or, jumătatea sec. IV = 350. Domnia lui Filip II = 359—336, a lui Alexandru 336—323.

13. O perlă stilistică, la p. 161: „Sclavajul deşi a existat la Geto-Daci în perioada de care ne ocupăm, el n'a exercitat totuşi nici o *acţiune distructivă* asupra *destrămării* integrale a vechiului mod de producţie".

14. La p. 167, nota 186 lipseşte din subsol.

15. La p. 174, „Oamenii de rând apar în faţa autorităţii romane ca inferiori nobililor daci, cu care nu se poate sta de vorbă pentru tratarea unor chestiuni importante". Oricât ne-am mira, autorul crede că a spus că, *cu oamenii* de rând nu se poate sta de vorbă.

16. La p. 210, se spune „la *Orhei*, în Estul Daciei", în loc de *Odorhei*, iar tot acolo în n. 245 „Cohortes equit*ae*" în loc de equit*atae*.

17. La p. 220, se scrie: „în acest din urmă caz, se întocmea un memoriu *pe care*, printr'o delegaţie, *se* trimitea direct împăratului".

18. La p. 235, în legătură cu oraşele din Dacia, în loc de: „c) a treia categorie a luat naştere din canabae-le, castr*ele* sau cohort*ele* auxiliare" — cum e tipărit, trebuie citit: canabae-le castr*elor* sau cohort*elor*...

19. La p. 236, „Din sec. II-lea, anume din timpul lui Sever Alexandru". trebuie citit sec. III.

20. La p. 277, se spune că, în Moldova și Muntenia, populația băștinașe va trece direct dela comuna primtivă la orânduirea *sclavagistă* ca și Slavii" în loc de orânduirea *feudală*.

ANEXĂ:

RAPORT PREZENTAT ÎN VEDEREA ANALIZEI CURSULUI DE ISTORIE VECHE A R.P.R. ÎN CADRUL FACULTĂȚII DE ISTORIE

DE

PROF. UNIV. E. CONDURACHI

Cursul de istorie veche a patriei noastre, predat în timpul anului 1950—1951, în fața studenților anului I ai Facultății de Istorie de către tov. Conferențiar D. Berciu, cuprinde expunerea, pe 295 pagini, a perioadei orânduirii comunei primitive și a sclavagismului în Dacia, până la eliberarea ei de Romani, în a doua jumătate a secolului III e. n.

Este primul curs de istorie veche a patriei noastre care a folosit din plin ajutorul și impulsul dat științei istorice din țara noastră de „proectul-program" al cursului de Istorie R.P.R." formulat de secția de istorie a Academiei R.P.R. și discutat în secția de agitație și propagandă a C.C. al P.M.R. precum și discuțiile ample și rodnice desfășurate în cadrul secției de istorie veche a Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R., în vederea aplicării periodizării Engels—Morgan la studiul istoriei vechi a patriei noastre. Călăuze sigure, mai ales într'o perioadă încă atât de puțin cunoscută a istoriei noastre, atât proectul-program, cât și periodizarea la care s'a oprit secțiunea de istorie veche a Institutului de Istorie și Filosofie au ferit în general cursul tov. Berciu de abateri dela linia interpretării juste a acestui imens material de fapte și știri din care trebuie reconstituită istoria a cel puțin 50 veacuri de viață a poporului nostru.

Acest ajutor nu scade întru nimic însă meritul de a fi adunat cu răbdare și conștiinciozitate întregul material documentar, pe care se sprijină această reconstituire istorică și de a-l prezenta într'o formă limpede și curgătoare. Cred că printre părțile pozitive ale acestei expuneri, acest lucru trebuie subliniat. Incercarea de a aplica consecvent legile dialectice de desvoltare asupra unui material documentar cel mai adesea sărac și sporadic — cercetările arheologice inițiate pe scară atât de largă de Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R. sunt totuși de abia la început — constituie deasemenea un merit real al acestui curs. Ajutat de o bogată bibliografie sovietică, tov. D. Berciu ne-a dat astfel o încercare de prezentare a istoriei vechi a patriei noastre care, în stadiul actual al cercetărilor, cu numeroasele lacune și interpretări false și șovine, lăsate de istoriografia burgheză, poate fi considerată ca un efort de reconstituire istorică, ce merită a fi subliniat.

Am ținut să încep cu aceste părți pozitive ale cursului predat de tov. D. Berciu, pentru a putea trece, fără grija unei greșite interpretări, la analiza unor aspecte fie negative, fie contradictorii, asupra cărora atenția noas-

tră şi în primul rând aceea a tov. D. Berciu trebuie să se îndrepte. Discuţia ce va urma în urma acestui raport poate folosi, poate fi productivă, numai în măsura în care părţile negative nu vor face uitată partea pozitivă a cursului şi numai în măsura în care ajutorul critic dat tovarăşilor ce predau o astfel de materie va fi cu grijă cântărit şi formulat.

Din acest punct de vedere, văd în paginile acestui curs trei categorii de lipsuri asupra cărora intenţionez să atrag atenţia Dvs.

Prima din aceste categorii se referă la lipsurile programei analitice însăşi, ce se reflectă în chip necesar în expunerea căreia i-a servit drept călăuză.

O primă mare lacună, atât a proectului-program cât şi a cursului, constă în absenţa oricărei informaţii despre evoluţia limbii strămoşilor noştri Deşi tov. Berciu utilizează pentru alte probleme contribuţia revelatoare a tov. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică", nu apare nicăiri în paginile cursului nici o menţiune asupra problemei limbii populaţiei străvechi din Dacia. Departe de mine gândul de a cere tov. Berciu precizări pe care nici lingviştii nu ni le pot încă da. Studenţii trebue să cunoască totuşi măcar în chip sumar, această problemă, să poată aprecia cât de cât valoarea pentru istorie a unui argument de ordin lingvistic. Amintesc astfel lipsa cât de cât lămuritoare a problemelor ridicate de termenul limbă „indo-europeană" sau de formularea, prea abstractă pentru studenţii anului I: „Influenţa slavă a avut un caracter esenţial în procesul etnogonic şi glotogonic (p. 16).

Această lacună a cursului îl va duce, de altminteri, într'un caz pe tov. Berciu la o contradicţie ce merită să fie relevată, nu atât pentru ea însăşi. cât pentru problemele pe care ea le implică. Vorbind adică de romanizarea de suprafaţă a populaţiei băştinaşe, în perioada cotropirii Romane a Daciei, studenţii, ca şi cercetătorii, i-ar fi putut pune întrebarea: cum se explică totuşi caracterul romanic al limbii noastre. O a doua lacună, atât a proectului-program cât şi a periodizării istoriei vechi a patriei noastre, ce se reflectă în cursul tov. Berciu, este lipsa oricăror preciziuni asupra *caracterului specific al epocii prefeudale*, româneşti, cu formele sale inegale de desvoltare. Eliberarea Daciei de sub cotropirea romană constitue desigur un moment important în istoria patriei noastre; dar studenţii vor rămâne, ca şi înaintaşii lor, cu o imagine neclară, dacă nu deadreptul falsă, dacă nu stăruim asupra condiţiilor istorice în care s'a desfăşurat această deosebit de importantă perioadă. Imi dau seama, scriind aceste rânduri, câte implicaţii şi greutăţi ce nu sunt încă învinse ar fi stat în faţa tov. Berciu, cerându-i să-şi precizeze punctul de vedere asupra realităţilor româneşti din această perioadă şi să încerce aplicarea în istoria noastră a tezelor tov Stalin, chiar şi Jdanov, cu privire la această problemă.

Cea de a doua serie de lipsuri sau interpretări eronate apare în cursul tov. Berciu, fie de pe urma informaţiei documentare încă insuficiente, fie de pe urma unor erori ideologice, care şi-au făcut pe alocuri apariţia şi în alte lucrări mai vechi ale d-sale, pe care îşi sprijină uneori afirmaţiile. Trebuie să mărturisesc dela început impresia — care este în egală măsură şi expresia propriei mele nepregătiri în domeniul arheologiei comunei primitive — că aceste lipsuri apar în special în partea a doua a cursului, adică în expunerea istoriei fazei superioare a barbariei şi mai ales a sclavagismului. Trebuie însă, dela [illegible] faptul că şi proectul-program,

cât şi periodizarea istoriei vechi a patriei noastre cuprind, pentru această perioadă, de pe urma informaţiei adesea sporadice, însemnate lipsuri.

Este locul să amintesc în primul rând tendinţa modernizatoare, de caracter economist în special, care mai continuă să apară în cursul expunerii. Astfel, vorbind despre perioada care a precedat cotropirea Daciei de către Romani, tov. Berciu atribue acestora din urmă o politică deadreptul protecţionistă, atât în privinţa negustorilor ce pătrunseseră încă mai de mult în Dacia — nu ştim pe lângă aceasta, nici câţi vor fi fost şi mai ales dacă erau categoric romani — cât şi o politică la fel „modernă" în privinţa protecţiei Dunarii, care ar fi făcut legătura între provinciile romane dintre Răsărit şi Apus (p. 228 sq).

Din aceeaşi tendinţă, proprie istoriografiei burgheze din perioada imperialistă, provine şi afirmaţia dela pagina 258 în care se vorbeşte despre „balanţa comercială deficitară" a imperiului roman. La câte implicaţii idealiste poate duce această formulare, o poate sugera faptul că unii istorici burghezi ai sfârşitului imperiului roman (M. Rostovtzef şi E. Stein, de pildă), consideră agravarea acestei „balanţe comerciale deficitare" drept cauză importantă a sfârşitului lumii antice, încercând să evite astfel explicaţia dialectică a descompunerii orânduirii sclavagiste şi a rolului jucat de răscoalele sclavilor şi ţăranilor la sfârşitul acestei perioade. In expunerea tov. Berciu, nu poate fi evident vorba de aşa ceva; dar e dela sine înţeles că astfel de modernizări în interpretarea fenomenelor istorice ale sclavagismului dacoroman trebuiesc evitate.

La fel trebuie privită afirmaţia că „Duras înţelegând primejdia pentru poporul său, renunţă la tron în favoarea lui Decebal".

Mai atrag atenţia asupra unor confuzii pe care le pot deştepta în mintea studenţilor, întrebuinţarea aceluiaşi termen de bază economică, atât potrivit celei mai recente teze staliniste asupra bazei şi suprastructurii, cât şi potrivit accepţiunii de teritoriu pe care se exercita autoritatea statului dac (251).

Nu pot încheia acest capitol fără a aminti lipsa unei prezentări critice şi autocritice a studiilor de istorie veche, româneşti, pe care le aminteşte în cursul expunerii sale tov. Berciu. Studenţii ar fi avut prilejul, atât de preţuit de clasa muncitoare, de a vedea întrebuinţându-se odată mai mult arma criticii şi autocriticii. Unele dintre studiile din trecut, fie ale tov. Berciu, citate poate prea mult, fie ale altor istorici, conţin o interpretare idealistă, în cazul cel mai bun, economistă. Trebuie să li se atragă permanent atenţia studenţilor asupra erorilor acestei istoriografii, pe care nu odată, totuşi, sunt încă obligaţi să o consulte.

Trec la un alt capitol al analizei cursului şi anume acela al lipsurilor privind informaţia istorică propriu zisă.

Vorbind astfel încă dela început, despre izvoarele istoriei vechi a patriei noastre, tov. Berciu ar fi trebuit să lămurească, fie şi într'o frază, ca toate izvoarele literare antice prezintă evenimentele de pe poziţia de clasă a autorilor lor şi din punctul de vedere al străinilor sau cotropitorilor.

La fel, poate trebuia amintit, atunci când e vorba despre izvoarele numismatice, că toate monetele romane — ca de altminteri întreaga artă imperială romană, — au un caracter pregnant de propagandă politică, militară sau deadreptul ideologică, pe care nu trebuie să o uităm când folosim astfel de izvoare, dealtminteri adesea preţioase. Ştirile legendare, ca de pildă aceea

despre tăierea de către Daci a copacilor din păduri şi îmbrăcarea trunchiurilor în haine omeneşti, trebuiesc deasemenea prezentate în chip critic. Studenţii anului I, mai ales, pot uşor face confuzie între o ştire veridică şi una legendară, neinterpretate critic (p. 231). Consider prea sumar capitolul referitor la istoria coloniilor greceşti de pe malul Mării Negre, deoarece, atât prin rolul lor în evoluţia societăţii băştinaşe, cât şi prin legăturile cu sclavagismul grec, viaţa acestor colonii face parte integrantă din istoria patriei noastre.

Nu poate fi, pe de altă parte, vorba de o reglementare categorică a diferitelor straturi sociale din Dacia, după domiciliu şi profesiune, ca o consecinţă a constituţiei antoniene din 212. Fenomenul acesta, atât de caracteristic perioadei descompunerii sclavagismului roman, este documentat deabia în vremea lui Sever Alexandru (înainte deci de 235 e.n.). Dealtminteri, întreaga problemă a consecinţelor social economice a constituţiei antoniene, apare nejust formulată în expunerea tov. Berciu. Nu poate fi, evident, vorba de o agravare a situaţiei clasei exploatate ca efect al acestei măsuri, fiindcă e dela sine înţeles că necetăţenii romani aveau să facă faţă unor sarcini fiscale mai grele decât cei care deveneau cetăţeni romani, chiar dacă acordarea acestui drept, cum just adaugă tov. Berciu, nu mai însemna mare lucru la această dată. Deasemenea, se trece prea uşor peste problema cărei categorii de supuşi se acordă prin constituţia antoniană, dreptul de cetăţenie Cei mai mulţi dintre istorici — aşa cum dealtminteri o spune şi Maşchin în a sa „Istoria Romei antice" — nu cred că de acest drept, fie el şi iluzoriu, s'au bucurat şi ţăranii de pe ogoare care, în Dacia cel puţin, formau totuşi majoritatea populaţiei.

Cu aceasta am trecut însă într'un nou capitol al observaţiunilor noastre şi anume, al problemelor în care punctul nostru de vedere se deosebeşte de cel al expunerii tov. Berciu. E dela sine înţeles că aceste probleme trebuiesc încă desbătute şi tocmai de aceea am crezut util să le amintesc cu acest prilej.

Mă voi opri numai asupra câtorva dintre ele.

Vorbind, astfel, de pătrunderea unor forme de cultură miceniană la Nordul Dunării, tov. Berciu stăruie asupra navigatorilor micenieni care au putut aduce pe mare obiectele proprii acestei culturi. Descoperirile arheologice indică însă în chip precis şi o altă cale de pătrundere a unor astfel de elemente şi anume, aceea pe uscat, prin intermediul triburilor thrace dela Sudul Dunării (p. 122).

Trecând la epoca sclavagismului roman se afirmă (p. 235) că Decebal şi clasa conducătoare dacă nu puteau suporta situaţia de stat clientelar şi că deaceea luau măsuri militare în vederea înlăturării acestei situaţii oarecum umilitoare. Tov. Berciu însuşi a arătat în chip just că pacea dintre Domiţian şi Decebal era în favoarea acestuia din urmă. Nu avem deci niciun motiv să credem că Decebal considera drept jignitoare plata de bani şi meşterii romani pe care Domiţian se obligă să-i presteze regelui dac. Măsurile militare ale acestuia din urmă au izvorît din certitudinea că această situaţie nu va putea dura prea mult.

Nu cred deasemenea că se poate afirma şi dovedi (p. 259) că Traian a cucerit şi transformat în provincie romană şi teritoriul Moldovei până la Siret. Mi se pare iarăş cu mult prea categorică afirmaţia că Dacii îşi recrutau instructorii militari din provinciile vecine ale imperiului.

Mă opresc, înainte de a încheia, asupra a două problemele cu a căror formulare nu sunt deloc de acord.

Prima dintre ele priveşte răscoala Dacilor împotriva cotropirii romane în 117. Tov. Berciu afirmă că populaţia dacă a aşteptat, pentru a se răscula, un moment favorabil „pregătind cu multă abilitate lovitura ce trebuia dată imperiului". Mişcarea a avut evident un caracter spontan, pregătirea ei „cu multă abilitate" presupunând conducători şi mijloace de agitaţie ce nu pot fi la această dată dovedite.

Cea de a doua problemă, cu mult mai dificilă, priveşte situaţia populaţiei dace după eliberarea de sub stăpânirea romană. Tov. Berciu stăruie în a afirma că „pentru o bucată de vreme se va fi păstrat probabil organizarea municipală, mai ales dacă admitem că resturile de aristocraţie daco-romană au rămas pe loc".

Afirmaţia nu poate fi dovedită, iar termenii de „cetate" şi „stat" provenind din *civitatem* şi *fossatum* nu ne pot spune nimic din acest punct de vedere. Atrag atenţia tov. Berciu asupra cazului cu totul similar, din Britania de după eliberare, în care nu se poate vorbi de persistenţa unei organizări municipale, deşi singurii termeni latini vechi din l. engleză sunt tocmai *chester* şi *street,* derivând din *castra* şi *strata*. Afirmaţia tov. Berciu cuprinde însă şi alte implicaţii, care privesc în primul rând situaţia social-economică a populaţiei Daciei eliberate în perioada prefeudală. Cum d-sa nu şi-a spus cuvântul în această privinţă, nu stărui în amănunte care ar lărgi poate prea mult cadrul problemelor şi al discuţiei.

In încheiere, consider că cursul de istorie veche a patriei noastre dovedeşte un efort susţinut, cu bune rezultate, pe care tov. Berciu l-a făcut cu mijloacele de informaţie, cele mai adesea sporadice şi lacunare. Eliminând tendinţele modernizatoare, rămăşiţe ale ideologiei istoriografiei burgheze şi rezultând uneori dintr'o aplicare mecanică a principiilor marxism-leninismului, îmbogăţindu-şi informaţia, în special pentru perioada orânduirii sclavagiste, corectând unele erori de fapte şi mai ales ridicându-şi nivelul ideologic şi politic, tov. D. Berciu va putea să dea în viitor, pe baza cursului bogat în fapte şi curgător în expunere o prezentare care să reflecte stadiul cel mai recent al cercetărilor noastre de istorie veche, cât şi cea mai justă linie de gândire de pe poziţia politică şi ideologică a clasei muncitoare şi a partidului ei.

DESPRE AL. ODOBESCU ȘI RUSIA

DE

ACADEMICIAN PROF. GH. CĂLINESCU

Al. Odobescu este unul din scriitorii noștri, care deși legat prin naștere de moșierime, din mijlocul căreia dealtfel a izbutit să se desprindă prin personalitatea sa în stare de o viziune depășind orizontul îngust al clasei, are meritul, între altele, de a fi creat un stil intelectual și descriptiv, folositor marii educații artistice și accesibil poporului, fără nici o renunțare la adâncirea problemelor. Este darul marilor scriitori de a vorbi umanității, simplu, desființând fară împuținare granițele dintre limbajul științei și graiul obștesc. Fenomenul acesta se explică prin faptul că Odobescu, cunoscând adânc limba veche și limba vie a folclorului (el l-a descoperit pe Ispirescu) a fost în măsură să aproprie pe învățat de popor. Odobescu ridică pe cititorul obișnuit în zona marilor preocupări intelectuale și artistice, descoperind în vorbirea populară termenii apți și transcrie gândirile înalte, proporționându-le cu vocabularul erudit de neapărată utilitate. In privința aceasta, Odobescu se apropie de spiritul clasicismului rus, care și el a înțeles „fineța" ca un bun popular.

Legăturile lui Al. Odobescu cu Rusia sunt cunoscute vag, nu însă îndeajuns ca să explice unele sentimente și judecăți ale scriitorului. Cu ajutorul unei echipe a Institutului de Istorie Literară și Folclor, am reluat această problemă strângând un material important. Legăturile lui Odobescu cu Rusia au fost multiple, atât familiare cât și culturale. Ele se împleteau. O întâie legătură simpatetică cu Rusia se face în familia scriitorului prin mama acestuia, Catinca Caracaș. Se știe că aceasta e patriota care se înfățișase poporului cu părul despletit și îngenunchiase în fața soțului ei, colonelul Ion Odobescu, ca să-l împiedece să dea cu tunul în „căuzasi". Catinca era fiica unui intelectual, a doctorului Constantin Caracaș, care își căpătase diploma la Viena în 11 Februarie 1800 după examene și probe. De reținut că și tatălui acestuia „viro clarissimo et experientissimo Dn. Demetrio Nicolai Karakasse Satista-Macedoni", Academia Friedericiană din Berlin îi acordase titlul de doctor în medicină la 16 Octomvrie 1760 cu o teză *De venaesectione in febribus acutis malignis non semper necessaria*[1]). Constantin Caracaș, tatăl Catincăi, ar fi fost medic al Țarului Alexandru I, sau mai de grabă, ne închipuim, i-a adus servicii medicale Țarului în 1812, sau pur și simplu a atras atenția acestuia prin meritul său, deoarece posedăm diploma de consilier de curte acordată de Alexandru I lui C. Caracaș în 1825 pentru servicii aduse în 1812. Așadar în linie maternă scriitorul îndreptățea o mișcare de simpatie pentru Rusia. In linia Caracașilor astfel de sentimente nu se despărțeau de ideea revoluționară. Dacă mama lui Odobescu împiedica pe Ion Odobescu să măcelărească poporul, fratele acesteia Grigore Caracaș își face pregătirea revoluționară, înainte de 1848 la Paris.

Prin mamă-sa în deosebi s'a nutrit Al. Odobescu în sentimentele democratice câte îi erau accesibile. Nu numai articolul *Muncitorul român* (1851) dar și alte vestigii literare dovedesc că Odobescu, ca și Catinca Caracaș, a vibrat la ideea revolu-

[1]) Toate documentele pe care se întemeiază acest articol se află în fotocopie sau copie grafică la I. I. L. F. Copiile de pe documentele din Arhivele Statului în raportul E. P.; Copia de pe piatra de mormânt a Zoei Bagration și extrasele din enciclopediile ruse în rap. V. C.; documentele iconografice și corespondența din linia Caracaș comunicate prin raportul C.I.B.; documentele iconografice și corespondența din linia Odobescu comunicate prin raportul D I.S Copia și descifrarea corespond[illegible]

ţici. Chiar în timpul ei, la Bucureşti, începuse o tragedie *Mihai Viteazul,* în care eroul dela Călugareni declara în faţa banului Mihalcea:

Patria-mi liberată, patria-mi reunită
Rasufl'acum de jugul ce eu i-am ridicat.

Că la Odobescu nu e vorba de un naţionalism îngust ci de ideea de independenţă faţă de Turci unită cu aceea a revoluţiei de clasă reiese din proectul unui poem epic *„România"* (după alt plan *Cântarea României)* care ar fi avut 12 cânturi. La cântul X s'ar fi vorbit despre haiduci, în cântul XI despre „Răscoala ţării: Tudor Vladimirescu. Mişcarea liberală". Evident, prin „liberalism" Odobescu înţelege revoluţia dela 1848; pentru partidul liberal de mai târziu n'a arătat nici o simpatie [1]). Sovinismul, îl considera până spre sfârşitul vieţii, ca şi Caragiale, drept o formă de barbarie şi avea cuvinte aspre faţă de naţionaliştii profesionişti. De pildă în cazul indigenatului cerut de Lazăr Şăineanu. Când la Senat acesta obţine vot negativ, Odobescu, care facuse intervenţii în favoarea lui, scrie despre senatori: „Ils m'ont fait l'effet de cannibales, qui se rejouissaient bestialement d'avoir écharpé et dévoré un homme civilisé" („mi-au făcut impresia unor canibali care se desfătau în chip bestial de a fi sfâşiat şi devorat un om civilizat").

A doua cale pe care Al. Odobescu s'a apropiat de Rusia este tatăl său Ion Odobescu. Nu poate fi un moment vorba de a reabilita pe acel care a încercat a înnabuşi mişcarea progresistă. Ne interesează numai acea latură a persoanei sale dela care scriitorul a tras o direcţiune utila. Ion Odobescu fusese iuncăr în armata rusă, iar în 1812, la retragerea trupelor ruseşti, plecă şi el şi se spune (şi lucrul e aproape dela sine înţeles) că a luat parte la campaniile împotriva lui Napoleon, inclusiv Waterloo. Reaparu în ţară în 1816 şi apoi prin 1819 ca să-şi reclame dela frate-său Raducanu (c. 1774—1843) moştenirea paternă (tatăl lor Ioan murise la 5 Martie 1805, lasând pe viitorul general nevârstnic). Ca atare, Odobescu, (aşa spune tradiţia familiei sale) primi toată viaţa (înmormântat la 13 August 1857) din caseta imperială 120 ruble pe lună, pensie ce n'ar fi exclus să fi fost acordată mai departe şi Catincai. De notat că el era „cavaler", posesor ca şi Stamat al unui ordin rusesc. Există la Arhivele Statului din Bucureşti jalba din 1819 în greceşte a lui Răducanu Odobescu contra fratelui său Ion. Reţinem frazele următoare: „...a intrat sub administraţia armatei ruseşti. Şi din ceasul în care s'a ridicat armata de aici, nu s'a mai arătat până la anul 1816... Şi după aceasta,.. fratele meu luându-si de cheltuială 30 de galbeni,... a plecat în Rusia... După aceasta, într'una din zile, venind din Rusia pe neaşteptate...". Prin urmare Ion Odobescu a stat câţiva ani în Rusia ca militar şi nu mai este nici o îndoiala, vorbea limba rusă, căutând a da cunoaşterea acestei limbi şi fiului său Alexandru, despre care Anghel Demetrescu spune într'un jurnal manuscris: „Fusese crescut în ţară până pe la vârsta de 18 ani, învăţase în casă limba rusească, mai întâi dela o servitoare rusoaică (o Krepaţnoi) pe care tatăl lui o adusese cu sine din Rusia, mai târziu învăţase această limbă dela un profesor de ruseşte. Cunoştea limba rusească foarte bine pe care o şi vorbea la nevoie; citise pe Lermontov pe care l-am văzut însumi în biblioteca lui; citise pe Gogol şi alţi autori ruşi" [2]). In catalogul bibliotecii sale întocmit în 1858. Odobescu înregistra pe Gogol *(Taras Bulba,* trad. L. Viardot, *Nouvelles choisies),* Puşchin *(Oeuvres choisies,* trad. H. Dupont), Turgheniev *(Scènes de la vie russe).* Asta nu spune nimic. Si la autori în limbi străine pe care le cunoaşte în mod sigur, scriitorul posedă şi traduceri franceze, care poate îi sluiesc să descurce pasajele grele. In *Pseudokinegheticos* citează titlul povestirilor lui Turgheniev cu caractere ruseşti **Раскавы охотника** şi se vede cât de colo că este orientat în limba rusă. Prin Ion Odobescu, Al. Odobescu a învătat să cunoască si să iubească Rusia şi e vrednic de însemnat că atunci când tatăl său e atacat, scriitorul explică acest fapt prin rusofobia inamicilor săi. Intr'o scrisoare către Saşa, din 10/22 Ianuarie 1889 scrie următoarele:

„J'ai reçu hier soir de Tocilesco un exemplaire de son histoire, dans lequel la page où il parlait de mon père est changée. Il ne fait plus aucune allusion à lui et ne le nomme même plus. J'aime mieux cela que de voir sa mémoire insultée, par l'instigation de cette infame vermine de Sturdza dont on sent à toute page de ce livre l'influence et la haine contre la Russie". (Am primit aseară dela Tocilescu un exem-

---

1) Despre proectele lui A. O. am vorbit şi la curs şi într'o Comunicare în secţia VI-a a Academiei R. P. R. Cfr. mss. 4987, 5540, 4935, 4936, 4368, 5345—51, 5352, 4868, la care se adaugă alte mss. intrate de curând.

2) O. P. Jurnalul literar, Nr. 3, 1948, p. 49.

plar al istoriei sale, în care pagina unde vorbea de tată-meu e schimbată. Nu mai face nici o aluzie la el, nici chiar nu-l mai numeşte. Imi place mai bine aşa decât să-i văd memoria insultată prin instigaţia acelei infame vermine de Sturdza a cărui influenţă şi ură împotriva Rusiei se simt în fiece pagină a acestei cărţi).

A treia legătură de unire cu poporul rus o face Al. Odobescu prin soţia sa Saşa. Originea acesteia este acum pe deplin clarificată, în elementele esenţiale. Ea era în linie maternă o membră a familiei prinţilor ruşi Bagration. Intr'adevăr, mama Saşei, Luxandra, era fiica Zoei Văcărescu şi a căpitanului Alexis Kirilovici Bagration. Gradul militar al lui Alexis şi felul înrudirii sale cu generalul Petru Ivanovici Bagration, cel mort în 1812, în vârstă de 47 de ani, în urma luptelor dela Borodino şi care fusese în Principate în 1809—1810 în calitate de comandant al oştilor ruseşti, vor mai trebui încă supuse unei verificări, lipsindu-ne deocamdată documente de amănunt. Insă este mai mult ca probabil că Alexis Kirilovici era fiul senatorului Kiril Bagration. Cum generalul Petru Bagration se numea Petru Ivanovici, înseamnă că era fiul unui Ivan. Kiril şi Ioan e posibil să fi fost fraţi şi amândoi fiii prinţului Alexandru Iessеevici Bagration, locotent-colonel în divizia caucaziană, venit în Rusia în 1757, şi urmaş al regelui Vahtang al VI-lea al Georgiei. In cazul acesta Alexis ar fi văr primar cu generalul Petru Ivanovici Bagration. In orice caz cei trei erau rudă şi senatorul Kiril e citat ca fiu al prinţului Alexandru Lesseevici Bagration, pomenit mai sus, încât, indiferent de afinitatea cu generalul, Alexis Kirilovici, bunic al Saşei, reprezintă un Bagration din cei mai autentici. Alexis Kirilovici Bagration s'a căsătorit cu Zoe Văcărescu, fiică a lui Ştefan Văcărescu-Orbul şi a Luxandrei n. Prejbeanu şi a murit prematur. Când s'a făcut căsătoria şi când a murit Alexis nu ştim, data de 1816, pusă pe portretul acestuia din urmă ar putea să fie aceea a căsătoriei. Zoe a trăit până la vârsta de 87 de ani, murind în casele sale din calea Mogoşoaiei 129 la 22 Septembrie 1878 (actul său de deces se află la Arhivele Statului), fiind înmormântată în dosul bisericii Mavrogheni de lângă şoseaua Kiselef, unde crucea se vede şi acum cu următoarea inscripţie: „Aci zac rămăşiţele Prinţesei Zoe Bagration, născută Văcărescu. Reposată la 22 Septembrie 1878 în etate de 86 ani" (însă actul de deces nr. 1419 îi dă vârsta de 87 ani). „Prinţesa Zoiţa" a locuit o vreme la Petersburg, având şi moşie la Camenica, în Rusia „pe drumul de fer între Varşovia şi Petersburg", cum spune Al. Odobescu într'o scrisoare. Fiica ei, Luxandra, mama Saşei, fusese căsătorită scurtă vreme cu Emanoil Băleanu de care ceru despărtire grabnică în Septembrie 1834 sub cuvânt că „se găteşte să plece în Rusia" (şi hârtiile acestui proces se găsesc în Arhivele Statului, în dosarul Nr. 13.469, Judecătoria Nouă, fila 1, din 14 Septembrie 1834). Cu câteva luni înainte se terminase misiunea în Principate a lui Pavel Kiselef. Tradiţia familiei, susţinută de o mulţime de indicii, aproape nu lasă îndoială că Sasa Odobescu, născută în afara căsătoriei, ca copil natural, ca şi fraţii ei Costi şi Wladimir şi soră-sa Elena, măritată cu St. D. Greceanu, sunt copiii lui Kiselef. Câteşi patru, ca să li se dea o situaţie civilă au fost înfiaţi de către un unchiu din latura maternă şi'n actul de căsătorie din 14 August 1858 (Arhivele Statului, Mitrica Nr. 897 pe anul 1858, Buc., mahalaua Curtea Veche) Saşa e trecută ca „fiică adoptivă a răposatului clucer Iacovache Prejbeanu". Prejbenii, cetăţeni ruşi, rude ale Saşei se afirmă că ar fi existat în preajma celuilalt război mondial. Cu toată perfecta credibilitate a ipotezei că Saşa este fiica lui Kiselef, este, legal, în afară de orice controversă, că prin mama ei Luxandra (Alexandrina), ea aparţine familiei ruse Bagration, care o recunoştea ca atare. In asemenea calitate ea primeşte o pensie viageră de 300 ruble din caseta imperială (toată corespondenţa lui Odobescu şi a Saşei vorbesc de această pensie). In ciuda părerii curente că Al. Odobescu era „moşier", Odobescu nu mai avea personal nici o avere din 1870 când şi-a vândut partea sa din moşia Drăcşani zisă Odobeasca, pentru a putea întreprinde o lungă călătorie de studii arheologice. Moşia părinţilor avusese în 1844 în totul 994 stânjeni de ai lui Şerban Vodă şi fusese cumpărată de bunicul său Ion sin Constantin Odobescu dela trei moşieri în 1797 (Dosarul Nr. 487/844 al Tribunalului Teleorman; copie legalizată la familie). Numai Saşa poseda o moşie, Poieni, în plasa Glavacioc, jud. Vlaşca, constituită zestre fiicei sale Ioana, dar şi acesta era un avut teoretic, complet apăsat de sarcini pe decenii, ne producând posesorului niciun venit. Scriitorul a trăit exclusiv din salariu şi cum munca lui ştiinţifică reclama cumpărări costisitoare de cărţi de specialitate, recursul mântuitor era la pensiunea rusă de 300 ruble. Mama Saşei pleca, precum am văzut în 1834, la Petersburg, unde se află şi Prinţesa Zoe Văcărescu Bagration. Alexandra trebue să se fi dus des în Rusia. In anul 1881 era la Camenica, grav bolnavă şi poate că a murit chiar acolo. Saşa şi cu fiica ei Ioana, îngrijorate, plecară îndată în Rusia, s'o vadă, precum reese dintr'o scrisoare a lui Odobescu:

„Eu me aflu acum singur aci, căci Saşa cu Ioana s'au dus să petreacă câteva săptamâni la socra mea în Rusia. Ea este bolnavă şi condamnată de doctori... Dar poate ca este mai bine să nu vorbesci nimenui de voiajul Saşii care nici că va merge în Petersburg, ci va sta la moşia unde şede socra mea pe drumul de fer între Varşovia şi Petersburg...".

Sentimentele de prietenie faţă de poporul rus ale lui Odobescu trebuesc deci explicate, întâi fireşte prin lărgimea lui de vederi, dar şi prin educaţie şi legături simpatetice de familie, prin tata, prin mamă şi prin soţie. In *Pseudokinegheticos* venind vorba de desfigurarea în traducere a lui Gogol, scriitorul ironizează pretinsul patriotism după care „Muscalii trebuesc în genere priviţi ca inamici şi răuvoitori ai naţionalităţii noastre". Admiraţia sa pentru clasicii ruşi este cunoscută precum şi luarea în râs a latiniştilor. „La noi acum când vorbeşte cineva despre Slavoni, fie în materie de literatură, filologie, de istorie şi mai ales de agricultură, apoi îl ia lumea la ochi, şi-şi aprinde paie'n cap".

Ca o chestiune de detaliu observ că data de 23 Iunie pentru naşterea lui Al. Odobescu trebue modificată. După „mitrică" (Anul 1834, f. 302, Nr. 29, mahalaua Curtea Veche, la Arhivele Statului). scriitorul s'a născut Joi, 24 Iunie 1834, în mahalaua Curtea Veche, primind botezul prin preotul Pandele dela biserica Buna Vestire, naş fiind „excelenţia sa D.- ghinăraru Costandin Ghica"

ŞTEFAN CEL MARE VĂZUT DE O CRONICĂ RUSEASCĂ

Cronica dela mânăstirea Hustînscaia, lângă Luţc în Volinia, este cunoscută după un manuscris din anul 1670 scris de Mihai Pavlovici Losiţchi. Ea este o compilaţie de cronici mai vechi, cuprinzând istoria Ucrainei şi a regiunilor ruseşti ocupate în vremea aceia de Polonezi, ocupându-se în special de vechiul cnezat al Haliciului. Lucrarea scrisă în limba ucraineană veche, merge cu povestirea faptelor istorice, dela povestirile biblice până la anul 1597, dar se vede bine că partea dela început, cuprinzând istoria secolului al XVI-lea, este un adaus deosebit, la o cronică mai veche. Letopiseţul a fost publicat în colecţia cronicilor ruseşti: Polnoe Sobranie Russkih Letopisei (Colecţie completă a letopiseţelor ruseşti), vol. II, p. 233—373, ca anexă la ediţia letopiseţului Ipatie (Petersburg, 1843).

Ceiace deosebeşte această cronică este bogăţia amănuntelor privitoare la istoria României. Este drept că se pot afla unele ştiri de istorie românească extrase din cronica poloneză a lui Martin Cromer, dar în genere aceste ştiri nu se află în lucrările vechilor cronicari polonezi, de pildă lupta lui Ştefan cel Mare cu Turcii la 1486, răscoala cu caracter social a lui Muha în Rusia poloneză, precum şi povestirea luptei dela codrul Cosminului, care cuprinde informaţia originală despre solia lui Ştefan cel Mare către regele Albert al Poloniei, cu ameninţarea că se va căi, dacă străbate prin Moldova.

Trebue relevată importanţa deosebită a acestui letopiseţ ca izvor pentru istoria noastră, folosit întâmplător în monografia lui I. Ursu, *Ştefan cel Mare*.

Nu numai informaţii, care provin dela contemporani din părţile ruseşti vecine cu Moldova (năvălirea lui Ştefan în regiunea Liovului, la 1498 şi laşitatea nobilimei, care în loc să apere ţara, o pradă) sunt preţioase, dar mai ales caracterul cronicii, atitudinea ei faţă de Ştefan cel Mare. Deşi descrie luptele lui Ştefan împotriva Poloniei, în care se află autorul sau autorii cronicii, totuşi toată simpatia povestitorului se îndreaptă spre domnul Moldovei. Regele Poloniei, Albert se poartă cu viclenie faţă de Moldova şi Ştefan îl pedepseşte. Explicaţiile faptelor istorice din Răsăritul Europei au ca temelie politica şi victoriile Moldovei şi ale domnului ei, Ştefan. La 1478 Turcii cer pace dela regele Poloniei pentrucă au fost învinşi de Ştefan cel Mare. La fel, în 1499, sultanul Baiazid cere pace dela principii creştini, temându-se mai ales de Ştefan voevodul Moldovei". Se subliniază înrudirea lui Ştefan cu Ivan Vasilievici marele cneaz al Moscovei, care deasemenea este o figură centrală în acest letopiseţ (mare şi viteaz între cnezi). El a liberat Rusia de Tătari, sfătuit fiind de soţia lui care era rudă cu Ştefan cel Mare

Caracterizările lui Ştefan cel Mare în această cronică sunt cele mai înalte pe care le găsim vreodată sub pana cronicarilor şi istoricilor. Pentru scriitorul rus, Ştefan cel Mare este „un oştean viteaz *ca un al doilea Alexandru*". Mai înainte acelaşi cronicar numise pe Ştefan „cel Viteaz". De teama lui şi a Turcilor veniţi prin Moldova, Polonii se gândeau să se mute în altă ţară. El bate pe Tătari, pe Turci, pe regele Matei al Ungariei, pe regele Poloniei, Albert. Este arătat ca neînvins. Chiar înfrângerea tactică a lui Ştefan cel Mare la Valea Albă este trecută sub tăcere, dimpotrivă, cronicarul afirmă că la 1476 „voevodul Moldovei Ştefan a bătut rău pe împăratul turcesc Mahomet". Cronicarul numeşte pe Ştefan „voevod al Moldovei şi al Munteniei". Care este motivul acestei atitudini de făţişă simpatie a cronicarului rus faţă de marele domn al Moldovei? Desigur admiraţia stârnită de marile sale fapte de apărare a ţării este o explicaţie, dar nu numai aceasta. Autorul cronicii trăieşte între Ruşii din Polonia, regele şi nobilimea acestei ţări duşmănesc pe Ştefan şi pe Moldoveni, vor să cucerească această ţară. Ruşii, poporul, preoţimea satelor toţi cei ce sunt apăsaţi de clasa conducătoare a

Poloniei, privesc cu simpatie pe domnul Moldovei. Se vede, citind această cronica, existenţa unui val de simpatie a celor supuşi din Polonia, în special a Ruşilor pentru marele domn al Moldovei. Desigur polonezii erau asupriţi în ţara lor, dar Ruşii erau cei ce locuiau în provinciile vecine cu Moldova, prin folosirea limbii slavo-ruse în Moldova, prin legăturile bisericeşti, aveau contact direct şi strâns cu Moldova. Lupta lui Ştefan pentru dobândirea Pocuţiei, ţară locuită de Ruşi la marginea Moldovei, se explică numai prin faptul că populaţia din aceastã provincie l-a chemat pe el împotriva feudalilor Poloni. Deşi el însuşi un monarh feudal, Ştefan aparea între Ruşii din Polonia ca un eliberator, probabil în urma făgăduielilor făcute de dânsul, a privilegiilor ce le promisese.

Aşa dar cronica Hustînscaia este un document al legăturilor lui Ştefan cel Mare cu Ruşii, unul din cele mai straluci e dovezi a speranţelor comune ce legau aceste două popoare în vremea marei domnii în Moldova a lui Ştefan.

Dăm mai jos traducerea completă în româneşte a tuturor pasagiilor care privesc istoria României din cronica Hustînscaia. Paginile indicate privesc ediţia rusească din Polnoe Sobranie Russkih Letopisei, vol. II.

A. G

* * *

p. 315 (1174). In acest an Andrei Moscovschi s'a supărat pe fiii lui Rostislav şi a trimis la dânşii pe Mihna, spătarul său, poruncindu-le să plece dela Kiev: Ruric să se ducă la Smolensc, David la Berlad, iar Mstislav la Umov.

p. 322 (1189). Halicienii... au trimis după Rostislav Ioanovici, nepotul lui Rostislav Berladnic... să vie la dânşii la domnie.

p. 339 (1241). Tătarii au prădat Ţara Ungurească, până la Moldova şi la Dunăre.

p. 353 (1415). A fost sfinţit Grigore Ţamblac ca mitropolit al Kievului.

p. 357 (1456). Petru voevodul Moldovei s'a supus Turcilor.

p. 358 (1469). In acest an Tătarii de peste Volga au venit în ţara noastră, Rusia, şi s'au despărţit în trei: Unii s'au dus în Podolia, dar acolo nu au făcut mult rău, căci au fost bătuţi de voevozii cei viteji de acolo, alţii s'au dus în Litvania şi acolo au făcut nemăsurate rele cu foc şi sabie, pe la Jitomir, Cremeneţ, Volodimir, a treia ceată s'a dus în Moldova, dar Ştefan voevodul ei i-a nimicit de au rămas numai puţini. Şi a prins pe fiul ţarului Tătarilor. Au venit la dânsul soli dela tatăl său, ameninţând pe Ştefan voevod. Ştefan însă a poruncit să fie ucis ţareviciul lor în faţa acelora, iar pe soli pe toţi i-a tras în ţeapă, afară de unul, căruia i-a tăiat nasul şi urechile şi aşa l-a trimis înapoi la ţarul Tătarilor.

p. 359 (1476). Voevodul Moldovei, Ştefan, a bătut rău pe împăratul turcesc Mahomet şi pe Tătari deasemenea.

ibid. (1478). Impăratul turcesc fiind învins de Ştefan voevodul Moldovei şi auzind că împăraţii creştini se unesc împotriva lui, a cerut pace dela Cazimir, regele Poloniei; regele i-a făgăduit şi a trimis solii lui la dânsul.

ibid. (1479). In acelaşi an în Ungaria, Ştefan Bathory a bătut o mulţime nenumărată de Turci, unii zic că mai mult de o sută de mii.

ibid. (1485). Ştefan voevodul Moldovei de bună voie s'a supus lui Cazimir regele Poloniei şi a depus jurământ la Colomeia lângă Halici, în corturi.

p. 360 (1486). In acelaşi an, Ştefan voevodul Moldovei a bătut tare pe Turci.

ibid. (1491). Muha, un oarecare moldovean răsculat a adunat alţi răsculaţi de acelaşi fel, în număr de zece mii şi cu ei a venit în Pocuţia prădând; a fost înfrânt de ai noştri, încât abea a putut să scape singur, iar

alţii au fugit. Nu după mult timp el însuşi a fost prins şi a murit în temniţă la Cracovia.

ibid. (1493). In acest an Ivan Vasilievici, cneazul Moscovei s'a ridicat împotriva Litvaniei, pe care a început s'o prade, cuprinzând cetăţile. Alexandru, cneazul Litvaniei, a trimis la dânsul, cerând pace, precum şi pe Elena, fiica lui, ca soţie. Amândouă le-a făcut cneazul Moscovei, adică a făcut şi încetarea războiului, făcând pace cu dânsul şi pe fiica lui, Elena, i-a dat-o de soţie. Această Elenă s'a născut din Ana, fiica lui Toma Paleolog, despotul Peloponezului, a cărei soră a doua a fost căsătorită cu Ştefan voevodul Moldovei, cel Viteaz.

p. 361 (1497). Olbraht, regele Poloniei, s'a sfătuit cu fratele său Alexandru, cneazul Litvaniei, să alunge pe Ştefan din voevodatul Moldovei şi să trimită acolo pe fratele său Jicmont, iar după aceia să pornească împotriva Turcilor. Şi adunându-se cu toţi Polonii... a pornit împotriva Moldovei şi a răspândit această veste că merge împotriva Turcilor. Inţelegând Ştefan viclenia, a trimis la rege, spunându-i: „Cum se face, dacă porneşti împotriva Turcului, că nu mergi pe drumul obicinuit spre Turci, ci în ţara mea, precum văd că vrei s'o apuci; însă să ştii aceasta, că mult ai să te căieşti". Regele însă a prins pe soli şi i-a închis la Liov. Atunci au fost multe semne rele pentru rege, dar regele totuşi a intrat în Moldova şi a asediat Suceava, cetatea de scaun a Moldovei. dar nu a putut s'o ia, căci cetatea s'a apărat puternic şi au căzut mulţi Polonezi. Iar apoi, auzind regele că Ştefan se adună cu Moldoveni şi Tătari şi Turci şi porneşte asupra lui şi nu are nici o izbândă împotriva cetăţii, s'a întors la ale sale. Iar Ştefan s'a luat după ei şi i-a ajuns în codrul Bucovinei şi a poruncit oamenilor lui să le taie drumurile şi trecătorile peste tot, încă a poruncit ca în locurile strimte să reteze dela rădăcină copacii. Iar după aceia, sosind acolo Polonii, dintr'o parte el singur i-a lovit, iar din cealaltă parte a poruncit să se prăvălească pădurea asupra lor. Şi i-a nimicit acolo fără milă şi i-a gonit până la graniţă, bătându-se. Şi aşa de mare a fost înfrângerea Polonilor atunci, încât regele abea s'a întors cu zece oameni, după care de atunci regele s'a îmbolnăvit. Şi de atunci a iesit această zicătoare: In vremea regelui Albert a pierit şleahta în Polonia.

ibid. (1498). Ştefan voevodul Moldovei vrând să se răzbune pentru pagubele sale împotriva regelui Poloniei, a adunat multe oştiri şi a venit în ţara noastră şi trecând de Liov, a venit până la oraşul Canciug şi la râul Visloca, a ars toate cetăţile şi satele: Premişl, Radimno, Preorsk, Lanţug şi alte oraşe le-a ars cu foc şi a luat în robie ca la o sută de mii de oameni şi i-a împărţit Turcilor şi Tătarilor. Şi se puteau vedea pe vremea aceia mulţime... de Poloni la Tătari, în Grecia, în Tracia şi în Macedonia, afară de cei care aici zăceau morţi, mulţime fără număr în părţile ce fuseseră prădate, deasemenea şi pe drumuri. Şi după ce au trecut acestea, iarăşi în Iulie au venit Tătarii şi iarăşi au făcut pacoste, fără milă, cu foc şi sabie, în Podolia şi în Volinia. Regele Albert a poruncit şleahtei să se adune cu toţii la Sandomir, ei s'au adunat, dar adunându-se, au prădat oamenii. Iar Tătarii după ce au prădat ţara şi au luat în robie nenumărată mulţime de creştini, s'au întors înapoi. Iar sleahta cu puţină deosebire de Tătari s'a purtat în jurul Sandomirului şi apoi s'a întors la ale sale. In acelaşi an Ungurii s'au înţeles cu Polonii, ca să se ajute unii pe alţii. In acelaşi an, după Tătari, au venit prin ţara Moldovei în Podolia Turcii, şaptezeci de mii care au început să prade cu foc şi sabie lângă Nistru, în

jurul Haliciului, la Jidaciov, Dorohobici, Sambor. Şi ar fi făcut şi mai mult rău, dacă însuşi dumnezeu nu i-ar fi alungat, căci a aruncat asupra lor frig cumplit şi zăpezi, pe cari ei nu erau obicinuiţi să le rabde. Au pierit dintre dânşii în acele geruri patruzeci de mii de oameni, afară de marfă. Iar cei ce au rămas, câţi au scăpat de ger, i-a lovit pentru pradă Ştefan domnul Moldovei, spunând împăratului turcesc că s'au ridicat Polonii şi i-au bătut. In acea vreme era aşa de mare groază şi cutremurare între Polonezi, încât voiau să-şi părăsească ţara lor şi să fugă în altă ţară.

p. 362 (1499). In acel an regele (Poloniei) a făcut pace cu Ştefan domnul Moldovei. Iar împăratul turcesc Baiazid auzind de această pace între creştini, temându-se mai ales de Ştefan voevod al Moldovei, a cerut pace dela regele Albert.

p. 363 (1503). In acest an Ştefan voevodul Moldovei a venit în Pocuţia, şi după ce a prădat-o, a luat-o, spunând că ar fi a lui. Iar regele Alexandru a trimis deasemenea oaste împotriva ţării lui, Moldova şi nu a încetat s'o prade, până ce n'a ieşit Ştefan din Pocuţia.

ibid. (1504). A murit Ştefan voevodul Moldovei, oştean viteaz ca un al doilea Alexandru, de multe ori a bătut pe împăratul turcesc cu marile lui oştiri, deasemenea şi pe Tătari şi Matei regele Ungariei şi pe regele Poloniei, Albert.

p. 364 (1505). (Moartea lui Ivan III al Moscovei). Din astfel de nevoi şi de nenorociri a cutezat să-i scoată pe Ruşi dela Tătari, Ivan Vasilievici, mare şi viteaz între cnezi, după îndemnul soţiei sale Ana, grecoaică, fiica lui Toma Paleolog despotul Peloponezului. Sora acestei Ana a fost căsătorită cu Ştefan cel Mare voevodul Moldovei şi al Munteniei.

ibid. (1506). Bogdan Ştefanovici voevodul Moldovei, a cerut dela regele Alexandru al Poloniei pe Elisaveta sora lui ca soţie, dar pentru că el nu era om frumos, prinţesa n'a vrut să-l ia în căsătorie. El s'a mâniat şi iar a luat Pocuţia, din care se retrăsese tatăl său, dar după puţină vreme l-au alungat de acolo.

p. 365 (1509). In acest an Bogdan Ştefanovici voevodul Moldovei iar a venit în Podolia şi a vrut să cucerească Cameniţa dar nu a izbutit, apoi Haliciul, dar şi acolo l-au bătut tare şi i-au luat tunurile, după aceia a mers sub Liov, prădând prin foc şi sabie şi trei zile a atacat cetatea şi a pierdut acolo mulţi din ai săi şi s'a întors fără nici o izbândă, când a aflat că regele cu oaste a pornit împotriva lui, s'a întors la Moldovenii lui. Şi atunci Rohatinul a fost luat de dânsul prin trădare şi l-a ars cu foc. Regele a trimis împotriva lui pe hatmanul său şi deasemenea a prădat ţara lui, Moldova, în lung şi în lat, cu foc şi sabie. Dar după aceia s'a împăcat acest Bogdan voevod cu regele.

p. 366 (1510). Hanul Tătarilor Mengli Ghirei... a trimis în Moldova pe fiu său Biti Ghirei, care a luat în robie aproape şaptezeci de mii de creştini, dar trecând cu ei peste un râu, s'a înnecat cu mulţi oameni. Atunci şi hatmanul Moldovei, gonind după Tătari cu mică însoţire, a fost omorît de Tătari, iar Tătarii au fost păgubiţi mai mult de ape decât de sabie şi s'au înapoiat la Perecop cu pradă.

ibid. (1511). Mengli Ghirei... a pornit împotriva Moldovei cu patruzeci de mii de Tătari, dar voevodul Moldovei, având ajutor dela Unguri şi dela regele Poloniei, a pornit împotriva lor. In acea vreme a venit veste lui Mengli Ghirei că Tătarii Nogai au prădat toată ţara lui, luând în robie femeile şi copii, deci lăsând pe Moldoveni, s'a întors în fugă în ţara lui.

EVA HARASZTI. *Politica externă engleză împotriva luptei pentru libertate a Ungariei.* Budapesta 1951.. Editura : Közoktatásügyi Kiadóhivatal.

Studiul Evei Haraszti, intitulat „Politica externă engleză împotriva luptei pentru libertate a Ungariei" are o mare importanţă, deoarece, astăzi, când imperialiştii englezi şi americani se pregătesc pentru deslănţuirea unui nou răsboi mondial, desvăluirea precedentelor politicii lor agresive în decursul istoriei, contribue la demascarea planurilor lor răsboinice, de a arunca lumea într'un nou măcel mondial şi de a înăbuşi în sânge lupta popoarelor pentru libertate.

Studiul de faţă, cuprinzând şi o culegere de documente, arată cum a luat parte capitalismul englez, mereu, printre cei care s'au străduit de a încătuşa lupta pentru libertate a omenirii.

Cartea Evei Haraszti cuprinde două părţi; partea întâia constă dintr'un scurt studiu care se bazează pe analizele şi îndrumările clasicilor Marx şi Engels, referitoare la epoca respectivă, ca şi pe numeroase documente diplomatice originale, apărute până în prezent, pe articolele contemporane ale presei engleze în legătură cu Ungaria pe care le-a strâns din PUBLIC RECORD OFFICE, publicat la Londra, din arhiva de manuscrise a muzeului BRITISH şi din arhiva de presă a Muzeului BRITISH din COLIDE.

In strângerea materialului, autoarea a primit un ajutor deosebit din partea „colectivului de istorie" al Partidului Comunist Englez, care se ocupă cu secolul al XIX-lea. In prelucrarea materialului ea s'a sprijinit pe studiile istoriografilor progresişti englezi, ca A. MORTON, MAX MORRIS, etc., care încercau să reconsidere într'un mod just istoria Angliei, conform concepţiilor marxiste.

In prima parte a studiului, autoarea ne prezintă societatea engleză, dela începutul secolului al XIX-lea

In urma revoluţiei în domeniul industrial, în Anglia, puterea economică şi politică se găsea în mâna burgheziei.

Organizarea clasei muncitoare începe să se întărească. Studiul dă o analiză adâncă a mişcării chartiste din secolul XIX, care sprijinindu-se pe masseie largi exploatate, constituia cea mai de seamă dintre mişcarile muncitoreşti din acea epocă.

Mai departe, tratează despre trăsăturile principale ale politicii externe engleze, până la 1848. Dupa pacea dela Viena, Anglia privea desfaşurarea evenimentelor din culise. Deşi n'a luat parte la Sfânta Alianţă, dadea o deosebită atenţie activităţii aces'eia, iar în politica ei externă rămânea întotdeauna contrarevoluţionară. Interesul primordial al burgheziei engleze era de a acapara pieţe noi, pentru plasarea produselor industriei sale.

Atitudinea diplomatică a Angliei, era determinată de piaţă, şi de aceea de multe ori interesele Angliei se ciocneau cu acelea ale celorlalte mari puteri. Un fenomen al acestei contradicţii a fost: „Problema Orientală", unde Anglia s'a străduit să susţină, pe cât a putut, Imperiul Otoman.

Figura cea mai caracteristică a politicii de atunci a Angliei, a fost lordul Palmerston, care — după cum l-a caracteriza Marx „a fost răspunzător pentru întreaga politică a Angliei de la 1830, până în Decembrie 1851".

După cum a scris însuşi biograful lui — punctul polar al politicii externe dusă de Palmerston, era menţinerea pe o poziţie de echilibru între marile puteri, poziţie, care a dat naştere alianţei permanente a acestor puteri, între care de altfel exista o permanentă neîncredere reciprocă, o deosebire şi un dispreţ permanent al unui stat, faţă de celălalt.

Dar, în criza revoluţiei din 1848, interesele comune l'au adus în aceeaşi tabără.

Palmerston a dus totdeauna o politică

dușmănoasă față de popoarele mici și de țările subjugate.

In decursul secolului al XIX-lea, în politica engleză se observa o incertitudine față de Franța și Rusia, neștiind de care să se teama mai mult.

Situația politică internă a Angliei din 1848 a fost influențată în mare masură de criza generală de supraproducție. Cum au prevazut Marx și Engels — această criză a fost preliminară mișcării revoluționare politice pe continentul european. Pe baza acestei crize, s'a ascuțit lupta politică, dar în Anglia din multe cauze nu s'a ascuțit cu atâta vehemență.

In 1848—1849, linia politică externa a Angliei și activitatea lui Palmerston era determinată de frica de revoluție.

In legătură cu lupta pentru libertate a Ungariei, politica externa engleza la început s'a caracterizat prin atitudinea de neutralitate pe de o parte, iar pe de altă parte in acelaşi timp, Anglia a asigurat guvernul din Viena că: „Marea Britanie nutreşte sentimente amicale față de el".

Atitudinea contrarevoluționară a burgheziei engleze apare limpede cu contribuția pe care a dat-o în vederea înnăbușirii revoluției din Ungaria.

A doua parte a studiului cuprinde documente. O bună parte a acestora a fost luată din PUBLIC RECORD OFFICE— Arhiva din Londra. și a fost completată cu materialul — BLACKWELL, luat din Arhiva de manuscrise a Academiei de Științe din Ungaria, și o serie de jurnale parlamentare HANSAND'S PARLIAMENTARY DESBATES, secția ungară din 1848 1849.

Materialul, în legătură cu lupta pentru libertate a Ungariei, a mai fost publicat în 1850 si a facut parte din asa numitele BLUE BOOKS (carți albastre). Bine înțeles, constituirea materialului s'a făcut pe baza unui control sever, cu lasarea la o parte a acelor documente, care ar fi putut să compromită guvernul.

Această carte a Evei Haraszti cuprinde intregul material, care a fost publicat în Blue Books și un rezumat din jurnalul parlamentar englez, HANSAND'S PARLIAMENTARY DESBATES, care privește evenimentele contemporane din Ungaria. Prima parte a colecției de documente cuprinde acte diplomatice și declarațiile parlamentare. Documentele sunt publicate în ordine cronologică, astfel avem prilejul să urmărim atitudinea politică engleză în desfășurarea ei.

Incă la începutul anului 1848, în luna Februarie. Palmerston asigură din nou Austria, că Anglia nutreşte sentimente amicale pentru ea.

„In 11 Februarie 1848 Palmerston a dat ordin ambasadorului englez din Viena sa aducă la cunoştința „Guvernului austriac, să n'aibă nicio îndoială, deoarece Marea Britanie păstrează aceleaşi sentimente amicale față de Austria".

Vechea alianță a asigurat legătura între cele doua țari. Dupa guvernul britanic n'ar fi fost de dorit, decât ca guvernul austriac să ducă o politică, care să servească — cât se poate de bine, interesele „Imperiului Habsburgic" (original din FOREIGN OFFICE, EMBASSY ARCHIVES, Rusia Fo 181 vol. 211 Pro Londra).

Dar tot în acelaşi timp, Palmerston a dat ordin ambasadelor engleze din Constantinopol și din Petersburg, ca să facă aceleași declarații guvernelor la Constantinopol și la Petersburg.

Pe prințul Paul Esterhazy, fost ambasador în Anglia, ministru de externe în 1848, l-a asigurat deasemenea de bunăvoința Angliei în această chestiune.

In 30 Iunie 1848, declarațiile făcute de Palmerston dovedeau că scopul politicei sale este susținerea unitații Austriei; „Guvernul Majestății Sale, este pe deplin de acord cu părerea lui Ponsomby —ambasadorul englez la Viena — în privința importanței susținerii unui imperiu austriac, cât e cu putința" (copii din FOREIGN OFFICE).

Nimic nu caracterizează mai bine politica engleză, decât răspunsul lui Eddisbury, pe care l-a dat lui Szalay, referitor la scrisoarea lui Kossuth in care propune încheierea unor tratate comerciale cu Ungaria. Deasemenea, din însarcinarea lui Palmerston, lordul Eddisbury raspunde la scrisoarea lui Szalay (ambasadorul Ungariei la Frankfurt), comunicându-i spre „marea lui parere de rău" că nu poate fi primit de Palmerston. După cum știe guvernul englez, Ungaria nu există decât ca o parte organică a Imperiului Austriac. Astfel, orice comunicare, de orice natură, către guvernul Majestății Sale, referitoare la legăturile comerciale între Marea Britanie și Ungaria, trebue înaintată prin baronul Koller, reprezentantul împăratului austriac la curtea regelui Marei Britanii

Prin urmare, Anglia nu recunoaşte Ungaria ca o țară independentă, decât numai ca o provincie a Austriei.

La 20 Martie 1849, la Londra, Palmerston este de acord cu procedarea secretarului de stat al afacerilor externe,

Canning, făcută Porţii care protesta contra intrării Ruşilor în Transilvania, prin care se spunea că „Poarta ar face mai bine, dacă ar lăsa protestele pentru cazuri mai grave".

Palmerston a jucat un rol activ în considerarea atitudinii de neutralitate a Porţii faţă de lupta pentru libertate din Ungaria.

In privinţa intervenţiei ţariste ruse împotriva revoluţiei maghiare încă dela început Anglia a fost informată asupra desfăşurării evenimentelor, străduindu-se să arate că Rusia trebue să fie favorizată în această acţiune, şi pentru interesele Angliei. O serie de scrisori diplomatice dovedesc că Anglia urmărea cu atenţie vie intervenţia ţaristă.

Expozeul lui Buchanan (agent diplomatic englez la Petersburg) trimis la Palmerston, care dă o serie de informaţii asupra cheltuielilor şi scopurilor îndepărtate ale intervenţiei, este foarte caracteristic. Deasemenea este important expozeul lui Brunov (ambasadorul rus la Londra) trimis la Nesselrode, ministrul de externe al Rusiei, despre atitudinea oficială a Angliei în chestiunea intervenţiei militare, în care spune, „Palmerston n'a intrat în tratarea amănunţită a chestiunii, numai atâta a spus „Terminaţi cât mai repede". „Avem speranţa ca cele două puteri vor termina în curând cu anarhia, care domneşte în Ungaria, mai înainte de a se forma un regim aparent legal. Generalul şi omul de stat Wellington în seara precedentă făcuse o declaraţie în acelaş sens: „Străduiţi-vă să lucraţi cu forţe suficiente pentru a termina cu anarhia dintr'o singură lovitură. Aveţi toate posibilităţile la dispoziţie pentru a duce un război de mari proporţii". Dar cuvintele generalului traduceau în limbaj militar ceeace spusese Palmerston în termeni politici, „Terminaţi cât se poate mai repede". (Царская Интервенция, p.289—291).

Brunov caută să înlăture îndoiala Austriei privitoare la o împotrivire eventuală a Angliei, în privinţa interventiei Rusiei. „In momentul actual — scrie el — nu e vorba despre nici un fel de împotrivire, dar pentru a împiedica ivirea acesteia, Austria şi Rusia trebuesc să activeze repede în deplină înţelegere".

O altă declaraţie referitoare la atitudinea lui Palmerston, în legătură cu mărimea ajutorului dat de Rusia pentru Austria:

Palmerston a menţionat 90.000 de oameni şi că Ungurii nu vor putea să reziste acestei forţe. Până acum n'a arătat cu nici un cuvânt că ar avea ceva împotrivă.

Prinţul Wellington repetă în fiecare caz: „Operaţi cu forţe mari". El mai adauga şi următorul lucru: „este extrem de important ca nu cumva să dea greşi". (Din rapoartele lui Brunov, Londra. 14 Mai 1848).

Brunov, ambasadorul rus la Londra la 9 Mai 1849 i-a comunicat lui Palmerston, că au căzut de acord cu Austria în privinţa măsurilor militare luate, pentru a înnăbuşi lupta pentru libertate din Ungaria.

Palmerston — după cum se ştie — n'a intrat în tratarea problemei, ci doar atât a spus că „să se termine cât mai repede". Acestei declaraţii a lui Palmerston, Brunov îi dădea importanţa cuvenita, punând la curent cu acest lucru şi pe Nesselrode. El a văzut clar ca declaraţia aceasta oglindea părerea guvernului englez, în legătură cu ajutorul militar dat Austriei. Mai adaugă că cuvintele lui Palmerston desmint aşteptările ziarelor şi ale corpurilor diplomatice, care vorbesc despre un eventual protest al Angliei.

Brunov menţionează faptul că până acum Palmerston nu a dovedit cu nici un cuvânt, că ar avea ceva împotrivă. Palmerston ţinea de scurt pe oamenii şi trimişii lui supraveghindu-le îndeaproape atitudinea şi comportamentul lor, ca nu cumva să manfieste simpatia pentru maghiari. „Guvernul englez e un simplu spectator al evenimentelor, şi nu poate să fie nici participant, nici judecator". (Palmerston către du Plat consul englez din Varşovia).

După cum s'a văzut mai înainte atitudinea Angliei în privinţa intervenţiei Rusiei ţariste nu era nicidecum „neutră" nici în înţelesul dat de Palmerston Trebue să adaugăm că situaţia reala nu era cunoscută numai de o clică restrânsa —în cadrul clasei, care a monopolizat dirijarea afacerilor externe. Numai ei puteau să cunoască activitatea adevărată a politicii externe engleze.

Politica externă engleză a ajutat într'un mod activ intervenţia, care a înnăbuşit lupta pentru libertate a Ungariei. Politica aceasta a luat aparent masca obiectivităţii meschine şi a neutralităţii şi a unui spectator indiferent.

La 21 Iulie 1849, a fost renumita discutie în Parlamentul englez despre intervenţia armată rusă în Ungaria. Palmerston a încheiat discuţia în Parlament cu cuvintele următoare, despre recunoaşterea Ungariei ca stat indepen-

dent: „Domnilor! Se presupune că orice guvern englez... este condus de altă dorință, decât aceea de a întări și de a susține pacea, armonia și liniștea între națiuni, guverne și între supușii lor. Aceasta arată un grad atât de necrezut de mărginire și de ignoranță, pe care niciodată nu l-ași fi bănuit din partea unui om politic, părere corespunzătoare posibilă unui articol de ziar, dar foarte surprinzătoare când constituie un argument într'o discuție parlamentară". (Publicat din Hansard's Parliamentary Desbates, vol. CVII, p. 786—817).

In a doua parte a colecției de documente se găsesc deasemeni declarațiile care s'au manifestat cu simpatie față de revoluția maghiară.

E foarte interesantă poziția presei engleze. Pe acest teren cercetările cele mai noi sunt inedite, totuși au succese foarte instructive. Știrile revoluției maghiare erau evenimentele cele mai amănunțit tratate în presa engleza.

Ziarul „Times" a socotit necesară desființarea relațiilor feudale din Ungaria și desvoltarea capitalismului, pentrucă făcea posibile investiții financiare engleze în Ungaria.

Pentru ajutorarea Ungariei numai presa chartistă a dus o agitație. Harney specialistul problemelor internaționale a presei chartiste, prin ziarul „Northeim Star" din Februarie 1849, s'a ocupat în mod permanent cu luptele pentru libertate și a văzut clar atât urmările victoriei, cât și urmările prăbușirii.

„Deocamdată Ungaria trăește în criza soartei sale, dacă fiii ei se tem de a face revoluția, și ei, și patria lor, se vor prabuși. Dacă pornesc în lupta pentru democrație, împotriva legilor și despoților, atuncea nimeni nu poate să-i împiedece in înfăptuirea victorioasă a libertății lor, si a libertății Europei centrale și a Europei orientale. Ungaria, Polonia si Germania vor fi libere și dușmanii libertății se prăbușesc" („Northeim Star" 12 Mai 1849)

Chartiștii au revendicat dela guvernul englez recunoașterea Ungariei ca stat independent și liber, și ca guvernul englez să anunțe despoții austriaci să retragă armatele din Ungaria, iar dacă nu, Anglia va declara războí împotriva lor

Intre lunile Iulie și Octomvrie, — la Londra și în alte orașe s'au ținut peste 30 de întruniri în sensul prieteniei cu Ungaria

Petițiile acceptate la întruniri au cerut recunoașterea independenței Ungariei de către guvernul englez. (Datele se găsesc la Statement of the Memorials, vol 236 of. 120).

De mare importanță este petiția orașului Sutton în Achfield din 28 August 1849, care spune: „Sarcina Angliei este de a trage sabia pentru apărarea Ungariei, și guvernul englez trebue să recheme agenții lui diplomatici de la curtea austriacă; și dacă puterile (Austria și Rusia) nu vor retrage armatele lor din Ungaria, Anglia să le declare război. Dacă guvernul nu are destulă armată pentru scopul acesta, să se suspende legea, care interzice lupta voluntarilor englezi, în interesul țărilor străine. (S M după autoare).

Aceste scrisori și întruniri sunt exemple frumoase ale solidarității proletare, arătând că proletariatul englez a stat de partea luptei pentru libertate a poporului maghiar.

Ultima parte a cărții cuprinde actele trimise de Blackwell care era agent diplomatic al Angliei la Budapesta, în care se dă informații amănunțite guvernului englez despre evenimentele din Ungaria. Intr'o scrisoare Blackwell propune lui Palmerston, că trebuesc luate legăturile diplomatice cu Ungaria și că trebue trimis un consul la Budapesta. In ce scop propune aceasta reiese tocmai din comunicarea lui: „Ungaria, în deplin înțeles al cuvântului e un stat (un regat) independent, care — dacă e posibilă menținerea păcii în Europa, fără îndoială, curând va deveni extrem de important, din punct de vedere economic și pe baza legilor liberschimbismului va putea oferi produsele solului lui extrem de fertil, pentru produsele industriale. (din informațiile lui Blackwell).

La ultimele sale acțiuni, el cere încheierea unui tratat comercial cu Ungaria, pentru a rezolva în favoarea Angliei chestiunea orientală. Dar încheierea acestor legături comerciale s'a rezolvat între Anglia și Ungaria.

Lucrarea Evei Haraszti are o importanță pentru noua istoriografie maghiară pentrucă aici autoarea demască așa zisa politică de „neutralitate" a Angliei în timpul revoluției maghiare din 1848, care a dus de fapt la frânarea și innăbușirea acestei revoluții, ca și a altora din alte țări.

Cartea arată mai mult ca oricând, că astazi când popoarele muncitoare, iubitoare de pace și progres luptă pentru o construcție pașnică — imperialiștii englezi recurg la metode mârșave de

înnăbuşire a luptei popoarelor pentru independenţa şi libertatea lor. Imperialiştii se arată astfel urmaşii direcţi ai capitaliştilor englezi din secolul al XIX-lea care au contribuit la înnăbuşirea în sânge a revoluţiei poporului maghiar.

E Dian

★

IN LEGATURA CU PROBLEMA SPECIFICULUI ŞI A SARCINILOR ŞTIINŢEI ISTORICE (Voprosî Istorii, Nr. 6-1951).

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, care a eliberat 1/6 a globului şi care a dus la creerea primului Stat al muncitorilor şi ţăranilor a avut ca urmare desvoltarea în proporţii uriaşe a ştiinţei şi culturei.

Uniunea Sovietică ce construieşte acum societatea comunistă, are nevoie de o ştiinţă tot mai înaintată, în toate domeniile de activitate, pentruca aceasta să contribue în mod efectiv la clădirea noii orânduiri. Deaceea în Uniunea Sovietică în cadrul ştiinţei, în general ştiinţa istoriei se bucură de mare preţuire şi a înregistrat însemnate succese pe calea cercetării adevărului ştiinţific. Dovadă de însemnătatea şi rolul istoriei în Uniunea Sovietică sunt numeroasele lucrări istorice ce apar, variatele probleme puse în cercetare, precum şi activitatea bogată a Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe din U.R.S.S.

In Uniunea Sovietică ştiinţa istorică a progresat apreciabil în ultimul an, în urma indicaţiilor pe care tovarăşul Stalin le-a dat în geniala sa lucrare, apărută in 1950. „Marxismul şi problemele lingvisticei".

Tezele enunţate de tov. Stalin în aceste lucrări dau indicaţii importante nu numai lingviştilor, ci şi filosofilor, istoricilor şi celorlalţi oameni de ştiinţă.

Rezultatele folosirii indicaţiilor tovarăşului Stalin de către istoricii sovietici, s'au văzut destul de limpede în Iunie 1951, când, în sesiunea secţiei de Istorie a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. s'au analizat succesele ştiinţei istorice sovietice în decurs de un an, de la apariţia lucrărilor tov. Stalin în domeniul lingvisticei.

In răstimpul de mai bine de un an dela apariţia lucrărilor tovarăşului Stalin cu privire la lingvistică au apărut un mare număr de studii.

Printre lucrările oamenilor de ştiinţă sovietici, cari tratează aplicarea şi importanţa tezelor tovarăşului Stalin pentru studiul istoriei, este şi lucrarea istoricului I. Con: *„In legătură cu problema specificului şi a sarcinilor ştiinţei istorice*, publicat *în Voprosî Istorii"*, Nr. 6 din 1951.

★

Istoricul sovietic a arătat că lucrările tovarăşului Stalin referitoare la lingvistică îmbogăţesc ştiinţa marxist-leninistă lămurind o serie de probleme teoretice importante, cu aplicaţii însemnate în filosofia istoriei.

In judecarea fenomenelor istorice este de o covârşitoare importanţă teza tovarăşului Stalin, care ne învaţă că fenomenele sociale pe lângă trăsăturile lor comune au: „particularităţile lor specifice, care le deosebesc unele de altele şi care sunt de cea mai mare importanţa pentru ştiinţă". Această teză îndrumează, pe istorici la analizarea particularităţilor specifice ale fenomenelor istorice, în fie care etapă a desvoltării lor.

Deaceea în lumina acestor indicaţii, autorul studiului analizează natura, sarcinile şi funcţiunile ştiinţei istorice.

Obiectul ştiinţei istorice marxiste reese clar din cunoscuta teză a tovarăşului Stalin „Istoria desvoltării societăţii este mai întâi de toate istoria desvoltării producţiei, istoria modurilor de producţie, care se succed dealungul veacurilor, istoria desvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie dintre oameni.

Ştiinţa istorică marxistă afirmă deasemeni cu tărie capacitatea ei de a cunoaşte legile de desvoltare ale societăţii, călăuzindu-se de indicaţiile tovarăşului Stalin, care a arătat că istoria, cu tot complexul vieţii sociale, poate deveni o ştiinţă cu legi bine precizate şi exacte.

Analizând tezele istoricilor burghezi autorul arată că, în opoziţie cu ştiinţa istorică marxistă, ei neagă caracterul obiectiv al istoriei şi posibilitatea ei de a da oamenilor cunoştinţe exacte.

In lumina indicaţiilor tovarăşului Stalin, care subliniază necesitatea folosirii legilor de desvoltare ale societăţii în scopuri practice, autorul arată că ştiinţa istorică trebuie să aibă un caracter practic pus în slujba intereselor

clasei muncitoare contra istoriografiei burgheze care neagă caracterul practic al științei istorice. Istoria, generalizând experiența de secole a omenirii, permite folosirea legilor de desvoltare ale societații în serviciul intereselor de clasă ale proletariatului.

Autorul face apoi un istoric al desvoltarii științei istorice, arătând că până la Marx, care a pus bazele științei istorice, istoria nu era încă o știință, deoarece evenimentele erau explicate prin ideile și acțiunile personalităților, sau erau atribuite hazardului. El arată ca tov. Mao-Tse-Dun, în studiul său cu privire la practică, precizează că starea înapoiată a istoriei premergătoare lui Marx se datorește concepțiilor egoiste ale claselor exploatatoare, ce denaturau adevărul în fața masselor și proporțiilor reduse ale producției, care limitau orizontul oamenilor.

In emnătatea apariției marxismului și cotitura ce a imprimat-o el științei istorice se datorează, arată autorul, analizei cauzelor fenomenelor sociale prin prizma desvoltarii producției și prin importanța acordată rolului masselor populare.

Această interpretare materialistă a istoriei a avut o mare importanță pentru desvoltarea științei istorice, salvând, după cum spune tovarășul Stalin: „Știința istorică de transformarea ei într'un haos de întâmplări și într'o îngramadire de greșeli absurde" și determinând ca: „studiul istoriei societății sa se transforme într'o adevărata știință".

In regimul capitalist știința istoriei reflecta procesul luptei de clasă și este în rebuințată de clasele dominante în slujba intereselor ei politice și sociale.

Dar influența exercitată de clasele exploatatoare asupra științei istorice, duce la falsificarea ei, în spiritul tezelor susținute de burghezie.

Au existat timpuri când clasa burgheză în ascensiune, în luptă cu feudalismul în decădere, i-a dat un sens progresist, făcând-o să înainteze de pildă istoricii francezi, ai Restaurației.

După cucerirea puterii de către burghezie, istoricii burghezi trec însă în slujba exploatatorilor. Mai ales acum, în perioada crizei generale a capitalismului, falsificarea istoriei de către pseudo-savanții burghezi a luat mari proporții, aceștia predicând în lucrările lor veșnicia sistemului capitalist, necesitatea războiului și exterminarea populației pașnice.

Spre deosebire de istoriografia burgheză știința istorică sovietică privește problemele de istorie ca obiect și ca metodă, principial diferit.

Știința istorică sovietică susține că desvoltarea societății este condiționată de desvoltarea modurilor de producție. Deaceea pentru a înțelege just istoria trebue să fie studiate acțiunile masselor producătoare, potrivit indicațiilor tovarășului Stalin că istoria „trebue mai întâi de toate să se ocupe de istoria celor ce produc bunuri materiale, de istoria masselor muncitoare, de istoria popoarelor".

Istoriografia burgheză a evitat totdeauna să scoată însă în lumină rolul masselor în istorie, punând pe primul plan acțiunea vârfurilor conducătoare.

Știința istorică sovietică nu respinge în mod mecanic lucrările istoricilor burghezi, ci le interpretează în mod critic, folosind materialul faptologic.

Deși știința istorică marxistă se deosebește radical din punct de vedere metodologic de istoriografia burgheză, totuși unele metode comune de lucru: metoda comparativă în arheologie, cercetarea documentelor în arhive, etc., pot fi preluate dela istoricii burghezi și prelucrate în mod critic.

Deasemenea pot fi folosite și lucrările istoricilor burgheziei mai vechi sau recenți, care însă trebuesc reconsiderate și interpretate critic.

In privința interpretării materialului istoric, știința istorică marxistă se caracterizează prin obiectivitatea și prin spiritul de partid în aprecierea evenimenteior, ceeace îi permite să prezinte totdeauna în mod just legile de desvoltare ale societății, în timp ce istoriografia burgheză este obiectivistă, cercetând evenimentele din punctul de vedere al ideologiei burgheze.

Spre deosebire de obiectivism, care se mulțumește să constate apariția și chiar necesitatea unui fenomen, obiectivitatea presupune înțelegerea cauzelor social-economice și analizarea contradicțiilor care i-au dat naștere și aprecierea de pe poziția spiritului de partid.

Deaceea, sarcina istoricului marxist este „prezentarea exactă, științifică, obiectivă a trecutului istoric".

Un punct însemnat pe care îl subliniază autorul este acela al utilității științei istorice, care nu trebue să acumuleze doar fapte, ci să arate căile revoluționare de transformare a lumii.

Abordând problema felului în care

ştiinţa istorică poate să-şi aducă la îndeplinire sarcina de educatoare a masselor, autorul arată că este greşită poziţia acelora care credeau că tema propusă este cu atât mai actuală cu cât este mai apropiată în timp de noi. Subliniind importanţa istoriei contemporane, istoricul trebue să dea o atenţie tot atât de mare şi celorlalte epoci istorice pentru a putea astfel să prezinte poporului: „o imagine profund ştiinţifică, bazată pe fapte verificate ale desvoltării istorice a întregii omeniri, în toată originalitatea ei".

Asist. Universitar RADU MANOLESCU

★

G. V. PLEHANOV (N. Beltov): *„Contribuţii la problema desvoltării concepţiei moniste asupra istoriei"* *).

Lucrarea lui Plehanov, publicată în 1895, sub numele de N. Beltov, ocupă un loc de seamă în seria operelor sale filosofice, un aport valoros în răspândirea marxismului în Rusia şi în combaterea ideologiei narodnice reacţionare.

G. V. Plehanov (1856 — 1918) şi grupul „Eliberarea muncii", întemeiat de el în străinătate, au pus bazele răspândirii ideilor marxiste în Rusia atât prin traducerea operelor lui Marx şi Engels, cât şi prin lucrări originale îndreptate împotriva narodnicismului. Tovarăşul Stalin arată că „Plehanov a fost primul care a făcut o critică marxistă concepţiilor greşite ale narodnicilor" 1).

Prin lucrările sale deschizătoare de drum pentru victoria marxismului în Rusia, Plehanov se situează în rândul marilor oameni ai poporului rus, amintiţi de I. V. Stalin în istorica sa cuvântare din 6 Noemvrie 1941. Vorbind de „marea naţiune rusă", tovarăşul Stalin a numit-o „naţia lui Plehanov şi Lenin, a lui Beliski şi Cernîşevski, a lui Puşkin şi Tolstoi, a lui Secenov şi Pavlov, a lui Repin şi Suricov, a lui Suvarov şi Cutuzov!..." 2). Pomenirea lui Plehanov în fruntea acestei strălucite pleiade de genii creatoare, subliniază rolul istoric al lucrărilor bogate în idei şi pline de convingere înflăcărată, din perioada când el nu alunecase încă pe panta menşevismului. Greşelile teoretice serioase şi evoluţia sa ulterioară spre oportunism nu îndreptăţesc uitarea lucrărilor sale valoroase din perioada când era încă marxist.

Pe baza indicaţiilor lui Lenin, putem distinge în activitatea lui Plehanov trei perioade distincte. Intre 1875 — 1883 el se află sub influenţa narodnicismului, de care se eliberează treptat spre sfârşitul acestei perioade. A doua perioadă a activităţii sale cuprinde cele două decenii dintre 1883 — 1903. Amintind această perioadă, Lenin observă, în 1914, ca „meritele lui personale din trecut sunt imense. In decurs de 20 de ani, 1883 — 1903, el a dat o mulţime de lucrări excelente, îndreptate mai ales împotriva oportuniştilor, machiştilor, narodnicilor" 3). Cele mai bune scrieri ale lui Plehanov datează din această epocă. In bibliografia lucrării sale despre *„Karl Marx"* Lenin spunea că „în ceeace priveşte filosofia marxismului şi materialismul istoric cea mai bună expunere este cea a lui G. V. Plehanov" 4). Cu anul 1903 intervine în activitatea teoretică şi politică a lui Plehanov, alunecarea de pe poziţiile marxismului revoluţionar spre menşevism. Perioada celui de al doilea congres al Partidului Muncitoresc Social-Democrat-Rus „a fost o perioadă de cotitură a partidului dela înţelegerea cu liberalii la o luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva burgheziei liberale, dela pregătirea luptei împotriva ţarismului la lupta deschisă împotriva lui, pentru zdrobirea totală a ţarismului şi feudalismului. In fruntea partidului se afla atunci un grup de şase: Plehanov, Zasulici, Martov, Lenin, Axelrod, Petriosov. Cotitura a fost fatală pentru cinci membri ai acestui grup de şase. Au căzut din căruţă. Lenin a rămas de unul singur" 5) Plehanov s'a alăturat menşevicilor. Anii 1903—1918 înseamnă, — cu excepţia unei scurte perioade 1909 — 1911 6), când s'a opus lichidatorilor, — anii prăbuşirii

*) Editura de Stat pentru literatura ştiinţifică şi didactică, Bucureşti 1951.

1) *„Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice"*, Ed. P.M.R. 1948, ed. III-a, p. 19.

2) *„Despre marele război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei"*, Ed. P.C.R., 1945, p. 28.

3) *„Opere"*, Ed. P.M.R., 1950, vol. 20 p. 360.

4) *„Marx, Engels, Marxism"*, ed. II-a, Ed. P.M.R., 1949, p. 49.

5) I. V. Stalin: *„Opere"*, Ed. P.M.R 1951, vol. 10, p. 386.

6) Vezi Lenin: *„Opere"*, vol. 20, p 309.

teoretice şi practic revoluţionare a lui Plehanov. El n'a reuşit să înţeleagă just ideea marxist-leninistă a dictaturii proletariatului, tot timpul a subapreciat maturitatea politică a proletariatului, fara a înţelege cotitura înspre reacţiune a întregei burghezii în epoca imperialismului. Plehanov a tăgăduit deasemenea şi rolul revoluţionar al ţărănimii aliate cu proletariatul şi condusă de el. Din cauza unor astfel de confuzii s'a ridicat Plehanov împotriva programului leninist al revoluţiei proletare din Aprilie 1917 şi a făcut front comun cu social-şoviniştii care militau pentru continuarea războiului imperialist.

Intre 1883—1903, activitatea lui Plehanov, care aderase la marxism în anul morţii lui Marx, se distinge prin traducerea în limba rusă a *„Manifestului partidului comunist"* (cu o prefaţă de Marx şi Engels), a *„Muncii salariate şi capital"*, a *„Desvoltării socialismului dela utopie la ştiinţă"*, a lucrării lui Engels: *„Ludwig Feuerbach şi sfârşitul filosofiei clasice germane"*, etc. Tot în 1883 începe şi şirul lucrărilor personale. In *„Socialismul şi lupta politică"* (1883) el combate narodnicismul, arătând că Rusia a paşit pe calea desvoltării capitaliste, ivindu-se şi aici o clasă cu adevarat revoluţionară, proletariatul. *„Divergenţele noastre"* (1894) demască natura mic-burgheză şi retrogradă a pretinsului „socialism", propovăduit de narodnici. Cu multă perspicacitate arată el descompunerea obştiilor ţărăneşti şi aluneacarea lor în mâinile chiaburimii. In 1891 apare studiul său *„Filosofia lui Hegel"*, urmată, în 1894, anul apariţiei strălucitei lucrări a lui Lenin „Ce sunt „prietenii poporului" şi cum luptă ei împotriva social-democraţilor?", *„Anarhism şi socialism"*. Intregul talent literar şi teoretic al lui Plehanov se va manifesta în deplina lui maturitate în *„Contribuţii la problema desvoltării concepţiei moniste asupra istoriei"*. Apoi ies de sub tipar *„Conceptia materialistă a istoriei"* (1897), îndreptată împotriva lui A. Labriola; *„Rolul personalităţii în istorie"* (1898), ascuţită critică a exagerării narodniciste a rolului „eroilor" ca făuritori ai istoriei. In 1896 aparuse, în limba germană, cartea lui Plehanov *„Contribuţii la istoria materialismului"*, în care dă o expunere ştiinţifică a materialismului francez din secolul al XVIII-lea, înfaţişat prin cei mai buni reprezentanţi ai săi: Holbach şi Helvetius, precum şi a materialismului marxist. In studiul despre Marx, Plehanov arată că abia Marx, situat pe poziţiile proletariatului revoluţionar, pune pe temelii ştiinţifice filosofia, permiţând transformarea ştiinţei sociale în ştiinţă tot atât de exactă cum sunt ştiinţele naturii. Plehanov arată just rolul teoriei marxiste ca armă de luptă în mâinile clasei muncitoare. In 1901 îşi ţine prelegerile sale *„despre filosofia istoriei"*. In lucrările care urmează până în anul 1918 apare tot mai vădit poziţia menşevică a lui Plehanov.

„Contribuţii la problema desvoltării concepţiei moniste a istoriei" ascunde sub un titlu voit savant, pentru a dejuca cenzura ţaristă, o lucrare de o deosebită vigoare teoretică şi polemică, în care Plehanov supune unei critici acerbe concepţiile premarxiste asupra desvoltării sociale, teoriile false ale narodnicilor, apărând cu tărie marxismul. Cartea a fost scrisă în timpul exilului, la Londra, în numai şase săptămâni, ca răspuns la articolele lui Mihailovski din „Russcoe Bogatistva" îndreptate împotriva marxiştilor ruşi. Apărută la Petrograd în 5000 de exemplare, ea s'a epuizat în câteva săptămâni.

Plehanov îşi îndreaptă atacul său împotriva idealismului sociologic care încearcă să explice toate fenomenele din societate prin însuşiri felurite ale spiritului. Trecând la analiza vederilor sociale ale materialiştilor francezi ai secolului al XVIII-lea, Plehanov desvăluie contradicţia dintre concepţia lor despre caracterul secundar al opiniilor şi afirmaţia că societatea este produsul opiniilor oamenilor (p. 14). Această contradicţie nu se înlătură însă prin simpla constatare a interacţiunii dintre mediu şi opinii, ci doar prin descoperirea cauzei care determină atât desvoltarea părerilor cât şi a societăţii (p. 19). Prezentarea concepţiei istoricilor francezi din epoca restauraţiei (1815 — 1830) şi analiza vederilor socialiştilor utopici îi dă lui Plehanov prilej de a combate energic teoriile antiştiinţifice ale sociologilor ruşi care înlocuiau studiul realităţii sociale prin consideraţii inventate despre un pretins „ar trebui să fie aşa". Astfel Plehanov subliniază ruperea completă de realitatea obiectivă a concepţiilor subiectiviste, anti-istorice ale idealismului sociologic. Pe larg se opreşte apoi Plehanov asupra filosofiei istoriei a idealismului german. Plehanov desvăluie inconsistenţa concepţiei istorice a idealismului german (în primul rând a lui Hegel), arătând cum idealismul considerând gândirea drept cauză a fenomenelor nu poate lămuri natura adevărată a relaţiilor sociale (p.

115). Ultimele două capitole (p. 118 — 270) sunt rezervate expunerii poziţiei marxiste în luptă continuă cu idealismul sociologic al narodnicilor.

Apariţia marxismului este prezentată de Plehanov ca o adevărată revoluţie în toate domeniile. Marx a expus dialectica reală a lumii, iar în privinţa istoriei societăţii a descoperit că lupta de clasă este motorul întregei desvoltări a societăţilor împărţite în clase antagoniste. Marx şi Engels au dat proletariatului o învăţătură şi o metodă revoluţionară; legile desvoltarii societaţii capitaliste indică precis proletariatului calea eliberării sale prin revoluţia socialistă.

Lucrarea lui Plehanov a dat o lovitură hotărîtoare narodnicismului, totuşi n'a reuşit să zdrobească definitiv ideologia lui.

Menirea istorică a zdrobirii ideologiei narodnice îi revine lui Lenin. *„Contribuţii la problema desvoltării concepţiei moniste asupra istoriei"* nu putea duce la bun sfârşit lichidarea ideologică a narodnicismului şi din cauza elementelor greşite existente în vederile teoretice şi politice ale lui Plehanov, vederi opuse marxismului şi care au format germenele orientării sale ulterioare spre menşevism. Astfel, Plehanov nu reuşise să se menţină pe o poziţie consecvent dialectică, alunecând adeseori spre mecanicism, cum este de exemplu încercarea de a atribui marxismului tendinţa reducerii întregii desvoltări a naturii şi societăţii la mişcarea mecanică (p. 272 — 273). Eclectismul lui Plehanov, oscilarea între dialectică şi metafizica, au determinat greşeala de a privi revoluţia socială, făcând abstracţie de condiţiile istorice concrete. Aceeaşi tendinţă de a schematiza dialectica (atât de evidentă în studiul *„Dialectica şi logica"*) se manifestă şi în afirmaţia oportunistă că relaţiile socialiste de producţie se formează în mod spontan în sânul capitalismului (p. 173) sau în teze despre rolul hotărîtor al mediului geografic (p. 132). In lucrarile ulterioare ale lui Plehanov elasticitatea dialectică — aşa cum a aratat Lenin — se transformă adesea în simpla sofistică goală.

Plehanov nu înţelegea, deasemenea, nici rolul ţărănimii ca aliat al proletariatului în revoluţie, crezand în schimb în sprijinul acordat proletariatului de burghezie.

Aceste şi alte lipsuri (accentuarea exagerată a laturilor pozitive ale idealismului german, fără a scoate în evidenţă caracterul său funciarmente reacţionar, etc.) nu pot umbri însă contribuţia valoroasă a cărţii lui Plehanov la raspândirea marxismului. Pe lângă însemnătatea ei istorică, lucrarea îşi pastrează intactă actualitatea ca o pildă de atitudine combativă, partinică, faţă de filosofia idealistă duşmană. In *„Contribuţii la problema desvoltării concepţiei moniste asupra istoriei"* se reflectă bogăţia de cunoştinţe, o gândire aprofundată şi poziţia militantă a autorului.

Pavel Apostol

★

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI*)

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMANIEI. VEACUL XVI, A. MOLDOVA Vol. II (1551-1570)

Prefaţă

In acest volum sunt publicate 247 documente moldoveneşti din anii 1551-1570, în special fondul de documente al Academiei R.P.R. şi al Arhivelor Statului. Dintre cele 247 documente, 149 sunt traduse în limba română din limba slavă după originalele slave, celelalte documente se împart în 25 traduceri după copii şi fotocopii slave, 1 traducere după o fotocopie grecească şi 72 traduceri vechi după originalele slave (dispărute între timp sau apărute în publicaţii greu accesibile). Separat, se publică 2 documente de autenticitate îndoelnică. La sfârşitul volumului se introduc fotocopiile unor documente originale.

★

In anii de care se ocupă documentele prezentului volum, se constată intensificarea schimburilor comerciale. In această vreme, creşte schimbul intern şi, în lupta împotriva jugului turcesc, se cuceresc unele poziţii pentru întarirea

*) Publicăm prefeţele a cinci volume, apărute în Editura Academiei R.P.R., în anul 1951, în colecţia „Documente privind Istoria României". In numerele III şi IV din 1951 ale revistei noastre, s'au publicat prefeţele primelor trei volume, apărute în aceeaşi Editură, tot în cursul anului 1951.

comerţului de import şi export. Domnitorii fac parte dintre activatorii principali ai acestui comerţ. In veacul al XVI-lea unii domni ca Petru Rareş, Mircea Ciobanul, Ion Voda, etc. s'au ocupat activ cu negoţul.

Un astfel de domn care se ocupa cu schimbul de marfuri a fost şi Alexandru Lapuşneanu, emiţator principal al documentelor din acest volum. Mare exportator de vite în Transilvania, Alexandru Lapuşneanu foloseşte domnia pentru negoţ, între altele prin scutiri de vama (doc. Nr. 167, din 30 Ianuarie 1560: „...Iţi dam de ştire ca domnia mea am iertat de vama două sute de boi ai Biraului şi ai întregului târg Braşov..."). Practicarea pe scară întinsă a negoţului de catre unii domnitori, reese deasemenea şi din documentul Nr. 149, din 20 August 1560.

Eforturile domnitorilor de a-şi întări poziţiile economice şi politice nu se desfaşoara lin.

Paralel cu lupta de clasa între cele doua forţe sociale principale, marii proprietari feudali şi massa ţărănească iobaga, extinderea proprietaţii feudale are loc în condiţiunile unei concurenţe între gruparile clasei stapânitoare: domn, biserica, boieri.

Din cauza apăsarii jugului turcesc, domnia devine tot mai instabilă. Imperiul Otoman nu vroia sá permită întarirea domniei. De aceea numeroşi domni se perinda pe scaunul Moldovei. Din aceasta situaţie, biserica şi boierii caută să tragă foloase. Folosind influenţa ei morala, biserica, prin vârfurile ei conducatoare, cauta sa-şi întarească şi puterea ei economică prin acapararea de noi proprietaţi.

In cadrul unei singure transacţii, de pilda (doc. Nr. 1 din 21 Martie 1551), Mitropolitul Grigore achiziţionează pământuri, valorând însemnata sumă, pentru acea vreme, de 1500 zloţi tataresti.

Boierimea, la rândul ei, caută sa-şi mărească proprietatea proprie.

Aceste ciocniri din sânul clasei stăpânitoare se desfăşoară uneori cu vărsare de sânge. De pildă, încercarea unor domnitori de a-şi întări puterea prin organizarea şi întărirea statului feudal se isbeşte de interesele înguste ale marilor boieri care se apără şi se străduesc să permanentizeze fărâmiţarea feudală. De aci, una din cauzele care duc la „marile tăieri" de boieri moldoveni, mai ales în timpul domniilor lui Ştefăniţă, Petru Rareş, Alexandru Lăpuşneanu, Ion Vodă, etc., când în mai multe rânduri sunt executaţi zeci şi zeci de boieri.

Ca răspuns, marea boierime comploteazǎ împotriva domnilor şi organizează rasturnarea sau asasinarea lor. Documentele publicate în volumul de faţă, ilustrează această latură a vieţii social-politice a vremii (doc. Nr. 5, din 15 Iunie 1551: „... au fost ale lui Iurie spătar şi el le-a pierdut în hiclenie când a ridicat pe un lotru asupra capului domniei mele", doc. Nr. 23, din 25 Aprilie 1552: „... când au ridicat pe un lotru asupra capului vărului domniei mele, Ştefan Voevod cel Tânăr", doc. Nr. 127, din 28 Martie 1560: „... i-am întărit pe un sat... şi a fost luat în seama domniei, pe fratele domniei mele, Ştefan Vodă, pentru că a pus pe un lotru, care s'a numit pe sine cu numele de Alexandru şi s'a ridicat peste capul fratelui domniei mele..."), etc.

De aci se desprinde necesitatea aprofundării documentelor şi studierea frământărilor social-politice, din fiecare epoca, pe baza analizei tuturor factorilor care au acţionat în fiecare epocă dată pentru a putea valorifica just forţele care frânau desvoltarea ţării şi cele care contribuiau la progresul ei.

★

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMANIEI. VEACUL XVI, A. MOLDOVA
Vol. III (1571—1590)

Prefaţa

In acest volum sunt publicate 575 documente moldoveneşti din anii 1571-1590, în special fondul de documente al Academiei R.P.R. şi al arhivelor Statului d'n Iaşi şi Bucureşti. Dintre cele 575 documente, 298 sunt traduse în limba româna din limba slavă, după original. Celelalte documente se împart în 81 traduceri româneşti după copii slave, 7 acte originale româneşti, 7 acte originale greceşti şi 182 traduceri vechi, lipa originale slave dispărute între timp, sau apărute în publicaţii rare. La ... şitul volumului se reproduc fotocopiile unor documente originale.

★

Documentele publicate în volumul de faţă indică o vie mişcare cu privire la „robi". In obiceiul traducerii documentelor slave s'a încetăţenit folosirea termenului „rob" mai mult în sensul sclavagist. Un început de analiză critică a terminologiei folosite în traducerea anterioară a documentelor slave ne duce

la concluzia că terminolog'a încetăţenită trebue supusă unei serioase revizuiri. De aceea publicăm în genere un număr de termene discutabile, fie în original, fie cu trimitere la original. Termenul „rob" folosit în acest volum este traducerea termenului din originalul slav „holop". Care este conţinutul social al termenului „holop"?

Literatura sovietică de specialitate ne lămureşte că „holop" este o noţiune corespunzătoare mai ales orânduirii feudale [1]*.*

Noţiunea de „holop" (tradus „rob") corespunzătoare orânduirii feudale nu înseamnă însă totdeauna tocmai acelaş lucru. „Holop" poate fi de pildă: slugă dela curtea feudalului, oameni aflaţi în dependenţă parţială, etc. In cazul documentelor publicate în prezentul volum, de pildă, se constată că în procesul de desvoltare a economiei naturale, în condiţiile când gospodaria feudalului îşi satisface încă nevoile de consum prin producţia proprie, „robii" îndeplineau şi funcţia de meşteri. Munca „robilor" legată de un meşteşug duce şi la transformarea porectelor în nume; un rob cu nume Carbune, altul cu nume Caldare — probabil cărbunar şi căldarar — sunt pomeniţi în doc. Nr. 12, din 22 Mai 1572; un Luca lăcătar este menţionat în doc. Nr. 210 din 11 Mai 1581, iar o Magdal'na cojocăriţă, în doc. Nr. 211, din 11 Mai 1581, etc.

Aşadar înţelesul noţiunii de holop (rob) poate varia, dar corespunde mai ales orânduirii feudale. Din această cauză, ori de câte ori „holop" a fost tradus prin „rob", s'a indicat în notă termenul din original, pentru a se atrage atenţia cercetătorilor.

Apare deci ca o necesitate studierea conţinutului unor noţiuni pentru a fi încadrate just în etapele de desvoltare ale societăţii.

Documentele publicate în prezentul volum pomenesc des de vieaţa orăşenească din Moldova, de fapt legate de starostele din Tecuciu (doc. Nr. 122 din 18 Aprilie 1578), de pârcălabul de Neamţ şi de Roman (doc. Nr. 178, din 29 Mai 1580; doc. Nr. 469, din Martie 1588), de şoltuzul şi pârgarii din Baia, din Trotuş şi d'n Roman (doc. Nr. 449, din Septembrie 1587 — August 1588; doc. Nr. 454, din 3 Octombrie 1587; doc. Nr. 469, din Martie 1588), etc.

Ele scot de asemenea la iveală un număr de operaţiuni financiare cu urmari asupra vieţii economice şi sociale a ţării, ce au avut loc între domnii Moldovei şi beii turci, operaţiuni ce se ridică la sume mari, care variază între 150.000—420.000 de aspri (doc. Nr. 536, din 15 Noembrie 1589; doc. Nr. 537, din 20 Noembrie 1589), etc.

Documentele vorbesc în repetate rânduri de cumplitele prădaciuni turco-tătare care au pustiit Moldova:

„Susnumitele sal'şti (e vorba de două sate din Jijia: Bursumeni şi Laţcani) care s'au pustiit când au pradat Tatarii acest pământ" (doc. Nr. 91, d.n 28 Iunie 1576); „când au pradat Tatarii ţara" (doc. Nr. 154 din 25 Septembrie 1579); „când au prădat Tătarii toata ţara în zilele lui Ioan Voevod" (doc. Nr. 204, din 18 Aprilie 1581); „când au prădat Turcii şi Tatarii toată ţara noastră" (doc. Nr. 265, din 12 Aprilie 1583), etc.

Grupând pe probleme conţinutul fiecărui document în parte, se desvalue in faţa noastră adâncile frământari prin care a trecut în acei ani Moldova. De cele mai multe ori, însuşi fiecare document ridică prin conţinutul său un număr de probleme, valoroase, atât prin datele, faptele nemijlocit legate de vremea în care el a fost întocmit, cât şi prin redarea unor evenimente anterioare, pe care fie că le confirmă, fie ca reprezintă uneori singura documentare pe care se poate sprijini cercetarea istorică.

★

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMANIEI. VEACUL XVI. B. ŢARA ROMANEASCA, VOL. II (1526—1550)

Prefaţa

Volumul de faţă cuprinde un număr de 435 documente din perioada 1526 — 1550. Ele se găsesc mai ales în depozitul Academiei R.P.R şi la Arhivele Statului din Bucureşti. Din numarul aratat, 348 sunt originale în limba slavă, carora li se dă traducerea în limba română, restul de documente fiind vechi traduceri româneşti din limba slavă, dupa originalele ce nu s'au păstrat. In afară de actele autentice, se dau la sfâ şit şi câteva documente a căror autenticitate este îndoelnică.

[1]) Vezi „Istoria U.R.S.S. pentru învăţământul superior", sub red. Prof. Lebedev, Grecov, Bahruşin. Vol. I, p. 171-172; B. D. Grecov: „Ţaranii în Rusia" p. 141-164; Tolcovăi: „Slovar Ruscovo, Iaz'ca". sub red. Prof. D. N. Uşacov, Vol. IV, p. 1174

Ultima parte a volumului cuprinde 115 fotocopii după originalele slave.

Pentru o lesnicioasă orientare în materialul documentar, se publică un rezumat al documentelor în limbile română şi rusă.

★

Se desprinde din documente, întinderea şi mai ales ritmul creşterii proprietăţii boiereşti.

Neagoe vistierul şi cumnaţii săi cuprind în 1 Iunie 1526: 36 sate, mai toate în întregimea lor şi aşezate în poziţiile cele mai căutate prin fertilitate, 93 salaşe de ţigani (aproximativ 465 suflete) şi încă 46 ţigani răsleţi, adică 511 robi (doc. Nr. 14). Fraţii Drăghici, spătar, şi Udrişte, vistier, din Mărgineni, stapanesc 34 de sate, părţi de sate, munţi, bălţi cu „poienile sării" şi „sarea dela Mislea" (în vecinatatea Telegai şi Doftanei) cum şi 88 salaşe de robi (doc. Nr. 247); Detco, mare armaş şi jupaniţa lui, Calea, deţin prin moştenire 24 de sate, 2 bălţi, şi 39 sălaşe de robi. Aceştia adaugă la aceste bunuri, în timpul cuprins între datele 30 Mai 1533 şi 9 Februarie 1544 încă 22 sate şi silişte (o creştere de 191%), 7 balţi (o creştere de 450%), şi 6 salaşe de robi (un spor de 86%), (doc. Nr. 140, 180, 275, 288, 309, 318).

Exemplul tipic al creşterii proprietăţii feudale il găsim la Vlaicu clucerul, mai apoi mare logofăt. El apare în viaţa civilă cu urmatorul patrimoniu: 3 sate, 6 silişte, 2 munţi şi 6 ţigani, în indiviziе cu fraţii săi (doc. Nr. 120, din 29 Decembrie 1532).

In timp de 8 ani, până în 1540, el reuşeşte să-şi rotunjească averea la: 17 sate (un spor de 566%), 17 silişte (un spor de 283%), 3 munţi (un spor de 150%), 26 salaşe de robi (o creştere de 533%). adaugind şi 7 mori (doc. Nr. 120, 180, 186, 241).

Boierii îşi măresc aceste proprietăţi prin rascumpărari, cumpărari şi aşa zise „înfraţiri", acestea din urmă adesеori forme ascunse de cotropire prin violenţă şi rapacitate a pământurilor ţăranilor şi inghiţire a ocinilor ţărăneşti, urmată de aservirea celor ce în silnicie se învoiseră la „înfrăţire".

In cadrul desvoltării relaţiilor de producţie. obştiile ţărăneşti au început să se descompună, iar protimissis-ul să fie ocolit prin „înfrăţire". Ce anume reprezentau „înfrăţirile" se poate vedea din următoarele exemple:

Pentru a înfrânge în judecata la domnie pe unchiul sau, Groşanul, şi a stăpâni o treime din moşia Groşănească, Neagu Căcăceanul a fost sprijinit de influentul dregator Dragomir spătarul care găseşte cei 12 boieri jurători, ce merg la Radu Vodă dela Afumaţi şi adeveresc în favoarea lui Neagu. Urmează apoi „înfrăţirea" marelui boier peste respectiva moşie, care devine stăpânul ei de fapt şi de drept (doc. Nr. 423, din 10 Aprilie 1550).

Tot în atari condiţii se produc şi alte numeroase „înfrăţiri", Astfel pătrund Stoica şetrarul şi Stan spătarul în moşia Grădiştea de Sus şi în muntele Grădişteanul (doc. Nr. 22), iar Fârtat clucerul, în satele Momoteşti şi Oteşti. stăruindu-se a se menţiona în actele de „aşezare" făcute de domn, că totul s'a desfăşurat „fără de nici o silă şi nevoe, ci l-au aşezat de bună voia lor, ca să fie fraţi nedespărţiţi şi ei şi fiii lor în veci" (doc. Nr. 30 şi 111).

De fapt, ceea ce rămânea lucru veşnic era stăpânirea boierului, intrat prin silnicie în moşia celor copleşiţi de dări şi abuzuri. Pe calea aceasta îşi măresc posesiunile funciare: Staico pârcălabul, Toma banul, Moţea Harvat logofătul, Vlaicul pârcălabul, Stanciul slugerul, Udrişte vistierul, Stroe spătarul, Stan paharnicul, Detco armaşul, Drăghici portarul, Vâlcu logofătul, Mihnea pârcălabul, etc., (doc. Nr. 51, 208, 220, 248, 309, 314, 317, 344, 355). Documentul din 18 Mai 1543, prin care 22 de ţarani (probabil întreg satul) din Trestenic îşi „închină" ocinile lor lui Dragul clucer, ne desvălue samavolnicia care putea decide pe săteni să-şi vândă moşia (doc. Nr. 305). De bună seamă căzuse pe capul lor o grea năpastă, de felul celei ce a stat să piardă capul lui Vâltur în vremea lui Vlad Călugărul, când năpăstuitul, „el singur şi-a plătit capul lui cu acel sat Bogdăneşti" dându-i lui Danciul Craiovescu prin „înfrăţire" (doc. Nr 335, din 30 Mai 1545).

Această creştere a puterii economice a boierilor, întăreşte şi puterea lor politică

★

Spre deosebire de situaţia boierilor, documentele arată că în aceşti ani proprietatea domnească era mai limitată.

Desele schimbări de domn împiedecau chiar creşterea şi mărirea proprietăţii domneşti. Puţine sunt cazurile când domnul „milueşte" în aceşti ani slugile sale credincioase pentru slujbele aduse (doc. Nr. 181, doc Nr 191)

Aceasta nu înseamnă că domnii priveau cu indiferenţă acest proces. Dimpotrivă. Domnii folosesc toate mijloacele pentru a-şi întări proprietatea feudală. In acest scop, ei intensifică exercitarea aşa zisului drept de prădalică, adică dreptul de preluare a bunurilor funciare rămase pe urma unei succesiuni fără moştenitori „...pentrucă a rămas acea parte a lui Vlad prădalică" sau: „...iar cealaltă a rămas prădalică, de a fost prădalică şi domnească" (doc. Nr. 32 şi 126, din 19 Iulie 1527 şi 2 Februarie 1533).

De asemenea, moşiile pe care se înfăptuiau omoruri şi ucigaşii nu erau descoperiţi de posesorii acestor hotare, erau confiscate dacă aceştia nu plăteau amenda impusă de domnie, numită duşegubina. In această privinţă, documentele spun: „...la aceasta domnia mea nu am aflat vite, ca să-mi împlinească acea duşegubină ci le-am luat ocina..." (doc. Nr. 172, din 1 Aprilie 1535) sau: „o duşegubină, 90 vaci, când a fost ucis un om pe acea ocină..." (doc. Nr. 418, din 9 Iunie 1549).

Un alt mijloc de mărire a domeniului domnesc era confiscarea averilor pretendenţilor la tron şi ale boierilor trădători. Documentele amintesc dealtfel de „hicleni" din zilele lui Vlad Călugărul, Radu cel Mare şi Neagoe Basarab, ale căror sate şi moşii au trecut asupra domnilor. In zilele lui Vlad Innecatul, îşi pierd moşia Brătăşani, fiii lui Buşaga „cu rea hiclenie" (doc. nr. 87) iar Gogoşoaia şi fiii ei pierd satul Cetăţeni (doc. Nr. 394).

Domnia lui Radu Paisie e des sguduită de pretendenţi şi boieri pribegi, care cad sub sabia Călugărului, iar averile lor revin domnului (doc. Nr. 259, 266, 340, 345, 386), etc.

★

Pentru a-şi întări puterea sa, domnul caută să aibă asigurat sprijinul bisericii. In acest scop, domnul îi dăruieşte sate, îi acordă privilegii, etc. Aceasta are loc chiar în timpul — uneori chiar în ajutorul — luptei domnului pentru întărirea proprietătii feudale. Un număr de sate răpite boierilor de către domn sunt trecute bisericii.

La 11 Ianuarie 1535, Vintilă Vodă dăruieşte Mânăstirii Bistriţa satul Corlate, al lui Vâlsan logofăt „pentrucă Vâlsan logofăt a pierit cu rea hiclenie faţă de domnia mea" (doc. Nr. 167); la fel o sfârşise Dragomir spătarul, ale cărui sate confiscate se închinau de domn episcopiei Buzăului (doc. Nr. 175).

Domnul acordă bisericii privilegii, impunând satelor mânăstireşti, ... birul să-l plătească şi haraciul ce se cuvinte şi în oastea cea mare să meargă" (doc. Nr. 61, din 12 Mai 1529), etc.

La rândul lor, şi boierii se străduiesc să-şi asigure sprijinul bisericii. O parte însemnată de documente din acest volum arată daniile acordate bisericii de către boieri.

Aceasta are ca urmare o creştere a proprietăţii feudale a bisericii. Prin întărirea bazei economice a bisericii, creşte şi puterea ei politică. Acest proces are însemnătate şi trebue în mod deosebit urmărit în studiul raporturilor de forţe între domn, biserică şi boieri, pentru cucerirea supremaţiei puterii politice

★

In ciuda tuturor frământărilor care existau în sânul grupărilor clasei stăpânitoare pentru cucerirea supremaţiei economice şi politice, domnul, biserica, boierii se găseau uniţi împotriva marei masse de exploataţi şi, în primul rând, împotriva ţărănimii iobage.

In cadrul multiplelor lor forme de luptă împotriva cotropirii pământurilor lor, iobagii recurgeau şi la judecata în faţa domniei.

Aci apare poziţia de clasă a domnului care nedreptăţeşte în cele mai multe cazuri pe ţărani. Apărând proprietatea feudală în genere, domnul afirmă că satele şi ocinile sunt ale cotropitorilor „încă din zilele de demult de când este Ţara Românească", etc. (doc. Nr. 144, 149, 285, 384). Câteodată, dârzenia ţăranilor la judecată fiind „supărătoare" exploatatorilor, domnul recurge la bătae: „Pentru aceea, domnia mea am ruşinat şi am bătut pe Bârlan şi cu ceata lui şi au rămas de judecată" (doc. Nr. 31, 369).

In cazurile când domnul se vede nevoit să găsească îndreptăţită tânguirea împilaţilor şi să respingă stăruinţa boierilor sau bisericii (doc. Nr. 199, 328), el acordă ţăranilor doar o toleranţă condiţionată, ca de pildă hotărîrea domnească din 3 Aprilie 1534: „Ci încă de vor fi buni şi prieteni ai mânăstirii (Snagov) şi ei să ţină aceste trei funii (de moşie), iar dacă vor fi megiaşi neprieteni ai m-rii, cele trei funii de mai sus să le ţină iar călugării din m-re" (doc Nr. 155).

Când ţăranii de pe moşia Cârstineşti nu se supun cererilor făcute de vătafii m-rii Argeş, dela moşiile Corbi sau dela moşii domneşti, şi nu vor să lucreze pentru mânăstire, căci ei se socotesc cotropiţi, Radu Vodă Paisie încuviinţează pe egumenul m-rii „să tragă şi să scoată pe Cârstineşti de pe ocina m-rii". Când ... grea şi periculoasă, ne

putând să îndeplinească astfel de măsuri fara sprijinul puterii domneşti, Voda porunceşte lui Vlaicu clucer: „sa cercetezi nevoia mânastirii, sa le întocmeşti pentru toate" (doc. Nr. 279), „...iar cel ce va cuteza pes e zisa domniei mele, acelui om i se va taia mâna" (doc. Nr. 132). Cu toate ciocnirile existente în cadrul clasei stăpânitoare, domnul se găseşte pe aceeaşi poziţie de clasă cu biserica şi boierii pentru apărarea proprietăţii feudale. De aceea e unit cu ei împotriva ţărănimii iobage.

„Lupta de clasă între exploatatori şi exploataţi formează trasătura fundamentala a orânduirii feudale" (I. V. Stalin)

★

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMANIEI. VEACUL XVII. B. ŢARA ROMANEASCA Vol. III (1616-1620)

Prefaţa

In acest volum sunt publicate 562 documente din anii 1616-1620, în special fondul de documente al Academiei R.P.R. şi al Arhivelor Statului din Bucureşti. Dintre ele, 242 sunt traduse în limba româna din limba slavă. Celelalte documente se împart în 150 acte originale româneşti, 2 acte originale greceşti şi 160 traduceri vechi dupa originale slave (disparute între timp, sau aparute în publicaţii greu accesibile). Separat, se publică 8 documente de autenticitate îndoelnică. La sfârşitul volumului, se introduc fotocopiile unor documente originale.

★

Documentele volumului de faţă indică o creştere a numarului transacţiilor pe bază monetară. Sumele care apar des în evaluarile şi plaţile care se fac in schimbul ocinelor, livezilor, viilor, morilor, etc. sunt în deobşte mari: 25.000, 30.000, 40.000, 50.000, 60.000, 80.000 aspri, 100-500 galbeni (paritatea epocii este un galben = 200 aspri) (documentele Nr. 17, 20, 55, 69, 98, 118, 122, 141, 147, 239, 382, 495, 515, 554). In documentul din 15 Mai 1616, de pildă, transacţiile care formează obiectul hrisovului ating cuantumul destul de important de circa 300.000 aspri. Analiza, din acest punct de vedere, a documentelor arată că evaluarea în monetă a bunurilor tinde să devină un fenomen general.

De remarcat în acest sens este prezenţa unei cantitaţi însemnate de numerar la sate. In această epocă, din cauza înaspririi exploatării boiereşti şi a jugului turcesc din ce în ce mai apăsător, cresc şi obligaţiile fiscale. Ţărănimea, pentru a putea face faţă plăţii dărilor, şi mai ales a birului (darea destinata acoperirii tributului catre turci) este silita să desfacă fără zabavă, pe piaţa internă, o parte tot mai mare a bunurilor produse în gospodăria ţărăneasca, transformându-le în bani lichizi, necesari pentru plata diverselor dări. Aceasta determina o simţitoare săracire a ţaranilor care sunt nevoiţi să desfacă uneori pe piaţă *fondul însuşi al gospodariei*. Creşterea simţitoare, pe piaţa internă, a monetei metalice oglindeşte procesul disparitiei treptate a economiei naturale. In acest proces, întâlnim în acelaşi timp plata în natură sau plata mixta, în bani şi natură. Documentele prezentului volum consemnează totodată unele preţuri integral în natură sau mixte. Astfel o livadă se vinde pentru un bou; un ogor, 100 de oi şi o vacă sau un alt preţ este alcatuit din 1.200 aspri, un bou, o vacă, 10 oi (documentele Nr. 2, 68, 78, 166, etc.).

Tot în această privinţă, este de semnalat participarea crescânda la transacţii a unor categorii de orăşeni: negustori, meseriaşi, etc.: Nicolae Orăşanu, Jupân Ghinea, negustori, Hâra, cismar, Radu, croitor, Minţă cojocar, Mihalco, şelar, etc., vând şi cumpără dela boieri ocine, livezi, vii, mori, etc. (documentele Nr. 14, 69, 157, 311, 314, 433, 449, 554, etc.).

★

Din documente reiese vădit silnicia iobăgiei. Gasim în documente fraze ca: „...de i-a vecinit fără voia lor..." „..s'au vândut fără voia lor şi cu sila..."; ... de i-au rumânit cu deasila..."; „...de au luat ocina lor cu sila şi i-au vecinit fără voia lor..." (documentele Nr. 60, 70, 87, 95, etc.).

Pilduitor este documentul Nr. 526, din 26 Septembrie 1620, care arată pe larg cum dregătorii, abuzând de puterea lor în stat, le rapesc ţăranilor şi libertatea şi pamântul: „Jupân Radul care era atunci al doilea vistier... a asuprit acel sat mai sus spus Osica, numai pentru nişte năpăşti de biruri, de le-a luat oci-

nele cu sila şi i-a vecinit fara voia lor... pentrucă el era atunci vlastelin".

Aceasta deposedare silnică a ţărănimii de pământ şi de libertate ridică în faţa divanului domnesc numeroase procese în care zeci de cete de ţărani, la fiecare schimbare de domnie (în nădejdea ca domnul nou este altfel decât precedentul), vin „cu pâră" în faţa divanului şi cer repunerea lor în drepturi: „..iar acei vecini mai sus spuşi, ei s'au sculat, de au venit la pâră..." (documentul Nr. 11 din 27 Aprilie 1616, precum şi 75, 304, 474 şi altele).

Procedura juridică de clasă a vremii face ca aproape niciodată ţaranii să nu poata participa la jurământul final, de arbitraj, după care se lua hotărîrea. Adesea hrisoavele spun despre ţărani: „...şi ei n'au putut să jure..."; „..şi au fugit din divanul domniei mele..."; „..şi au fugit de judecată..."; „..N'au putut jura..." (documentele Nr. 11, 57, 336, 363, 367, etc.). Procedeele folosite de clasa stăpânitoare pentru a înnabuşi glasul ţăranilor, sunt ilustrate de chiar actul domnesc din 17 Aprilie 1619 (Nr. 304) în care se spune despre vecinii veniţi la proces.

„...Drept aceea i-am scos însumi domnia mea din Divan pe aceşti rumâni... şi însumi i-am băgat în temniţă şi, după aceea, i-am scos domnia mea de i-am batut pre ei înaintea divanului foarte mult...".

In lupta pe care o duce împotriva proprietaţii feudale, fundamentată pe hrisoave obţinute prin silnicie, ţărănimea foloseşte ca unul din mijloace, distrugerea „cartilor de ocină boieresti şi mânăstireşti". Numeroase sunt documentele care arată cum cărţile de moşie „..s'au pierdut de răutăţi..." (Nr. 13, 546 şi altele).

Din alte documente se poate vedea cum ţărănimea părăseşte satele şi se risipeşte. In documentul Nr. 323, din 8 Mai 1619, domnul încuviinţeaza mânăstirii Argeş „...să strângă toţi rumânii sfintei mânăstiri pe unde vor fi risipiţi, oari la oraşă, oari în sat domnesc, oari boieresc, au călugăresc, fie unde or fi..." (Despre fuga ţăranilor pomenesc şi documentele Nr. 22, 154, 156 şi altele).

De multe ori mânăstirile, care în aceastã epocă concentrează în jurul lor un număr important de moşii, sunt atacate de ţăranii asupriţi (documentul Nr 61, etc.). De pildă, în documentul Nr 61, din 18 Decembrie 1616, se spune: „...şi de multe ori au venit tâlharii şi pandurii în sfânta mânăstire, de au jefuit şi au prădat...". Un alt document vorbeşte de „...răutăţi şi netocmeli şi turburări..." (documentul Nr. 356, din 17 Iulie 1619).

Lupta ţărănimii ia forma unei răscoale. De pildă documentul Nr. 327, din 9 Mai 1619, arată cum vecinii mânăstirii Argeş s'au ridicat împotriva autorităţilor bisericeşti, împotriva egumenului în primul rând, refuzând sa mai muncească pentru mânăstire. De aceea domnul Gavril Movilă dă dreptul unui dregător, în legătură cu vecinii mânăstirii Argeş, „...să fie volnic a-i bate... şi să-i mâie pe toţi rumânii la lucru..."

★

Documentele din prezentul volum oglindesc ura împotriva cotropitorilor turci, care pradă şi pustiesc ţara. Adesea întâlnim pasagii ca acestea: „...de au robit turcii pe toţi oamenii din sat că a rămas satul pustiu..."; „...de multe răutăţi de turci şi de tătari..."; „...şi au ridicat război oştile blestemaţilor ismailiteni şi au venit aici în ţara Românească..."; „...din cauza blestematilor turci şi agareni. când au venit aici în ţară.." (documentele Nr. 67, 173, 491, 467).

Aprofundarea temeinică a documentelor va ajuta. fără îndoială, la lămurirea multor probleme, abea schiţate în cele de mai sus.

★

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMANIEI. VEACUL XI, XII şi XIII C. TRANSILVANIA. vol. I (1075-1250).

Prefaţa

Acest volum cuprinde 296 documente privind istoria Transilvaniei între anii 1075-1250. Intre ele se găseşte şi „registrul dela Oradea" (1208-1235). Ele sunt publicate în traducere românească, reproducându-se în anexă textul originalului latinesc pentru unele documente mai însemnate.

Documentele a căror fotocopie este anexată, au fost colaţionate după original. La sfârşit se adaugă lista documentelor îndoelnice, sau greşit datate.

Din pricina situaţiei politice a teritoriului Transilvaniei în acea epocă, au fost cuprinse în seria C a colecţiei „Documente privind Istoria României şi documentele emise în afara teritoriului transilvan, dacă ele se referă, prin conţinutul lor, la acest teritoriu. (Astfel documentele emise de regii Ungariei sau

de Papi cu privire la stările din Transilvania). Se publică numai fragmentar, acele documente care privesc parţial istoria Romaniei. Numele de locuri se redau în textul traducerii prin forma lor istorica românească, aratându-se în nota forma folosită în original.

Documentele cuprinse în acest volum au mai fost editate în diferite publicaţii disparate, indicate în notă, în dreptul fiecărui document.

Insa pentru întâia oară sunt strânse în volum documentele cele mai vechi ale Transilvaniei, până acum tipărite incomple sau unilateral şi împrăştiate în nenumarate publicaţii greu accesibile.

Tot pentru întâia oară sunt traduse şi publicate în limba română.

In efortul depus pentru a respecta spiritul documentelor şi conţinutul noţiunilor cuprinse în ele, s'au înfruntat mari dificultăţi care au isvorît din faptul că documentele provin din surse variate, ca formulele, termenii şi limbajul au un specific propriu şi că nu există înca o experienţa cucerită, aşa cum exista, de pildă, în traducerea documentelor slave.

★

Documentele acestui volum cuprind ştiri scrise, dintre cele mai vechi, despre relaţiile feudale de pe teritoriul patriei noastre. Ele dovedesc existenţa, în secolul al XI-lea, a unor relaţii feudale între ţăranii care munceau pământul şi stăpânii locului, regi, nobili, sau biserica.

Documentul Nr. 1, din anul 1075, ne arată dările şi slujbele pe care le prestau mânăstirii sf. Benedict, ţăranii din satul Artand, de lângă Cetatea Bihorului.

Ei erau datori „să slujească abatelui mereu, atât vara cât şi iarna, cu doi cai".

Ei plăteau pentru fiecare zece gospodarii câte un porc de cinci ani, o măsură de miere (de câte trei vedre) şi o clae de fân. Se văd cât se poate de limpede aci, primele două forme ale rentei feudale (renta în muncă şi renta în produse), precum şi faptul că la începutul desvoltării feudalităţii, renta în muncă este precumpănitoare.

Numeroase documente arată încercările (în genere isbutite) pe care le fac nobilii şi biserica catolică, pentru extinderea exploatării feudale asupra ţăranilor încă liberi şi proprietari deplini ai pământului. Suprapunerea unei stăpâniri feudale peste posesiunea ţărănească a pamântului ne este arătată, de pilda, în documentul Nr. 41 (circa 1202-1203); printre alte sate ale bisericii din Arad se descrie mai amănunţit situaţia ţăranilor din Saris, aratându-se ca biserica stăpâneşte cinci din gospodariile satului. „Aceştia au pământul în comun cu sătenii aceluiaş sat, iar dacă se mareşte numărul lor trebue să li se mărească şi sorţile". Satul întreg stăpânea în devălmăşie pământul de arătură, partea ce revine fiecărei gospodării „se trăgea la sorţi" şi era proporţionala cu numarul gospodăriilor. Peste aceastǎ organizare — mai veche decât feudalitatea, dar pe care feudalii înşişi au trebuit s'o păstreze, — se aşterne un drept de stăpânire al bisericii din Arad, careia în cazul de faţă, îi prestau dari şi slujbe feudale cinci gospodării.

Este drumul pe care s'a desvoltat feudalitatea, la cele mai multe popoare ale Europei.

★

In condiţiile istorice concrete din Transilvania, principalii beneficiari ai daniilor feudale erau apropiaţii regilor unguri (în primul rând biserica catolică). Dar organizaţii prefeudale sau feudale apar în documente, ca anterioare cuceririi regilor unguri şi coexistând apoi un timp alături de stăpânirea ungară.

„Registrul dela Oradea" (documentul Nr. 67, regest Nr. 9, 10, 11, 14, 18 şi 31, etc.) ne arată cum poporul din Transilvania denumeşte cu numele slav „pravda", organizarea complexă judiciară a capitlului. Instituţia însăşi este probabil la fel de veche ca şi numele ce i se dădea obişnuit, — adică mai veche în orice caz decât aşezarea statornică a stăpânirii maghiare în Transilvania, în sec. XI.

Dar mai târziu, chiar cavalerii Teutoni se lovesc, în expansiunea lor de o „ţară" numită *terra Blacorum* şi de o ţară a Secuilor (documentul din anul 1222). In anul 1224, regele Andrei al II-lea dă Saşilor dreptul de a folosi pădurile din *terra Blacorum* (documentul Nr. 157). Când stăpânirile regilor unguri trec peste Carpaţi documentele vorbesc despre formaţiile politice de caracter feudal întâlnite aci şi care erau desigur mai vechi. Este cazul cunoscutei diplome a Ioaniţilor, din 1247, a cărei transcriere a fost corectată pe baza colaţionării cu registrul papal în care ea a fost copiată (cp. fotocopia II).

Se enumără aci cnezatele lui Ioan şi Farcaş, voevodatele lui Seneslau şi Litovoi, arătându-se diferenţierea de clasă din sânul acestor organizaţii statale unde apar „mai marii pământului" (majores terrae) Se subliniază gradul

de desvoltare a puterii acestora, menţionându-se organizarea lor militară, — un aparat de război al nobililor — adică cete de curteni. Documentele ne ajută astfel să studiem desvoltarea relaţiilor feudale — ignorate sau contestate de istoricii burghezi — şi pe alte teritorii ale patriei noastre, pentru vremea din care nu s'au păstrat documente emise de către stăpânitorii acestor teritorii.

★

Un document de o însemnatate deosebită, prin amploarea şi varietatea lui, este „registrul dela Oradea" (Nr. 67), în care au fost trecute, în anii 1208-1235, scurte notiţe despre 389 pricini judecate în această vreme de capitlul din Oradea prin „proba fierului roşu". Chipul în care împricinaţii erau supuşi la această probă este caracteristică atât pentru dreptul feudal, cât şi pentru istoria culturii.

In faţa preoţilor catolici ai bisericii din Oradea se desfăşoară o ceremonie menită să cheme intervenţia divină, pentru a arăta adevărul sau minciuna afirmaţiilor celor ce se judecau. Un acuzat care tăgăduia vinile ce i se imputau, era pus să ţină în mână un fier încins, greu de 1-3 fonţi (fontul era ceva mai greu de $1/2$ kg.) şi să-l poarte nouă sau doisprezece paşi. Apoi i se lega mâna cu o faşă care se sigila. După opt zile sigiliul era rupt şi examinat pentru a se vedea dacă nu s'a încercat între timp vindecarea rănii prin fraudă. Se cerceta apoi mâna celui supus probei fierului şi se declara că „s'a desvinovăţit" dacă mâna era vindecată, sau era dat ca vinovat când rana era încă vizibilă.

Preoţii şi judecătorii aveau însă mijloace destule pentru a frauda „judecata divină". Fierul cu care se făcea proba nu era un fier roşu cum îl numeau obişnuit, ci unul încins — şi el putea fi încălzit mai mult sau mai puţin. Declararea rănii ca vindecată sau nevindecată era şi ea relativă.

Principalul mijloc de fraudă al unora din acuzaţi, consta însă în înlocuirea celui care se supunea probei, printr'un „reprezentant" al lui — de pildă înlocuirea stăpânului printr'un ţăran dependent. Sluga sau robul nu se supunea dealtminteri de bună voe în locul stăpânului; în numeroase cazuri „registrul dela Oradea" arată cum cel ce urma să facă proba „a fugit din biserică" (Nr. 93, 263, 270, 306), etc.).

Registrul ,cuprinzând 213 pricini de proprietate, trei privind libertatea personală, 32 omoruri şi rănire, cazuri de „vrăjitorie", etc. este un [illegible] pentru studiul unor variate probleme. Numeroasele cazuri privind încălcarile proprietăţii ţărăneşti de către nobili — cele privind fuga oamenilor dependenţi şi readuşi cu forţa, arată cum se agravau sarcinile feudale asupra ţăranilor în condiţiile ascuţirii treptate a luptei de clasă. Este caracteristica plângerea adusă de Borocun împotriva unor „duşnici (robi eliberaţi sub condiţia îndeplinirii anumitor slujbe) că aceştia „se sumeţesc împotriva lui" (contra ipsum t[illegible]n superbiant, doc. Nr. 328).

Caracterul faptelor denumite „furt", „tâlhărie" etc. (unde trebue văzute de obicei momente ale luptei de clasă) apare în documentul din 21 Ianuarie 1249. Regele Bela al IV-lea răsplăteşte cu numeroase moşii pe magistrul Paul pentru meritele lui, printre care se aminteşte că, după retragerea Tătarilor, el a mers peste Dunăre „înaintea altor nobili ai regatului... pentru a nimici pe tâlharii şi pe hoţii care se înmulţiseră peste măsură atât în aceste părţi cât şi în Transilvania". Faptul că a înnăbuşit mişcarea „tâlharilor" *strângând oaste*, arată că magistrul Paul se găsise în faţa unei acţiuni generalizate a ţăranilor de pe moşiile cărora nobilii fugseră sub ameninţarea Tătarilor.

★

In documentele acestui volum se află ştiri pe baza cărora pot fi studiate numeroase alte probleme ale istoriei Transilvaniei.

Se vede astfel cum s'a constituit cu vremea ţărănimea aservită, cum s'a transformat treptat înţelesul termenului *iobag* şi sensurile diferite care i se dădea în sec. XIII. Bula de aur din 1222, de pildă, îi socoteşte încă nobili când spune, „Iobagii, când vor urma curtea sau ori unde vor merge, să nu asuprească pe săraci"; sau când înşira drepturile principalilor demnitari ai regatului, vorbind de „aceşti patru iobagi, adică palatinul, banul, comiţii curiali ai regelui şi ai reginei". Dar, termenul iobag are şi înţelesul de om dependent în „registrul dela Oradea", pomenindu-se de iobagi fugiţi şi readuşi cu sila (Nr. 14, 42, 154).

Inţelesul noţiunilor de *curteni (udvornici), populi, libertini, condiţionari*, etc se cristalizează şi ele treptat, pe măsura ce se clarifică raporturile dintre clasele sociale odată cu consolidarea orânduirii feudale.

Pentru înlesnirea cercetarilor, denumirile arătate au fost lăsate sub forma lor [illegible], cu atât mai mult u cât

o traducere riguroasa nu li se poate da

Din documente, se mai poate studia problema meseriilor. De pildă, documentul Nr 10, din anul (1169) înregistreaza blanari (cojocari), fierari, cismari, olari, morari etc.

Pentru studiul istoriei este fără îndoiala necesar să folosim toate isvoarele contemporane (de pildă, legiuirile regilor unguri aplicate şi în Transilvania, etc.). Documentele publicate în prezentul volum contribue la lamurirea variatelor probleme puse de desvoltarea feudalităţii în ţara noastră.

★

DIN VIAŢA INSTITUTULUI DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE, CLUJ

In ziua de 11 Decembrie 1951, a avut loc şedinţa Consiliului ştiinţific al Institutului de Istorie şi Filosofie din Cluj, cu participarea tuturor membrilor ştiinţifici şi a referenţilor ştiinţifici ai institutului, şedinţa destinata unei analize a muncii desfaşurate in cursul anului 1951, în lumina hotarîrii Prezidiului Academiei R.P.R., adusă în şedinţa sa din 3 ianuarie 1951.

Analiza muncii a fost facută printr'o larga dare de seama a Consiliului ştiinţific al Institutului, prezentată de către directorul Institutului, tov. profesor C. Daicoviciu. Aceasta analiza a examinat nu numai activitatea generală a instituţiei, ci ea s'a întins şi asupra sectoarelor, colectivelor şi asupra activităţii membrilor acestora.

Darea de seamă a Consiliului ştiinţific a fost completata prin contribuţia facuta de diferiţi membri ai Institutului, in care au aratat, în spirit critic şi autocritic părţile pozitive şi negative nu numai ale activităţii Institutului în general, dar şi activitatea colectivului şi sectorului din care fac parte, precum şi activitatea proprie.

Din această examinare a muncii au reuşit fara îndoială unele realizări frumoase ale Institutului dela Cluj, dar au apărut şi multe deficienţe de care mai sufera înca această muncă.

Dintre realizările pe care Institutul le poate înregistra la activul său, au fost amintite succesele avute în munca diferitelor colective, ca de pilda munca depusa de colectivul de sapaturi arheologice, prin descoperirea în continuare a cetaţii şi aşezarii civile, militare şi religioase dela Grădiştea Muncelului, cum şi a marei aşezări fortificate slave şi slavo-române dela Moreşti.

Mulţumitoare rezultate au putut fi constatate şi la colectivul documentelor istorice, cu toate greutaţile, obiective şi subiective, întâmpinate de acest colectiv de munca. Şi în celelalte colective s'a putut vedea o muncă susţinută care a dat rezultate bune, cum este de pildă, colectivul Crestomaţiei de texte filosofice româneşti din cadrul sectorului de Filosofie, sau colectivul Bibliografiei istorice a secolului al XIX-lea care şi-a îndeplinit planul de muncă cu succes.

In afară de aceste şi alte lucrări şi probleme elaborate în colectiv, Institutul de istorie din Cluj a mai putut enumera şi un număr de 15 lucrări, studii şi articole, elaborate de membrii săi, în cursul anului 1951, din care cele mai multe au fost trimise la tipar, iar altele sunt gata pentru publicare.

A reeşit din examinarea activităţii ca Institutul de Istorie şi Filosofie din Cluj s'a străduit, fără să reuşească întotdeauna, să ţină legătura cu instituţiile similare şi cu massele. In această direcţie sunt de relevat legăturile avute cu Muzeul Etnografic şi Istoric din Cluj, cu Comitetul Aşezămintelor Culturale, cu Muzeele din provincie, cu profesorii secundari, cu sindicatele muncitoreşti, prin conducerea grupelor de muncitori în Muzeu, etc.

O colaborare mai modestă a existat şi între Institutul de Istorie şi Filosofie şi Institutul de Lingvistică din Cluj.

Nu a lipsit, precum a arătat analiza muncii, nici preocuparea conducerii Institutului de a asigura cadrelor tinere o educaţie pe linie profesională şi ideologică, nici grija de a ridica noi cadre, prin antrenarea în munca colectivelor a unui număr de 24 de studenţi, dela ambele Facultăţi de Istorie şi Filosofie ale Universităţii clujene. Este adevărat că aceste preocupări şi griji ale conducerii n'au fost duse şi urmărite permanent în modul cuvenit. De aceea măsurile luate de conducerea Institutului au avut mai mult caracterul de campanii de scurtă durată.

Lipsurile evidenţiate prin darea de seamă a Consiliului ştiinţific, ca şi prin contribuţiile aduse de membrii Institutului au fost destul de numeroase. Una din aceste lipsuri grave a fost neglijarea urmăririi în deaproape a muncii duse de colective sau de membrii colectivelor înşişi. Această neglijare a fost pricina unor întârzieri parţiale în executarea

muncii și, desigur, a unei scazute calități a acestei munci.

Conducerea Institutului n'a știut să introducă în munca colectivă din sectoare, și nici în sânul colectivului de conducere, o disciplină de muncă planificată și o considerare critică și autocritică a acestei munci.

Lăsându-se înșelată de rezultatele oarecum mulțumitoare pe plan cantitativ și strict tehnic-profesional, conducerea Institutului a lăsat pe al doilea plan calitatea muncii și anume tocmai calitatea ideologică a acestei munci din colective. neizbutind să facă să pătrundă în această activitate spiritul combativ și partinic al marxism-leninismului. In privința legăturii cu massele, analiza a arătat o serie de lacune și deficiențe din partea Institutului: aproape totala lipsă de colaborare cu Societatea pentru răspândirea științei și culturii, ca și absența unor conferințe publice de popularizare.

Trăgând învațăturile cuvenite din această analiză a muncii, ca și din critica făcută de conducerea Filialei Academiei în aceeași ședință, Consiliul științific al Institutului de Istorie și Filosofie din Cluj a înscris în planul sáu de muncă pe 1952, în afară de problemele repartizate de Academie sau aprobate ca probleme interne ale Institutului de către Academia R.P.R., următoarele sarcini, menite să dea o îndrumare mai justă activității și un conținut mai sănătos lucrărilor sale.

Una din aceste sarcini este aceea a întaririi muncii din colective prin răspunderile date atât conducătorilor de sectoare și colective cât și directorilor de secții. In ședințele de lucru ale colectivelor, acestea vor analiza nu numai munca globală a colectivului, ci vor examina periodic și munca fiecărui membru. Ca o sarcină a membrilor Institutului s'a prevăzut reconsiderarea activității științifice proprii din trecut în cadrul comunicărilor din sectoare sau pe Institut.

Organizarea unor cursuri și seminarii de îndrumare ideologică, pentru toți membrii Institutului, constitue un punct important din acest plan de lucru. Conducerea Institutului a mai planificat concret un program de studii pentru membrii tineri ai Institutului sub îndrumarea directă a conducătorilor de sectoare, dând ca sarcină specială unui tovarăș din conducerea Institutului urmarirea acestui program.

Alte sarcini din planul de lucru pe 1952 sunt: închegarea de legături strânse cu Societatea pentru raspândirea științei și culturii, prin participarea membrilor Institutului, în calitate de conferențiari și lectori, la munca Societații.

Adâncirea legăturilor cu Institutul de Lingvistică și cu Muzeul Istoric-Etnografic din Cluj prin comunicări și ședințe comune asupra unor probleme ce interesează Institutele noastre.

Antrenarea și mai viguroasa a corpului didactic din învățamântul mediu la lucrările Institutului prin diferite mijloace, cum ar fi de pildă conferințe în Muzeul Arheologic pentru profesorii secundari, procurarea de către Institut a bibliografiei necesare seminarizării lor la cercul pedagogic de specialitate, sprijinirea profesorilor pentru pregatirea unor lecții mai grele, cooptarea profesorilor secundari la unele lucrări de colectiv ale Institutului, etc.

Analiza manualelor școlare prin sectoarele Institutului și înaintarea acestor analize Ministerului Invățământului Public.

Creșterea de noi cadre tinere și bine pregătite ocupă, iarăși, un loc de frunte în rândul preocupărilor Institutului, în special pentru sectorul de istorie modernă și contemporana, unde această nevoie este mai mult simțita.

Urmărirea mai sistematică, mai nemijlocită și permanentă a muncii ce se duce în sectoare, în colevtive și de catre membrii individuali ai Institutului, atât pe tărâm ideologic cât și pe cel profesional, prin o planificare rațională a controlului și îndrumării cu raspunderi bine stabilite, va avea fară îndoiala, o ridicare cantitativa și calitativă a activității Institutului.

Bucurându-ne de largul și generosul sprijin dat oamenilor de știință de catre Guvernul Patriei noastre, folosindu-ne din plin de îndrumările și ajutorul ce l acordă științei și culturii Partidul Muncitoresc Român, având drept călăuza și model înaintata știință istorică sovietica, suntem convinși cá Institutul de Istorie și Filosofie din Cluj își va putea îndeplini cu cinste rolul său cuvenit în marea operá de construire a socialismului în țara noastră.

STUDII

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

APARE TRIMESTRIAL

TABLA DE MATERII*)

ANUL 1951 (Nr I—IV)

PROBLEMELE ZILEI

STUDII ȘI ARTICOLE

Istorie:

*) *Cifrele arabe* din dreapta indică pagina unde se gasește articolul, *Cifrele latine*, ce urmează după cele arabe, indică numărul revistei în care se găsește articolul

★

★

Filosofie :

DOCUMENTE :

DIN VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

NOTE ŞI RECENZII

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii" aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cetitorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

In prima sâmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei. Toți colaboratorii și cetitorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste desbateri critice.

Sediul redacției se află în București, B-dul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel. 2.87.43.

LEI 5.—